F. Z. EKŞİ	**1855 BÜKREŞ BASIMI "BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE VE YUNANCA KELİMELER SÖZLÜĞÜ" ÜZERİNE BİR İNCELEME (Tematik Sınıflandırma, Ses ve Şekil Bilgisi)**	**2021**

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ PROGRAMI

1855 BÜKREŞ BASIMI "BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE VE YUNANCA KELİMELER SÖZLÜĞÜ" ÜZERİNE BİR İNCELEME (Tematik Sınıflandırma, Ses ve Şekil Bilgisi)

Yüksek Lisans Tezi

FATMA ZEHRA EKŞİ

OCAK 2021

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ PROGRAMI

1855 BÜKREŞ BASIMI "BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE VE YUNANCA KELİMELER SÖZLÜĞÜ" ÜZERİNE BİR İNCELEME (Tematik Sınıflandırma, Ses ve Şekil Bilgisi)

Yüksek Lisans Tezi

FATMA ZEHRA EKŞİ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ ABİDİN KARASU

OCAK 2021

ONAY

Fatma Zehra Ekşi tarafından hazırlanan "1855 Bükreş Basımı 'Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü' Üzerine Bir İnceleme (Tematik Sınıflandırma, Ses ve Şekil Bilgisi)" başlıklı bu yüksek lisans tezi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**İMZA**
Tez Danışmanı:	
Dr. Öğr. Üyesi Abidin Karasu Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi	.....
Üyeler:	
Prof. Dr. Adnan Rüştü Karabeyoğlu Kurumu: Kocaeli Üniversitesi	.....
Doç. Dr. Ahmet Şefik Şenlik Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi	.....

Tez Savunma Tarihi: 28/ 01 / 2021

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza

Fatma Zehra Ekşi

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Abidin Karasu

Sebeb-i hayatım sevgili annem Hülya Ünal ve babam Sami Ünal'a ithaf olunur.

ÖNSÖZ

Oluşum süreci boyunca tüm kişisel tecrübe ve devinimlerime şahitlik eden bu çalışma benim için her zaman o özel noktasında yerini muhafaza edecektir. Bu sebeple öncelikle, bana bu çalışmayı teklif eden çok kıymetli tez danışmanım saygıdeğer Dr. Öğr. Üyesi Abidin Karasu'ya şükranlarımı arz ediyorum. Aydınlatıcı desteğini bir an olsun eksiltmeden beni yüreklendirdiği ve sarsılmaz bir rehberlik sağladığı için kendisine minnettarım. Tüm çalışma boyunca anlayışı, sükûneti ve yol gösterici tavırlarıyla benim kaygılarımla başa çıkmama vesile oldu. Kendisinin rehberliğinde bu tezi yürütmüş olmaktan son derece memnuniyet duydum.

Çalışmanın iyileştirilmesinde değerli tavsiyeleri bulunan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Ahmet Şefik Şenlik ve Dr. Öğr. Üyesi Hakan Aydemir'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu süre zarfında bana önerileriyle yardımcı olan arkadaşım Pınar Çalğın'a, en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yalnızca bu çalışma sürecinde değil, bugüne kadar hayatımın her safhasında bana yönelik derin bir inanç besleyen çok değerli aileme, ilham kaynağım olan ve bana her zaman benzersiz bilgiler sunan babam Sami Ünal'a, en derin duygularla beni destekleyen eşsiz annem Hülya Ünal'a ve özellikle Almanca ve İngilizce çevirilerde paha biçilemez katkılar sağlayan biricik kız kardeşim Beyza Ünal'a en hisli teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, tüm cesaretlendirici yaklaşım ve tavırlarıyla desteğini bir an olsun eksik etmeyen, uygun zemin ve olanakların oluşmasında başrol oynayan canım eşim Akif Ekşi'ye ve son olarak bana ve dünyaya bu zorlu süreçte "merhaba" diyen, en tatlı telaşım minik oğlum Alparslan'a en derin sevgi ve minnettarlığımı ifade etmek isterim.

Fatma Zehra Ekşi

Ocak 2021

ÖZET

1855 BÜKREŞ BASIMI "BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE VE YUNANCA KELİMELER SÖZLÜĞÜ" ÜZERİNE BİR İNCELEME (Tematik Sınıflandırma, Ses ve Şekil Bilgisi)

Fatma Zehra Ekşi

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abidin Karasu

Ocak, 2021. 235 sayfa.

Bu çalışma, bir Slav dili olan Bulgarca ile kendisiyle aynı dil ailesine mensup olmayan Türkçe arasındaki tarihi ve kültürel temaslar sonucunda ortaya çıkan dilsel ilişkileri konu alır. Çalışmada 1855 yılında Bükreş'te basılan "Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü" adlı eser kaynak olarak ele alınmış, bu sözlükte bulunan Türkçe kelimeler tespit edilerek iki dil arasındaki dilsel etkileşim ortaya konulmuştur. Vâkıâ, Mihail Pavlev ile Aleksandr Jivkov tarafından hazırlanan bu sözlük, Bulgar diline nüfuz etmiş Türkçe ve Yunanca menşeli sözcüklerin milliyetçi saiklerle dilden uzaklaştırılmasını hedeflemiştir.

Bu tez çalışması kapsamında dillerin izole yapılar olmadığına, çeşitli sebepler doğrultusunda birbirlerini etkilediklerine ve daima karşılıklı etkileşime müsait canlı unsurlar olduklarına dikkat çekilmiştir. Çalışmanın amacı, Bulgarcaya nüfuz etmiş Türkçe sözcüklerin yaşadığı fonolojik ve morfolojik değişimleri tespit etmek ve sözlükte geçen Türkçe sözcükleri birtakım kavramsal unsurlara bölerek nicel ve nitel yöntemlerle tematik sınıflandırmaya tâbi tutmaktır.

Tez yedi bölümden müteşekkildir. Birinci bölüm "Diller Arası Etkileşim", ikinci bölüm "Türkçe-Bulgarca Tarihsel Arka Plan", üçüncü bölüm "Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü", dördüncü bölüm "Tematik Sınıflandırma",

beşinci bölüm “Ses Olayları”, altıncı bölüm “Şekil Bilgisi” ve yedinci bölüm ise “Sözlük” başlıklarından oluşmaktadır.

Sonuç bölümünde 1855 Bükreş Basımı “Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü” örneğinde yapılan incelemenin sonuçları değerlendirilmiş, Türkçe Bulgarca dil ilişkileri üzerine elde edilen bulgular özetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Balkan Dilleri, Türkçe, Bulgarca, Dil İlişkileri, Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü, Alıntı Kelimeler.

ABSTRACT

1855 BUCHAREST EDITION AN INVESTIGATION ON THE "DICTIONARY OF TURKISH AND GREEK WORDS IN THE BULGARIAN LANGUAGE" (Thematic Classification, Sound and Morphology)

Ekşi, Fatma Zehra
Master's Thesis, Department of Turkish Language and Literature
Research Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Abidin Karasu
January, 2021. 235 pages.

This study focuses on the linguistic relations that have arisen as a result of historical and cultural contacts between Bulgarian, a Slavic language, and Turkish, which does not belong to the same language family. The source Dictionary of Turkish and Greek Words in the Bulgarian Language published in 1855 in Bucharest by Mihail Pavlev and Aleksandr Jivkov maps the Turkish words in this dictionary and discloses the linguistic interaction between the two languages. Albeit, this dictionary aims with nationalist motives to erase the words of Turkish and Greek origin, which have penetrated the Bulgarian language.

Within the scope of this thesis, it has been pointed out that languages are not isolated structures, they affect each other for various reasons, and that they are living elements perpetually suitable for mutual interaction. The aim of this study is to determine the phonological and morphological alterations of the Turkish words, that have penetrated into Bulgarian and to divide the Turkish words in the dictionary into some conceptual elements and subject them to thematic classification by quantitative methods.

The thesis consists of eight chapters. The first part consists of "Interaction Between Languages", the second part "Turkish-Bulgarian Relations", the third part "Turkish and Greek Words Dictionary in the Bulgarian Language", the fourth part "Thematic

Classification", the fifth part "Sound Events", the sixth part "Morphology", and the seventh part "Dictionary".

In the conclusion part, the results of the study conducted on the 1855 Bucharest Edition "Dictionary of Turkish and Greek Words in the Bulgarian Language" were evaluated, and the findings on Turkish-Bulgarian language relations were summarized.

Keywords: Balkan Languages, Turkish, Bulgarian, Language Relations, Dictionary of Turkish and Greek Words in Bulgarian Language, Loanwords.

İÇİNDEKİLER

SİMGELER VE KISALTMALAR

- : fiile gelen ek

(….): bu anlamda kullanılır

[….]: bu şekilde telaffuz edilir

+ : isme gelen ek

< ya da > : …+dan gelir

Akt: Aktaran

Alm.: Almanca

Ar.: Arapça

Bkz.: Bakınız

Bul.: Bulgarca

Far.: Farsça

Fr.: Fransızca

g.g.z.e.: görülen geçmiş zaman eki

Ing: İngilizce

It.: İtalyanca

M.Ö: Milattan Önce

M.S: Milattan Sonra

Rum.: Rumca

s.: sayfa

Türk.: Türkçe

vb.: ve benzeri

TABLOLAR LİSTESİ

GİRİŞ

"1855 Bükreş Basımı 'Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü' Üzerine Bir İnceleme" adlı bu çalışma tarihi süreç içerisinde Türkçe-Bulgarca dil ilişkilerini gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır.

Türkçe, tarihi çağlardan günümüze değin Balkan dilleriyle çeşitli münasebetlerde bulunmuş, çok uzun süre bu dillerle bir arada yaşamış ve bu ortak yaşamın sonucunda Balkan dilleri üzerinde önemli etkileri olmuştur. Balkan coğrafyasında; Bulgarca, Boşnakça, Rumca, Sırpça, Arnavutça gibi birçok dil Türk dilinden önemli ölçüde etkilenmiş ve bu etkileşimlerin sonucunda pek çok kültürel unsurların yanında dilsel verileri de alıntılamıştır. Yaklaşık altı asır bir arada yaşamış olan Türk ve Bulgar toplumu ortak yaşamın neticesi olarak farklı açılardan birbirlerinden etkilenmiş ve sıkı ilişkiler içine girmiştir. Bu süre zarfında bilhassa üst dil konumunda olan Türkçe, Bulgarca üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Bu tez çalışmasında Türkçenin Balkan dilleri arasında yoğun etkileşim süreçleri yaşadığı Bulgarca ile olan karşılıklı dil ilişkileri üzerinde durulmaktadır.

"1855 Bükreş Basımı 'Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü' Üzerine Bir İnceleme" adlı bu çalışmada ise 1855 yılında Bükreş'te Mihail Pavlev ile Aleksandr Jivkov tarafından hazırlanıp basılan *"Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü"* kaynak olarak ele alınmıştır. Sözlükteki Türkçe kelimeler tespit edilmiş ve bu kelimeler tematik sınıflandırma, ses, şekil vb. yönlerden incelenerek tarihi bir dönem olarak 1800'lü yıllarda Bulgarcadaki Türkçe alıntılar gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Türkçe Bulgarca dil ilişkileri üzerine araştırmalar oldukça eskiye dayanmaktadır. Bu hususta detaylı bilgiye çalışmanın ikinci bölümünde *Bulgarca-Türkçe Dil İlişkileri Üzerine Yapılmış Çalışmalar* adlı alt başlıkta yer verilmiştir. İki dil arasında yaşanan etkileşimler Osmanlı İmparatorluğu idaresinde en yoğun dönemini yaşamıştır. Osmanlı döneminde genelde tüm Balkan dillerinde, özelde ise Bulgarca ile Türkçe arasında önemli etkileşimler olmuştur. Türkçenin üst dil konumlu olarak Bulgar

coğrafyasında hayatın her evresinde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bulgarcadaki Türkçe alıntıların çeşitliliği çalışmamızın dördüncü bölümünde ele alınan *Tematik Sınıflandırma* başlığında gözler önüne serilmektedir. Buna göre Türkçeden Bulgarcaya tabiat, fauna, tıp, değerli taşlar ve elementler, renkler ve bunlarla ilgili kelimeler, coğrafi adlar, şehir ve köy hayatıyla ilgili adlandırmalar, ev eşyaları, ticari ve mesleki kelimeler, aletler, ölçüler, silah ve askeri kelimeler, yönetim ve idareyle ilgili adlandırmalar, insanla ilgili vücut bölümleri ile akrabalık adları, beslenme, giyim-kuşam, eğlence ve eğlenmeyle ilgili kavramlar, lakaplar ve unvanlar, dini terminoloji, soyut anlamlı kelimeler ve fiillere dek yaşama dair her alandan alıntıların yapıldığı görülmektedir.

Giriş bölümünde tezin yazılma amacı ve hazırlanış sebebi açıklanmıştır.

Tezin ilk bölümünde diller arası ilişkiler konu edinilmiş ve bu doğrultuda etkileşimler incelenmiştir.

İkinci bölümde Türk-Bulgar ortak tarihine dair genel bilgiler ilgili başlıklar altında verilmiş, Türkçe ile Bulgarca arasındaki dil ilişkileri üzerinde durulmuş ve son olarak da Türkçe Bulgarca dil ilişkileri üzerine yapılmış çalışmalar tanıtılmıştır.

Üçüncü bölümde ise 1855 yılında Mihail Pavlev ile Aleksandr Jivkov tarafından hazırlanan *"Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü"* üzerinde durularak sözlüğün mahiyeti hakkında bilgi verilmiş, yazarları tanıtılmış, sözlüğün yazım ve imla özellikleri aktarılmıştır.

Dördüncü bölümde sözlükte yer alan Türkçe kelimelerin tematik sınıflandırılması yapılmıştır. Böylece Bulgarcadaki Türkçe kelimelerin çeşitliliği gözler önüne serilmiştir.

Beşinci bölümde Türkçeden Bulgarcaya geçen kelimelerde görülen *ses hadiseleri* incelenmiş, bunlar sözlükten tespit edilmiş ve ilgili ses olayları grubunda sıralanmıştır.

Altıncı bölümde; alıntılanan Türkçe sözcükler şekil bilgisi kapsamında incelenmiş ve sonuç olarak Bulgarcaya kelimelerin yanı sıra eklerin de alıntılandığı anlaşılmıştır. Ayrıca bu bölümde Türkçe kelime türlerinden fillerin de Bulgarcaya yoğun olarak geçtiği görülmüş, alıntılanan bu fiiller listelenmiştir.

Yedinci bölümde sözlükte geçen kelimelerin listesi oluşturulmuştur. *Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü*'nde tespit edilen Türkçeden alıntılanan kelimelerin bazılarının, Türkçedeki anlamının dışında farklı anlamlarda da kullanıldığı anlaşılmış ve bu kelimelerin Bulgarcada hangi anlama geldiği sözlükteki açıklamalardan kontrol edilerek *Sözlük* bölümünde açıklanmıştır. Bu aşamada Türk Dil Kurumu'nun çevrim içi sözlüğü de dâhil olmak üzere Alf Grannes'in *A Dictionary of Turkisms in Bulgarian* (2002), Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (2008), Zeynep Zafer'in *Türkçe-Bulgarca Sözlük* (2018) adlı kaynaklarından yararlanılmıştır.

Sonuç bölümünde ise incelemelerin sonuçları değerlendirilerek tarihi süreç içerisinde Türkçe Bulgarca dil ilişkileri üzerine elde edilen çıkarımlar özetlenmiştir.

YÖNTEM

"1855 Bükreş Basımı 'Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü' Üzerine Bir İnceleme" adlı tez çalışması hazırlanırken Abidin Karasu'nun *Tarihsel Süreç İçinde Balkan Dillerinin Türk Dili ve Kültürüyle İlişkisi (Sırpça-Makedonca-Bulgarca)* adlı doktora tezi yöntem olarak benimsenmiştir. Buna göre çalışma oluşturulurken izlenen yol şu şekildedir:

Çalışmanın başında Mihail Pavlev ile Aleksandr Jivkov tarafından hazırlanılıp 1855 yılında Bükreş'te basılan sözlüğün bir transkripsiyon alfabesi oluşturulmuştur. Sözlükteki Türkçeden alıntılanan sözcükler tespit edilerek Latin harflerine aktarılmıştır. Sonrasında Türkçeden Bulgarcaya geçen kelimelerin özellikle yaşamın hangi alanından olduğunu netleştirebilmek adına tematik sınıflandırılma yapılmış ve sözcükler ilgili başlıklar altında sıralanmıştır.

İkinci olarak sözlükte tespit edilen Türkçeden alıntılanan kelimelerde meydana gelen ses olayları incelenmiş ve çalışmanın ilgili bölümünde ilgili başlıklar altında sıralanmıştır.

Türkçeden Bulgarcaya geçen kelimelerde dikkat çeken bir diğer hadise ise bu kelimelerle beraber Türkçe eklerin de Bulgar diline geçmesidir. Bu nedenle çalışmanın bir diğer bölümünde sözlükte tespit edilen Türkçe kelimelerdeki şekil bilgisi kontrol edilmiş, burada elde edilen bulgular tez çalışmasının *Şekil Bilgisi* bölümünde sözlükten tespit edilen örneklerle gösterilmiştir.

Çalışmanın *Sözlük* başlığında, sözlükte yer alan kelimelerin Latinize edilmiş bir listesi, sözlükte yer aldığı sayfa numaraları da belirtilerek sunulmuştur. Buna ilaveten alıntı kelimelerin bazılarının Bulgarcada Türkçedeki anlamının dışında kullanıldığı anlaşılmış ve bu kelimelerin Bulgarcada hangi manada kullanıldığı kontrol edilerek *Sözlük* bölümünde aktarılmıştır. Bu aşamada Türk Dil Kurumu'nun çevrim içi sözlüğü de dâhil olmak üzere Alf Grannes'in *A Dictionary of Turkisms in Bulgarian* (2002), Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (2008), Zeynep Zafer'in *Türkçe-Bulgarca Sözlük* (2018) adlı kaynaklarından yararlanılmıştır.

BÖLÜM 1: DİLLER ARASI ETKİLEŞİM

1.1. DİLLER ARASI İLİŞKİLER VE YANSIMALARI

İnsan, başka bir insan tarafından, hisseden yani düşünen ve kendine benzeyen bir varlık olarak tanındığı andan itibaren ona kendi hislerini ve düşüncelerini iletme arzusu ya da gereksinimi duymuş ve bunun araçlarını aramaya yönelmiştir. (Rousseau, 2018: 1). Bu noktada dil, temelini seslerin ve bu seslerin yazıdaki izdüşümü olan harflerin oluşturduğu bir sistemler bütünü olarak devreye girer ve -bilinç dışı veya bilinçli olarak- insanın bir aktarım süreci içine girmesine olanak sağlayan başlıca bir malzeme halini alır. Bu aktarım süreci, diyalogla birlikte kurulması icap eden bir ilişkiyi meydana getirmekte ve bu esnada diller arasında karşılıklı bir alış-verişe zemin oluşturmaktadır. İki dilin bir sebeple karşılaşmaları, ya da birlikte kullanılır oluşları, bunlar arasında geçişme ve etkileşimlere, bu dillerden birinde görülen ses, biçim ve dizimle ilgili eğilimlerin, bazı kuralların ötekine yansımasına, aktarılmasına, alıntılanmasına yol açar (Aksan, 2015: 26).

Bir dil unsurunun bir dilden başka bir dile alıntılanması ile alakalı kavram ve literatürün arka planında, Saussure'ün de bazı fikrî temellerinin oluşmasında etkili olan 19. yüzyıl dil bilimcilerilerinden Adolphe Pictet'in öne sürdüğü "*linguistic paleontology*" yatmaktadır (Laakso, 2013:1). "*Linguistic paleontology*" birbirleriyle ilişkili dillerin, dil unsurlarını analiz ederek ve karşılaştırarak bir proto-dilin söz dağarcığını oluşturmayı amaçlamaktadır. Yeniden yapılandırılmış dilbilimsel formlara ve bunların varsayımlarına dayanır (Sanchis, 2009). Bu akım, dillerin ancak yakın ve ilişkili bulundukları öteki dillerle bir arada düşünüldüğünde değerlerinin kesinleşeceğini ileri sürmektedir.[1] Ancak göz ardı edilmemesi gereken bir husus, alıntılanan sözcüklerin[2] tespiti ile diller arası genetik akrabalık gibi bir durumun kesin kanıtlanmasının söz konusu olamayacağıdır. Buradan hareketle, bir dilden

[1] Bu akımın cereyan etmesinde yalnızca dilin kökenine olan merak değil, aynı zamanda dinî metinlerin kaynaklarına karşı artan ilgi ve araştırma çabaları da sebep gösterilebilir.

[2] Dilbilimcilerin literatüründe "sözcük": *gösterge*, (*belirti, simge*), ya da söz öğesi (*lexème, lexeme, Lexem*) gibi farklı adlandırmalarla kullanılır. (Aksan 2015: 15)

diğer bir dile alıntılanan unsurların neden böyle bir sürece uğradığına dair çok çeşitli yanıtlar öne sürülebilir.

Her dilin söz varlığında, kökeni kendisinde bulunan, başka bir dilden alıntılanmamış yerli sözcükler olmakla birlikte yabancı sözcükler ya da alıntı sözcükler bulunur (Aksan, 2015: 17). Bu bağlamda, gündeme gelmesi gereken soru, alıntılanma ihtimali en yüksek olan sözcüklerin neler olabileceğidir. Öncelikli olarak denilebilir ki alıntı sözcükler; iki dil arasındaki tarihsel temasa işaret etmektedir. En azından tarihin belli bir safhasında aynı yerde iki dili de bilen insanların var olabileceği ihtimalini doğurmaktadır[3] (Ing. *bilinguisme*)[4]. Örneğin; Haçlı Seferleri, birçok Arapça sözcüğün Avrupa dillerine girmesine, 100 Yıl Savaşları ise Fransızcaya pek çok İngilizce sözcüğün yerleşmesine sebep olmuştur (Aksan, 2015: 25). Dil unsurlarının kopyalanma olasılığı iki ayrı dilin birbirleriyle hangi sebep üzerine etkileşim gerçekleştirdiğine bağlıdır. Bir grup veya bir zümrenin siyasi kontrolü altındaki bir nüfusun, hâkim grubun dilinden idari terimleri kopyalama olasılığı daha yüksek olabilir. Bir coğrafi bölgenin kıyı kesiminde yaşayan ve ekseriyetle denizcilikle uğraşan halk, iç kesimlerde yaşayan halkın diline deniz ve denizcilikle alakalı terimlerle katkıda bulunmuş olabilir (Haspelmath ve Tadmor, 2009: 1). Örneğin; Türkçenin söz varlığında, 15. ve 16. yüzyıl Osmanlısında Ceneviz ve Venediklilerle olan ilişkiler sonucu alınmış pek çok öğe vardır: "*pusula (bussola)", "alabora (albora"), "acente (agente"), "ciro (giro)"* vb. (Aksan, 2015: 46).

İlişki bölgesinde yerleşik olmak kadar politik, ekonomik, kültürel ve sayısal üstünlük de sosyal açıdan önemli baskınlık etkenleridir. Öte yandan bu baskınlık unsurları her zaman bir dilin diğer dil üzerindeki tesirinin sebebi varsayılamaz. Politik açıdan üstün ancak sayıca az veya kültür düzeyleri yetersiz olan bazı Türk grupların, hâkimiyeti altındaki yabancı grupların dilini aldıklarını görmek de mümkündür (Johanson, 2018: 26). Buna ek olarak teknolojik ve ekonomik bakımdan yerli halktan

[3] Günümüzde artık ulaşılması kolaylıkla mümkün olabilen yazılı kaynaklar, basım-yayın gibi organlar ve diğer uluslarası erişim ağları sayesinde dil unsurlarının bir dilden başka bir dile geçişi son derece kolaylaşmıştır.

[4] "*Dilbiliminde bireyin çeşitli nedenlerle ve değişik koşullar altında birden fazla dil edinmesi, kullanması ya da ikinci bir dili ana diline yakın düzeyde öğrenmesi durumuna ikidillilik (bilinguisme, bilingualism) adı verilir. Dilbiliminde, iki dilliliğin söz konusu olduğu durumlarda, dillerden birisinin öteki dilin etkisiyle değişime uğramasına, "dil karışması" (*Ing. *interference) denilmektedir"* (Aksan 2015: 26).

üstün olan işgalci bir topluluğun dahi söz konusu yerel bölgeden sözcükler aldığı görülebilir (Haspelmath ve Tadmor 2009: 1-2).

Bununla birlikte, dil etkileşimlerinin sosyal olmayan etkenlerden ve özellikle dil bilimsel faktörlerden etkilendiği söylenebilir. Dil unsurlarının alıntılanmasının olası etkenleri arasında: anlamsal karmaşıklık (Ing.“*semantic complexity*”), soyutluk (Ing. “*abstractness*”), taksonomik seviye (Ing. “*taxonomic level”)*’nin yanı sıra sözcük türleri gibi sentaktik faktörler (Ing. “*syntactic factors”)* de bulunur (Haspelmath ve Tadmor 2009: 1-2).

1.2. ALINTI KELİMELER

Bir dile etkileşimde bulunduğu diğer bir dilden geçmiş olan sözcüklere alıntı kelimeler denir. Alıntılama hadiseleri aynı zamanda ödünçleme, kod kopyalama, kod kaydırımı, dönüşümlü kod kullanımı ve girişim gibi terimlerle de ifade edilebilir (Sağ, 2019: s. 34).

Dilbiliminde alıntılama veya ödünç alma (Ing. *loaning word, borrowing word)* terimleri, bir dilin başka bir dilden bir dil unsurunu tamamen veya kısmen kopyaladığı bir süreci tanımlamak için kullanılır. Ancak bir görüşe göre, bu süreci ifade etmek için ödünçleme veya alıntı terimlerini mecazî olarak kullanmak hatalı bir söylemdir (Durkin, 2014: 3). Johanson’a göre dillerin etkileşiminde hiçbir şey gerçekten ödünç alınmış olmaz, verici dilin dil unsurlarında herhangi bir yitim söz konusu olamaz. Bu sebepler doğrultusunda Johanson “*kopyalama*” teriminin daha uygun olacağını düşünür (Johanson, 2018: 29). Ona göre diller arası etkileşimde iki etki tipi görülür. Bunlardan ilki; baskın dilin zayıf dili etkilemesi üzerine “*ödünçleme*”, ikincisi ise zayıf dilin baskın dili etkilemesi üzerine “*karışma*”dır. (Johanson, 2018: 24)

Bilinç dışı veya bilinçli olarak insanın bir aktarım süreci içine girmesine olanak sağlayan dil, diyalogla birlikte kurulması icap eden bir ilişkiyi meydana getirmekte ve bu esnada diller arasında karşılıklı bir alış-verişe zemin oluşturmaktadır. Bu aktarım hadisesi eğer alıcı dildeki dilsel bir ihtiyacı ortadan kaldırmak için yapılıyorsa ve temelde öğrenme amacı güdülüyorsa bu tür alıntılar *bilgi alıntıları* (Ing. *cultural borrowings*) olarak adlandırılmaktadır. (Karaağaç, 2012: 259). *Bilgi alıntıları*nın bir özelliği de, gireceği muhtemel yeni bir dil ilişkisinde artık

alıntılanmaya daha müsait bir hâle gelmesidir. Örneğin: şeker "*sugar*", biber "*pepper*", kâfur "*camphor*", kahve "*coffee*", çay "*tea*", tütün "*tobacco*" gibi kelimeler tüm dünyada dilden dile yayılmıştır (Bloomfield, 1933: 458).

Dildeki bir ihtiyaç doğrultusunda yapılan alıntıların yanı sıra, herhangi bir ihtiyaçtan kaynaklanmayan alıntıların da yapıldığı gözlenmektedir. Öğrenme ve bilgi amacı taşımayan bu tür alıntılarda genellikle siyasi üstünlük, yönetici-yönetilen ilişkisi ve özenti ve modaya uygun davranış söz konusudur. Bu tür alıntılara *özenti alıntılar* (Ing. *prestige/intimate borrowings*) denilmektedir (Karaağaç, 2012: 259).

Bunun yanı sıra, alıntı sözcükleri *iç alıntılar* ve *dış alıntılar* şeklinde ikiye ayırmak da mümkündür. *İç alıntılar (*Ing. *dialectic/internal borrowings),* çeşitli şivelerden yapılan alıntılardır. *Dış alıntılar (*Ing. *alien borrowings)* ise şive alıntıları gibi yakınlık gerektirmez (Karaağaç, 2012: 360).

Yabancı bir dilden alıntılanmış sözcükler hangi dilde olursa olsun, yabancı dil bilen ve kültür seviyesi yüksek addedilebilecek kesimlerce genellikle aslına uygun bir biçimde geçer. Ancak her zaman bu şekilde bir durum gerçekleşmez ve sözcükler hedef dilin ses eğilimlerine yenik düşer ve böylece sözcük yaygınlaşan halk söyleyişiyle yazı diline muhtelif varyantlarla yerleşir (Aksan, 2015: 30-31). Bu noktada denilebilir ki alıntılar genellikle kendi dilinin ses ve anlam özelliklerine değil, geçtiği dilin ses yapısına ve anlam dünyasına adapte olurlar. Bu adaptasyonun derecesini belirleyen şartlar vardır. Alıntıyı yapan kişi veya grupların niteliği, alıntının yapıldığı zaman ve mekân, alıcı ve verici dilin birbirleri ile ne derece benzer ses yapıları ve anlam örüntülerine sahip oldukları alıntıların mahiyetini belirlemektedir. Bu maddeler doğrultusunda gerek iç, gerek dış alıntıları; gerekse bilgi veya özenti alıntılarını niteliklerine göre tasnif etmek mümkündür (Karaağaç, 2012: 361).

Tablo 1 Alıntı Kelimelerin Nitelikleri

i. "*Ödünç Kelime (Loan Word)* "	Genellikle iki dilli çevrelerde veya aynı dil ailesine mensup dillerde görülen alıntı türüdür. Hiçbir fonolojik ve morfolojik değişimin olmadığı alıntı türüdür. Ses yapısının ve anlam örgüsünün birbirine yakın olduğu dillerde görülür (Karaağaç, 2012: 361).

ii.	"*Melez Kelime (hybrid word/loanblend*)"	Genellikle farklı ses yapıları ve anlam örgülerine sahip dillerde görülür. Alıntı sözcükte hem fonolojik hem de morfolojik bir değişim yaşanır. Alıcı dilin ses yapısına ve anlam örgüsüne uyum sağlanır. En sık rastlanılan alıntı biçimidir (Karaağaç, 2012: 361).
iii.	"*Anlam Aktarması (loan translation/semantic loan/ calque/ loansift)"*	Bu tür alıntı sözcüklerde verici dildeki anlam korunur fakat ses fonolojik bakımdan değişime uğrar (Karaağaç, 2012: 361).

İç alıntılar, bir dilin ses sisteminin gelişmesine yol açarken bir yandan da anlam örgüsünün daha sıkı dokunmasını sağlamaktadır (Fromkin, Rodman 1988. Jeffers, Lehiste 1982. Akt: Karaağaç, 2012: 362). *Dış alıntılar* ise bir dilin ses ve yapı düzeninin bozulmasına, anlam örgüsünün değişikliğe uğramasına sebep olur. *Dış alıntılar* ve özellikle *özenti alıntıların* yoğunluğu *melez dilleri* ortaya çıkarmıştır. Bu tür alıntılar farklı diller arasında yeni ses ve şekiller taşımış ve bu diller arasında benzerlikler oluşmasına olanak sağlamıştır (Jeffers, Lehiste 1982, Akt: Karaağaç 2012: 362).

BÖLÜM 2: TÜRKÇE-BULGARCA TARİHSEL ARKA PLAN

2.1. OGUR-BULGAR TÜRKLERİ

Türkçenin Balkan dilleri ve Bulgarca üzerindeki etkisi tarihsel bir süreçte incelenecek olsa oluşturulacak zaman çizelgesini Osmanlı hâkimiyeti ile başlatmak doğru sayılmayacaktır. Bulgar Türklerinin ataları, Ogur-Bulgar[5] boyları ve Hazarlar'ın Volga havzasına M.S 6. asır ortasında Türk (Tu-küe) devletinin kurulmasından daha önceki devirde geldikleri ve ayrıca Hun ordularıyla birlikte Asya bozkırlarından gelip bu bölgeye göç ettikleri şüphesizdir (Barthold, 2004: 29).

Bizans tarihçileri Rhetor Priskos ve Suidas tarafından 463 yılında, "*Urogoi*" ve "*Onoguroi*" şeklinde zikredilen Bulgarlardan, tarihte ilk kez 482 yılından sonra "*Bulgaroi"* şeklinde yine Bizans kaynaklarında bahsedilir (Menges, 1995: 19). Menges, Bulgarların Tuna nehrinden, kuzeydoğu Bulgaristan'a, bugün Dobruca diye anılan yerde ve daha doğuda Kafkas dağlarının kuzeybatısındaki Kuban bölgesine kadar "*scythia maior*" yani İskit/Saka bölgesinde bulunduklarını kaydetmiştir (Menges, 1995: 19-20). Bulgar Türklerinin ataları, Ogur-Bulgar boyları M.Ö 3. yüzyılın sonlarından itibaren Altay dağlarının güneyinden, Karadeniz'e dek uzanan bozkırlara yayılmışlardı. 8. yüzyılda yaşamış Ermeni tarihçisi Horenli Moisey'e göre; Bulgarlar, M.Ö 149-127 yıllarında Kafkasların kuzeyinde bulunuyorlardı. Bir kısmı ise bugünkü Kars-Pasin ovalarına yerleşmişlerdi. Grek coğrafyacısı Batlamyus'un Yayık nehrinin adını M.S 160-170 yıllarında Daix (Dayix) olarak geçtiğini tespit etmesi neticesinde[6], Bulgarların M.S 2. yüzyılda Yayık (Ural) ırmağının döküldüğü Hazar Denizi'nin kuzeyinde yaşadıkları düşünülmektedir. 570-590 yılları arasında Göktürk hâkimiyeti altında kalan Bulgarlar 630 yılında Göktürklerin Çin hâkimiyeti altına girmesiyle, Kafkaslar ve Karadeniz'in kuzeyine uzanan Büyük Bulgar Devleti'ni yeniden kurmuşlardır. Büyük Bulgar Devleti'nin 665'te çöküşünden sonra hükümdar Kuvrat'ın oğullarından Asparuh, 679'da

[5] Ogur tıpkı Oğuz gibi 'oklar, kabileler, boylar' demektir (Ercilasun, 2016: 197).
[6] Söz başında "d-y" değişimi Bulgar Türkçesinin bir özelliğidir (Ercilasun, 2016: 195).

Dobruca'da Tuna Bulgar Devleti'ni kurmuştur (Barthold, 2004: 29; Menges, 1995: 19-20; Ercilasun, 2016: 195-198).

2.2. TUNA BULGAR DEVLETİ

605 yılında Bulgar tahtına geçen Kubrat, 635 yılında bağımsız ''*Magna Bulgaria*'' (Büyük Bulgaristan) adı verilen bölgede, Bulgar birliğini oluşturur. Kubrat'ın 642 yılında vefat etmesiyle oğullarından Asparuh, 679'da Dobruca'da Tuna Bulgar Devleti'ni kurmuştur (Akar, 2014: 70). Magna Bulgaria Türkleri zamanla Slavlaşmışlar ve Hristiyanlığı kabul etmişlerdir. 11. yüzyılda Bizans hâkimiyeti altına giren Tuna Bulgar Devleti'nin hükmü artık sona ermiştir. Tuna Bulgar Devleti'nden geriye "Bulgar Hanları Şeceresi" de denilen dil yadigârları kalmıştır. Talat Tekin, 1987 yılında "*Tuna Bulgarları ve Dilleri*" adlı kitabında derlediği bu dil mirasını aşağıdaki tasnifle yayımlamıştır:

1. *Bulgar Hanları listesindeki Proto-Bulgarca sözcük ve deyimler*
2. *Tudor Doksov'un notundaki Proto-Bulgarca deyim*
3. *Nagy-Szent-Miklos hazinesindeki Proto-Bulgar yazıtları*
4. *Proto Bulgarca yazıtlardaki Türkçe sözcük ve deyimler*
5. *Bizans kaynaklarındaki Bulgar Türkçesi etnik adlar*
6. *Eski Kilise İslavcasındaki Proto Bulgarca ödünç sözcükler* (Tekin 1987: 12).

Türkologlar, Tuna Bulgarlarından geriye miras kalan bu dil yadigârları ışığında, eski Bulgarların dilinin, Türk dili ile Çuvaşça merkezli bir temele dayandığı neticesine varmışlardır.

2.3. İDİL (VOLGA) BULGAR DEVLETİ

Batı Hun devletinin yıkılmasının ardından (470) Tuna Bulgarları, Tuna bölgesine, İdil (Volga) Bulgarları ise İdil ve Kama ırmaklarının arasına yerleşmişlerdir. 503-568 yılları arasında Sabirler'in daha sonra da Göktürklerin (568-630) himayesine girmişleridr. Batı Göktürk Devleti yıkıldıktan sonra Hazar egemenliği altında yaşamaya başlamışlardır. Kama

ile İdil nehirlerinin birleştiği yerde bulunan Bulgar kenti, giderek Doğu Avrupa'nın en önemli ticaret merkezi haline gelmiş, bir yandan da İran-Harezm bölgeleriyle ticari ilişkilere girmişlerdir. Bu ilişkilerin sonucunda İdil (Volga) Bulgarları arasında İslam dini yayılmaya başlamıştır. Almış Yaltavar'ın hükümdarlığı döneminde de (920-948) Bulgar hakanı İslamiyet'i kabul ederek (922) ilk Müslüman Türk hanedanı olmuştur. Ardından Ruslarla birlik olup Altın Orda Devleti'yle savaşmışlardır. 1236 yılında ise Altın Orda Devleti tarafından işgal edilmiş ve bu tarihten sonra Altın Orda Devleti himayesine girmişlerdir (Akar, 2014: 75).

Volga Bulgarlarından kalan dil malzemeleri bir kısmı 13. yüzyıl sonlarından, birçoğu da 14. yüzyıldan kalma Arap harfli 100 kadar mezar yazıtından ibarettir. Bu mezar yazıtlarının en eskisi 1281, en sonuncusu ise 1357 tarihlidir. Tüm bu malzemeler incelendiğinde Tuna Bulgarcası ile Volga Bulgarcasının akraba diller oldukları açıkça görülür. Aynı zamanda Volga Bulgarcasının tıpkı Tuna Bulgarcası ve bugünkü Çuvaşça gibi bir *r*- ve *l*- dili olduğu da bu mezar yazıtları sayesinde anlaşılmaktadır (Tekin ve Ölmez, 1999: 53).

2.4. OSMANLI İDARESİNDE BULGARİSTAN

Osmanlı Devleti'nin Bulgarlar ile ilk teması Orhan Bey döneminde gerçekleşmiştir. 1354 yılında Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın Gelibolu yarımadasına geçmesiyle fetih hareketleri başlamıştır. Edirne'nin 1361 yılında fethedilmesi ve ardından Bulgaristan'daki feodal güçler ile üç Bulgar krallığının yıkılması, Balkanların fethedilmesine zemin oluşturmuştur (Yalçın, 2009: 556).

Bulgar toprakları, İstanbul'a yakınlığı, verimli tarım topraklarına sahip oluşu ve stratejik konumu gibi niteliklerinden dolayı Osmanlı Devleti için daima ayrıcalıklı bir yere sahip olmuştur. 500 yıl süren Osmanlı hâkimiyeti boyunca pek çok sosyal ve kültürel yapı inşa edilmiş, farklı din, dil ve farklı etnik kökenden pek çok topluluk bir arada yaşamıştır (Yalçın, 2009: 558).

Doğu Avrupa ve Balkanlar'daki son Türk dalgası olan Osmanlılar, siyasi egemenliğini resmen kaybettiği 1908 yılına kadar, Balkan halklarının inancından giyimine, yaşamın hemen hemen her safhasında silinmez izler bırakmıştır (Bringa 1995, Akt: Eker, 2006: 76). Bu uzun Osmanlı idaresi boyunca Balkanlar ve daha özelinde Bulgar topraklarında yeni şehir

merkezleri kurulmuş, toplumun yaşam standartları günden güne iyileştirilmeye çalışılmıştır. Osmanlı Devleti'nin Bulgaristandaki bu iyi yönetim tarzı, Bulgar topraklarına karşı olan özel ilgi ve ihtiyadı uzun yıllar süren barışın ve huzurun tesisini sağlamıştır.

Günümüzde Bulgaristan yalnızca Türk mimari dokusu ve maddi kültüründen önemli izler taşımakla kalmaz, aynı zamanda Türkçenin dildeki tesiri hâla varlığını önemli ölçüde hissettirmektedir.

2.5. TÜRKÇE- BULGARCA DİL İLİŞKİLERİ

En az üç dilin bir arada bulunduğu, birbirleriyle olağan temaslar sonucu ortak yapısal özellikler arz eden coğrafi bölgelere dil bilim bölgesi (Ing. *Linguistic area,* Alm. *Sprachbund*) denilmektedir. Balkan Yarımadası dünyada en çok tanınan dil bilim bölgelerinin başında gelmektedir. Balkan dil bilim bölgesinde, 6 Slav dili (Sırpça, Hırvatça, Boşnakça, Karadağca, Makedonca, Bulgarca), 1 Latin dili (Romence), bağımsız Yunanca, Arnavutça ve bu dillerin yanında Hint-Avrupa dili olmayan tek dil olarak Türkçe konuşulur. Türkçe bu diller arasında en karakteristik dil ilişkilerindeni ortaya koyma hüviyetini taşır. Bu dillerle yaşanan etkileşim pek çok dil bilimsel olguyu ortaya çıkarmıştır (Eker, 2006: 75).

14. yüzyıldan itibaren yaklaşık 6 asır süren Osmanlı hâkimiyeti ile Türkler Bulgar kültürü ve dili üzerinde kalıcı izler bırakmıştır. Büyük ve etkili bir medeniyetin dili olan Türkçe bu gücünü bir uygarlık dili olmasına borçludur. Bu sebeple, Osmanlıların diliyle karşı karşıya gelen Bulgar dili, daha az prestijli ve daha yerel bir dil konumunda kalmıştır. 1933 yılında yayımlanan "*Language"* adlı kitapta *Bloomfield'ın* temellendirdiği terminoloji üzerinden konuşmak gerekirse, Osmanlı Türkçesi bir üst dil ve Bulgarca ise bir alt dildi. Türkçenin etkili olduğu Bulgar topraklarında ayrıca Gagavuzca ve Tatarca konuşan küçük Türk grupları da yaşamaktaydı. Avrupa'da konuşulan Türkçe, Rumeli Türkçesi adıyla adlandırılmakta ve Rumeli Türkçesi de Batı ve Doğu Rumeli ağızları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Grannes, 1995: 1-8).

Temas ettiği her bir dille köklü değişimler gerçekleştiren Türkçenin dil ilişkileri, hiçbir zaman dönemlik olmamış; aksine uzun süren iki dilli yaşamın izlerini taşımıştır (Johanson, 2018: 26). Türkçenin de Bulgarcadaki tesirinin en mühim sebebi özellikle Doğu Bulgaristan'da yoğun olarak yaşanan iki dillilik durumudur. Bulgarca günlük dilinde pek çok Türkçe sözcük

ve aynı zamanda Türkçeden geçmiş Arapça ve Farsça sözcük bulunmaktaydı. Türkçe sözcükler ve Türk gramer sistemi Bulgarcada yalnızca günlük konuşma diline değil aynı zamanda yazı diline de yansımıştır (Grannes, 1995: 1-8). Türkçenin tesiri öyle seviyede olmuştur ki Balkanlar'da "*hangi ırktan olursa olsun bir kimsenin şehirli sayılabilmesi Türkçe bilme şartına bağlıydı*" (İsen, 1997: 514, Akt: Eker, 2006: 77).

Türkçe alıntıların Bulgarcaya ne zaman geçmeye başladığına dair net bir tarih belirten kaynak bulunmamakla birlikte Osmanlı'nın Balkanlardaki faaliyetlerinin yoğunlaşmasıyla -yani yaklaşık olarak 15. yüzyıldan itibaren- dilsel etkileşimlerin başladığı ve böylece dile ait unsurların ilk olarak Osmanlıcadan Bulgar diline bu yüzyılda geçmeye başladığı düşünülmektedir. Bulgar yazılı kaynaklarında 16. yüzyıl itibariyle Türkçe alıntıların görülme sıklığı artar. Bu alıntılara çoğunlukla dini metinlerde rastlanmaktadır. Bulgarcaya ilk olarak geçen alıntı kelimelerin ağırlıklı olarak eşya ve aletler ile ilgili kavramların olduğu görülmektedir. Böylece Türk dilinin ilk olarak sosyal hayat ve ticaret üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Zamanla Türkçe ve Bulgarca diğer yönlerden yakınlaşmış ve etkileşimler artmıştır. İlk safhada maddi sözcükler, eşya adları, ticari kavramlar vb. sözcükler alıntılanırken sonraki dönemlerde kültürel sözcüklerin de Bulgarcaya sirayet ettiği görülmektedir. 18. yüzyıl ise Türkçe dil unsurlarının özellikle de Türkçe söz varlığının Bulgar metinlerinde sayıca arttığı ve bunların belgelerde tespit edildiği bir dönemdir. Bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türkçe sözcükler halk ağzında kalmayıp dönemin eğitim metinlerine, ansiklopedilerine girmeye başlamıştır. Özellikle 18. yüzyılın ikinci yarısı ile 19. yüzyılın başları, Bulgar dilinde Türkçe söz varlığının yanı sıra deyimlerin, kalıplaşmış yapıların görüldüğü, alıntı sözcükler bakımından Türkçenin Bulgarca üzerindeki etkisinin en yoğun olduğu zamanlardır (Настева, 2001: 19).

Türkçenin Bulgar dilindeki etkisi 19. yüzyılın sonlarına doğru azalmıştır. Revaçta olan milleyetçilik akımları dolayısıyla Bulgar dili ve kültürü ön plana çıkmış ve bu yeni hareketi destekleyecek doğrultuda çeşitli adımlar atılmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen Türkçe unsurların dilden atılması uzun bir süreye yayılmıştır. Türkçe kökenli soyut sözcükler dönemin Kilise İslavcasından karşılanmaya çalışmış, somut sözcükler ise Slav unsurlarla değiştirilmek istenmiştir. Tüm bunların yanı sıra bu geçiş aşamasında dahi zaman zaman tekrar Türkçeye başvurulduğu ve Türkçe unsurların yerine konulmak istenen İslavacaya ait bazı yapıların açıklamalarının dahi Türkçe yapıldığı görülmektedir (Настева, 2001: 23).

1877-1878 yılları arasında yaşanan Osmanlı-Rus Harbi neticesinde Osmanlı Devleti, Bulgar topraklarının büyük bir kısmını kaybetmiştir. 1789 Fransız İhtilali ile hızla yayılan bireycilik anlayışı ve beraberinde getirdiği millet olma bilinci dünyada hızla yayılırken Bulgaristan'da da bir takım hareketlenmelere vesile olmuştur. Dili yabancı unsurlardan arındırmak adına Bulgarcanın içerisine nüfuz etmiş olan Türkçe unsurlar azaltılmak istenmiştir. Bu doğrultuda yapılan sıkı çalışmalar neticesinde Türkçe ibareler yavaş yavaş Bulgarcayı terk etmeye başlasa dahi Türk dilinin Bulgar diline olan yoğun ve köklü nüfuzu dolayısıyla bu girişimin Bulgar tarihinde çok da kolay gerçekleşmediği söylenebilir. Bununla birlikte günümüz Bulgarcasında, özellikle konuşma dilinde hala kullanımda olan bazı Türkçeden geçmiş alıntı sözcüklere rastlanmaktadır (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Bugünkü Bulgarcada Yaşayan Bazı Türkçe Sözcükler

Ev-Haneye Dair	*dolap, düşeme, kapiya, kilim, odaya, pencere, raft, tavan, çerga*
Yemek ve Mutfağa dair	*alva, boza, dolma, yavniya, kaygana, kaymak, musaka*
Kılık-Kıyafete dair	*dügme, yaka, kopçe, ceb, şayak, çorapi, şal, şamivçe, ase, duşek*
Alet- Eşyaya dair	*alat, zannaet, testere, burma, çiviya, alka*

2.6. TÜRKÇE-BULGARCA DİL İLİŞKİLERİ ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Türkçe ve Bulgarca Dil ilişkileri üzerine yapılan başlıca çalışmalar şunlardır:

1. **Franz Miklosich** Bulgarca-Türkçe dil çalışmalarının bilinen ilk ismidir. Doğu Avrupa dillerindeki Türkçe alıntıları *"Die Türkischen Elemente in Der Südosteuropaischen Sprachen (Griechisch, Albanisch, Rumänisch, Bulgarisch, Serbisch, Kleinrussisch, Grossrussisch, Polnisch) I-II Halfte,* Wien, 1884" künyeli çalışmasında incelemektedir.

2. **S.Stachowski** 1971'de Kraków'da, Bulgarcadaki Türkçe alıntıların kronolojisi üzerine yapılan bir çalışmadır: *"Studia nad Chronologią Turcyzmów w Języku Bułgarskim, Kraków, 1971."* (Bulgar Dilinde Türkçe Kelimelerin Kronolojisi Üzerine Araştırmalar)

3. **Vaillant**, 1953 yılındaki Vaillant, A (1953). Les langues slaves meridionales et la conquäte turque, (Güney Slav dilleri ve Türk fetihleri). Byzantinaslavica Prague, (XIV)123-129. künyeli çalışmasında Güney Slav dilleri ile Türkçenin dil ilişkilerini incelenmektedir..

4. **B.Tsonev**, "Bulgar Dilindeki Belli ve Belirsiz Formlar" "Opredeleni i Neopredeleni Formi vı Bılgarskii Ezik, Sofiya, 1911." N.K. Dimitriev, "Ztüd'ı po Serbsko- Turetskomu Yaz'ıkovomu Vzaimodeistviyü, Doklad'ı Akademii Nauk SSSR, 1928."

5. **N.K. Dimitriev** Türkçe-Bulgarca dil ilişkileri üzerine çalışan bir diğer isimdir. Yazar 1928 yılında, *"Ztüd'ı po Serbsko- Turetskomu Yaz'ıkovomu Vzaimodeistviyü,* Doklad'ı Akademii Nauk SSSR, 1928.*"* isimli çalışmayı yayımlamıştır.

6. **Kiril Mirçev** Bulgarca dil tarihi üzerine bir çalışma yapmıştır. *"Историческа Граматика На Българския Език,* Второ Издание, 1963*"* (Bulgar Dilinin Tarihi) isimli çalışmasında Bulgarcadaki Türkçe alıntıları da çalışmasına ilave etmiş ve bu husuta bilgiler vermiştir.

7. **Rollet, J.** (1996). Les Turcismes en Serbo-Croate, Bulgare, Grec, Roumain et Hongrois. (Sırpça-Hırvatça, Bulgarca, Yunanca, Rumence ve Macarcada Türkizmler), İstanbul: Les Editions ISIS.

8. **Alf Grannes** ve **Hayriye Süleymanoğlu**'nun çalışmaları Bulgar dilindeki Türkçe alıntılar kapsamında hazırlanmış başlıca önem arz eden çalışmalardan birisi sayılabilir: *"Grannes, Alf, Kjetil R. Hauge, Hayriye Süleymanoğlu, A Dictionary of Turkisms in Bulgarian, The Institute for Comparative Research in Human Culture, Novus Forlag,* Oslo, 2002*"*

9. **Alf Grannes** 1996 yılında "*Turco-Bulgarica. Articles in English and French concerning Turkish influence on Bulgarian*, Harrassowitz Verlag-Wiesbaden, 1996.*"* İsimli başka bir çalışması daha olmuştur.

10. **Tsvetanka Makedonska** Bulgarcadaki Türkçe deyimleri incelemiş ve bu çalışmalarını *"Турски Фразеологични Заемки В Българския Език,* Български Език XVI, 322-331.*"* isimli eserinde yayımlamıştır.

11. **Petır Miyatev**'in 1968 yılında yayımlanmış olan, *"Türk ve Bulgar Dilleri Arasında Çağdaş Dil İlişkileri, XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildirilerden Ayrıbasım,* Ankara, 1968.*"* isimli araştırması Bulgarca-Türkçe dil ilişkileri bir diğer önem arz eden çalışmalardan biri sayılabilir.

12. **Vesela Krısteva** tarafından *"Tılkoven Reçnik na Turtsizmite v Bılgarskiya Ezik, Skorpio vi, Sofia, 2003."*(Bulgar Dilindeki Türkçe Kelimelerin Açıklayıcı Sözlüğü) isimli çalışma 2003 yılında kitaplaştırılarak yayımlanmıştır.

13. **Alf Grannes**, **Kjetil R. Hauge** ve **Hayriye Süleymanoğlu** tarafından hazırlanmış olan *"A Dictionary of Turkisms in Bulgarian, The Institute for Comparative Research in Human Culture, Novus Forlag, Oslo, 2002."* isimli çalışma Bulgar dilinde yer alan Türkçe sözcükler sözlüğüdür. Çalışma içinde daha ziyade konuşma ağızlarına 7427 sözcüğe yer verilmiştir.

14. **Louis Bazin** ve **J. Feillet** 1980 yılında *Zeitschrift für Balkanologie* dergisinde *" L'opposition Constatation/Non-Constation En Turc Et En Bulgare", Zeitschrift für Balkanologie, 16,1980, s. 9-15* başlıklı yazısı yayımlanmıştır.

15. **G. Hazai**, 1961 yılında *"Remarques Sur Les Rapports Des Langues Slaves Des Balkans Avec Le Turc-Osmanli", Studia Slavica Academine Scientiarum Hungaricae, Budapest, 7, 1961, s. 97-138.* (Türk Dilinin Balkan Slav Dilleriyle İlişkisi) isimli yazısı yayımlanmıştır.

16. **Yücel, Y.** 1991 yılındaki çalışmasında Türkçeden Bulgarcaya geçen kelimeleri incelemektedir: Bulgarcaya Türkçeden ve Türklerden Geçen Sözcükler. TDAY-B, 213, 529.

17. **Kowalski**, 2000 yılında yapmış olduğu çalışmasıyla, Bulgar basınında kullanılan Türkçe kelimeler üzerinde durmaktadır: Kowalski, T., *Речник на Турски Думи в Съвременния Български Печат.* (Çağdaş Bulgar Basınında Türkçe Kelimeler Sözlüğü). Sofia: Lakov PRES.

18. **Günay Karaağaç** tarafından hazırlanan "*Türkçe Verintiler Sözlüğü",* Türkçenin diğer dillerle ilişkileri üzerine hazırlanmış bir diğer önemli çalışmalardan birisi olarak arz edilebilir. Çalışmada Türk dilinin etkileşime geçtiği dünya dilleri araştırılmış ve Türkçeden başka dillere yapılan alıntıların sözcük anlamları alfabetik sıraya göre incelenmiştir.

19. **Abidin Karasu**, 2014 yılında "*Tarihsel Süreç İçinde Balkan Dillerinin Türk Dili ve Kültürüyle İlişkisi (Sırpça-Makedonca-Bulgarca)"* doktora tezi ile alana katkıda bulunmuştur.

20. **M. Türker Acaroğlu**, 2016 yılında "*Türkçeden Bulgarcaya Geçen Kelimeler Sözlüğü"* isimli çalışmayı yayımlamıştır. Konu ile ilgili başlıca kaynaklardan sayılabilecek eserde, Türkçeden Bulgar diline alıntılanan 15.000 sözcük ayrıntılarıyla incelenmiştir.

BÖLÜM 3: BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE VE YUNANCA KELİMELER SÖZLÜĞÜ

3.1 SÖZLÜK HAKKINDA

Arka planında Fransız İhtilali (1789) olan bireycilik anlayışı ve beraberinde getirdiği millet olma bilinci dünyada yayılım alanını genişletmeye devam ederken bu durum, XIX. yüzyıl itibariyle Bulgaristan'da da bir takım hareketlenmelere vesile olmuştur. Bunun sonucu olarak, Bulgarcayı yabancı unsurlardan arındırmak adına dilin içerisine nüfuz etmiş olan Türkçe kullanımlar azaltılmak istenmiştir. Bu doğrultuda yapılan yoğun çalışmalar neticesinde Türkçe ibareler yavaş yavaş Bulgarcayı terk etmeye başlamıştır.

Çalışmanın konusunu oluşturan sözlük de dili Türkçe unsurlardan arındırma gayreti neticesinde yazılmıştır. Sözlüğün orijinal ismi *"Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü*"dür. (Bul. *Речник на думи турски и гръцки в язика български*). Mihail Pavlev, Bulgarcaya nüfuz etmiş 1500 Türkçe kelime tespit etmiştir. Dizgisi Plevneli Aleksandr T. Jivkov tarafından yapılan sözlük, toplam 65 sayfadır. 1855'te Bükreş I. Kopaynikov matbaasında basılmıştır (Pavlev ve Jivkov, 1855).

N. Gerov, N. Palauzov, E. Vaskidovic ve Karaminkov isimli kardeşlerin aktardığına göre 1855 yılında basılan sözlüğün çalışmalarına basılmasından en az bir yıl önce başlanmıştır. Bu süre zarfında sözcükler derlenmiş ve gerekli çalışmalar yapılmıştır.

Sözlükte Türkçeden alıntılanmış kelimelerin açıklamaları Bulgarca olarak verilmiştir. Bu kelimelerin 100'e yakını Türkçe vasıtasıyla Bulgarcaya geçen Yunanca kelimelerdir. Yunanca kelimeler "гр." kısaltmasıyla belirtilmiştir. Sözlük Bulgarcadaki Türkçe kelimelere ilk defa dikkat çekmesi bakımından da son derece önemlidir. Sözlükteki kelimeler incelendiğinde farklı cinsten kelime türlerine rastlanmaktadır. Özellikle sözlükte yer alan fiiller dikkat çekicidir.

Sözlüğün giriş kısmında Aleksandr Jivkov, Bulgar azınlığın Bükreş'teki önemli simalarından olan Konstantin Çokan'a verdiği destek ve sözlüğün basım işini üstlenmesinden dolayı Bulgarca ve Yunanca teşekkür metnine yer vermiştir. Bulgarcanın zenginliği ve öz

Bulgarcadan bahseden Jivkov, Bulgarca'nın Türkçe ve Yunanca sözcüklerden arındırılması gerektiğini savunarak "*Bizim dilimiz Slav kökenli Bulgarcadır. Dilimizin sözcüklerini işlememiz gerekir onların üzerindeki pası söküp atmalıyız*.''demektedir.

Sözlüğün ithaf bölümünden sonra önsöz kısmına geçilir. Aleksandr Jivkov bu bölümde Bulgar dilinin her türlü yabancı sözcükten arındırılması gerekliliğinden bahseder. Hatta yabancı sözcükleri "*Dilimizin ışık ve aydınlığını bozan karışım*" olarak adlandırır. Jivkov, *"Herkes bu milli sorumlulukta olmalı ve bundan taviz vermemelidir."* Sözleriyle Bulgarlara çağrıda bulunmaktadır (Pavlev ve Jivkov, 1855: III).

Yazar, Bulgar diline giren sözcüklerin atılması gerekliliğini şu sözlerle destekler: "*Bu topraklara gelen Bulgarlar daskal, şkola, kir, çorbadjiya, maaneta, sevda sözcüklerinin hangi anlama geldiklerini biliyorlar mıydı? Dedelerimiz kusuri, duşmani, haydutsi, seizi, tefterdare sözcüklerini biliyor muydu?*" (Pavlev ve Jivkov, 1855:IV—V).

Bir dilin söz varlığının o dil için hayatî bir mesele olduğunu söyleyen yazar, dili zenginleştiren kaynaklar hakkında: "*Ey Bulgarlar, kendi dilinizin sözcüklerine sahip çıkın. Bulgarcanın konuşulduğu her yerde onları arayın, onları kitaplarda arayın eski el yazmalarında arayın ana dilinize kulak verin*." demektedir..

Paisiy Hilendarski'nin çağrısına benzer bir çağrı yapan yazar, Bulgar gençlere şu şekilde seslenir: "*Sevgili çocuklarım, lütfen o sözcükleri tanıyınız ve bundan sonra onları yazılarınızda, konuşmalarınızda, evinizde ve büyüyüp anne baba olduğunuzda dahi* kullanmayınız." (Pavlev ve Jivkov, 1855: VIII-IX).

M. Pavlev ve Al. Jivkov Türkçe ve Yunanca sözcüklerin Bulgarcadaki eş-değer örneklerini açıklarken sözcüklerin günlük dildeki karşılıklarından yararlanmıştır. Sözlükteki bazı Türkçe sözcüklerin Bulgarcada karşılıklarının bulunmadığından olsa gerek, Bulgarca günlük dilde var olmayan Kilise İslavcasından karşılıklar verilmeye çalışılmıştır. Kimi zaman da sözcüklerin Rusça karşılıkları kullanılmıştır. Örneğin; маймун (maymun)< maymun sözcüğü Rusça "обезяна, обезян" ile açıklanmıştır; сапун (sapun) < sabun Rusça "мыло" ile açıklanmıştır; тенджура (tendjura) < tencere Rusça кострула ile açıklanmıştır. Tüm bu çabalara rağmen sözcüklerin manalarına dair yapılan açıklamalarda yine Türkçeye başvurmak zorunda kalınmış olunması manidardır.

Kimisi çoktan unutulmuş, kimisi ise unutulmaya yüz tutmuş pek çok Türkçe alıntı sözcüğün yanında bir nevi kaybolmamak için direnen bu alıntı sözcüklere, milliyetçi tutumlar

neticesiyle yazarları tarafından dikkat çekilmiş olması sözlüğün mahiyeti açısından son derece önem arz etmektedir. 1855 yılına kadar Bulgaristan'da bu muhtevada başka bir sözlük yayımlanmamıştır.

3.1.1 Mihail Pavlev, Aleksandr Jivkov

Mihail Pavlev, Bulgaristan'ın Lofça şehrinde dünyaya gelmiştir. Bükreş'te ticaretle meşgul olduğu bilinmektedir. Bulgar Kilisesinin bağımsızlık mücadelesinde ateşli bir savunucu olarak kayıtlara geçmiştir. Mihail Pavlev, Osmanlı'ya karşı örgütlenen devrimci hareketlerde boy göstermiş ve Osmanlı-Rus Harbi'nde (1877-1878) ölmüştür (Küvlieva, 1997:223-226).

Aleksandr Jivkov ise 1857-1858 tarihinde Plevne'de doğmuştur. Eğitimini doğduğu şehirde tamamlamış ve dönemin en önemli öğretmenlerinden Kesariy Vasilev'den (Neofit Rilski'nin öğrencisi) dersler alarak Yunanca öğrenmiştir. İlerleyen yıllarda Koprivştitsa'da Naiden Gerov'dan Bulgarca hakkında kapsamlı dersler almıştır. Aleksandr Jivkov daha sonra eğitimini Bükreş'te (muhtemelen Yunan mektebinde) devam ettirmiş burada Fransızca öğrenerek tercüme işeleriyle meşgul olmuştur (Küvlieva, 1997:223-226). Sözlüğün önsözünde, "*Böylesine zor bir iş için katkı sağlamak iyi olacaktır*" cümlesini sarf eden Aleksandr Jivkov için Bulgarca bilgisi ve yabancı dile hâkimiyeti ile sözlüğün tamamlanmasında önemli derecede katkıda bulunmuştur (Pavlev ve Jivkov, 1855: VII).

Bulgar kaynaklarında Neofit Rilski ve Bogorodov ile birlikte anılan Mihail Pavlev ve Aleksandr Jivkov, Bulgar dilini Türkçe sözcüklerden arındıran aydınlar olarak gösterilmektedir (Küvlieva, 1997: 223-226).

3.1.2. Bibliyografya

Bükreş merkezli 1855 yılında basılmış ve orijinal adı "*Речник на думи турски и гръцки в язика българский"* olan "*Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü*"'nün bu zamana kadar üzerinde çalışılmamış bir kaynak olduğu bilinmektedir. Yalnızca, Mişaikova Küvlieva, "Milli Mücadele Döneminde Bulgar Sözlükçülük Çalışmaları[7]" adlı eserin 223-226 sayfaları arasında sözlük hakkında kapsamlı bilgiler vermiştir.

[7] Кювлиева-Мишайкова, В. (1997). Българското речниково дело през Възраждането. Академично изд-во" Проф. Марин Дринов.

3.1.2.3 Transkripsiyon Alfabesi

Tablo 3. 1855 Bükreş Basımı "Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü" Transkripsiyon Alfabesi

А а	**A- a**
Б-б	**B-b**
В-в	**V-v**
Г-г	**G-g**
Д-д	**D-d**
Е-е	**E-e**
Ж-ж	**J-j**
З-з	**Z-z**
И-и	**İ-i**
Й-й	**Y-y**
К-к	**K-k**
Л-л	**L-l**
М-м	**M-m**
Н-н	**N-n**
О-о	**O-o**
П-п	**P-p**
Р-р	**R-r**
С-с	**S-s**
Т-т	**T-t**
У-у	**U-u**
Ф-ф	**F-f**

Х-х	**H-h**
Ц-ц	**TS-ts**
Ч-ч	**Ç-ç**
Ш-ш	**Ş-ş**
Щ-щ	**ŞTI- ştı**
Ъ-ъ	**I-ı** (Son ses olarak bir değeri yoktur. ’ işareti ile gösterilir.)
Ь-ь	Son ses olarak bir değeri yoktur ' işareti ile gösterilir.)
Ю-ю	**Ü-ü**
Я-я	**YA- ya**
Ж	**ı** (genellikle) - a (daha az)
ІЯ	**iya**
І-ı	**İ-i**
дж	**c**
ю	**ö**

3.1.2.3.4 Sözlükte Kullanılan Harflerin Ses ve İmla Değerleri

А-а /A- a

[a] fonemi, /a/ şeklinde okunmuştur.

аб**а** [**a**b**a**] < aba (s/1), **а**кр**а**б**а** [**a**kr**a**b**a**] < akraba (s/2), соп**а** [sop**a**] < sopa (s/46), ф**а**суль [f**a**sul'] < fasulye (s/52) vb.

Б-б /B-b

/б/ fonemi, /b/ olarak okunmuştur.

боллукъ [**b**olluk'] < bolluk (s/10), е**б**еде [e**b**ede] < ebedi (s/19), гю**б**екъ [gü**b**ek'] < göbek (s/13), се**б**епъ [se**b**ep'] < sebep (s/45) vb.

В-в /V-v

/в/ fonemi /v/ ile karşılanmıştır.

а**в**джıя [a**v**ciya] < avcı (s/1), **в**ааде [**v**aade] < vade (s/11), ка**в**акъ [ka**v**ak'] < kavak (s/25), се**в**гелия [se**v**geliya] < sevgili (s/45), ха**в**а [ha**v**a] < hava (s/53) vb.

Г-г /G-g

/г/ fonemi, /g/ olarak okunmuştur.

ан**г**арıя [an**g**arya] < angarya (s/3), аз**г**ънъ [az**g**ın'] < azgın (s/2), боз**г**унтулукъ' [boz**g**untuluk'] < bozgunluk (s/9), **г**ıозлуци [**g**özlutsi] < gözlük (s/13) vb.

Д-д /D-d

/д/ fonemi, /d/ olarak okunmuştur.

а**д**ашь [a**d**aş'] < adaş (s/1), бу**д**ала [bu**d**ala] < budala (s/10), гер**д**апъ [ger**d**ap'] < girdap (s/12), **д**аянаклıя [**d**ayanakliya] < dayanıklı (s/15) vb.

Е-е /E-e

/e/ fonemi, /e/ olarak okunmuştur.

аск**е**ръ [ask**e**r'] < asker (s/5), г**е**вр**е**къ [g**e**vr**e**k'] < gevrek (s/12), **е**гл**е**ндж**е** [**e**gl**e**nc**e**] < eğlence (s/19), к**е**м**е**ръ [k**e**m**e**r'] < kemer (s/29) vb.

Ж-ж /J-j

/ж/ fonemi, /j/ olarak okunmuştur.

а**ж**дерха [a**j**derha] < ejderha (s/2), мю**ж**де [mü**j**de] < müjde (s/38) vb.

З-з /Z-z

/з/ fonemi, /z/ olarak okunmuştur.

на**з**арь [na**z**ar'] < nazar (s/39), о**з**лашмакъ [o**z**laşmak'] < uzlaşmak (s/40), па**з**арлжкъ [pa**z**arlık'] < pazarlık (s/40), то**з**лукъ [to**z**luk'] < tozluk (s/51) vb.

И-и /İ-i

/и/ fonemi, /i/ olarak okunmuştur.

икрамъ [**i**kram'] < ikram (s/23), ф**и**л**и**зъ [f**i**l**i**z'] < filiz (s/52), х**и**се [h**i**se] < hisse (s/56), чеш**и**тъ [çeş**i**t'] < çeşit (s/58) vb.

Й-й /Y-y

/й/ fonemi, /y/ olarak okunmuştur.

ка**й**дисвамъ [ka**y**disvam'] < kay- (s/25), ха**й**вань [ha**y**van'] < hayvan (s/54), че**й**рекъ [çe**y**rek'] < çeyrek (s/57) vb.

К-к /K-k

/к/ fonemi, /k/ şeklinde okunmuştur.

байра**к**таръ [bayra**k**tar'] < bayraktar (s/6), демe**к**ъ [deme**k**'] < demek (s/15), **к**апа**к**ъ [**k**apa**k**'] < kapak (s/27) vb.

Л-л /L-l

/л/ fonemi, /l/ şeklinde okunmuştur.

кефл**ı**я [kef**l**iya] < keyifli (s/30), **л**афъ [**l**af'] < laf (s/34), мезл**и**чь [mez**l**iç'] < meclis (s/36), со**л**акъ [so**l**ak'] < solak (s/46) vb.

М-м /M-m

/м/ fonemi, /m/ şeklinde okunmuştur.

ат**м**аджа [at**m**aca] < atmaca (s/5), гю**м**рукъ [gü**m**rük'] <gümrük (s/13), ли**м**ань [li**m**an'] < liman (s/34), **м**акара [**m**akara] < makara (s/35) vb.

Н-н /N-n

/н/ fonemi, /n/ şeklinde okunmuştur.

а**н**макъ [a**n**mak’] < anmak (s/3), чоба**н**инъ [çoba**n**in’] < çoban (s/58), **н**ебетъ [**n**ebet’] < nöbet (sıra, bir defa) (s/39), пири**н**чь [piri**n**ç'] < pirinç (s/42) vb.

O-o /O-o

/o/ fonemi, /o/ şeklinde okunmuştur.

б**о**й [b**o**y] < boy (s/10), д**о**стъ [d**o**st’] < dost (s/18), **о**рмань [**o**rman'] < orman (s/40), с**о**какъ [s**o**kak’] < sokak (s/46), т**о**злукъ [t**o**zluk’] < tozluk (s/51) vb.

П-п /P-p

/п/ fonemi, /p/ şeklinde okunmuştur.

ка**п**акъ [ka**p**ak’] < kapak (s/27), **п**ахж [**p**aha] < paha (s/41), себа**п**ъ [seba**p**’] < sevap (s/45), то**п**арлакъ [to**p**arlak’] < toparlak (s/51) vb.

P-p /R-r

/p/ fonemi, /r/ şeklinde okunmuştur.

а**р**кадашь [a**r**kadaş’] < arkadaş (s/4), гю**р**ешь [gü**r**eş'] <güreş (s/13), ди**р**екъ [di**r**ek’] < direk (s/17) vb.

C-c /S-s

[c] fonemi, [s] olarak okunmuştur.

а**с**ма [a**s**ma] < a**s**ma (üzüm asması) (s/5), **с**аксія [**s**aksiya] < saksı (s/44), и**с**патъ [i**s**pat’] < ispat (s/24) vb.

T-т /T-t

/т/ fonemi, /t/ olarak okunmuştur.

и**т**еатъ [i**t**eat’] < itaat (s/24), кеф**т**е [kef**t**e] < köfte (s/30), о**т**лакъ [o**t**lak] < otlak (s/40), **т**арафъ [**t**araf’] < taraf (s/48) vb.

У-у /U-u

/у/ fonemi, /u/ olarak okunmuştur.

бар**у**тъ [bar**u**t’] < barut (s/7), д**у**мань [d**u**man'] < duman (s/18), гяв**у**рь [gyav**u**r'] < gavur (s/14), к**у**ла [k**u**la] < kule (s/32) vb.

Ф-ф/F-f

/ф/ fonemi, /f/ olarak okunmuştur.

а**ф**ıонъ [a**f**ön’] < afyon (s/5), кая**ф**етъ [kaya**f**et’] < kıyafet (s/29), на**ф**иле [na**f**ile] < nafile (s/39), **ф**урсатъ [**f**ursat’] < fırsat (s/53) vb.

Х-х /H-h

/х/ fonemi, /h/ şeklinde okunmuştur.

а**х**тапоть [a**h**tapot’] < ahtapot (s/5), **х**амамъ [**h**amam’] < hamam (s/54), ра**х**атъ [ra**h**at’] < rahat (s/42), за**х**меть [za**h**met'] < zahmet (s/22) vb.

Ц-ц /TS-ts

/ц/ fonemi /ts/ olarak okunmuştur.

гıозлу**ц**и [gözlu**ts**i] < gözlük (s/13), кадıйни**ц**а [kadiyni**ts**a] < kadılık (s/25), касапни**ц**а [kasapni**ts**a] < kasapnitsa (s/28) vb.

Ч-ч /Ç-ç

/ч/ fonemi, /ç/ olarak okunmuştur.

а**ч**икъ [a**ç**ık’] < açık (s/5), бах**ч**я [bah**ç**ya] < bahçe (s/7), ел**ч**ıя [el**ç**iya] < elçi (s/20), ка**ч**як'ъ [ka**ç**yak'] < kaçak (s/28), **ч**овалъ [**ç**oval’] < çuval (s/58) vb.

Ш-ш /Ş-ş

/ш/ fonemi, /ş/ ile karşılanmıştır.

а**ш**иртъ [a**ş**irt’] < aşırı (s/5), е**ш**кынъ [e**ş**k'in’] < eşkin (yürüyüş) (s/21), кıо**ш**е [kö**ş**e] < köşe (s/31), **ш**а**ш**кжнъ [**ş**a**ş**kın’] < şaşkın (s/60) vb.

Щ-щ /ŞTI- ştı

/щ/ fonemi /şt olarak okunmuştur.

е**щ**ахъ [e**şt**ah’] < iştah (s/21), кая**щ**исвамъ [kaya**şt**isvam’] < kıyış- (s/29), ола**щ**исвамъ [ola**şt**isvam’] < ulaşmak (s/40) vb.

Ъ-ъ /I-ı

/ъ/ fonemi söz içinde /ı/ şeklinde okunur. Ancak sözcük sonunda ses değeri yoktur. Kesme işareti ile (’) gösterilmiştir.

абдал**ъ** [abdal’] < abdal (s/1), дюлгерин**ъ** [dülgerin’] < dülger (s/19), зıян**ъ** [ziyan’] < ziyan (s/22), кафез**ъ** [kafez’] < kafes (s/28), кюп**ъ** [küp’] < küp (s/33)

Ь-ь /'

Asıl fonksiyonu kendisinden sonra gelen sesi yumuşatmaktır. Mesela sözcük içinde мин**ьо**р /ьо/, /ö/ sesini karşılar. Son ses olarak bir değeri yoktur. Kesme işareti (') işareti ile gösterilmiştir.

лиген**ь** [ligen'] < leğen (s/34), мисир**ь** [misir'] < mısır (s/38), панаир**ь** [panair'] < panayır (s/41), ачиг**ıо**зъ [açig**ö**z'] < açıkgöz (acımasız, uyanık) (s/5), **ıо**лджıя [**ö**lciya] < yolcu (s/24), к**ıо**равъ [k**ö**rav'] < kör (s/31) vb.

Ѫ /ı (genellikle)- a (daha az)

1830'lu yıllarda Panslavizm etkisiyle Rus alfabesinden esinlenilerek Bulgar alfabesinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler neticesinde **Ѫ** (golyama nasovka) harfi alfabeye dâhil edilmiş, 1945 yılında yapılan yazım reformu sırasında ise bu harf Modern Bulgar Kiril alfabesinden kaldırmıştır.

сакатл**ѫ**къ [sakatl**ı**k'] < sakatlık (s/43), хакс**ѫ**зъ [haks**ı**z'] < haksız (s/54), с**ѫ**йбıя [s**ı**ybiya] < s**a**hib (s/47), талас**ѫ**мъ [talas**ı**m'] < tılsım (s/48), узл**ѫ**шма [uzl**a**şma] < uzlaşma (s/51)

I-ı /İ-i

/ı/ fonemi, /i/ olarak okunmuştur.

хайнаджıя [haynac**i**ya] < aynacı (s/54), хамамджıя [hamamc**i**ya] < hamamcı (s/54), хунıя [hun**i**ya] < huni (lemeş, sışnik) (s/57), биръ-юзлıя [bir'-üzl**i**ya] < bir yüzlü (tek yüzü olan) (s/9)

ДЖ /c

Bulgarcada yan yana gelen /д/,ve /ж/ fonemleri, [*djı]* veya */c/* şeklinde telaffuz edilmektedir. Sözlükte yan yana gelen bu iki harf /c/ şeklinde okunmuştur.

боя**дж**ıя [boya**c**iya] < boyacı (s/10), гими**дж**ıя [gimi**c**iya] < gemici (s/13), **дж**ебъ [**c**eb'] < cep (s/16), **дж**ейсуръ [**c**eysur'] < cesur (s/16), кедер**дж**ıя [keder**c**iya] < kederci (s/29), теслим**дж**ıя [teslim**c**iya] < teslimci (s/50) vb.

IO /ö

/ıо/ fonemi, /ö/ olarak okunmuştur.

ачиг**ıо**зъ [açig**ö**z'] < açıkgöz (acımasız,uyanık) (s/5), **ıо**лдашъ [**ö**ldaş'] < yoldaş (s/24), **ıо**лджıя [**ö**lciya] < yolcu (s/24), **ıо**лке [**ö**lke] < ülke (s/24),

к**ıо**рлемеденъ [k**ö**rlemeden’] < körlemeden (s/31), к**ıо**се [k**ö**se] < köse (s/31) vb.

ІЯ /İya

/ıя/ fonemi /iya/ olarak okunmuştur.

кованджı**я** [kovanc**iya**] < kovancı (s/31), курı**я** [kur**iya**] < koru (s/32), мющерı**я** [müşter**iya**] < müşteri (s/39), папукчı**я** [papukç**iya**] < pabuçcu (s/41), сюрı**я** [sür**iya**] < sürü (s/47) vb.

BÖLÜM 4: TEMATİK SINIFLANDIRMA

Alıntılanan sözcükler, onu yeniden meydana getiren alıcı dilin, verici dili hangi çerçevede ve hangi konumda değerlendirdiğine dair ipuçları taşır ve aynı zamanda içinde bulunduğu topluluktan, zamandan ve mekândan yaşamsal izler ve kültürel kodlar barındırır. Bu sebeple alıntı sözcükler, hem alıcı hem verici dilin karakteristiğini büyük ölçüde belli edebilir. Bu sebeple, dilin sahip olduğu hazinenin zenginliğinin soruşturulması gibi alıntı kelimelerin varlığının soruşturulması da gerçeklik hakkında ya da en azından gerçekten var olan verili bir dilsel topluluktan türetilen kavrayış hakkında bilgi verebilir. (Rossi, 2001: 48; Akt: Çelebi: 2014). Bu sebeple alıntı kelimelerin özel bir ilgi ve ihtiyatla incelenmesi gerekliliği şüphesizdir. Yani bir dilin bir şekilde başka bir dille temas kurmasından doğmuş olan olan dilsel etkileşimleri incelemek o dilleri konuşan toplumların yalnızca siyasi ve ekonomik üstünlüğüne dair çıkarımlar yapmayı sağlamakla kalmaz aynı zamanda toplumların zihinsel yapılarına dair çıkarımlar yapmaya olanak sağlar. Bir dile ait kalıplaşmış sözcük öbekleri araştırılıp çeşitli unsurlara bölündüğünde bu kalıplaşmış ifadelerin belli noktalarda daha fazla yoğunlaşırken kimi anlamsal veya şekilsel yapılarda ise daha az unsurlara sahip olduğu gözlemlenir, işte burada bazı unsurların fazla olmasının nedeni o toplumun arka planında gizlidir. (Aksan, 2015: 66). Örneğin, Sibirya toplumlarının dillerini incelediğimizde karla ilgili söz varlığının, deyimlerin, atasözlerinin vb. unsurların sıklığı dikkat çekerken çölde yaşayan bir toplumun dilinde ise çöl iklimi, sıcaklık ya da kuraklıkla ilgili ciddi bir söz varlığı, deyimler vb. dilsel unsurların sıklığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, gündeme gelmesi gereken soru, bir dilden başka bir dile alıntılanma ihtimali en yüksek olan sözcüklerin neler olabileceğidir. Bu amaçla kavramsal bir ölçekle yapılacak olan araştırma, çalışmayı tematik bir boyuta taşır ve bir sınıflandırmayı gerekli kılar.

Sözlükte tespit edilen Türkçe sözcükler 10 ana başlık ve 31 alt başlık olmak üzere toplam 41 başlıkla sınıflandırılmıştır. Bu ana başlıklar ve alt başlıkları sırasıyla: **tabiat**; ağaç, sebze ve meyve, endüstriyel ve tarımsal bitkiler, değerli taşlar, metaller, elementler, kimyasallar, coğrafi ve zamansal adlandırmalar, **fauna**; evcil hayvanlar, kuşlar, deniz canlıları, yabani

hayvanlar, böcekler ve parazitler, **tıp**; vücut bölümleri, hastalıklar, vücut kusurları, tedaviler ve ilaçlar, **yaşam alanlarına dair sözcükler**; şehir ve köy yaşamı, iç ve dış mimari ile ilgili kavramlar, inşaat malzemeleri, **aletler ve eşyalar**; ev eşyaları ve mobilya, mutfak eşyaları, okul ve kırtasiye malzemeleri, müzik aletleri, diğer aletler, **ticari ve mesleki kavramlar**; ticari kavramlar, meslek adları, **yaşama dair kavramlar**; yiyecek-içeçekler, akraba terminolojisi, giyim-kuşama dair kavramlar, eğlence ve eğlenmeyle ilgili kavramlar, adlar ve soyut kavramlar, sıfatlar-lakaplar-yakıştırmalar-unvanlar, fiiller ve fiillerle ilişkili sözcükler, **dini terminoloji; renkler ve renklerle ilgili kavramlar; ordu, asker ve askerliğe dair sözcükler; idari ve siyasi kavramlar; sayı birimleri, ölçümler, geometrik unsurlar; renkler ve renklerle ilgili kavramlar, ünlemler** şeklinde tematik olarak sınıflandırılmıştır**.** (Bkz. Tablo 4, Sözlükteki Türkçe Sözcüklerin Tematik Sınıflandırılması ve Sayı Değerleri)

Tablo 4. Sözlükteki Türkçe Sözcüklerin Tematik Sınıflandırılması ve Sayı Değerleri

Temalar		Sayı
Tabiat		
	Ağaç	7
	Sebze ve Meyve	4
	Endüstriyel ve Tarımsal Bitkiler	17
	Değerli Taşlar, Metaller, Elementler, Kimyasallar	19
	Coğrafi ve Zamansal Sözcükler	25
Fauna		
	Evcil Hayvanlar	9
	Kuşlar	4
	Deniz Canlıları	5
	Yabani Hayvanlar	7
	Böcekler ve Parazitler	3
Tıp		
	Vücut Bölümleri	17
	Hastalıklar	17
	Vücut Kusurları	11
	Tedaviler ve İlaçlar	5
Yaşam Alanlarına Dair Sözcükler		
	Şehir ve Köy Yaşamı	19
	İç ve Dış Mimari ile İlgili Kavramlar	50
	İnşaat Malzemeleri	15
Aletler ve Eşyalar		
	Ev Eşyaları ve Mobilya	22
	Mutfak Eşyaları, Kaplar	23
	Okul ve Kırtasiye Malzemeleri	4
	Müzik Aletleri	6

	Diğer Aletler	21
Ticari ve Mesleki Kavramlar		
	Ticari Kavramlar	40
	Meslek Adları	56
Yaşama Dair Kavramlar		
	Yiyecek-İçecekler	28
	Akraba Terminolojisi	9
	Giyim-Kuşama Dair Kavramlar	27
	Eğlence ve Eğlenmeyle İlgili Kavramlar	20
	Adlar, Soyut Kavramlar	91
	Sıfatlar, Lakaplar, Yakıştırmalar, Unvanlar	76
	Fiiller ve Fiillerle İlişkili Sözcükler	108
Dini Terminoloji		33
Ordu, Asker ve Askerliğe Dair Sözcükler		34
İdari ve Siyasal Kavramlar		16
Sayı Birimleri, Ölçümler, Geometrik Unsurlar		25
Renkler ve Renklerle İlgili Kavramlar		6
Ünlemler		2

4.1.TABİAT

4.1.1. Ağaç

асма [asma] < asma (üzüm asması) (s/5), дарчинъ [darçın’] < tarçın (s/15), зейтинь [zeytin'] < zeytin (s/22), кавакъ [kavak’] < kavak (s/25), меше [meşe] < meşe (s/37), ормань [orman'] < orman (s/40), фидань [fidan'] < fidan (s/52), чямъ [çyam’] < çam (s/59), бакамъ [bakam’] < bakam (Baklagillerden, odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç), фидань [fidan'] < fidan (s/52), филизъ [filiz’] < (s/52), филдишъ [fildiş’] < fildişi (s/52),

4.1.2. Sebze ve Meyve

емишь [emiş'] < yemiş (s/20), зарзаватъ [zarzavat] < zerzevat (s/22), мисирь [misir'] < mısır (s/38), фасуль [fasul'] < fasulye (s/52)

4.1.3. Endüstriyel ve Tarımsal Bitkiler

бакла [bakla] < bakla, бузаалӂкъ [buzaalık'] < buzağılık 'besi için ekilen bir ot, küçük ot' (s/10), емфıе [emfie] < enfiye 'kurutulmuş tütünden yapılan ve buruna çekilen keyif verici, aksırtıcı toz, burun otu' (s/20), камушъ [kamuş'] < kamış (s/27), кеневиръ [kenevir'] < kenevir (s/29), мисирь [misir'] < mısır (s/38), пиринчь [pirinç'] < pirinç (s/42), сӂчянъ-оту [sıçyan'-otu] < sıçan otu (s/48), тютюнь [tütün'] < tütün (s/51), туфа [tufa] < tufa [çalı] (s/51), фасуль [fasul'] < fasulye (s/52), филизъ [filiz'] < (s/52), херекъ [herek'] < herek 'Asma, fasulye vb. sarılgan bitkilerin tutunması için yanlarına dikilen sırık, ispalya.' (s/56), чиришь [çiriş'] < çiriş (s/58), чялıя [çyaliya] < çalı (s/59)

4.1.4. Değerli Taşlar, Metaller, Elementler, Kimyasallar

антика [antika] < antika (s/4), бакӂрь [bakır'] < bakır (s/6), барутъ [barut'] < barut (s/7), боя [boya] < boya (s/10), бюлюръ [bülür'] < billur (s/11), джеваиръ [cevair'] < cevahir (s/ 16), елмазъ [elmaz'] < elmas (s/20), замкъ [zamk'] < zamk (s/22), калай [kalay] < kalay (s/26), киришь [kiriş'] < kiriş (s/30), кюкюртъ [kükürt'] < kükürt (s/30), кıомюрь [kömür'] < kömür (s/31), куршюмъ [kurşüm'] < kurşun (s/32), кристалль [kristall'] < kristal (s/32), мермеръ [mermer'] < mermer (s/37), мехенкъ [mehenk'] < mihenk (s/37), сулимень [sulimen'] < sülümen 'kimyasal zehirli bir madde' (s/47), хазна [hazna] < hazine (s/53), чиликъ [çilik'] < çelik (s/58)

4.1.5. Coğrafi ve Zamansal Sözcükler

ада [ada] < ada (s/1), азмакъ [azmak'] < azmak (sulak yer) (s/2), акантıя [akantiya] <akıntı (s/2), аркарӂ [arkarı] < her kere, her zaman (s/4), бази-керетъ [bazi-keret'] < bazı kere (s/6), батакъ [batak'] < batak (s/7), баиръ [bair'] < bayır, боазъ [boaz'] < boğaz (s/9), бюветъ [büvet'] < büğet (gölet) (s/11), бюетъ [büet'] < büğet (gölet) (s/11), ваade [vaade] < vade (s/11), ваде [vade] < vade (s/11), гıоль [göl'] < göl (s/13), гечитъ [geçit'] < geçit (s/13), гюнделикъ [gündelik'] < gündelik (s/13), гюндулукъ [günduluk'] < gündelik (s/13), далга [dalga] < dalga (s/14), дакыка [dak'ika] < dakika (s/14), дайма [dayma] < daima (her zaman) (s/14), дервентъ [dervent'] < derbent (geçit)

(s/15), дере [dere] < dere (s/15), деряденизъ [deryadeniz’] < derya deniz (s/16), ебеде [ebede] < ebedi (s/19), заманъ [zaman’] < zaman (s/21), ıолке [ölke] < ülke (s/24), лимань [liman'] < liman (s/34), сахатъ [sahat’] < saat (s/45), ташкӂнь [taşkın'] < taşkın (s/49), тепе [tepe] < tepe (s/50), улукъ [uluk’] < oluk (s/52), фартуна [fartuna] < fırtına (s/52), хава [hava] < hava (s/53), хавая [havaya] < havaya (s/53), фуртуна [furtuna] < fırtına (s/53)

4.2. FAUNA

4.2.1. Evcil Hayvanlar

Атъ [at’] < at (s/5), деве [deve] < deve (s/15), дурıястъ [duriyast’] < doru ‘kızıl at’ (s/18), дурьястъ [dur'yast’] < doru (s/18), катӂрь [katir'] < katır (s/28), тамазлӂкъ [tamazlık’] < damızlık (s/48), турмакъ [turmak’] < turmak ‘iki yaşına girmiş tosun’ (s/51), хайвань [hayvan'] < hayvan (s/54), чевгаръ [çevgar’] < çıvgar ‘çift sürmekte veya araba çekmekte olan hayvanlara yardımcı olarak koşulan hayvan’(s/57)

4.2.2. Kuşlar

атмаджа [atmaca] < atmaca (s/5), деве-кушу [deve-kuşu] < deve kuşu (s/15), гювенджирь [güvencir'] < güvencin (s/13), турна [turna] < turna (s/51)

4.2.3. Deniz Canlıları

ахтапоть [ahtapot’] < ahtapot (s/5), домузъ-балӂ [domuz’-balı] < domuz balığı (yunus balığı) (s/18), каламарь [kalamar'] < kalamar Yun. (s/26), дюлгеринъ [dülgerin’] < dülger (s/19)

4.2.4.Yabani Hayvanlar

аслань [aslan’] < aslan (s/5), зердава [zerdava] < zerdeva ‘ağaç sansar’ (s/22), кондузъ [konduz’] < kunduz (s/32), маймунь [maymun'] < maymun

(s/35), чякалестъ [çyakalest’] < çakal (s/59), филъ [fil’] < fil (s/52), аждерха [ajderha] < ejderha (s/2)

4.2.5. Böcekler ve Parazitler

гевe [geve] < güve (s/12), гıове [göve] < güve (s/13), тахтабитъ [tahtabit’] < tahtabiti (s/49)

4.3. TIP

4.3.1. Vücut Bölümleri

адамъ-бою [adam’-boyu] < adam boyu (s/1), баджакъ [bacak’] < bacak (s/6), балджръ [baldır’] < baldır (s/6), башь [baş'] < baş (s/8), боазъ [boaz’] < boğaz (s/9), буазъ [buaz’] < boğaz (s/10), бутъ [but’] < but ‘insan vücudu bölümü’ (s/10), гюбекъ [gübek’] < göbek (s/13), далакъ [dalak’] < dalak (s/14), дамарь [damar'] < damar (s/14), джигерь [ciger'] < ciğer (s/16), енсе [ense] < ense (s/20), иликъ [ilik’] < ilik (s/23), кашь [kaş'] < kaş (s/29), мустакъ [mustak’] < müştak (bıyık anlamında) (s/38), чене [çene] < çene (s/57), шкембе [şkembe] < işkembe (s/60)

4.3.2. Hastalıklar

арпаджикъ [arpacık’] < arpacık (s/4), баткжнъ [batkin’] < bitkin (s/7), баялдисвамъ [bayaldisvam’] < bayılmak (s/8), дермансжзъ [dermansız’] < dermansız (s/15), диване [divane] < divane (s/17), заифъ [zaif’] < zayıf (s/21), мараза [maraza] < maraza (hastalık) (s/36), касжрь [kasir'] < kısır s/28, маразлıя [marazliya] < marazlı (s/36), маразъ [maraz’] <maraz (dert) (s/36), нузла [nuzla] < nezle (s/40), паласъ [palas’] < palaz (zayıf, cılız adam) (s/41), паралитикъ [paralitik’] < paralitik (zayıflamış, zayıf ayaklı) (s/41), сакатлжкъ [sakatlık’] < sakatlık (s/43), сакатъ [sakat’] < sakat (s/43), яра [yara] < yara (s/62), яралıя [yaraliya] < yaralı (s/62)

4.3.3. Vücut Kusurları

джудже [cuce] < cüce (s/17), камбура [kambura] < kambur (s/27), камбуръ [kambur'] < kamburu olan (s/27), келя [kelya] < kel (s/29), кіоравъ [körav'] < kör (s/31), кусуръ [kusur'] < kusur (s/32), махна [mahna] < mana (kusur) (s/36), топалъ [topal'] < topal (s/51), тосунь [tosun'] < tosun (s/51), чолакъ [çolak'] < çolak (s/58), янгыосъ [yang'ös] < yangöz (s/61)

4.3.4. Tedaviler ve İlaçlar

ашıйка [aşıyka] < aşı 'bitkiler için aşı' (s/5), ашıя [aşıya] < aşı 'bitkiler için aşı' (s/5), ашладисвамъ [aşladisvam'] < aşılamak (s/6), джера [cera] < cerha 'iyileşmeyen yara' (s/16), илячь [ilyaç'] < ilaç (s/23)

4.4. YAŞAM ALANLARINA DAİR SÖZCÜKLER

4.4.1. Şehir ve Köy Yaşamı

араба-юлу [araba-yolu] < araba yolu (s/4), касаба [kasaba] < kasaba (s/28), мегдань [megdan'] < meydan (s/36), махла [mahla] < mahalle (s/36), махмуръ [mahmur'] < mamur 'bayındır' (s/36), мензиль [menzil'] < menzil (s/37), отлакъ [otlak] < otlak (s/40), панаирь [panair'] < panayır (s/41), семтъ [semt'] < semt (s/45), сокакъ [sokak'] < sokak (s/46), чяиръ [çyair'] < çayır (s/59), чяршıя [çyarşiya] < çarşı (s/59), ширитъ [şirit'] < şerit (s/60), бахчя [bahçya] < bahçe (s/7), табıятъ [tabiyat'] < tabiyat (s/48), хаймана [haymana] < haymana (s/54), чялıя [çyaliya] < çalı (s/59), амбарь [ambar'] < ambar (s/3), ахжръ [ahır'] < ahır (s/5),

4.4.2. İç ve Dış Mimari ile İlgili Kavramlar

бина [bina] < bina (s/9), зандань [zandan'] < zından (s/22), кадıйница [kadiynitsa] < kadılık (s/25), кале [kale] < kale (s/26), касапница [kasapnitsa] < kasap dükkanı (s/28), кула [kula] < kule (s/32), кжшла [kışla] <kışla (s/33), магазıя [magaziya] < mahzen (s/35), маза [maza] < mahzen (s/35), мандра [mandra] < mandıra (s/35), медресе [medrese] < medrese (s/36), мезличь [mezliç'] < мънастырь [m'nast'ır'] < manastır (s/38),

отлукана [otlukana] < otlukhane ‘otların konulduğu yer’ (s/40), садикаане [sadikaane] < sadıkane (s/43), салхана [salhana] < salhane (s/44), сарай [saray] < saray (s/44), театро [teatro] < tiyatro (s/49), хамамъ [hamam’] < hamam (s/54), хапӂсӂна [hapısına] < hapishane (s/55), ханъ [han’] < han (s/55), хапӂзъ [hapiz’] < hapis (s/55), хастаане [hastaane] < hastane (s/56), чюшма [çüşma] < çeşme (s/58), баджа [baca] < baca (s/6), бахчя [bahçya] < bahçe (s/7), борунь [borun'] < burun (kenar,köşe) (s/10), дуваръ [duvar’] < duvar (s/18), дюшеме [düşeme] < döşeme (s/19), ешекликъ [eşeklik’] < eşeklik (s/21), капıя [kapiya] < kapı (s/27), кенаръ [kenar’] < kenar (s/29), кıюше [köşe] < köşe (s/31), кованлӂкъ [kovanlik’] < kovanlık (s/31), кубе [kube] < kubbe (s/32), кюше [küşe] < köşe (s/33), кӂнара [kinara] < kinara, daş duvar (s/33), магазıя [magaziya] < mahzen (s/35), маза [maza] < mahzen (s/35), мутвакъ [mutvak’] < mutfak (s/38), одая [odaya] < oda (s/40), пенджуръ [pendiur’] < pencere (s/41), первазъ [pervaz’] < pervaz (s/41), саманлӂкъ [samanlık’] < samanlık (s/44), тавань [tavan] < tavan (s/48), хамбарь [hambar '] < ambar (s/55), чярдакъ [çyardak’] < çardak (s/59), юклукъ [ükluk’] < yüklük (s/60)

4.4.3. İnşaat Malzemeleri

дерекъ [derek’] < direk (s/15), дирекъ [direk’] < direk (s/17), дирекlıя [direkliya] < direkli (s/17), кересте [kereste] < kereste (s/29), киришь [kiriş'] < kiriş (s/30), кирмида [kirmida] < kiremit (Yun.) (s/30), кӂнара [kinara] < kinara ‘daş duvar’ (s/33), мермеръ [mermer’] < mermer (s/37), синджирь [sincir'] < zincir (s/46), телъ [tel’] < tel (s/49), фурда [furda] < hurda (s/53), хунıя (huniya) < huni (alet, hırdavat) (s/57), чиликъ [çilik’] < çelik (s/58), човалъ [çoval’] < çuval (s/58), чяджрь [çyadır'] < çadır (s/59)

4.5. ALETLER VE EŞYALAR

4.5.1. Mobilya ve Ev Eşyaları

кече [keçe] < keçe (s/30), , кюлюмъ [külüm’] < kilim (s/32), матафъ [mataf’] < mataf ‘Çeşit çeşit eşya’ (s/36), мушама [muşama] < muşamba (s/38), перде [perde] < perde (s/41), пискюль [piskül'] < püskül (s/42), саксıя [saksiya] < saksı (s/44), сахатъ [sahat’] < saat (s/45), хасӂрь [hasır'] < hasır (s/56), чершявъ [çerşyav’] < çarşaf, черчеве [çerçeve] < çerçeve (s/57), чяршавъ [çyarşav’] < çarşaf (s/59), шандань [şandan'] < şamdan (s/60), ятакъ [yatak’] < yatak, yataklık yapmak ‘çeteyi kollamak’ (s/62), фенеръ [fener’] < fener (s/52), ченгель [çengel'] < çengel (s/57), джимбисъ [cimbis’] < cımbız (s/16), киворъ [kivor’] < kivor ‘sandık’ (s/30), кивотъ [kivot’] < kivot ‘sandık’ (s/30), колтукъ [koltuk’] < koltuk (s/31), рафтъ [raft’] < raf (s/42), санджкъ [sandık’] < sandık (s/44), дюшекъ [düşek’] < döşek (s/19),

4.5.2. Mutfak Eşyaları, Kaplar

бардакъ [bardak’] < bardak (s/7), джезве [cezve] < cezve (s/16), казань [kazan'] < kazan (s/25), калӂпъ [kalip’] < kalıp (s/27), сулукъ [suluk’] < suluk (s/47), табакъ [tabak’] < tabak (s/48), тасъ [tas’] < tas (s/48), тенеке [teneke] < teneke (s/50), тенджура [tencura] < tencere (s/50), тиганъ [tigan'] < tıgan (tava) (s/50), тулумба [tulumba] < tulumba (su tulumbası) (s/51), филджянъ [filcyan’] < fincan (s/52), хаванъ [havan’] < havan (s/53), шише [şişe] < şişe (s/60), дилавъ [dilav'] < dilaf ‘sıcak şeyleri tutmaya yarayan uzun pense’ (s/17), елекъ [elek’] < elek (s/20), лигень [ligen'] < leğen (s/34), маша [maşa] < maşa (s/36), ренде [rende] < rende (s/43), пергель [pergel'] < pergel (s/41), софра [sofra] < sofra (s/46), сıйремъ [siyrem’] < siyrem ‘Saç ekmeğini çevirmeye yarayan araç, maşa’ (s/46), сюнгерь [sünger'] < sünger (s/47), тузлукъ [tuzluk’] < tozluk (s/51), фурня [furnya] < fırın (s/53), чяталь [çyatal’] < çatal (s/59), шишъ [şiş’] < şiş (s/60), ямекликъ [yameklik’] < yemeklik (s/61), оджакъ [ocak’] < ocak (s/40), капакъ [kapak’] < kapak (s/27), чякмакъ [çyakmak’] < çakmak (s/59)

4.5.3. Okul ve Kırtasiye Malzemeleri

дивить [divit'] < divit (s/17), тефтерь [tefter'] < defter (s/50), калемъ [kalem’] < kalem (s/26), мюхюръ [mühür'] < mühür (s/39)

4.5.4. Müzik Aletleri

джумбишь [cumbiş'] < cümbüş (s/17), кемаане [kemane] < kemane (s/29), китара [kitara] < gitar (Yun.) (s/30), орхестра [orhestra] < Yun. (s/40), тулумъ [tulum'] < tulum (s/51), чялгыя [çyalg'iya] < çalgı (s/59)

4.5.5.Diğer Aletler

балтıя [baltiya] < balta (s/6), билгыя [bilg'iya] < bileği 'kesici aletleri bilemek için kullanılan aygıt' (s/9), билигыя [bilig'iya] < bileği (s/9), бичкыя [biçk'iya] < bıçkı (s/9), бокагыи [bokag'in] < bukağı 'Ağır cezalıların ayaklarına takılıp ucuna pranga bağlanan demir halka' (s/10), борıя [boriya] < boru (s/10), бургыя [burg'iya] < burgu (s/10), гюрюкъ [gürük'] < körük (s/13), дингыль [ding'il'] < dingil (ağaç ya da demir mil aks) (s/17), каишь [kaiş'] < kayış (s/26), камшикъ [kamşik'] < kamçı (s/27), капакъ [kapak'] < kapak (s/27), капангъ [kapang'] < kapan (s/27), катрань [katran'] < katran (s/28), кафезъ [kafez'] < kafes (s/28), машина [maşina] < makine (s/36), налбантинъ, сапана [sapana] < sapan (s/44), фенеръ [fener'] < fener (s/52), ченгель [çengel'] < çengel (s/57), джимбисъ [cimbis'] < cımbız (s/16), залга [zalga] < zılgar 'tartı, менгеме [mehgeme] < mengene (s/37), телкыя [telk'iya] < teğelti 'binek hayvanlarında eyerin altına konulan keçe', чякмакъ [çyakmak'] < çakmak (s/59)

4.6. TİCARİ VE MESLEKİ KAVRAMLAR

4.6.1. Ticari Kavramlar

айлжкъ [aylık'] < aylık (gelir, kazanç) (s/2), айнаджилжкъ [aynacilık'] < aynacılık (s/2), аладжакъ [alacak'] < alacak (s/2), аладжıя [alaciya] < alıcı (s/3), ахчıйница [ahçiynıtsa] < aşçı dükkanı (s/5), ашиклжкъ [aşiklık'] <aşıklık 'kurnaz, sanat, sanatkarlık' (s/5), бакшишь [bakşiş'] < bahşiş (s/6), бадеява [badeyaba] < bedava (s/6), бакıя [bakiya] < bakiye, беделъ [bedel'] < bedel (s/8), борчь [borç'] < borç (s/10), везне [vezne] < vezne (s/11), вакуфъ [vakuf'] < vakıf (s/11), вергыя [verg'iya] < vergi (s/11), гелирь

[gelir’] < gelir (s/12), гюмрукъ [gümrük’] < gümrük (s/13), джаба [caba] < caba ‘Bir şey ödemeden, para vermeden alınan şey, bedava’ (s/16), дюкянь [dükyan'] < dükkan (s/19), зарафинъ [zarafin'] < saraf (s/22), зенгынъ [zeng'in’] < zengin (s/22), зенгыя [zengiya] < zengin (s/22), изметъ [izmet’] < hizmet (s/23), кесатъ [kesat’] < kesat (s/29), кефиль [kefil'] < kefil (s/30), кираджıя [kiraciya] < kiracı (s/30), кирıя [kiriya] < kira (s/30), кяръ [kyar’] < kâr (s/33), максусъ [maksus’] < mahsul (s/35), маллıя [malliya] < mallı (mal mülk sahibi) (s/35), мафъ [maf’] < muaf (s/36), миразъ [miraz’] < miras (s/37), наркъ [nark’] < narh ‘Tüketiciyi korumak amacıyla, özellikle temel ihtiyaç maddeleri için resmî makamlarca belirlenen ve her yerde geçerli olan fiyat.’ (s/39), пазарлжкъ [pazarlık’] < pazarlık (s/40), пазарувамъ [pazaruvam’] < pazarlık yap- (s/40), пазаръ [pazar’] < Pazar (s/40), нешинь [peşin'] < peşin (s/41), сенетъ [senet’] < senet (s/45), сермалıя [sermaliya] < sermayeli (s/45), сермıя [sermiya] < sermaye (s/45), темесукъ [temesuk’] < temessük ‘borç senedi’ (s/50), топтань [toptan'] < toptan (s/51), трампа [trampa] < trampa (s/51), мутвакъ [mutvak’] < mutfak (s/38),

4.6.2. Meslek Adları

авджıя [avciya] < avcı (s/1), авъ [av’] < av (s/1), алачь [alaç'] < hallaç ‘Yünü, pamuğu yay veya tokmak gibi bir araçla kabartma, ditme işini yapan kimse, atımcı’ (s/3), ахчıйка [ahçıyka] < aşçı ‘aşçı kadın’ (s/5), ахчıя [ahçiya] < aşçı ‘aşçı erkek’ (s/5), бекчıя [bekçiya] < bekçi (s/8), берберинъ [berberin’] < berber (s/8), бояджıя [boyaciya] < boyacı (s/10), векылинъ [vek'lin’] < vekil (s/11), гимиджıя [gimiciya] < gemici (s/13), гıозъ-бааджıя [göz’-baaciya] < göz bağcı (s/13), гюмрукчıя [gümrukçiya] < gümrükçü (s/13), далкаукчıя [dalkaukçiya] < dalkavukçu (s/14), джелатиıнь [celatiin'] < cellat (s/16), джерахъ [cerah’] < cerrah (s/16), дуваджıя [duvaciya] < duvacı (s/18), дуварджıя [duvarciya] < duvarcı (s/18), дурмаджıя [durmaciya] < tornacı (s/18), дюкмеджıя [dükmeciya] < dökmeci (s/19), дюменджıя [dümenciya] < dümenci ‘dümeni kullanan kimse’ (s/19), екмекчıя [ekmekçiya] < ekmekçi (s/20), екыминъ [ek'imin’] < hekim (s/20), елчıя [elçiya] < elçi (s/20), емакъ [emak’] < yamak (s/20), еминъ [emin’] < emin

(s/20), забитинъ [zabitin’] < zabit (s/21), измекяринъ [izmekyarin’] < hizmetkar (s/23), изметчія [izmetçiya] < hizmetçi (s/23), ихчıя [ihçiya] < işçi (s/24), калфа [kalça] < kalfa (s/27), касапинъ [kasapin’] < kasap (s/28), кеменчеджıя [kemençeciya] < kemençeci (s/29), кехая [kehaya] < kahya (s/30), кованджıя [kovanciya] < kovancı (s/31), коюмджıя [koümciya] < kuyumcu (s/32), кюркчıя [kürkçiya] < kürkçü (s/33), кятипинъ [kyatipin’] < katip (s/33), матрапазинъ [matrapazin‘] < madrabazlık ‘Hayvan, balık, sebze, meyve vb. yiyecekleri yerinden getirerek toptan satan kimse’ (s/36), мутафчıя [mutafçiya] < mutafçı ‘kumaşçı’ (s/38), папукчıя [papukçiya] < pabuçcu (s/41), сахатчıя [sahatçiya] < saatçı (s/45), телалинъ [telalin’] < tellal (s/49), терджуманинъ [tercumanin’] < tercüman (s/50), терзıя [terziya] < terzi (s/50), философъ [filosof ’] < filozof Yun. (s/52), фучяджıя [fuçyaciya] < fıçıcı (s/53), хамамджıя [hamamciya] < hamamcı (s/54), хамалинъ [hamalin’] < hamal (s/54), хамаллжкъ [hamallık’] < hamallık (s/55), ханджıя [hanciya] < hancı (s/55), чифчıя [çiftçiya] < çiftçi (s/58), чикакчıя [çikakçiya] < çıkıkçı (s/58), чиракъ [çirak’] < çırak (s/58), чомлекчıя [çomlekçiya] < çömlekçi (s/58), чорбаджıя [çorbaciya] < çorbacı (s/58), язаджıя [yazaciya] < yazıcı (s/61), [nalbantin'] < nalbant (s/39),

4.7. YAŞAMA DAİR KAVRAMLAR

4.7.1. Yiyecek-İçecekler

ароматъ, [aromat’] < Yun.aroma (s/4), артжкъ [artık’] < artık (s/4), бакла [bakla] < bakla, баклава [baklava] < baklava (s/6), геврекъ [gevrek’] < gevrek (s/12), кавалтıя [kavaltiya] < kahvaltı (s/25), каймакъ [kaymak’] < kaymak (s/26), касжрь [kasir'] < kısır (s/28), катжкъ [katik’] < katık (s/28), кебапъ [kebap’] < kebap (s/29), кефте [kefte] < köfte (s/30), кюфте [küfte] < köfte (s/33), локма [lokma] < lokma (s/34), маджунь [macun’] < macun (s/35), манджа [manca] < manca (yemek) (s/35), мая [maya] < maya (s/36), мантıя [mantiya] < mantı (s/36), мезе [meze] < meze (s/36), пексиметь [peksimet'] < peksimet (s/41), песметь [pesmet'] < peksimet (s/41), петмесъ [petmes’] < peksimet (s/41), сакжзъ [sakız’] < sakız (s/44), суджукъ [sucuk’] < sucuk (s/47), хайвяръ [hayvyar’] < havyar (s/54), хардаль [hardal'] < hardal (s/55), чорба [çorba] <

çorba (s/58), шербетъ [şerbet’] < şerbet (s/60), ямекликъ [yameklik’] < yemeklik (s/61), ямакъ [yamak’] < yemek (s/61), дарчинъ [darçın’] < tarçın (s/15)

4.7.2. Akraba Terminolojisi

аба [aba] < aba (s/1), акраба [akraba] < akraba (s/2), баба [baba] < baba (s/6), бабалжкъ [babalık’] < babalık (s/6), баджанакъ [bacanak’] < bacanak (s/6), беслеме [besleme] < besleme ‘evlatlık’ (s/8), бой [boy] < boy (s/10), бойдашь [boydaş’] < boydaş (s/10), бойлия [boyliya] < boylu (s/10)

4.7.3. Giyim-Kuşama Dair Kavramlar

абрашь [abraş'] < abraş ‘alaca benekli, tekstil, kumaş elbise adlandırmaları’ (s/1), алжшь-веришь [alış'-veriş'] < alış-veriş (s/39), башлжкъ [başlık’] < başlık (s/8), белязикъ [belyazik’] < bilezik (s/8), бикме [bikme] < bükme (ipekli bir tür elbise) (s/8), бильязикъ [bil'yazik’] < bilezik (s/9), бохчя [bohçya] < bohça (s/10), гиозлуци [gözlutsi] < gözlük (s/13), гиюслюкъ [giüslük’] < göğüslük (s/13), еспапъ [espap’] < esvap (s/21), забунъ [zabun’] < zıbın (s/21), каптисвамъ [kaptisvam’] < kaplama ‘astarlı giysi’ (s/27), каяфетъ [kayafet’] < kıyafet (s/29), кемеръ [kemer’] < kemer (s/29), кюркъ [kürk’] < kürk (s/33), пещемаль [peştemal'] < peştamal (s/41), саржкъ [sarık’] < sarık (s/44), сахатъ [sahat’] < saat (s/45), терликъ [terlik’] < terlik (s/50), учюкурь [uçükur'] < uçkur (s/52), чизмы [çizmi] < çizme (s/58), чянта [çyanta] < çanta (s/59), шалваре [şalvare] < şalvar (s/59), яка [yaka] < yaka (s/61), бурма [burma] < burma (s/10), дюйме [düyme] < düğme (s/18),

4.7.4.Eğlence ve Eğlenmeyle İlgili Kavramlar

джелве [celve] < cilve (s/16), еглендже [eglence] < eğlence (s/19), еглендисвамся [eglendisvamsya] < eğlen- (s/19), зевкъ [zevk’] < zevk (s/22), зевкленмекъ [zevklenmek’] < zevklen- (s/22), зияфетъ [ziyafet’] < ziyafet (s/22), икрамъ [ikram’] < ikram (s/23), кефлия [kefliya] < keyifli (s/30), макамъ [makam’] < makam (müzik) (s/35), маскара [maskara] <maskara

(Eğlendirici, sevimli, güldürücü, soytarı, hoş (kimse) (s/36), мухаббетъ [muhabbet'] < muhabbet (s/38), нишаатъ [nişaat'] < neşat (sevinç, neşe) (s/39), сойтара [soytara] < soytarı (s/46), сюхпетъ [sühpet'] < sohbet (s/47), учюртма [uçürtma] < uçurtma (s/52), хасъ [has'] < haz (s/56), шамата [şamata] < şamata (s/60), шенъ [şen'] < şen (s/60), армаганъ [armagan'] < armağan (s/4)

4.8. ADLAR VE SOYUT KAVRAMLAR

амаанетъ [amaanet'] < emanet (s/3),аманетъ [amanet'] < emanet (s/3), адетъ [adet'] < âdet (s/1), арзуал [arzual] <arzuhal (s/4), алефъ [alef] < alev (s/3), аджизлжкъ [acizlık'] < acizlik (s/2), акабетъ [akabet'] < akıbet (s/2), арка [arka] < arka 'dayanak, güvence' (s/4), бахтлия [bahtliya] < bahtı (s/7), бахтъ [baht'] < baht (s/7), беля [belya] < bela (s/8), берекетъ [bereket'] < bereket (s/8), гюнюль [günül'] < gönül (s/13), гючь [göç'] < göç (s/13), дерманъ [derman'] < derman (s/15), дертъ [dert'] (s/16), джадия [cadiya] < cadı (s/16), достъ [dost'] < dost (s/18), душманинъ [duşmanin'] < duşman (s/18), душманлжкъ [duşmanlık'] < duşmanlık (s/18), емишерлия [emişerliya] < hemşeri (s/20), завалъ [zaval'] < zeval (s/21), завга [zavga] < zılgar 'baskı,zorlama' (s/21), золумъ [zolum'] < zulüm (s/23), зюлюмъ [zülüm'] < zulüm (s/23), итеатъ [iteat'] < itaat (s/24), ифтера [iftera] < ifira (s/24), инатъ [inat'] < inat (s/24), инкяръ [inkyar'] < inkâr (s/24), интефа [intefa] < intifa 'deneyim, sınav, bakış' (s/24), интизамъ [intizam'] < intizam (s/24), инсафъ [insaf'] < insaf (s/24), испатъ [ispat'] < ispat (s/24), ихтибарь [ihtibar] < itibar (s/24), iомюръ [ömür'] < ömür (s/25), кабахатъ [kabahat'] < kabahat (s/25), кабилъ [kabil'] < kabil (s/25), касабетъ [kasabet'] < kasavet (s/28), касаветъ [kasavet'] < kasavet (s/28), комшия [komşiya] < komşuv (s/31), комшюлукъ [komşüluk'] < komşuluk (s/31), кудретъ [kudret'] < kudret (s/32), кжйметъ [kiymet'] < kıymet (s/33), кжсметъ [kismet'] < kısmet (s/33), лезетъ [lezet'] < lezzet (s/34), маане [maane] < mana (s/34), макбулъ [makbul'] < makbul (s/35), махана [mahana] < mana (kusur) (s/36), машалла [maşala] < maşallah (s/36), мереметъ [meremet'] < merhamet (s/37), меракъ [merak'] < merak (s/37, мерхаметъ [merhamet'] < merhamet

(s/37), мукаетъ [mukaet‘] < mukayyet (s/38), мурафетъ [murafet’] < marifet (s/38), мурдарь [murdar'] < murdar (s/38), мусафирь [musafir'] < misafir (s/38), мутлӂкъ [mutlık’] < mutlak (s/38) наетъ [naet’] < niyet (s/39), назарь [nazar'] < nazar (s/39), налетъ [nalet’] < nalet (s/39), нıетъ [niet’] < niyet (s/39), пешкешь [peşkeş'] < peşkeş (s/41), рааза [raaza] < razı (s/42), режда [rejda] < rica (s/43), реджаджıя [recaciya] < ricacı (s/43), риджа [rica] < rica (s/43), рӂзейлıя [rizeyliya] < rızah (s/43), рӂзъ [riz’] < rıza (s/43), сабуръ [sabur’] < sabır (s/43), севда [sevda] < sevda (s/45), тайфа [tayfa] < tayfa (arkadaşar, arkadaşlık) (s/48), талаӂмъ [talasım’] < tılsım (s/48), терджубе [tercube] < tecrübe (s/50), тюйбелıя [tüybeliya] < tövbeli (s/51), фесфесе [fesfese] < vesvese (s/52), фитне [fitne] < fitne (s/53), фитнеликъ [fitnelik’] < fitnelik (s/53), хаберь [haber'] < haber (s/53), хардзуалъ [hardzual’] < arzuhal (s/55), хатӂрь [hatır'] < hatır (s/56), хилле [hile] < hile (s/56), херетисмо [heretismo] <heretismo ‘selam anlamında’ (s/56), чиле [çile] < çile (s/58), шюпе [şüpe] < şüphe (s/60), аджеисвамъ [aceisvam’] < acı (s/1), аръ [ar’] < ar (utanç, utanma) (s/4) гамъ [gam’] < gam (s/12), кедеръ [keder’] < keder (s/29), пишманлӂкъ [pişmanlık’] < pişmanlık (s/42), пишманъ [pişman’] < pişman (s/42), сетемъ [setem’] < sitem (s/46), умутъ [umut’] < umut (s/52)

4.9. FİİLLER VE FİİLLERLE İLİŞKİLİ SÖZCÜKLER

аджемакъ [acemak’] < acı- (s/1), аздисвамъ [azdisvam’] < az- (s/2), андисвамъ [andisvam’] < an- (s/3), алашикъ [alaşık’] < alışık (s/3), алашма [alaşma] < alışma (s/3), алащисанъ [alaşisan’] < alışık (s/3), алащисвамъ [alaşisvam’] < alışıyorum (s/3), алдӂрисвамъ [aldırisvam’] < aldırmak (bir konuya kendini vermek) (s/3), алдӂрмакъ [aldırmak’] < aldırmak (s/3), анмакъ [anmak’] <anmak (s/3), аннаттӂрмакъ [annattırmak’] < anlattırmak (s/4), аннашӂлдӂ [annaşıldı] < anlaşıldı (s/4), аретмекъ [aretmek’] <ar et- (utanmak) (s/4), артӂрдисвамъ [artırdisvam’] < arttır- (s/4), афеттимъ [afettim’] <afettim (s/5), ачикъ [açık’] < açık (s/5), ашладисвамъ [aşladisvam’] < aşılamak (s/6),ашлама [a ş l a m a] < a ş ı l a m a k (s/6), бактисвамъ [baktisvam’] < bık- (s/6), басамакъ [basamak’] < basamak (s/7), басма [basma] < basma (s/7), басъ [bas’] < bas (s/7), батардисвамъ

[batardisvam’] <batır- (s/7), баттисвамъ [battisvam’] < bat- (s/7), башардисвамъ [başardisvam’] < başar- (s/7), башлама [başlama] < başlama (s/7), баялдисвамъ [bayaldisvam’] < bayıl- (s/8), бездисвамъ [bezdisvam’] < bez- (s/8), беклеме [bekleme] < bekleme (s/8), белъ-етмемъ [bel’-etmem’] < belli etme (s/8), билдикъ [bildik’] < bildik (s/9), витирдисвамъ [bitirdisvam’] < bitir- (s/9), битирисвамъ [bitirisvam’] < bitir- (s/9), битишикъ [bitişik’] < bitişik (s/9), бıендıи-ми [biendin-mi] < beğendi mi? (s/9), боздисбамъ [bozdisvam’] < boz- (s/9), боядисвамъ [boyadisvam’] < boyuyorum (s/10), буюрдисвамъ [buürdisvam’] < buyurmak (s/10), вардисвамъ [vardisvam’] < var- (s/11), вердерисвамъ [verderisvam’] < ver- (s/11), геберяса [geberyasa] < geber- (s/12), гечердисвамъ [geçerdisvam’] < geçir- (s/12), гечерисвамъ [geçerisvam’] < geçir- (s/12), гечинмекъ [geçinmek’] < geçin- (s/12), гечме [geçme] < geçme (s/13), гювендисвамся [güvendisvamsya] < güven- (s/13), давранма [davranma] < davranma (davranma hali) (s/14), далдисвамся [daldisvam] < dal- (s/14), далджрма [daldırma] < daldırma (Bir dalı gövdeden ayırmadan toprağa gömerek köklenmesini sağlama yolu.) (s/14), данащисвамся [danaştisvam] < danışmak (s/14), демекъ [demek’] < demek (s/15), денедисвамъ [denedisvam’] < denedim (s/15), денемекъ-ичинъ [denemek’-için’] < denemek için (s/15), джабаладисвамъ [cabaladisvam’] < çabalamak (s/16), докундисвамъ [dokundisvam’] < dokun- (s/18), дющисвамъ [düştisvam’] < düş- (s/19), едендисвамъ [edendisvam’] < edin- (s/19), езледисвамъ [ezledisvam’] < izle- (s/20), еттирдисвамъ [ettirdisvam’] < ettir- (s/21), заборчлявамъ [zaborçlyavam’] < borçlan- (s/21), заптисвамъ [zaptisvam’] < zapt et- (s/22), зевкленмекъ [zevklenmek’] < zevzeklen- (s/22), кабарисвамъ [kabarisvam’] < kabarmak ‘kibirlenmek’ (s/25), каздисвамъ [kazdisvam’] < kaz- (s/25), казма [kazma] < kazma (s/25), кайдисвамъ [kazdisvam’] < kay- (s/25), каймакъ [kaymak’] < kaymak (s/26), кандисвамъ [kandisvam’] < kanmak (s/27), кандждисвамъ [kandirdisvam’] < kandırıyorum (s/27), кандждмакъ [kandırmak] < kandır- (s/27), кастъ-еттимъ [kast’-ettim’] < kast ettim (s/28), качярдисвамъ [kaçyardisvam’] < kaçır- (s/29), каящисвамъ [kayaştisvam’] < kıyış- (s/29), кестисвамъ [kestisvam’] < kes- (s/30), кефиллемекъ [kefillemek’] <

kefille- (s/30), коландарисвамъ [kolandarisvam] < kolla- (s/31), конушмакъ [konuşmak'] < konuş- (s/32), кортармакъ [kortarmak’] < kurtar- (s/32), кощисламъ [koştislam’] < koş- (s/32), кӂсканджыя [kıskanciya] < kıskan- (s/33), лафувамъ [lafuvam’] < lafla- (s/34), озлашмакъ [ozlaşmak’] < uzlaşmak (s/40), олащисвамъ [olaştisvam’] < ulaşmak (s/40), сакӂнмакъ [sakınmak’] < sakınmak (s/44), сандӂрдисанъ [sandırdisan’] < sındır- (s/44), сандӂрисанъ [sandırisan’] < sındırıl- (s/44), сезендисвамъ [sezendisvam’] < sez- (s/45), сеиръ [seir’] < seyr et- (s/45), сӂлмувамъ [sılmuvam’] < salma ol - (kızgın ol-) (s/47), сюрдисвамъ [sürdisvam’] < sür- (s/47), сюрмекъ [sürmek’] < sürmek (s/47), сюрме [sürme] < sürme (s/47), тавлаттардисанъ [tavlattardisan’] < tavlattırılmış (s./48), узуннамая [uzunnamaya] < uzunlamaya (s/51), узлӂшма [uzlaşma] < uzlaşma (s/51), уйдисвамъ [uydisvam’] < uy- (s/52), фирясалъ [firyasal’] < fire ver- [fire- yasal] (s/52), чявдардисвамъ [çyavdardisvam’] < çıldırtamak (s/58), чялащисвамъ [çyalaştisvam’] < çalış- (s/59), чятма [çyatma] < çatma (çatma işi) (s/59), чяттисвамъ [çyattisvam’] < çat- (s/59), юрюишъ [ürüiş’] < yürüyüş (s/61), юшенмекъ [üşenmek’] < üşenmek (s/61), яйдисвамъ [yaydisvam’] < yay- (s/61), яраисва [yaraisva] < yara- (s/62), ятакъ [yatak’] <1. yatak 2. yataklık yapmak (çeteyi kollamak) (s/62), ятартарисвамъ [yatartarisvam’] < yatır- (s/62), ятащисвася [yataştisvasya] < yatış- (s/62)

4.10. DİNİ TERMİNOLOJİ

абдаллӂкъ [abdallık’] < abdallık (s/1), абдалъ [abdal’] < abdal (s/1), аратликъ [aratlık’] <ahiretlik (kardeşlik) (s/4), вааде [vaade] < vade (s/11), ваде [vade] < vade (s/11), гаале [gaale] < gaile (s/11), гайле [gayle] < gaile (s/11), гявурь [gyavur'] < gavur (s/14), дуваа [duvaa] < dua (s/18), ебеде [ebede] < ebedi (s/19), еваллахъ [evallah’] < eyvallah (s/19), ежнебеденъ [ejnebeden’] < ecnebi (s/20), кадӂръ [kadir’] < kadir (s/25), каилъ [kail’] < kail (s/26), каяметъ [kayamet’] < kıyamet (s/29), мевля [mevlya] < mevla (s/36), мертебе [mertebe] < mertebe (s/37), мънастырь [m’nast'ır'] < manastır (s/38), окувъ [okuv’] < ukuf ‘Dünyâdan el etek çekip ibâdet maksadıyle bir yere kapanma, kendini hapsetme, îtikâfa çekilme’ (s/40), себапъ [sebap’] < sevap (s/45), селяаметъ [selyaamet’] < selamet (s/45), таватурь [tavatur']

< tevettür (s/48), тевекеллия [tevekelliya] < tevekküllü (s/49), текмиль [tekmil'] < tekmil (s/49), хаир [hair] < hayır (s/53), хаирсӂзъ [hairsız'] < hayırsız (s/54), хаиръ [hair'] < hayır (hayır yapma işi) (s/54), хаксӂзъ [haksız'] < haksız (s/54), хакъ [hak'] < hak (s/54), халалъ [halal'] < helal (s/54), харамъ [haram'] < haram (s/55), шахӂтинъ [şahitin'] < şahit (s/60), шахӂтлӂкъ [şahitlik'] < şahitlik (s/60), шеръ [şer'] < şer (s/60), шюкыръ [şük'ir'] < şükür (s/60)

4.11. ORDU, ASKER VE ASKERLİĞE DAİR SÖZCÜKLER

алятъ < [alyat] < alet (silah) (s/3), алай [alay] < alay (s/3), аскеръ [asker'] < asker (s/5), атлия [atliya] < atlı (s/59), байрактаръ [bayraktar'] < bayraktar (s/69), билюкбаша [bilükbaşa] < bölükbaşı (s/9), билюкъ [bilük'] < bölük (s/9), бюлюкъ [bülük'] < bölük (s/9), гаазия [gaaziya] < gazi (s/11), гаргыя [garg'iya] < kargı (s/12), гиризъ [giriz'] < geriz (lağım) (s/13), дженкъ [cenk'] < cenk (s/16), дипчюгъ [dipçüg'] < dipçik 'tüfeğin dipçiği' (s/17), калкань [kalkan'] < kalkan (s/26), калӂчь [kaliç'] < kılıç (s/27), келешь [keleş'] < keleş (s/29), куршюмъ [kurşüm'] < kurşun (s/32), лагӂмъ [lagim'] < lağım (s/33), ламъ [lam'] < lağım (s/33), маздракъ [mazdrak'] < mızrak (s/35), нишянъ [nişyan'] < nişan (s/39), небетъ [nebet'] < nöbet (sıra,bir defa) (s/39), низаминъ [nizamin'] < nizam 'asker, askerlik' (s/39), ордия [ordiya] < ordu (s/40), пранга [pranga] < pranga 'askeri tehcizat' (s/42), сеперь [seper'] < siper (s/45), сопа [sopa] < sopa (s/46), сеферъ [sefer'] < sefer (s/46), табуръ [tabur'] < tabur (s/48), такӂмъ [takım'] < takım 'siahla ilgili' (s/48), хлевентъ [hlevent'] < Yun. Levent (s/57), Челебия [çelebiya] < çelebi (s/57), юрушъ (üruş') < yürüyüş 'baskın, hücüm' (s/61)

4.12. İDARÎ VE SİYASAL KAVRAMLAR

байракъ [bayrak'] < bayrak, векылинъ [vek'lin'] < vekil (s/11), дювлетликъ [düvletlik'] < devletlik 'çarlık,çar' (s/18), елчия [elçiya] < elçi (s/20), емиръ [emir'] < emir (s/20), политика [politika] < politika Yun. (s/42), санджакъ

[sancak’] < sancak (s/44), сарай [saray] < saray (s/44), салтанатъ [saltanat’] < saltanat (s/44), тензимать [tenzimat'] < tanzimat (özgürlük) (s/50), тефтишıж [teftişıı] < teftiş (s/50), халкъ [halk’] < halk (s/54), хюкюмъ [hüküm’] < hüküm (s/56), шюра (şüra) < şûra ‘bir alanla ilgili olarak oluşturulan danışma kurulu’ (s/60), шюратъ (şürat’) < şûrat ‘bir alanla ilgili olarak oluşturulan danışma kurulu’ (s/60), meclis (s/36), мехкеме [mehkeme] < mahkeme (s/37)

4.13. SAYI BİRİMLERİ, ÖLÇÜMLER, GEOMETRİK UNSURLAR

азлжкъ [azlık’] < azlık (s/2), алчякъ< [alçyak’] < alçak (s/3), аржлжкъ [arılık’] < aralık (s/4), афифъ [afif’] <hafif (s/5), аширтъ [aşirt’] < aşırı (s/5), баремъ [barem’] < barem (s/7), бичимъ [biçim’] < biçim (s/9), дара [dara] < dara ‘ölçü’ (s/14), денкъ [denk’] < denk (s/15), ıолчıя [ölçiya] < ölçü (s/24), кантарь [kantar'] < kantar (s/279, катрань [katran'] < katran (s/28), кюлче [külçe] < külçe (s/32), михтарь [mihtar'] < miktar (s/38), ондалжкъ [ondalık’] < ondalık (s/40), ракамъ [rakam’] < rakam (s/42), узунъ [uzun’] < uzun (s/52), хисе [hise] < hisse (s/56), хепıйдже [hepiyce] < epeyce (s/56), хептенъ [hepten’] < hepten (s/56), юджуретъ [ücuret’] < ücret (s/60), юзлюкъ [üzlük’] < yüzlük (s/60), дарашлжкъ [daraşlık’] < daraşlık (s/15), кюпъ [küp’] < küp (s/33), кантарь [kantar'] < kantar (s/27),

4.14. RENKLER VE RENKLERLE İLGİLİ KAVRAMLAR

абрашь [abraş'] < abraş ‘alaca benekli, tekstil, kumaş elbise adlandırmaları’ (s/1), аклжшмакъ [aklaşmak’] < ? (s/2), ренгъ [reng’] < renk (s/43), турунджıянъ [turunciyan’] < turuncu (s/51), чивитъ [çivit’] < çivit (s/58), чякжрь [çyakır'] < çakır (s/59)

4.15. ÜNLEMLER

дикатъ [dikat’] < dikkat (s/17), мюжде [müjde] < müjde (s/38)

BÖLÜM 5: SES OLAYLARI

Ses değişimleri, bir sözcükte bir veya birkaç sesin değişerek yerini başka bir ses/ ses grubuna bırakması hadisesidir. Bu değişimlerin sebepleri her zaman net olarak bilinmeyebilir. Türkçeden Bulgar diline geçen sözcüklerde düzenli ses değişimleri görülmemektedir.

5.1. ÜNLÜLER

5.1.1.Ünlü Uzunluğunun Korunması

Sözlükte yer alan Türkçe kelimelerde uzun ünlülerin özellikle söz başında, çoğunlukla korunduğu görülmüştür.

5.1.1.1. aa-, ā- Ünlülerinin Söz Başında Korunması

dahi > даахы [daah'i] (s/14)

davet > дааветъ [daavet'] (s/14)

dava > даавия [daaviya] (s/14)

sadece > сааде [saade] (s/43)

5.1.1.2. -aa-,- ā- Ünlülerinin Söz İçinde Korunması

emanet > амаанетъ [amaanet'] (s/3),

müsaade > мисааде [misaade] (s/38)

5.1.1.3. -aa,- ā; -ii=-ī Ünlülerinin Söz Sonunda Korunması

dua > дуваа [duvaa] (s/18),

hasthane > хастаане [hastaane] (s/56)

gazi > гаазия [gaaziya] (s/11),

yemeni > иминии [iminii] (s/23)

5.1.2. Ünlülerin Uzaması

bezir yağı > безиръ-яа [bezir'-yaa] (s/8) < (Ar. bezr + Türk. yağ+ı)

buzağılık > бузаалжкъ [buzaalık'] (s/10): 'besi için ekilen bir ot, küçük ot'

sağlam > сааламъ [saalam'] (s/43)

5.1.2. 1. aa-> ā-, o- >oo- Ünlülerinin Söz Başında Uzaması

muamele > маамеле [maamele] (s/34) (hece kaynaşması ile)

muhasara > маасӂре [maacire] (s/34)

razı > рааза [raaza] (s/42)

soğukluk > сооклукъ [sookluk’] (s/46)

5.1.3. Ünlülerin Kısalması

5.1.3.1. -ā>-a Ünlülerin Söz İçinde Kısalması

itaat > итеатъ [iteat’] (s/24)

5.1.4. Söz Başında Görülen Ünlü Değişimleri

/e-/ > /a-/

аждерха [ajderha] < ejderha

амаанетъ [amaanet’] < emanet

аманетъ [amanet’] < emanet

/e-/ >/ i-/

изетъ [izet’] < eziyet

иминіи [iminii] < yemeni

испапъ [ispap’] < esvap

/ı- /> /a-/

аргатимъ [argatim’] < ırgat

/i-/ >/ e-/

еспатъ [espat’] < ispat

ещахъ [eştah’] < iştah

езледисвамъ [ezledisvam’] < izle-

хайле [hayle] < hayli

/o-/ >/ u-/

улукъ [uluk’] < oluk

/ö-/ > /ü-/

юрнекъ [ürnek’] < örnek

/u-/ > /o-/

озлашмакъ [ozlaşmak’] < uzlaşmak

окувъ [okuv’] < ukuf

олащисвамъ [olaştisvam’] < ulaşmak

/ü-/ > /ö-/

ıолке [ölke] < ülke

5.1.5. Söz İçinde Görülen Ünlü Değişimleri

/-a-/ > /-e-/

аджеба [aceba] < acaba

бадеява [badeyaba] < bedava

газепъ [gazep’] < gazap

емакъ [emak’] < yamak

земпаре [zempare] < zampara

итеатъ [iteat’] < itaat

кехая [kehaya] < kâhya

маесӂль [maesıl'] < mayasıl

маза [maza] < mahzen

мереметъ [meremet’] < merhamet

мехкеме [mehkeme] < mahkeme

пей [pey] < pay

тензиматъ [tenzimat'] < tanzimat

/-a-/ > /-ı-/

апӂнсӂзъ [apınsız’] < apansız

арӂлӂкъ [arılık’] < aralık

даянаклıя [dayanakliya] < dayanıklı

мутлӂкъ [mutlık’] < mutlak

/-a-/ > /-i-/

калимарь[kalimar']< kalamar

кахриманинъ[kahrimanin’] < kahraman

кӂскатıя [kiskatiya] < kaskatı

/-a-/ > /-u-/

мурафетлıя [murafetliya] < marifetli, мурафетъ [murafet’] < marifet

/-e-/ > /-a-/

алятъ< [alyat] < alet

бадеява [badeyaba] < bedava

барабаръ [barabar’] < beraber

джанабетъ [canabet’] < cenabet

завалъ [zaval’] < zeval

зарзаватъ [zarzavat] < zerzevat

магаза [magaza] < mahzen

магазия [magaziya] < mahzen

раваищь [ravaiştı'] < revaç

таватурь [tavatur'] < tevettür

халалъ [halal’] < helal,

ямакъ [yamak’] < yemek

/-e-/ > /-i-/

аджиле [acile] < acele

билгыя [bilg'iya] < bileği

билигыя [bilig'iya] < bileği

гимия [gimiya] < gemi

гимиджия [gimiciya]

gemici, гиризъ [giriz’] < geriz

кискинъ [kiskin’] < keskin

лигень [ligen'] < leğen

никезинъ [nikezin’] < nekes

нишаатъ [nişaat’] < neşat

сыйменинъ [siymenin’] < seymen

сирьянъ [sir'yan’] < seyran

хепыйдже [hepiyce] < epeyce

чиликъ [çilik’] < çelik

ширитъ [şirit’] < şerit

/-e-/ > /-o-/

джобъ [cob’] < cep

/-e-/ > /-u-/

гюндулукъ [günduluk’] < gündelik

джуапъ [cuap’] < cevap

нузла [nuzla] < nezle

тенджура [tencura] < tencere

/-e-/ > /-ü-/

дювлетликъ [düvletlik’] < devletlik

чюшма [çüşma] < çeşme

/-ı-/ > /-a-/

акабетъ [akabet’] < akıbet

акантия [akantiya] < akıntı

алашикъ [alaşık’] < alışık

алашма [alaşma] < alışma

алащисанъ [alaşisan’] < alışık

алащисвамъ [alaşisvam’] < alışıyorum

барашикъ [baraşik’] < barışık

батардисвамъ [batardisvam’] < batır-

башабошъ [başaboş’] < başı boş

баялдисвамъ [bayaldisvam’] < bayıl-

варлаклия [varlakliya] < varlıklı

данащисвамся [danaştisvam] < danışmak

доландараджыя [dolandaraciya] < dolandırıcı

забунъ [zabun’] < zıbın

завга [zavga] < zılgar

залга [zalga] < zılgar

зандань [zandan'] < zından

кайметъ [kaymet’] < kıymet

калаузъ [kalauz’] < kılavuz

калжчь [kaliç'] < kılıç

канапъ [kanap’] < kınnap

/-ı-/ > /-i-/

авджилжкъ [avcilık’] < avcılık

айнаджилжкъ [aynacilık’] < aynacılık

алащисанъ [alaşisan’] < alışık

касжрь [kasir'] < kısır

каяметъ [kayamet’] < kıyamet

каяфетъ [kayafet’] < kıyafet

каящисвамъ [kayaştisvam’] < kıyış-

маздракъ [mazdrak’] < mızrak

саклетъ [saklet’] < sıklet

сакжнтыя [sakıntiya] < sıkıntı

сангжнъ [sangın’] < sıngın

санджрдисанъ [sandırdisan’] < sındır-

санджрисанъ [sandırisan’] < sındırıl-

таласжмъ [talasım’] < tılsım

тамазлжкъ [tamazlık’] < damızlık

фартуна [fartuna] < fırtına

фучяджыя [fuçyaciya] < fiçıcı

ханзжръ [hanzır’] < hınzır

чикакчыя [çikakçiya] < çıkıkçı

чялащисвамъ [çyalaştisvam’] < çalış-

язаджыя [yazaciya] < yazıcı

ятартарисвамъ [yatartarisvam’] < yatır-

ятащисвася [yataştisvasya] < yatış-

алащисвамъ [alaşisvam’] < alışıyorum

ачигюзъ [açigöz’] < açıkgöz (acımasız, uyanık)

ашиклӂкъ [aşiklık’] < aşıklık (kurnaz, sanat, sanatkarlık)

ашикъ [aşik’] <aşık

аширтъ [aşirt’] < aşırı

бази-керетъ [bazi-keret’] < bazı kere

баиръ [bair’] < bayır

барашикъ [baraşik’] < barışık

бичкыя [biçk'iya] < bıçkı

болашикъ [bolaşik’] < bulaşık

джимбисъ [cimbis’] < cımbız

заифъ [zaif’] < zayıf

кадıйница [kadiynitsa] < kadılık

каикъ [kaik’] < kayık

каишь [kaiş'] < kayış

калабалӂкъ [kalabalik’] < kalabalık

калӂчь [kaliç'] < kılıç

калӂпъ [kalip’] < kalıp

камшикъ [kamşik’] < kamçı

кандӂрдисвамъ [kandirdisvam’] < kandırıyorum

капанӂкъ [kapanik’] < kapanık

капӂсӂзинъ [kapisizin] < kapısız

катӂкъ [katik’] < katık

катӂрь [katir'] < katır

кахӂръ [kahir’] < kahır

кетабсӂзъ [ketabsiz’] < kitabsız

кованлӂкъ [kovanlik’] < kovanlık

колайлӂкъ [kolaylik’] < kolaylık

кӂйметъ [kiymet’] < kıymet

кӂзгӂнъ [kizgin’] < kızgın

кӂнапъ [kinap’] < kınnap

кӂсметъ [kismet’] < kısmet

лагӂмъ [lagim’] < lağım

лакӂрдıя [lakirdiya] < lakırdı

мисирь [misir'] < mısır

мунафӂкъ [munafik’] < münafık

панаирь [panair'] < panayır

садикаане [sadikaane] < sadıkane

садикъ [sadik’] < sadık

тигань [tigan'] < tıgan (tava)

хаир [hair] < hayır

хаирсӂзъ [hairsız’] < hayırsız

хаиръ [hair’] < hayır

хапӂсӂна [hapısına] < hapishane

чикакчıя [çikakçiya] < çıkıkçı

чимбисъ [çimbis’] < cımbız

чиракъ [çirak’] < çırak

/-ı-/ > /-o-/

бахчованинъ [bahçovanin’] < bahçıvan

колажзъ [kolaiz’] < kılavuz

/-ı-/ > /-u-/

вакуфъ [vakuf’] < vakıf

забунъ [zabun’] < zıbın

камушъ [kamuş’] < kamış

сабуръ [sabur’] < sabır

фартуна [fartuna] < fırtına

фурня [furnya] < fırın

фурсатъ [fursat’] < fırsat

фуртуна [furtuna] < fırtına

фучяджия [fuçyaciya] < fiçıcı

/-i-/ > /-a-/

аджемалжкъ [acemalık’] < acemilik

баткжнъ [batkin’] < bitkin

гаале [gaale] < gaile

заape [zaare] < zahire

мурафетлия [murafetliya] < marifetli

мурафетъ [murafet’] < marifet

наетъ [naet’] < niyet

/-i-/ > /-e-/

Белязикъ [belyazik’] < bilezik

гердапъ [gerdap’] < girdap

гечердисвамъ [geçerdisvam’] < geçir-

гечерисвамъ [geçerisvam’] < geçir-

дезгыи [dezg'in] < dizgi

дерекъ [derek’] < direk

едендисвамъ [edendisvam’] < edin-

емза [emza] < imza

интефа [intefa] < intifa

ифтера [iftera] < iftira

кетабсжзъ [ketabsiz’] < kitabsız

мехенкъ [mehenk’] < mihenk (s/37)

наргеле [nargele] < nargile

режда [rejda] < rica

реджаджия [recaciya] < ricacı

севгелия [sevgeliya] < sevgili

сеперь [seper'] < siper

сетемъ [setem’] < sitem

театро [teatro] < tiyatro

терякыя [teryak'iya] < tiryaki

чекердекъ [çekerdek’] < çekirdek

/-i-/ > /-ı-/

аджемалӂкъ [acemalık’] < acemilik

аджизлӂкъ [acizlık’] < acizlik

надӂръ [nadır'] < nadir

текынь [tek'ın'] < tekin

/-i- /> /-u-/

гюндулукъ [günduluk’] < gündelik

мусафирь [musafir'] < misafir

/-i-/ > /-ü-/

бюлюръ [bülür’] < billur

дипчюгъ [dipçüg’] < dipçik

/-i-/ > /-y-/

гайле [gayle] < gaile

/-o-/ > /-ö-/

афıонъ [afön’] < afyon

ıоклıа [öklia] < yoklu

ıолдашъ [öldaş’] < yoldaş

ıолджıя [ölciya] < yolcu

/-o-/ > /-u-/

дурьястъ [dur'yast’] < doru

дурмаджıя [durmaciya] < tornacı

курıя [kuriya] < koru

тузлукъ [tuzluk’] < tozluk

фудуллукъ [fudulluk’] < fodulluk

фудулъ [fudul’] < fodul

/-o-/ > /-ü-/

сюхпетъ [sühpet’] < sohbet

/-ö-/ > /-e-/

кефте [kefte] < köfte

небетъ [nebet’] < nöbet

/-ö-/ >/-i-/

билюкбаша [bilükbaşa] < bölükbaşı

билюкъ [bilük’] < bölük

/-ö-/ > /-o-/

чомлекчıя [çomlekçiya] < çömlekçi

/-ö-/ > /-ü-/

бюлме [bülme] < bölme

бюлюкъ [bülük’] < bölük

бюлюкъ-баша [bülük’-başa] < bölük başı,

гюбекъ [gübek’] < göbek

гюнюль [günül'] < gönül

гюрюкъ [gürük’] < körük

дюртъ-кюшеллия [dört’-küşelliya] < dört köşeli

дюкме [dükme] < dökme

дюкмеджия [dükmeciya] < dökmeci

дюлюмъ [dülüm’] < dölüm

дюп емечь [dünemeç'] < dönemeç

дюшекъ [düşek’] < döşek

дюшеме [düşeme] < döşeme

кютекъ [kütek’] < kötek

кюфте [küfte] < köfte

кюше [küşe] < köşe

тюйбелия [tüybeliya] < tövbeli

юрюкъ [ürük’] < yörük

/-u-/ > /-a-/

маамеле [maamele] < muamele

маасӂре [maacire] < muasara

/-u-/ > /-i-/

колаӂзъ [kolaiz’] < kılavuz

/-u-/ > /-o-/

бокагыи [bokag'in] < bukağı

боланӂкъ (bolanık’) < bulanık

болашикъ [bolaşik’] < bulaşık

борунь [borun'] < burun

золумъ [zolum’] < zulüm

колачь [kolaç'] < kulaç

кондузъ [konduz’] < kunduz

кортармакъ [kortarmak’] < kurtar-

коюмджия [koümciya] < kuyumcu

сонондань [sonondan'] < sonundan

човалъ [çoval’] < çuval

/-u-/ > /-ü-/

буюрдисвамъ [buürdisvam’] < buyurmak

бюлюръ [bülür’] < billur

зюлюмъ [zülüm’] < zulüm

комшюлукъ [komşüluk’] < komşuluk

коюмджия [koümciya] < kuyumcu

куршюмъ [kurşüm’] < kurşun

уджюсчıя [ucüsçiya] < ucuzcu

учюртма [uçürtma] < uçurtma

/-ü-/ > /-e-/

геве [geve] < güve

гевендıя [gevendiya] < güvendi

/-ü-/ > /-ı-/

сюргюнлукъ [sürgünlık’] < sürgünlük

/-ü-/ > /-i-/

битивıя [bitiviya] < bütün

джумбишь [cumbiş'] < cümbüş

ишкылъ [işk'il’] < müşkül

миляимъ [milyaim’] < mülayim, мисааде [misaade] < müsaade

/-ü-/ > /-ö-/

гıове [göve] < güve

/-ü-/ > /-u-/

гıозлуци [gözlutsi] < gözlük

гюмрукчıя [gümrukçiya] < gümrükçü

джумбишь [cumbiş'] < cümbüş

джудже [cuce] < cüce

душманинъ [duşmanin’] < düşman

душманлӂкъ [duşmanlık’] < düşmanlık

енусъ [enus’] < henüz

золумъ [zolum’] < zulüm

юмрукъ [ümruk’] < yumruk

тевекеллıя [tevekelliya] < tevekküllü

пискюль [piskül'] < püskül

сулимень [sulimen'] < sülümen (kimyasal zehirli bir madde)

шюкыръ [şük'ir’] < şükür

юрюишъ [ürüiş’] < yürüyüş

мунафӂкъ [munafik’] < münafık

мустакъ [mustak’] < müştak

сулимень [sulimen'] < sülümen

сурме [surme] < sürme

таватурь [tavatur'] < tevettür

темесукъ [temesuk’] < temessük

терджубе [tercube] < tecrübe

терджуманинъ [tercumanin’] < tercüman

чюрукъ [çüruk’] < çürük

юклукъ [ükluk’] < yüklük

5.1.6. Söz Sonunda Görülen Ünlü Değişimleri

/-a/ > /-e/

маасӂре [maacire] < muasara

сабахленъ [sabahlen’] < sabahla

парче [parçe] < parça

/-a/ > /-i/

даавыя [daaviya] < dava

кирыя [kiriya] < kira

/-e /->-a/

бакыя [bakiya] < bakiye

отлукана [otlukana] < otlukhane

бахчя [bahçya] < bahçe

салхана [salhana] < salhane

бильязикъ [bil'yazik’] < bilezik

сермыя [sermiya] < sermaye

елбетта [elbetta] < elbette

тенджура [tencura] < tencere

кула [kula] < kule

хазна [hazna] < hazine

махла [mahla] < mahalle

хапӂсӂна [hapısına] < hapishane

нузла [nuzla] < nezle

чюшма [çüşma] < çeşme

/-e/ > /-i/

чизмы [çizmi] < çizme

/-ı >-a/

билюкбаша [bilükbaşa] < bölükbaşı, бюлюкъ-баша [bülük’-başa] < bölük başı, рааза [raaza] < razı, сойтара [soytara] < soytarı

/-ı/ > /-e/

аджемакъ [acemak’] < acı-

/-ı/ > /-i/

авджыя [avciya] < avcı

акантыя [akantiya] < akıntı

айнаджыя [aynaciya] < aynacı

аладжыя [alaciya] < alıcı

арабаджıя [arabaciya] < arabacı

атлıя [atliya] < atlı

ахчıя [ahçiya] < aşçı

батакчıя [batakçiya] < batakçı

бичкыя [biçk'iya] < bıçkı

бояджıя [boyaciya] < boyacı

варлаклıя [varlakliya] < varlıklı

гаргыя [garg'iya] < kargı

гıозъ-бааджıя [göz’-baaciya] < göz bağcı

даваджıя [davaciya] < davacı

даянаклıя [dayanakliya] < dayanıklı

джадıя [cadiya] < cadı

доландараджıя [dolandaraciya] < dolandırıcı

дуваджıя [duvaciya] < duvacı

дуварджıя [duvarciya] < duvarcı

дурмаджıя [durmaciya] < tornacı

завалıята [zavaliyata] < zavallı

зарарлıя [zararliya] < zararlı

зорбаджıя [zorbaciya] < zorbacı

кавалтıя [kavaltiya] < kahvaltı

кавгаджıа [kavgacia] < kavgacı

капıя [kapiya] < kapı

кираджıя [kiraciya] < kiracı

кованджıя [kovanciya] < kovancı

кузалтıя [kuzaltiya] < kuzaltı

кӂскатıя [kiskatiya] < kaskatı

лакӂрдıя [lakirdiya] < lakırdı

маллıя [malliya] < mallı (mal mülk sahibi)

мантıя [mantiya] < mantı

маразлıя [marazliya] < marazlı

мутафчıя [mutafçiya] < mutafçı (kumaşçı)

назлıя [nazliya] < nazlı

реджаджıя [recaciya] < ricacı

саксıя [saksiya] < saksı

сакӂнтıя [sakıntiya] < sıkıntı

саргыя [sarg'iya] < sargı

сахатчıя [sahatçiya] < saatçı

тафралıя [tarafliya] < taraflı

тестебашıя [testebaşiya] < destebaşı

фарклıя [farkliya] < farklı

фучяджıя [fuçyaciya] < fiçıcı

хамамджıя [hamamciya] < hamamcı

ханджıя [hanciya] < hancı

хаталıя [hataliya] < hatalı

чикакчıя [çikakçiya] < çıkıkçı

чорбаджıя [çorbaciya] < çorbacı

чялгыя [çyalg'iya] < çalgı

чяршıя [çyarşiya] < çarşı

ябанджıя [yabanciya] < yabancı

язаджıя [yazaciya] < yazıcı

ялаиджıя [yalaiciya] < yalancı

яралıя [yaraliya] < yaralı

ярджмлıя [yardımliya] < yardımlı,

ясакчıя [yasakçiya] < yasakçı

/-i/ > /-e/

ебеде [ebede] < ebedi

ежнебеденъ [ejnebeden'] < ecnebi

/-u/ > /-i/

бойлıя [boyliya] < boylu

борıя [boriya] < boru

бургыя [burg'iya] < burgu

далкаукчıя [dalkaukçiya] < dalkavukçu

ıолджıя [ölciya] < yolcu

комшıя [komşiya] < komşu

коюмджıя [koümciya] < kuyumcu

курıя [kuriya] < koru

ордıя [ordiya] < ordu

папукчıя [papukçiya] < pabuççu

турунджıянъ [turunciyan'] < turuncu

уджюсчıя [ucüsçiya] < ucuzcu

/-ü/ > /-i/

башка-тюрлıя [başka-türliya] < başka türlü

бикме [bikme] < bükme

биръ-юзлıя [bir'-üzliya]

гюмрукчıя [gümrukçiya] < gümrükçü

гюрюлтıя [gürültiya] < gürültü

ıолчıя [ölçiya] < ölçü

кюркчıя [kürkçiya] < kürkçü

тевекеллıя [tevekelliya] < tevekküllü

тюрлıя [türliya] < türlü

чюнкьымъ [çünkim'] < çünkü

5.2.ÜNSÜZLER

5.2.1. Ünsüz Değişimleri

5.2.1.1. Söz Başında Ünsüz Değişimleri

Bir kelimenin içindeki bir ünsüz sesin sonradan düşmesidir.

/-b-/ > -Ø-

мушама [muşama] < muşamba

/-ğ-/ > -Ø-

боазъ [boaz’] < boğaz

буазъ [buaz’] < boğaz (insan, coğrafya)

бузаалжкъ [buzaalık’] < buzağılık

бюетъ [büet’] < büğet

гюслюкъ [giüslük’] < göğüslük

сооклукъ [sookluk’] < soğukluk

/-h-/ > -Ø-

арзуал [arzual] < arzuhal

джера [cera] < cerha (iyileşmeyen yara)

мереметъ [meremet’] < merhamet

хастаане [hastaane] < hasthane

шюпе [şüpe] < şüphe

/-k-/ > -Ø-

ачигюзъ [açigöz’] < açıkgöz

песметь [pesmet'] < peksimet

/-r-/ > -Ø-

джерахъ [cerah’] < cerrah

/-v-/ > -Ø-

далкауклукъ [dalkaukluk’] < dalkavukluk

далкаукчыя [dalkaukçiya] < dalkavukçu

джуапъ [cuap’] < cevap

калаузъ [kalauz’] < kılavuz

колажзъ [kolaiz’] < kılavuz

/-y-/ > -Ø-

афюнъ [afön’] < afyon

баиръ [bair’] < bayır

диби-юкъ [dibi-ök’] < dibiyok

евалляхъ [evallah’] < eyvallah

емфые [emfie] < enfiye

заифъ [zaif’] < zayıf

заптые [zaptie] < zaptiye

изетъ [izet’] < eziyet

каикъ [kaik’] < kayık

каишь [kaiş'] < kayış

кефсизъ [kefsiz’] < keyifsiz

коюмджыя [koümciya] < kuyumcu

маесӂль [maesıl'] < mayasıl (cilt rahatsızlığı)

наетъ [naet’] < niyet

нıетъ [niet’] < niyet

панаирь [panair'] < panayır

сеизинь [seizin'] < seyis

театро [teatro] < tiyatro

хаир [hair] < hayır

хаирсӂзъ [hairsız’] < hayırsız

хаиръ [hair’] < hayır (hayır yapma işi)

юрюишъ [ürüiş’] < yürüyüş

5.2.1.2. Söz Sonunda Ünsüz Düşmesi

Kelime sonundaki bir ünsüz sesin sonradan düşmesi olayıdır.

/-h/ > -Ø

машалла [maşalla] < maşallah

/-n/ > -Ø

зенгыя [zengiya] < zengin

5.2.2. Ünsüzlerde Görülen Diğer Ses Olayları

5.2.2.1. Ünsüz Tekleşmesi

Bazı kelimelerde ikili ünsüzlerin tekleşmesi olayıdır.

/-kk-/ > /-k-/

дикатъ [dikat’] < dikkat

тевекеллıя [tevekelliya] < tevekküllü

/-ll-/ > /-l-/

билюръ [bilür’] < billür

бюлюръ [bülür’] < billur

завалıята [zavaliyata] < zavallı

коландарисвамъ [kolandarisvam] < kolla-

мукалитъ [mukalit’] mukallit

телалинъ [telalin’] < tellal

/-nn-/ > /-n-/

канапъ [kanap’] < kınnap

кӂнапъ [kinap’] < kınnap

/-bb-/ > /-b-/

кубе [kube] < kubbe

/-zz-/ > /-z-/

лезетлия [lezetliya] < lezzetli

лезетъ [lezet’] < lezzet

/-tt-/ > /-t-/

таватурь [tavatur'] < tevettür

/-ss-/ > /-s-/

темесукъ [temesuk’] < temessük (borç senedi)

хисе [hise] < hisse

/-cc-/ > /-c-/

хюджетъ [hücet’] < hüccet

5.2.2.2. Ünsüz İkizleşmesi

Kimi ünsüз seslerin çeşitli sebeplerle ikilileşmesi olayıdır.

/-l-/ > /-ll-/

дюртъ-кюшеллия [dört’-küşelliya] < dört köşeli

хилле [hille] < hile

/-d-/ > /-dd-/

маддамъ [maddam'] < madam

5.2.2.3. Ünsüz Benzeşmesi

Yan yana ya da birbirine yakın iki sesten birinin diğer bir sesi kısmen ya da tamamen kendisine benzetmesi olayıdır.

/-nl-/ > /-nn-/

аннаттжрмакъ [annattırmak’] < anlattırmak

аннашжлджы [annaşıldı] < anlaşıldı

узуннамая [uzunnamaya] < uzunlamaya

5.2.2.4. Göçüşme

Kelime içinde iki sesin, seyrek olarak iki hecenin yer değiştirmesi hadisesidir.

терджубе [tercube] < tecrübe

5.2.3. Diğer Ses Olayları

5.2.3.1. Hece Türemesi

Kelime başında, içinde ya da sonunda çeşitli sebeplerle hece türemesi olayıdır.

авджıя [avciya] < avcı

аджеисвамъ [aceisvam'] < acı

аздисвамъ [azdisvam'] < az-

айнаджıя [aynaciya] < aynacı

акантıя [akantiya] < akıntı

акранинъ [akranin'] < akran

аладжıя [alaciya] < alıcı

алащисанъ [alaşisan'] < alışık

алащисвамъ [alaşisvam'] < alışıyorum

алдӂрисвамъ [aldırisvam'] < aldırmak

аналогыя [analogiya] < analoji

андисвамъ [andisvam'] < an-

арабаджıя [arabaciya] < arabacı

аргатимъ [argatim'] < ırgat

артӂрдисвамъ [artırdisvam'] < arttır-

атлıя [atliya] < atlı

ахчıйка [ahçıyka] < aşçı

ахчıя [ahçiya] < aşçı

ашикяаре [aşikyaare] < aşikare

ашıйка [aşıyka] < aşı

ашıя [aşıya] < aşı

ашладисвамъ [aşladisvam'] < aşılamak

бабукчıа [babukçia] < babukçu 'yalaka, tembel'

бадеява [badeyaba] < bedava

бактисвамъ [baktisvam'] < bık-,

балтıя [baltiya] < balta

батакчıя [batakçiya] < batakçı

батардисвамъ [batardisvam'] < batır-

баттисвамъ [battisvam'] < bat-

бахтлıя [bahtliya] < bahtı

бахчованинъ [bahçovanin'] < bahçıvan

башардисвамъ [başardisvam'] < başar-

башка-тюрлıя [başka-türliya] < başka türlü

баялдисвамъ [bayaldisvam’] < bayıl-

бездисвамъ [bezdisvam’] < bez-

бекрıя [bekriya] < bekri

бекчıя [bekçiya] < bekçi

бекяриınъ [bekyarin’] < bekâr

берберинъ [berberin’] < berber

билигыя [bilig'iya] < bileği

битивıя [bitiviya] < bütün

витирдисвамъ [bitirdisvam’] < bitir-

битирисвамъ [bitirisvam’] < bitir-

бичкыя [biçk'iya] < bıçkı

бозгунтулукъ' [bozguntuluk’] < bozgunluk

боздисбамъ [bozdisvam’] < boz-

бойлıя [boyliya] < boylu

борıя [boriya] < boru

бояджıя [boyaciya] < boyacı

бургыя [burg'iya] < burgu

буюрдисвамъ [buürdisvam’] < buyurmak

вардисвамъ [vardisvam’] < var-

варлаклıя [varlakliya] < varlıklı

векылинъ [vek'lin’] < vekil

вергыя [verg'iya] < vergi

вердерисвамъ [verderisvam’] < ver-

вересıя [veresiya] < veresi

гаазıя [gaaziya] < gazi

гаргыя [garg'iya] < kargı

геберяса [geberyasa] < geber-

гевезıянъ [geveziyan] < gevezelik yapan

гевендıя [gevendiya] < güvendi

геменıя [gemeniya] < yemeni

гечердисвамъ [geçerdisvam’] < geçir-

гечерисвамъ [geçerisvam’] < geçir-

гимıя [gimiya] < gemi

гимиджıя [gimiciya] < gemici

гıозлуци [gözlutsi] < gözlük

гıозъ-бааджıя [göz’-baaciya] < göz bağcı

гювендисвамся[güvendisvamsya]< güven-

гюмрукчıя [gümrukçiya] < gümrükçü

дааветлıя [daavetliya] < davetli

даавıя [daaviya] < dava

даваджıя [davaciya] < davacı

далдисвамся [daldisvam] < dal-

далкаукчıя [dalkaukçiya] < dalkavukçu

данащисвамся [danaştisvam] < danışmak

даянаклıя [dayanakliya] < dayanıklı

денедисвамъ [denedisvam’] < denedim

джабаладисвамъ[cabaladisvam’]<çabalamak

джадıя [cadiya] < cadı

джелатиінь [celatiin'] < cellat

джелепинъ [celediin’] < celep

дишлıя [dişliya] < dişli

дıортъ-кюшеллıя [dört’-küşelliya] < dört köşeli

докундисвамъ [dokundisvam’] < dokun-

доландараджıя[dolandaraciya]< dolandırıcı

дуваджıя [duvaciya] < duvacı

дуварджıя [duvarciya] < duvarcı

дурıястъ [duriyast’] < doru ‘kızıl at’

дурьястъ [dur'yast’] < doru

дурмаджıя [durmaciya] < tornacı

дюкмеджıя [dükmeciya] < dökmeci

дюлгеринъ [dülgerin’] < dülger

дюменджıя [dümenciya] < dümenci

дющисвамъ [düştisvam’] < düş-

евсайбıя [evsayb’iya] < ev sahibi

еглендисвамся [eglendisvamsya] < eğlen-

едендисвамъ [edendisvam’] < edin-

ежнебеденъ [ejnebeden’] < ecnebi

езледисвамъ [ezledisvam’] < izle-

екмекчıя [ekmekçiya] < ekmekçi

екьиминъ [ek'imin’] < hekim

елчıя [elçiya] < elçi

емишерлıя [emişerliya] < hemşeri

еттирдисвамъ [ettirdisvam’] < ettir-

забитинъ [zabitin’] < zabit

заборчлявамъ [zaborçlyavam’] < borçlan-

завалıята [zavaliyata] < zavallı

зарарлıя [zararliya] < zararlı

захметлıя [zahmetliya] < zahmetli

зенгыя [zengiya] < zengin

зорбаджıя [zorbaciya] < zorbacı

измекяринъ [izmekyarin’] < hizmetkâr

изметчıя [izmetçiya] < hizmetçi

ихчıя [ihçiya] < işçi

ıолджıя [ölciya] < yolcu

ıолчıя [ölçiya] < ölçü

кабарисвамъ [kabarisvam’] < kabarmak

кабахатлıя [kabahatliya] < kabahatli

кавалтıя [kavaltiya] < kahvaltı

кадıйница [kadiynitsa] < kadılık

каздисвамъ [kazdisvam’] < kaz-

кандисвамъ [kandisvam’] < kanmak

капıя [kapiya] < kapı

капӂсӂзинъ [kapisizin] < kapısız

карезчıя [karezçiya] < karezçi

кахриманинъ [kahrimanin’] < kahraman

качярдисвамъ [kaçyardisvam’] < kaçır-

каящисвамъ [kayaştisvam’] < kıyış-

кедерлıя [kederliya] < kederli

кедерджıя [kederciya] < kederci

келя [kelya] < kel

кеменчеджıя [kemençeciya] < kemençeci

кестисвамъ [kestisvam’] < kes-

кефлıя [kefliya] < keyifli

кираджıя [kiraciya] < kiracı

кирıя [kiriya] < kira

кıоравъ [körav’] < kör

кованджıя [kovanciya] < kovancı

коландарисвамъ [kolandarisvam] < kolla-

комшıя [komşiya] < komşu

кощисламъ [koştislam’] < koş-

коюмджıя [koümciya] < kuyumcu

кузалтıя [kuzaltiya] < kuzaltı

курıя [kuriya] < koru

кюркчıя [kürkçiya] < kürkçü

кӂсканджıя [kıskanciya] < kıskan-

кӂскатıя [kiskatiya] < kaskatı

кямилинъ [kyamilin’] < kamil

кятипинъ [kyatipin’] < katip

лакӂрдıя [lakirdiya] < lakırdı

лафувамъ [lafuvam’] < lafla-

лезетлıя [lezetliya] < lezzetli

лафувамъ [lafuvam’] < lafla-

маллıя [malliya] < mallı

мантıя [mantiya] < mantı

маразлıя [marazliya] < marazlı

махана [mahana] < mana ‘kusur’

мурафетлıя [murafetliya] < marifetli

мутафчıя [mutafçiya] < mutafçı ‘kumaşçı’

мюзевиринъ [müzevirin’] < müzevir ‘arabozan’

мющерıя [müşteriya] < müşteri

назлıя [nazliya] < nazlı

налбантинъ [nalbantin'] < nalbant

низаминъ [nizamin’] < nizam

никезинъ [nikezin’] < nekes ‘cimri’

одая [odaya] < oda

олащисвамъ [olaştisvam’] < ulaşmak

ордıя [ordiya] < ordu

папукчıя [papukçiya] < pabuççu

раваищь [ravaiştı'] < revaç

реджаджıя [recaciya] < ricacı

саксıя [saksiya] < saksı

сакжнтıя [sakıntiya] < sıkıntı

санджрдисанъ [sandırdisan’] < sındır-

саргыя [sarg'iya] < sargı

сарафинъ [sarafin’] < saraf

сахатчıя [sahatçiya] < saatçı

севгелıя [sevgeliya] < sevgili

сезендисвамъ [sezendisvam’] < sez-

сеизинь [seizin'] < seyis

сейменинъ [seymenin’] < seymen

сиврилıя [sivriliya] < sivri

сюрдисвамъ [sürdisvam’] < sür-

сюрıя [süriya] < sürü

тафралıя [tarafliya] < taraflı

тевекеллıя [tevekelliya] < tevekküllü

телалинъ [telalin’] < tellal

телбизинъ [telbizin’] < telbis ‘kurnaz, hileci’

телкыя [telk'iya] < teğelti

телтıя [teltiya] < teğelti

терджуманинъ [tercumanin’] < tercüman

терзıя [terziya] < terzi

терякыя [teryak'iya] < tiryaki

теслимджıя [teslimciya] < teslimci

тестебашıя [testebaşiya] < destebaşı

турунджıянъ [turunciyan’] < turuncu

тюйбелıя [tüybeliya] < tövbeli

тюрлıя [türliya] < türlü

уджюсчıя [ucüsçiya] < ucuzcu

уйдисвамъ [uydisvam’] < uy-

фаркlıя [farkliya] < farklı

фитнеджıя [fitneciya] < fitneci

фурня [furnya] < fırın

фучяджıя [fuçyaciya] < fiçıcı

хайдутинъ [haydutin’] < haydut

хамамджıя [hamamciya] < hamamcı

хамалинъ [hamalin’] < hamal

ханджıя [hanciya] < hancı

харанıя [haraniya] < harami

хаталıя [hataliya] < hatalı

челебıя [çelebiya] < çelebi

чешитинъ [çeşitin’] < çeşit

чикакчıя [çikakçiya] < çıkıkçı

чифчıя [çiftçiya] < çiftçi

чобанинъ [çobanin’] < çoban

чомлекчıя [çomlekçiya] < çömlekçi

чорбаджıя [çorbaciya] < çorbacı

чюрюисӂлъ [çürüisil’] < çürük

чявдардисвамъ [çyavdardisvam’] < çıldırtamak

чякалестъ [çyakalest’] < çakal

чялгыя [çyalg'iya] < çalgı

чялıя [çyaliya] < çalı

чялащисвамъ [çyalaştisvam’] < çalış-

чяршıя [çyarşiya] < çarşı

чяттисвамъ [çyattisvam’] < çat-

шахӂтинъ [şahitin’] < şahit

ябанджıя [yabanciya] < yabancı

язаджıя [yazaciya] < yazıcı

яйдисвамъ [yaydisvam’] < yay-

ялаиджıя [yalaiciya] < yalancı

яраисва [yaraisva] < yara-

яралıя [yaraliya] < yaralı

ярдӂмлıя [yardımliya] < yardımlı

ясакчıя [yasakçiya] < yasakçı

ятартарисвамъ [yatartarisvam’] < yatır-

ятащисвася [yataştisvasya] < yatış-

5.2.3.2. Hece Düşmesi

Kimi birleşik kelimelerde ve dilbilgisi yapılarında arka arkaya gelen, söyleyiş kolaylığından ya da ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden birinin düşmesi olayıdır.

аратликъ [aratlık’] <ahiretlik (kardeşlik)

джендемъ [cendem’] < cehennem

домузъ-балӂ [domuz’-balı] < domuz balığı (yunus balığı)

заape [zaare] < zahire

ламъ [lam’] < lağım

лафувамъ [lafuvam’] < lafla-

лафувамъ [lafuvam’] < lafla-

петмесъ [petmes’] < peksimet

сааде [saade] < sadece

телтıя [teltiya] < teğelti

фасуль [fasul'] < fasulye

харчь [harç'] < harçlık

BÖLÜM 6: ŞEKİL BİLGİSİ

6.1. SÖZLÜKTE TESPİT EDİLEN TÜRKÇE ÇEKİM EKLERİ

Yapılan inceleme neticesinde sözlükte aşağıdaki Türkçe eklerin kullanıldığı tespit edilmiştir:

1. джия (ciya), чия(çiya) < +cı/+ci/+cu/+cü/+çı/+çi/+çu/+çü

2. лия (liya) < +lı/+li/+lu/+lü

3. лак, лик, лук, +лък <+ lık / +lik / +luk / +lük

4. макъ < -mak

Sözlükte tespit edilen Türkçe ekler bazı değişiklikler geçirerek kullanılmıştır. Bulgarca -ya ekini alarak kullanılan ekler *джия (ciya), чия(çiya) < +cı/+ci/+cu/+cü/+çı/+çi/+çu/+çü* ve лия (liya) < +lı/+li/+lu/+lü ekleridir. Diğer ekler ise olduğu gibi kullanılmıştır.

6.1.1. +джия [+ciya]

Bulgarcada [-CX+ ya] şeklinde görülmektedir

Bu ek, bir işi meslek edineni veyahut bir şeyi üreten ya da bir şey satan kişiyi işaret eden sözler yapar. Bulgarcada [+cı/+ci/+cu/+cü/+çı/+çi/+çu/+çü + ya] şeklinde görülmektedir:

айнаджия [aynaciya] < aynacı (s/2)

аладжия [alaciya] < alıcı (s/3)

арабаджия [arabaciya] < arabacı (s/4)

бояджия [boyaciya] < boyacı (s/10)

гимиджия [gimiciya] < gemici (s/13)

даваджия [davaciya] < davacı (s/14)

доландараджия [dolandaraciya] < dolandırıcı (s/18)

дуваджия [duvaciya] < duvacı (s/18)

дуварджия [duvarciya] < duvarcı (s/18)

дурмаджия [durmaciya] < tornacı (s/18)

дюкмеджия [dükmeciya] < dökmeci (s/19)

дюменджия [dümenciya] < dümenci (s/19)

зорбаджия [zorbaciya] < zorbacı (s/23)

юлджия [ölciya] < yolcu (s/24)

кедерджия [kederciya] < kederci (s/29)

кеменчеджия [kemençeciya] < kemençeci (s/29)

кираджıя [kiraciya] < kiracı (s/30)

кованджıя [kovanciya] < kovancı (s/31)

коюмджıя [koümciya] < kuyumcu (s/32)

кӂсканджıя [kıskanciya] < kıskan- (s/33)

реджаджıя [recaciya] < ricacı (s/43)

теслимджıя [teslimciya] < teslimci (s/50)

турунджıянъ [turunciyan’] < turuncu (s/51)

фитнеджıя [fitneciya] < fitneci (s/53)

6.1.1.1. -чıя[+çiya]

ахчıя [ahçiya] < aşçı(s/5)

батакчıя [batakçiya] < batakçı (s/7)

бекчıя [bekçiya] < bekçi (s/8)

гюмрукчıя [gümrukçiya] < gümrükçü (s/13)

далкаукчıя [dalkaukçiya] < dalkavukçu (s/14)

екмекчıя [ekmekçiya] < ekmekçi (s/20)

елчıя [elçiya] < elçi (s/20)

изметчія [izmetçiya] < hizmetçi (s/23)

ихчıя [ihçiya] < işçi (s/24)

ıолчıя [ölçiya] < ölçü (s/24)

фучяджıя [fuçyaciya] < fiçıcı (s/53)

хамамджıя [hamamciya] < hamamcı (s/54)

ханджıя [hanciya] < hancı (s/55)

чорбаджıя [çorbaciya] < çorbacı (s/58)

ябанджıя [yabanciya] < yabancı (s/61)

язаджıя [yazaciya] < yazıcı (s/61)

ялаиджıя [yalaiciya] < yalancı (s/61)

карезчıя [karezçiya] < karezçi (s/28)

кюркчıя [kürkçiya] < kürkçü (s/33)

мутафчıя [mutafçiya] < mutafçı (kumaşçı) (s/38)

папукчıя [papukçiya] < pabuçcu (s/41)

сахатчıя [sahatçiya] < saatçı (s/45)

уджюсчıя [ucüsçiya] < ucuzcu (s/51)

чикакчıя [çikakçiya] < çıkıkçı (s/58)

чифчıя [çiftçiya] < çiftçi (s/58)

чомлекчıя [çomlekçiya] < çömlekçi (s/58)

ясакчıя [yasakçiya] < yasakçı (s/62)

6.1.2. -лия [+liya] < +lı,+li,+lu,+lü

Türkçenin en işlek eklerinden biri olan bu ek bulunma, aidiyet ve münasebet ifade eden sıfatlar yapar. Bulgar dilinde [-lI+ya] şeklinde kullanıldığı görülür:

атлия [atliya] < atlı (s/5)

бахтлия [bahtliya] < bahtı (s/7)

башка-тюрлия [başka-türliya] < başka türlü (s/7)

биръ-юзлия [bir'-üzliya] < bir yüzlü (tek yüzü olan) (s/9)

бойлия [boyliya] < boylu (s/10)

варлаклия [varlakliya] < varlıklı (s/11)

дааветлия [daavetliya] < davetli (s/14)

даянаклия [dayanakliya] < dayanıklı (s/15)

дирекlия (direkliya) < direkliyas (s/17)

дишлия [dişliya] < dişli (s/17)

дюртъ-кюшеллия [dört'-küşelliya] < dört köşeli (s/17)

емишерлия [emişerliya] < hemşeri (s/20)

завалията [zavaliyata] < zavallı (s/21)

зарарлия [zararliya] < zararlı (s/22)

захметлия [zahmetliya] < zahmetli (s/22)

кабахатлия [kabahatliya] < kabahatli (s/25)

кедерлия [kederliya] < kederli (s/29)

кефлия [kefliya] < keyifli (s/30)

лезетлия [lezetliya] < lezzetli (s/34)

маллия [malliya] < mallı (mal mülk sahibi) (s/35)

маразлия [marazliya] < marazlı (s/36)

мурафетлия [murafetliya] < marifetli (s/38)

назлия [nazliya] < nazlı (s/39)

рӂзейлия [rizeyliya] < rıza (s/43)

севгелия [sevgeliya] < sevgili (s/45)

сермалия [sermaliya] < sermayeli (s/45)

сиврилия [sivriliya] < sivri (s/46)

сюзбирлия [sözbirliya] < sözbirliği (s/46)

тафралия [tarafliya] < taraflı (s/49)

тевекеллия [tevekelliya] < tevekküllü (s/49)

тюйбелия [tüybeliya] < tövbeli (s/51)

тюрлия [türliya] < türlü (çeşitli, bakış) (s/51)

фаркlия [farkliya] < farklı (s/52)

хаталия [hataliya] < hatalı (s/56)

чялия [çyaliya] < çalı (s/59)

шюпелия [şüpeliya] < şüpheli (s/60)

ярджмлия [yardımliya] < yardımlı (s/62)

яралия [yaraliya] < yaralı (s/62)

6.1.3. +лак,+лик,+лук,+лък [+lak,+lik,+luk,+lık]< +lık / +lik / +luk / +lük

Türkçenin kavram eki olan, araç, yer ve meslek adları yapmak için kullanılan lık / -lik / -luk / -lük eki, Bulgarcaya geçerek kullanım alanı bulmuştur. Ekin Türkçeden farklı olarak –лак (lak) < -lak kullanımı mevcuttur. Bulgarcada -лак, -лжк -лик, -лук, < -lık, -lik, -luk, -lük dört şeklide kullanılmıştır.

6.1.3. 1. лак [lak]

варлаклия [varlakliya] < varlıklı (s/11)

отлакъ [otlak] < otlak (s/40)

топарлакъ [toparlak’] < toparlak (s/51)

6.1.3. 2. лжк [lık] <+lık

абдаллжкъ [abdallık’] < abdallık (s/1)

авджилжкъ [avcilık’] < avcilık (s/1)

аджемалжкъ [acemalık’] < acemilik ‘aptallık’ (s/2)

аджизлжкъ [acizlık’] < acizlik (s/2)

азгжнлжкъ [azgınlık’] < azgınlık (s/2)

азлжкъ [azlık’] <azlık (s/2)

айлжкъ [aylık’] < aylık (gelir, kazanç) (s/2)

айнаджилжкъ [aynacilık’] < aynacılık (s/2)

аржлжкъ [arılık’] < aralık (s/4)

ашиклжкъ [aşiklık’] < aşıklık ‘kurnaz, sanat, sanatkar’ (s/5)

ашналжкъ [aşnalık’] < aşinalık ‘dostluk’(s/6)

бабалжкъ [babalık’] < babalık (s/6)

баскжнлжкъ [baskınlık’] < baskınlık (s/7)

башлжкъ [başlık’] < başlık (s/8)

бузаалжкъ [buzaalık’] < buzağılık ‘besi için ekilen bir ot, küçük ot’ (s/10)

ваданлжкъ [vadanlık’] < avadanlık (s/11)

дарашлжкъ [daraşlık’] < daraşlık (s/15)

долмалжкъ [dolmalık’] < dolmalık (s/18)

душманлжкъ [duşmanlık’] < düşmanlık (s/18)

кабалжкъ [kabalık’] < kabalık (kalınlık, yumuşak) (s/25)

ондалӂкъ [ondalık’] < ondalık (s/40)

пазарлӂкъ [pazarlık’] < pazarlık (s/40)

пишманлӂкъ [pişmanlık’] < pişmanlık (s/42)

сакатлӂкъ [sakatlık’] < sakatlık (s/43)

саманлӂкъ [samanlık’] < samanlık (s/44)

тамазлӂкъ [tamazlık’] < damızlık (s/48),

хайлязлӂкъ [haylyazlık’] < haylazlık (s/54)

хамаллӂкъ [hamallık’] < hamallık (s/55)

харашлӂкъ [haraşlık’] < harçlık (s/55),

чялӂкъ [çyalık’] < çalık (s/59)

6.1.3. 3. лик [lik] <+lik

аратликъ [aratlik’] <ahiretlik (kardeşlik) (s/4)

бекриликъ [bekrilik’] < bekrilik (sarhoşluk) (s/8)

бирликъ [birlik’] < birlik (s/9)

гювенджирликъ [güvencirlik’] < güvercinlik (s/13)

гюнделикъ [gündelik’] < gündelik (s/13)

дювлетликъ [düvletlik’] < devletlik (çarlık, çar) (s/18)

ешекликъ [eşeklik’] < eşeklik (s/21)

иликъ [ilik’] < ilik (s/23)

кахпеликъ [kahpelik’] < kahpelik (s/28)

терликъ [terlik’] < terlik (s/50)

фитнеликъ [fitnelik’] < fitnelik (s/53)

чиликъ [çilik’] < çelik (s/58)

ямекликъ [yameklik’] < yemeklik (s/61)

6.1.3. 4. лук [luk]<+luk

бозгунтулукъ' [bozguntuluk’] < bozgunluk (s/9)

боклукъ [bokluk’] < bokluk (çöp) (s/10)

боллукъ [bolluk’] < bolluk (s/10)

гюндулукъ [günduluk’] < gündelik (s/13)

далкауклукъ [dalkaukluk’] < dalkavukluk (s/14)

комшюлукъ [komşüluk’] < komşuluk (s/31)

отлукана [otlukana] < otlukhane (s/40)

сооклукъ [sookluk’] < soğukluk (s/46)

сулукъ [suluk’] < suluk (s/47)

сюргюнлукъ [sürgünluk’] < sürgünlük (s/47)

тозлукъ [tozluk’] < tozluk (s/51)

тузлукъ [tuzluk’] < tozluk (s/51)

улукъ [uluk’] < oluk (s/52)

фудуллукъ [fudulluk’] < fodulluk (s/53)

юклукъ [ükluk’] < yüklük (s/60)

6.1.4. макъ [mak’] < -mak

Bu ekle mastarlar meydana getirilir. Mastarlar genellikle bir hareket, oluş ve işin soyut ismi olurlar. Bu ek Bulgarcaya geçmiş Türkçe sözcüklerde kullanılmaktadır.

аджемакъ [acemak’] < acı- (s/1)

аклӂшмакъ [aklaşmak’] < aklaşmak (s/2)

алдӂрмакъ [aldırmak’] < aldırmak (s/3)

анмакъ [anmak’] < anmak (s/3)

аннаттӂрмакъ [annattırmak’] < anlattırmak (s/4)

каймакъ [kaymak’] < kaymak (s/26)

кандӂрмакъ [kandırmak] < kandır- (s/27)

конушмакъ [konuşmak'] < konuş- (s/32)

кортармакъ [kortarmak’] < kurtar- (s/32)

озлашмакъ [ozlaşmak’] < uzlaşmak (s/40)

сакӂнмакъ [sakınmak’] < sakınmak (s/44)

чякмакъ [çyakmak’] < çakmak (s/59)

6.2. SÖZLÜKTE TESPİT EDİLEN TÜRKÇE ZAMAN (KİP) EKLERİ

Sözlükte Türkçeden geçen 50'ye yakın fiil tespit edilmiştir. Bu fiillerin çekimi ise Bulgarcaya yine Türk dilinden geçmiş olan, görülen geçmiş zaman eki; -dı/-di/-du/-dü/-tı/-ti/-tu/-tü ile çekimlenen fiillerdir. Bu ekler Bulgarcada çokça kullanılmıştır. Ancak fiil+ g.g.z.e yapısı olduğu gibi kalmamış Bulgarca gramer yapılarıyla desteklenmiştir. Ayrıca görülen geçmiş zaman ekinin sadece -di /-ti şekli kullanılmıştır (Leontik, 2016: s. 32). Türkçenin g.g.z. eki Bulgarcaya geçerken Bulgar dilinin -ca [-sa], -ca-ува [-sa – uva] eklerini alarak dilin morfolojik yapısına uydurulmuş ve böylece değişikliğe uğramıştır:

Görülen geçmiş zaman eki alan Türkçe fiiller Bulgarcada iki farklı yapıda;

a.) -ca [-sa] ekini alarak

b.) –ca-ува [-sa –uva] eklerini alarak kullanılmıştır:

6.2.1. Görülen Geçmiş Zaman Ekiyle Çekimlenen Türkçe Fiillerin Bulgarca –ca [-sa] Ekiyle Kullanılması

Görülen geçmiş zaman ekiyle çekimlenen Türkçe fiiller Bulgarcanın "-ca [sa]" ekini aldığı zaman Bulgarcada görülen geçmiş zaman ifadesini korumaya devam eder: "*севдиса [sevdisa]* < sevdi" (Yenisoy, 2007, 182).

sındırmak > санджрдисанъ [sandırdisan'] (s/44)

tavlattırılmış > тавлаттардисанъ [tavlattardisan'] (s/48)

sındırılmak > санджрисанъ [sandırisan'] (s/44)

6.2.2. Görülен Geçmiş Zaman Ekiyle Çekimlenen Türkçe Fiillerin Bulgarca -ca ve –ува [-sa –uva] Ekleriyle Kullanılması

Görülен geçmiş zaman ekiyle çekimlenen Türkçe fiiller Bulgarcanın "-ca" ve "- ува" (- sa - uva) каскандисува (kaskandisuva) < kıskanıyor eklerini aldığı zaman görülen geçmiş zaman eki, fonksiyon olarak şimdiki zamanı belirtir ve süreklilik anlamı kazanır (Leontik, 2016, s.32).

acıyorum > аджеисвамъ [aceisvam’]

aldırmak > алджрисвамъ [aldırisvam’] (s/3): bir şeyi almaya teşvik etmek

alışıyorum > алащисвамъ [alaşisvam’] (s/3)

anmak > андисвамъ [andisvam’] (s/3)

arttırmak > артжрдисвамъ [artırdisvam’] (s/4)

aşılamak > ашладисвамъ [aşladisvam’] (s/6) : bitki aşılma işi

azmak > аздисвамъ [azdisvam’] (s/2): kızmak, sinirlenmek

başarmak > башардисвамъ [başardisvam’] (s/7)

batmak > баттисвамъ [battisvam’] (s/7)

batırmak > батардисвамъ [batardisvam’] (s/7)

BÖLÜM 7: SÖZLÜK

7.1. SÖZLÜKTE GEÇEN TÜRKÇE ALINTI SÖZCÜKLERİN LİSTESİ

-A-

aba > аба [aba] (s/1) < (Ar. abā) : Yünün dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaş

aptal > абдалъ [abdal'] (s/1) < (Ar. abdāl): Zekâsı pek gelişmemiş, zekâ yoksunu, alık, ahmak, alık salık

aptallık > абдаллѫкъ [abdallık'] (s/1) < (Ar. abdāl): Aptal olma durumu.

abraş > абрашь [abraş'] (s/1) < (Ar. erbaş): Alaca benekli

acayip > аджаипъ [acaip'] (s/1) < (Ar. 'acā'ib)

acaba > аджеба [aceba] (s/1) < (Ar. 'acebā)

acaba > аджебъ) [aceb'] (s/1) < (Ar. 'acebā)

acele > аджиле [acile] (s/2) < (Ar. 'acele)

acıyorum > аджеисвамъ [aceisvam'] (s/1)

acımak > аджемакъ [acemak'] (s/1)

acemilik > аджемалѫкъ [acemalık'] (s/2) < (Ar. 'acemī) : budala, budalalık, sersemlik

acizlik > аджизлѫкъ [acizlık'] (s/2) < (Ar. 'acz)

açık > ачикъ [açık'] (s/5)

açıkgöz > ачигıозъ [açigöz'] (s/5) : gaddar, açıkgözlü

ada > ада [ada] (s/1) : Deniz veya göl suları ile çevrilmiş küçük kara parçası, cezire

adaş > адашь [adaş'] (s/1)

adam boyu > адамъ-бою [adam'-boyu] (s/1): insanla ilgili bir açıklama

adet > адетъ [adet’] (s/1) < (Ar. ‘aded) : adet, görenek

adım > адѫмъ [adım’] (s/2)

af > афъ [af’] (s/5) < (Ar. ‘aff): af, af et-, bağışlamak.

aferin > аферимъ [aferim] (s/5) < (Far. āferīn)

af ettim > афеттимъ [afettim’] (s/5)

afyon > афіонъ [afön’] (s/5) > (Ar. āfyūn) : uyuşturucu, uyutucu bitki

ahır > ахѫръ [ahır’] (s/5) < (Far. āḫūr): ahır, atların barındığı yer.

ahır > яхѫрь [yahır'] (s/62) < (Far. āḫūr): ahır, atların barındığı yer.

ahiretlik > аратликъ [aratlik’] (s/4) < (Ar. āḫiret + Türk. +lik): kardeşlik

ahmak > ахмакъ [ahmak’] (s/5) < (Ar. aḥmaḳ)

ahtapot > ахтапоть [ahtapot’] (s/5) < (Rum.)

akıbet > акабетъ [akabet’] (s/2) < (Ar. ‘āḳibet):

akıllı > акѫллія [akıllı’] (s/2) < (Ar. ‘aḳl + Türk. +lı)

akran > акранинъ [akranin’] (s/2) < (Ar. aḳrān)

akıntı > акѫнтія [akıntı] (s/2): akma işi

aklaşmak > аклѫшмакъ [aklaşmak’] (s/2): barıştırmak, yenilik

akraba > акраба [akraba] (s/2) < (Ar. aḳribā)

alacak > аладжакъ [alacak’] (s/2): Bir hesap gereğince daha alınmamış olan para, mal vb. şey, matlup, verecek karşıtı:

alay > алай [alay] (s/3): Herhangi bir törende veya gösteride yer alan topluluk

alçak > алчякъ < [alçyak’] (s/3): aşağılık, soysuz, namert

alev > алефъ [alef] (s/3)

alet > алятъ< [alyat] (s/3) < (Ar. ālet): silah

aldırmak > алджрисвамъ [aldırisvam’] (s/3): bir şeyi almaya teşvik etmek,

alıcı > аладжыя [alaciya] (s/3): Satın almak isteyen kimse, müşteri:

alışık > алашикъ [alaşik’] (s/3) : ilmi

alışma > алашма [alaşma] (s/3) :alışma işi

alışıyorum > алащисвамъ [alaşisvam’] (s/3)

alış veriş > алӂшь-веришь [alış'- veriş'] (s/3)

ambar > амбарь [ambar'] (s/3) < (Far. anbār)

ambar > хамбарь [hambar '] (s/55) < (Far. anbār)

aman > аманъ [aman’] (s/3) < (Ar. amān)

ancak > анджакъ [ancak’] (s/3)

anmak > андисвамъ [andisvam’] (s/3)

anmak > анмакъ [anmak’] (s/3): Birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak:

analoji > аналогыя [analogiya] (s/3) < (Fr. analogie): benzeşim, benzeşme.

angarya > ангарыя [angarya] (s/3) < (Rum. anga’rya): Bir kimseye veya bir topluluğa zorla, ücret vermeden yaptırılan iş, yüklenti.

anlattırmak > аннаттӂрмакъ [annattırmak’] (s/4)

anlaşıldı > аннашӂлдӂ [annaşıldı] (s/4)

antika > антика [antika] (s/4) < (It. antico)

apansız > апӂнсӂзъ [apınsız’] (s/4)

apansız > хапӂнсӂзъ [hapınsız’] (s/55): ansızın

ar > аръ [ar’] (s/4) < (Ar. ‘ār): utanç, utanma

ar (ölçü birimi) > арӂ [arı] (s/4): ölçü birimi

arabacı > арабаджыя [arabaciya] (s/4)

araba yolu > араба-юлу [araba-yolu] (s/4)

aralık > арӂлӂкъ [arılık’] (s/4)

ar etmek > аретмекъ [aretmek’] (s/4) < (Ar. ‘ār + Türk. etmek): utanmak

arka > аркa [arka] < (s/4): dayanak, güvence manasında

arkadaş > аркадашь [arkadaş’] (s/4)

arpacık > арпаджикъ [arpacık’] (s/4): arpacık soğanı

armağan > армагань [armagan’] (s/4)

artık > артӂкъ [artık’] (s/4): daha fazla, gereksiz

arttırmak > артӂрдисвамъ [artırdisvam’] (s/4)

arzuhal > арзуал [arzual] (s/4) < (Ar. ‘arż + ḥāl) : dilekçe

arzuhal > хардзуалъ [hardzual’] (s/55) < (Ar. ‘arż + ḥāl): dilekçe

asker > аскеръ [asker’] (s/5) < (Ar. ‘asker)

aslan > аслань [aslan’] (s/5)

aslı > аслӂ [aslı] (s/5) < (Ar. aṣl): gerçek, aynısı

asma (üzüm asması) > асма [asma] (s/5): dalları çardak üzerinde yayılan üzüм

astar > астаръ [astar’] (s/5) < (Far. āster): kumaşın veya derinin iç tarafına geçirilen ince kat.

aşçı (kadın) > ахчыйка [ahçıyka] (s/5)

aşçı (erkek) > ахчыя [ahçiya] (s/5)

aşçı dükkanı > ахчыйница [ahçiynıtsa] < (s/5)

aşı > ашыя [aşıya] (s/5): bitki aşısı

aşı > ашыйка [aşıyka] (s/5): bitki aşısı

aşık > ашикъ [aşik’] (s/5): düzgün giyinimli, kurnaz

aşıklık > ашиклӂкъ [aşiklık’] (s/5): kurnaz, sanat, sanatkarlık

aşikare > ашикяаре [aşikyaare] (s/5) < (Far. āşikāre): Açıkça, belli ederek, saklamadan:

aşılamak > ашладисвамъ [aşladisvam’] (s/6) : bitki aşılma işi

aşinalık > ашналжкъ [aşnalık’] (s/6) < (Far. āşinā): dostluk

aşırı > аширтъ [aşirt’] (s/5)

at > атъ [at’] (s/5)

atlı > атлыя [atliya] (s/5)

atmaca > атмаджа [atmaca] (s/5)

av > авъ [av’] (s/1)

avcı > авджыя [avciya] (s/1)

avcılık > авджилжкъ [avcilık’] (s/1)

avadanlık > ваданлжкъ [vadanlık’] (s/11) : Bir işi yapmak, bir aracı onarmak için kullanılan alet takımı.

aylak > айлякъ [aylyak’] (s/2): İşsiz, boş gezen, avare

aylık > айлжкъ [aylık’] (s/2): gelir, kazanç

aynacı > айнаджыя [aynaciya] (s/2) < (Far. āyīne + Türk. +cı) : tembel

aynacılık > айнаджилжкъ [aynacilık’] (s/2) < (Far. āyīne + Türk. +cı +lık):tembellik işi

ayar (kurnaz) > аяръ [ayar’] (s/6) : kurnaz

aykırı > ахкжрж [ahkırı] (s/5): ?

azmak > аздисвамъ [azdisvam’] (s/2): kızmak, sinirlenmek

azmak > азмакъ [azmak’] (s/2): sulak yer

azgın > азгжнъ [azgın’] (s/2)

azgınlık > азгжнлжкъ [azgınlık’] (s/2)

azlık > азлжкъ [azlık’] (s/2) :çakmaklı tüfeğin barut oldurulan bölümü

-B-

baba > баба [baba] (s/6)

babalık > бабалӂкъ [babalık’] (s/6) :babalık

babukçu > бабукчıа [babukçia] (s/6): yalaka, tembel

baca > баджа [baca] (s/6) < (Far. bāce)

bacak > баджакъ [bacak’] (s/6): bacak, insan uzvu

bacanak > баджанакъ [bacanak’] (s/6)

bedava > бадеява [badeyaba] (s/6) < (Far. bād + Ar. hevā)

bahçe > бахчя [bahçya] (s/7) < (Far. bāġçe)

bahçıvan > бахчованинъ [bahçovanin’] (s/7) < (Far. bāġçevān)

bahşiş > бакшишь [bakşiş'] (s/6) < (Far. baḫşiş)

baht > бахтъ [baht’] (s/7) < (Far. baḫt)

bahtlı > бахтлия [bahtliya] (s/7) < (Far. baḫt)

bahtsız > бахтъ-сӂзъ [baht’-sız] (s/7) < (Far. baḫt + Türk. +sız)

bakam > бакамъ [bakam’] (s/6) < (Ar. baḳḳam) :baklagillerden bir ağaç

bakla > бакла [bakla] (s/6) < (Ar. bāḳilā)

baklava > баклава [baklava] (s/6)

bakır > бакӂрь [bakır'] (s/6):

bakiye > бакия [bakiya] (s/6) < (Ar. baḳiyye)

bas > басъ [bas’] (s/7): iddiaya girmek

basma > басма [basma] (s/7): kumaş türü

basamak > басамакъ [basamak’] (s/7)

baskınlık > баскӂнлӂкъ [baskınlık’] (s/7) : baskın yapmak

baş > башь [baş'] (s/8): baş kişi, en başta

başa baş > башабашъ [başaboş’] (s/7): başa baş

başka > башка [başka] (s/7)

başka türlü > башка-тюрлия [başka-türliya] (s/7)

balta > балтия [baltiya] (s/6)

baldır > балджръ [baldır’] (s/6):vücut bölümü adlandırması

başlık > башлжкъ [başlık’] (s/8): baş, başta olan kişi

başlama > башлама [başlama] (s/7): ödül, ödüllendirme

başarmak > башардисвамъ [başardisvam’] (s/7)

bardak > бардакъ [bardak’] (s/7)

barem > баремъ [barem’] (s/7) < (Fr. baréme): bari

barışık > барашикъ [baraşik’] (s/7)

barut > барутъ [barut’] (s/7) < (Far. bārūd)

batak > батакъ [batak’] (s/7)

batakçı > батакчия [batakçiya] (s/7)

batmak > баттисвамъ [battisvam’] (s/7)

batırmak > батардисвамъ [batardisvam’] (s/7)

baya > баяа [baya] (s/8): sanki, sanki öyle

baya > бахъ-я [bah’-ya] (s/8) sanki, sanki öyle

bayılmak > баялдисвамъ [bayaldisvam’] (s/8)

bayır > баиръ [bair’] (s/6)

bayraktar > байрактаръ [bayraktar’] (s/6) < (Türk. bayrak + Far. +dār). bayrağı taşımakla görevli kimse.

bazı kere > бази-керетъ [bazi-keret’] (s/6) < (Ar. ba‘ż + Ar. kerre)

becit > беджитъ [becit’] (s/8): lüzumlu, gerekli

bedel > беделъ [bedel’] (s/8) < (Ar. bedel)

bekār > бекяриинъ [bekyarin’] (s/8) < (Ar. bekār)

bekçi > бекчыя [bekçiya] (s/8)

bekleme > беклеме [bekleme] (s/8): nöbet

bekri > бекрыя [bekriya] (s/8) < (Ar. bekrī): sarhoş

bekrilik > бекриликъ [bekrilik’] (s/8) < (Ar. berkī + Türk. +lik): sarhoşluk

bela > беля [belya] (s/8) < (Ar. belā)

belki > белкымъ [belk'im’] (s/8) < (Ar. bel + Far. +ki)

belli etme > белъ-етмемъ [bel’-etmem’] (s/8)

bent > бентъ [bent’] (s/8) < (Far. bend)

berber > берберинъ [berberin’] (s/8) < (Far. berber)

beraber > барабаръ [barabar’] (s/6) < (Far. berāber)

bereket > берекетъ [bereket’] (s/8) < (Ar. bereket)

besleme (evlatlık) > беслеме (besleme) (s/8): evlatlık

besbelli > безбелли [bezbelli] (s/8)

bet > бетъ [bet’] (s/8)

bezmek > бездисвамъ [bezdisvam’] (s/8)

bezir > безиръ [bezir’] (s/8) < (Ar. bezr): bezir yağı

bezir yağı > безиръ-яа [bezir’-yaa] (s/8) < (Ar. bezr + Türk. yağ+ı)

bıçkı < бичкыя [biçk'iya] (s/9)

bıkmak > бактисвамъ [baktisvam’] (s/6)

biçim > бичимъ [biçim’] (s/9)

billür > билюръ [bilür’] (s/9) < (Ar. billūr)

billur > бюлюръ [bülür’] (s/11) < (Ar. billūr)

bildik > билдикъ [bildik’] (s/9)

bileği > билигыя [bilig'iya] (s/9)

bileği> билгыя [bilg'iya] (s/9): kesici aletleri bilemek için kullanılan aygıt

bilezik > белязикъ [belyazik’] (s/8) : bilezik, kıymetli süs eşyası

bilezik > бильязикъ [bil'yazik’] (s/9) : bilezik, kıymetli süs eşyası

bina > бина [bina] (s/9) < (Ar. binā)

biraz > биразъ [biraz’] (s/9)

bir de > бирде [birde] (s/9)

birden > бирденъ [birden’] (s/9)

birlik > бирликъ [birlik’] (s/9)

bir karar > биръ-кararъ [bir’-karar’] (s/9)

bir kere > биръ-керетъ [bir’-keret’] (s/9) < (Türk. bir + Ar. kerre)

bir yüzlü > биръ-юзлия [bir’-üzliya] (s/9): tek yüzü olan

bitkin > баткжнъ [batkin’] (s/7)

bitirmek > битирисвамъ [bitirisvam’] (s/9)

bitirmek > витирдисвамъ [bitirdisvam’] (s/9)

bitişik > битишикъ [bitişik’] (s/9)

boğaz (insan, coğrafya) > буазъ [buaz’] (s/10): insan, coğrafya

boğaz > боазъ [boaz’] (s/9)

bohça > бохчя [bohçya] (s/10)

bokluk > боклукъ [bokluk’] (s/10) : çöp

bol > болъ [bol’] (s/10)

bolluk > боллукъ [bolluk’] (s/10)

borç > борчь [borç'] (s/10)

borçlanmak > заборчлявамъ [zaborçlyavam’] (s/21)

boru > борıя [boriya] (s/10)

boş > бошь [boş'] (s/10)

boy > бой [boy] (s/10)

boya > боя [boya] (s/10)

boyacı > бояджıя [boyaciya] (s/10)

boydaş > бойдашь [boydaş’] (s/10)

boylu > бойлıя [boyliya] (s/10)

boyuyorum > боядисвамъ [boyadisvam’] (s/10)

bozmak > боздисбамъ [bozdisvam’] (s/9)

bozuk > возукъ [bozuk] (s/10)

bozgunluk > бозгунтулукъ' [bozguntuluk’] (s/9)

bölük > билюкъ [bilük’] (s/9)

bölük > бюлюкъ [bülük’] (s/9)

bölük başı > бюлюкъ-баша [bülük’-başa] (s/9)

bölükbaşı > билюкбаша [bilükbaşa] (s/9)

bölme > бюлме [bülme] (s/9)

budala > будала [budala] (s/10) < (Ar. budalā)

bukağı > бокагыи [bokag'in] (s/10): demir halka

bulanık > боланӂкъ [bolanık’] (s/10)

bulaşık > болашикъ [bolaşik’] (s/10): temiz olmayan

burgu > бургыя [burg'iya] (s/10)

burun > борунь [borun'] (s/10): kenar, köşe

burma > бурма [burma] (s/10)

but > бутъ [but’] (s/10): insan vücudu bölümü

buyurmak > буюрдисвамъ [buürdisvam’] (s/10)

buzağılık > бузаалӂкъ [buzaalık’] (s/10): besi için ekilen bir ot, küçük ot

büğet > бюветъ [büvet’] (s/11): gölet

büğet > бюетъ [büet’] (s/11):gölet

bükme > бикме [bikme] (s/8): ipekli bir tür elbise

bütün > битивия [bitiviya] (s/9)

bütün > баape-бютюнъ [baare – bütün’] (s/6)

-C-

caba > джаба [caba] (s/16) : bedava

cadı > джадия [cadiya] (s/16) < (Far. cādū)

canım > джанӂмъ [canım’] (s/16) < (Far. cān + Türk. +ım)

cehennem > джендемъ [cendem’] (s/16) < (Ar. cehennem)

cellat > джелатиінь [celatiin'] (s/16) < (Ar. cellād)

celep > джелепинъ [celediin’] (s/16) < (Ar. celeb)

cemal > джемалъ [cemal’] (s/16) < (Ar. cemāl) : bostan korkuluğu

cenabet > джанабетъ [canabet’] (s/16) < (Ar. cenābet): vicdansız

cenk > дженкъ [cenk’] (s/16) < (Far. ceng)

cep > джебъ [ceb’] (s/16)

cep > джобъ [cob’] (s/17)

cerha > джера [cera] (s/16): iyileşmeyen yara

cerrah > джерахъ [cerah’] (s/16) < (Ar. cerrāḥ)

cesur > джейсуръ [ceysur’] (s/16) < (Ar. cesūr)

cevahir > джеваиръ [cevair’] (s/16) < (Ar. cevāhir)

cevap > джевапъ [cevap’] (s/16) < (Ar. cevāb)

cevap > джуапъ [cuap’] (s/17) < (Ar. cevāb)

cezve > джезве [cezve] (s/16) < (Ar. ceẕve)

cımbız > джимбисъ [cimbis’] (s/16) < (Rum.)

cımbız > чимбисъ [çimbis’] (s/58) < (Rum.)

ciğer > джигерь [ciger'] (s/16) < (Far. ciger)

cilve > джелве [celve] (s/16) < (Far. cilve)

cilve > джилве [cilve] (s/16) < (Far. cilve)

cins > джинсъ [cins’] (s/16) < (Ar. cins)

colan > джолань [colan'] (s/17): sığır bacağının alt bölümü

cüce > джудже [cuce] (s/17)

cümbüş > джумбишь [cumbiş'] (s/17) (Ar. cunbiş)

-Ç-

çabalamak > джабаладисвамъ [cabaladisvam’] (s/16)

çadır > чяджрь [çyadır'] (s/59) < (Far. çāder)

çakal > чякалестъ [çyakalest’] (s/59) < (Far. şaġāl): hızlı, çabuk olan

çakmak > чякмакъ [çyakmak’] (s/59) : ateş yakmaya yarayan gereç

çakır > чякӂрь [çyakır'] (s/59): renk

çalı > чялия [çyaliya] (s/59)

çalgı > чялгыя [çyalg'iya] (s/59)

çalma (başa sarılan sarık) > чялма [çyalma] (s/59): başa sarılan sarık

çalık > чялжкъ [çyalık’] (s/59)

çalışmak > чялащисвамъ [çyalaştisvam’] (s/59)

çam > чямъ [çyam’] (s/59)

çanta > чянта [çyanta] (s/59)

çapraz > чяпрази [çyaprazi] (s/59) < (Far. çep + rāst)

çardak > чярдакъ [çyardak’] (s/59) (Far. çār + Ar. ṭāḳ)

çare > чяаре [çyaare] (s/58) < (Far. çāre)

çare değil > чяаре-диль (çyaare-dil') (s/58) < (Far. çāre + Türk. değil)

çark > чяркъ [çyark’] (s/59) < (Far. çarḫ)

çarmıh > чярмжкъ [çyarmık’] (s/59) < (Far. çār + mīḫ)

çarşı > чяршыя [çyarşiya] (s/59) < (Far. çār + sū)

çarşaf > чершявъ [çerşyav’] (s/57) < (Far. çāder + şeb)

çarşaf > чяршавъ [çyarşav’] (s/59) < (Far. çāder + şeb)

çatal > чяталь [çyatal’] (s/59)

çatmak > чяттисвамъ [çyattisvam’] (s/59) : çatmak işi, birisine çatmak

çatma > чятма [çyatma] (s/59): ceza

çayır > чяиръ [çyair’] (s/59)

çekirdek > чекердекъ [çekerdek’] (s/57): çekirdek, yağlı bitki

çelebi > челебыя [çelebiya] (s/57) < (Türk. çalap + Ar. +ī): görgülü, terbiyeli, olgun (kimse)

çelik > чиликъ [çilik’] (s/58)

çene > чене [çene] (s/57) < (Far. çāne)

çengel > ченгель [çengel'] (s/57) < (Far. çengāl)

çerçeve > черчеве [çerçeve] (s/57) < (Far. çār + çūbe)

çeşit > чешитинъ [çeşitin’] (s/57) < (Far. çeşīd) : çeşit, tür

çeşit > чешитъ [çeşit’] (s/58) < (Far. çeşīd) : çeşit, tür

çeşme > чюшма [çüşma] (s/58) < (Far. çeşme)

çeyrek > чейрекъ [çeyrek’] (s/57) < (Far. çār + yek): sayı ve ölçü birimi

çıkıkçı > чикакчıя [çikakçiya] (s/58)

çıldırtamak > чявдардисвамъ [çyavdardisvam’] (s/58)

çırak > чиракъ [çirak’] (s/58) < (Far. çerāġ)

çift > чифтъ [çift’] (s/58) < (Far. cuft)

çiftçi > чифчıя [çiftçiya] (s/58) < (Far. cuft + Türk. + çi)

çifte > чифте [çifte] (s/58): çift, iki aynı olan şey

çile > чиле [çile] (s/58) < (Far. çille)

çiriş > чиришь [çiriş'] (s/58) < (Far. sirīş): yapıştırıcı

çirk > чиркъ [çirk’] (s/58): bulanık

çirkin > чиркынъ [çirkin’] (s/58) < (Far. çirkīn)

çivit > чивитъ [çivit’] (s/58) : kumaş boyası

çizme > чизмы [çizmi] (s/58)

çoban > чобанинъ [çobanin’] (s/58) < (Far. çūbān)

çolak > чолакъ [çolak’] (s/58)

çorba > чорба [çorba] (s/58) < (Far. şūrbā)

çorbacı > чорбаджıя [çorbaciya] (s/58) < (Far. şūrbā + Türk. +cı)

çömlekçi > чомлекчıя [çomlekçiya] (s/58)

çuval > човалъ [çoval’] (s/58) < (Far. cuvāl)

çünkü > чюнкымъ [çünkim’] (s/58) < (Far. çūn + kı)

çürük > чюрюисӂлъ [çürüisil’] (s/58)

çürük > чюрукъ [çüruk’] (s/58)

-D-

dahi > даахы [daah'i] (s/14)

dakika > дакыка [dak'ika] (s/14) < (Ar. daḳīḳa)

daldırma > далдӂрма [daldırma] (s/14): üzüm çubuğu dikme

dalga > далга [dalga] (s/14): sudaki kıvrımı hareket

dalkavukçu > далкаукчıя [dalkaukçiya] (s/14)

dalkavukluk > далкауклукъ [dalkaukluk’] (s/14)

dalak > далакъ [dalak’] (s/14)

dalmak > далдисвамся [daldisvam] (s/14) : kendini bırakmak

damar > дамарь [damar'] (s/14): vücut organı

damga > дамга [damga] (s/14)

damla > дамла [damla] (s/14): damla, su damlası

damızlık > тамазлӂкъ [tamazlık’] (s/48)

danışmak > данащисвамся [danaştisvam] (s/14)

dara > дара [dara] (s/14) < (It. tara): ölçü

dara > тара [tara] (s/48) < (It. tara) : ölçü

daraşlık > дарашлӂкъ [daraşlık’] (s/15): dar olan yer

dargın > даргжнъ [dargın’] (s/15)

dava > даавыя [daaviya] (s/14) < (Ar. da‘vā)

davacı > даваджыя [davaciya] (s/14) < (Ar. da‘vā + Türk. +cı)

davet > даавetъ [daavet’] (s/14) < (Ar. da‘vet)

davetli > даавetлыя [daavetliya] (s/14) < (Ar. da‘vet + Türk. +li)

davranma > давранма [davranma] (s/14): davranmama, sabit kalma anlamında

dayak > даякъ [dayak’] (s/15): destek, payanda

dayanıklı > даянаклыя [dayanakliya] (s/15)

dayma > дайма [dayma] (s/14)

defter > тефтеръ [tefter’] (s/49) < (Ar. defter)

defter > тефтерь [tefter'] (s/50) < (Ar. defter)

demek > демекъ [demek’] (s/15)

demet > деметъ [demet’] (s/15)

denedim > денедисвамъ [denedisvam’] (s/15)

denemek için > денемекъ-ичинъ [denemek’- için’] (s/15)

denk > денкъ [denk’] (s/15)

derbent > дервентъ [dervent’] (s/15) < (Far. derbend): geçit

dere > дере [dere] (s/15)

derman > дермань [derman'] (s/15) < (dermān)

dermansız > дерманcжзъ [dermansız’] (s/15) < (dermān + Türk. +sız)

dert > дертъ [dert’] (s/16) < (Far. derd)

dertli > дертливъ [dertliv’] (s/15) < (Far. derd + Türk. +li)

derya deniz > деряденизъ [deryadeniz’] (s/16) < (Far. deryā + Türk. deniz)

deste > тесте [teste] (s/50)

destebaşı > тестебашıя [testebaşiya] (s/50) : bir işin başı, sorumlu kişi

deve > деве [deve] (s/15)

deve kuşu > деве-кушу [deve-kuşu] (s/15)

devletlik > дювлетликъ [düvletlik'] (s/18) < (Ar. devlet + Türk. +lik): çarlık, çar

dilber > дилберъ [dilber'] (s/17) < (Far. dilber)

dibidüz > дибидюсъ [dibidüs'] (s/17): Dibidüz; düpedüz, dümdüz olarak, açıktan açığa, sonuna dek, tümüyle, tamamıyla, büsbütün:

dibiyok > диби-ıокъ [dibi-ök'] (s/17) : dibi olmayan

dik > дикъ [dik'] (s/17)

dikkat > дикатъ [dikat'] (s/17) < (Ar. diḳḳat)

dikiş > дикышь [dik'iş'] (s/17)

dikiz > дикысъ [dik'is'] (s/17): gözetleme

dilaf > дилавъ [dilav'] (s/17): pense

dinç > динчь [dinç'] (s/17)

dingil > дингыль [ding'il'] (s/17): Dingil. 1. Öküz arabasının ağaç mili, aks. 2. Aşırı derecede uzun boylu, cılız kimse.

dipçik (tüfeğin dipçiği) > дипчюгъ [dipçüg'] (s/17): tüfeğin dipçiği

direk > дерекъ [derek'] (s/15)

direk < дирекъ [direk'] (s/17)

direkliya > дирекlия [direkliya] (s/17) : direkleri, sütunları olan

dişli > дишлия [dişliya] (s/17): dişli, dişleri belirgin olan

divane > диване [divane] (s/17) < (Far. dīvāne): Divane; kaçık, ahmak, budala, zekası az gelişmiş (kimse).

divit > дивить [divit'] (s/17) < (Ar. devāt): mürekkeplik

dizgi > дезгыи [dezg'in] (s/15)

dizgi > дизгыи [diz'gi] (s/17)

dokunmak > докундисвамъ [dokundisvam’] (s/18)

dolandırıcı > доландараджыя [dolandaraciya] (s/18)

dolmalık > долмалӂкъ [dolmalık’] (s/18)

domuz balığı (yunus balığı) > домузъ-балӂ [domuz’-balı] (s/18)

doru > дурьястъ [dur'yast’] (s/18)

doru > дурыястъ [duriyast’] (s/18) ?kızıl at

dost > достъ [dost’] (s/18) < (Far. dūst)

dökme > дюкме [dükme] (s/19)

dökmeci > дюкмеджыя [dükmeciya] (s/19)

dölüm > дюлюмъ [dülüm’] (s/19)

dönemeç > дюнемечь [dünemeç'] (s/19)

dört köşeli > дыортъ-кюшеллыя [dört’-küşelliya] (s/17) < (Türk. dört + Far. gūşe + Türk. +li)

döşek > дюшекъ [düşek’] (s/19)

döşeme > дюшеме [düşeme] (s/19)

dua > дуваа [duvaa] (s/18) < (Ar. du‘ā’)

duman > думань [duman'] (s/18)

durgun (zayıflamış, zayıf) > дургунъ [durgun’] (s/18)

duvacı > дуваджыя [duvaciya] (s/18) < (Ar. du‘ā’+ Türk. +cı): dua eden,Tanrıya yalvaran

duvar > дуваръ [duvar’] (s/18) < (Far. dīvār)

duvarcı > дуварджыя [duvarciya] (s/18) < (Far. dīvār + Türk. +cı)

düğme > дюйме [düyme] (s/18)

dükkan > дюкянь [dükyan'] (s/19) < (Ar. dukkān)

dülger > дюлгеринъ [dülgerin’] (s/19) < (Far. durūger)

dümen > дюмень [dümen'] (s/19) < (It. timon)

dümenci > дюменджıя [dümenciya] (s/19) < (It. timon + Türk. +ci): dümeni kullanan kimse

düşman > душманинъ [duşmanin’] (s/18) < (Far. duşmān)

düşmanlık > душманлѫкъ [duşmanlık’] (s/18) < (Far. duşmān + Türk. +lık)

düşmek > дющисвамъ [düştisvam’] (s/19)

düşkün > дюшкюнь [düşkün'] (s/19): ihtiyaç sahibi

düz > дюсъ [düs’] (s/19)

düzgün > дюзгюнъ [düzgün’] (s/18)

-E-

ebedi > ебеде [ebede] (s/19) < (Ar. ebedī)

ecnebi > ежнебеденъ [ejnebeden’] (s/20) < (Ar. ecnebī)

edepsiz > едепсизъ [edepsiz’] (s/20) < (Ar. edeb + Türk. siz)

edinmek > едендисвамъ [edendisvam’] (s/19): bir şey edinmek

eğer > егеръ [eger’] (s/19) < (Far. eger)

eğlenmek > еглендисвамся [eglendisvamsya] (s/19): : eğlenmek; neşeli, hoşça vakit geçirmek

eğlence > еглендже [eglence] (s/19)

ejderha > аждерха [ajderha] (s/2) < (Far. ejderhā)

ekleme > еклеме [ekleme] (s/20): ekleyerek uzatma ya da genişletme, ulama.

ekmekçi > екмекчıя [ekmekçiya] (s/20)

elbette > елбетта [elbetta] (s/20) < (Ar. elbette)

elçi > елчия [elçiya] (s/20)

elmas > елмазъ [elmaz’] (s/20) < (Ar. elmās)

elvermez > елвермесъ [elvermes’] (s/20): el vermemek, çekememek.

emanet > аманетъ [amanet’] (s/3) < (Ar. emānet)

emanet > амаанетъ [amaanet’] (s/3) < (Ar. emānet)

emin > еминъ [emin’] (s/20) < (Ar. emīn)

emir > емиръ [emir’] (s/20) < (Ar. emr)

enfiye > емфие [emfie] (s/20) < (Ar. enfiyye): burun otu

ense > енсе [ense] (s/20)

epeyce > хепийдже [hepiyce] (s/56)

ergen > ергенъ [ergen’] (s/21): genç delikanlı

eski zaman > ескыземанъ [esk'izeman’] (s/21) < (Türk. eski + Ar. zamān)

esvap > еспапъ [espap’] (s/21) < (Ar. esvāb): giysi, giyecek

esvap > испапъ [ispap’] (s/24):giysi, giyecek

eş > ешь [eş'] (s/21): arkadaş

eşeklik > ешекликъ [eşeklik’] (s/21): kötü bir iş yapmak

eşkin > ешкынъ [eşk'in’] (s/21):yürüyüş

ettirmek > еттирдисвамъ [ettirdisvam’] (s/21)

ev sahibi > евсайбия [evsayb’iya] (s/19) < (Türk. ev + Ar. ṣāḥib + Türk +i)

eyvallah > еваллахъ [evallah’] (s/19) < (Ar. Allah)

ezik > езикъ [ezik’] (s/20): ezilmiş, ezik

eziyet > изетъ [izet’] (s/23) < (Ar. eẕiyyet)

-F-

faraza > фараза [faraza] (s/52) < (Ar. farażā): diyelim ki, sayalım ki, söz gelişi, ola ki, tutalım ki

fark > фаркъ (fark’) s/52 < (Ar. farḳ)

farklı > фарклія [farkliya] (s/52) < (Ar. farḳ + Türk. +lı)

fasulye > фасуль [fasul'] (s/52) < (Rum.)

fayda > файда [fayda] (s/52) < (Ar. fā’ide)

fener > фенеръ [fener’] (s/52) < (Rum.)

fıçıcı > фучяджія [fuçyaciya] (s/53) < (Rum.)

fırın > фурня [furnya] (s/53) < (Rum.)

fırsat > фурсатъ [fursat’] (s/53) < (Ar. furṣat)

fırtına > фартуна [fartuna] (s/52) < (It. fortunale)

fırtına > фуртуна [furtuna] (s/53) < (It. fortunale)

fidan > фидань [fidan'] (s/52) < (Rum.)

fiil > филъ [fil’] (s/52) < (Ar. fi‘l): fil bir hayvan türü

fildişi > филдишъ [fildiş’] (s/52) : filin dişi

filiz > филизъ [filiz’] (s/52) < (Rum.)

fincan > филджянъ [filcyan’] (s/52)

fire vermek > фирясалъ [firyasal’] (s/52) < (Rum. + Türk. vermek)

fitilce > фитилдже [fitilce] (s/53): mum södürme aygıtı

fitne > фитне [fitne] (s/53) < (Ar. fitne)

fitneci > фитнеджія [fitneciya] (s/53) < (Ar. fitne + Türk. +ci)

fitnelik > фитнеликъ [fitnelik’] (s/53) < (Ar. fitne + Türk. +lik)

fodul > фудулъ [fudul’] (s/53) < (Ar. fuḍūl): üstünlük taslayan, kibirlenen

foduluk > фудуллукъ [fudulluk’] (s/53) < (Ar. fuḍūl + Türk. +luk): üstünlük taslayan, kibirlenen

-G-

gaile > гаале [gaale] (s/11) < (Ar. ġā’ile)

gaile > гайле [gayle] (s/11) < (Ar. ġā’ile)

gam > гамъ [gam’] (s/12) < (Ar. ġamm)

gavur > гявурь [gyavur'] (s/14) < (Far. gebr)

gayret > гайретъ [gayret’] (s/12) < (Ar. ġayret)

gayret > кайретъ [kayret’] (s/26) < (Ar. ġayret)

gazap > газепъ [gazep’] (s/11) < (Ar. ġażab)

gazi > гаазия [gaaziya] (s/11) < (Ar. ġāzī)

gebermek > геберяса [geberyasa] (s/12)

geçme > гечме [geçme] (s/13)

geçinmek > гечинмекъ [geçinmek’] (s/12)

geçirmek > гечердисвамъ [geçerdisvam’] (s/12)

geçirmek > гечерисвамъ [geçerisvam’] (s/12)

geçit > гечитъ [geçit’] (s/13)

gelberi > гелберь [gelber'] (s/12)

gelir > гелирь [gelir’] (s/12)

gelişir > гелиширь [gelişir’] (s/12)

gem > гемъ [gem’] (s/12)

gemi > гимия [gimiya] (s/13)

gemici > гимиджıя [gimiciya] (s/13)

gerçek > герчекъ [gerçek’] (s/12)

geriz > гиризъ [giriz’] (s/13) < (Far. kārīz): lağım

gevşek > гевшекъ [gevşek’] (s/12)

geveze > гевезе [geveze] (s/12)

geveze > гевезъ [gevez’] (s/12)

gevezelik yapan > гевезıянъ [geveziyan] (s/12)

gevrek > геврекъ [gevrek’] (s/12)

girdap > гердапъ [gerdap’] (s/12) < (Far. girdāb)

göbek > гюбекъ [gübek’] (s/13)

göç > гıочь [göç'] (s/13)

göğüslük > гıюслюкъ [giüslük’] (s/13)

göl > гıоль [göl'] (s/13)

gönül > гюнюль [günül'] (s/13)

göz bağcı > гıозъ-бааджıя [göz’-baaciya] (s/13)

gözlük < гıозлуци [gözlutsi] (s/13)

gübre > гюбре [gübre] (s/13) < (Rum.)

güç > гючь [güç'] (s/14)

güç ile > гюджуле [gücule] (s/13)

güme > гюме [güme] (s/13)

gümrük > гюмрукъ [gümrük’] (s/13) < (Rum.)

gümrükçü > гюмрукчıя [gümrukçiya] (s/13) < (Rum. + Türk. +çü)

gündelik > гюнделикъ [gündelik’] (s/13)

gündelik > гюндулукъ [günduluk’] (s/13)

gür > гюръ [gür’] (s/13)

gürlük > гюрлюкъ [gürlük’] (s/13)

gürültü > гюрюлтıя [gürültiya] (s/14)

güreş > гюрешь [güreş'] (s/13)

gür > гюр [gür] (s/13)

güve > геве [geve] (s/12)

güve > гıове [göve] (s/13)

güvendi > гевендıя [gevendiya] (s/12): kötü yola düşmüş kadın

güvenmek > гювендисвамся [güvendisvamsya] (s/13)

güvencin > гювенджирь [güvencir'] (s/13)

güvercinlik > гювенджирликъ [güvencirlik’] (s/13)

-H-

haber > хаберь [haber'] (s/53) < (Ar. ḫaber)

hadım > хаджмъ [hadım’] (s/53) < (Ar. ḫādim)

hafif > афифъ [afif’] (s/5) < (Ar. ḫafīf)

hak > хакъ [hak’] (s/54) < (Ar. ḥaḳḳ)

haksız > хаксжзъ [haksız’] (s/54) < (Ar. ḥaḳḳ + Türk. +sız)

hal > халъ [hal’] (s/54) < (Ar. ḥall)

halaç > алачь [alaç'] (s/3)

halaç > халачь [halaç'] (s/54)

hali > хали [hali] (s/54) < (Ar. ḥall + Türk. +i)

halk > халкъ [halk’] (s/54) < (Ar. ḫalḳ)

halka > халка [halka] (s/54) < (Ar. ḥalḳa)

hamal > хамалинъ [hamalin’] (s/54) < (Ar. ḥammāl)

hamallık > хамаллӂкъ [hamallık’] (s/55) < (Ar. ḥammāl + Türk. +lık)

hamam > хамамъ [hamam’] (s/54) < (Ar. ḥammām)

hamamcı > хамамджия [hamamciya] (s/54) < (Ar. ḥammām + Türk. +cı)

han > ханъ [han’] (s/55) < (Far. ḫān)

hancı > ханджия [hanciya] (s/55) < (Far. ḫān + Türk. +cı)

hapis > хапӂзъ [hapiz’] (s/55) < (Ar. ḥabs)

hapishane > хапӂсӂна [hapısına] (s/55) < (Ar. ḥabs + Far. ḫāne)

haraç > храчь [haraç'] (s/55) < (Ar. ḫarāc)

harçlık > харашлӂкъ [haraşlık’] (s/55) < (Ar. ḫarc + Türk. +lık)

harçlık > харчь [harç'] (s/56) < (Ar. ḫarc + Türk. +lık)

hardal > хардаль [hardal'] (s/55) < (Ar. ḫardal)

haram > харамъ [haram’] (s/55) < (Ar. ḥarām)

harami > харания [haraniya] (s/55) < (Ar. ḥarāmī)

hasır > хасӂрь [hasır'] (s/56) < (Ar. ḥaṣīr)

hasthane > хастаане [hastaane] (s/56) < (Far. ḫaste + ḫāne)

hata > хата [hata] (s/56) < (Ar. ḫaṭā)

hatalı > хаталия [hataliya] (s/56) < (Ar. ḫaṭā + Türk. +lı)

hatır > хатӂрь [hatır'] (s/56) < (Ar. ḫaṭir)

hava > хава [hava] (s/53) < (Ar. hevā)

havan > хавань [havan’] (s/53) < (Ar. hāven)

havaya > хавая [havaya] (s/53) < (Ar. hevā + Türk. +(y)a)

havyar > хайвяръ [hayvyar’] (s/54)

havuz > хавузъ [havuz’] (s/53) < (Ar. ḥavż)

haydut > хайдукъ [hayduk’] (s/54) < (Ar. ḥaydūd)

haydut > хайдутинъ [haydutin’] (s/54) < (Ar. ḥaydūd)

hayır > хаир [hair] (s/53) < (Ar. ḫayr)

hayli > хайле [hayle] (s/54) < (Far. ḫaylī)

haylaz > хайлясъ [haylyas’] (s/54)

haylazlık > хайлязлжкъ [haylyazlık’] (s/54)

hayvan > хайвань [hayvan'] (s/54) < (Ar. ḥayvān)

haymana > хаймана [haymana] (s/54)

hayır > хаиръ [hair’] (s/54) < (Ar. ḫayr): hayır yapma işi

hayırsız > хаирсжзъ [hairsız’] (s/54) < (Ar. ḫayr + Türk. +sız)

haz > хазъ [haz’] (s/53) < (Ar. ḥaẓẓ)

haz > хасъ [has’] (s/56) < (Ar. ḥaẓẓ)

hazır > хазжръ [hazır’] (s/54) < (Ar. ḥāżir)

hazine > хазна [hazna] (s/53) < (Ar. ḫazīne)

hekim > екъминъ [ek'imin’] (s/20) < (Ar. ḥakīm)

helal > халалъ [halal’] (s/54) < (Ar. ḥalāl)

hem > хемъ [hem’] (s/56) < (Far. hem)

hemen > хememъ [hemem’] (s/56) < (Far. hemān)

hemşehri > емишерлия [emişerliya] (s/20) < (Far. hemşehrī)

hendek > хендекъ [hendek’] (s/56) < (Ar. ḫandaḳ)

henüz > енусъ [enus’] (s/20) < (Far. henūz)

hepten > хептенъ [hepten’] (s/56)

her neyse > хернейсе [her neyse] (s/56)

hesap > хесапъ [hesap’] (s/56) < (Ar. ḥisāb)

hınzır > ханзӂръ [hanzır’] (s/55) < (Ar. ḫinzīr)

hiç > хичь [hiç'] (s/56) < (Far. hīç)

hile > хилле [hille] (s/56) < (Ar. ḥīle)

hisse > хисе [hise] (s/56) < (Ar. ḥiṣṣe)

hizmet > изметъ [izmet’] (s/23) < (Ar. ḫidmet)

hizmetçi > изметчія [izmetçiya] (s/23) < (Ar. ḫidmet + Türk. +çi)

hizmetkar > измекяринъ [izmekyarin’] (s/23) < (Ar. ḫidmet + Far. +kār)

hoş > хошъ [hoş’] (s/57) < (Far. ḫoş)

hoşnut > хошнукъ [hoşnuk’] (s/57) < (Far. ḫoşnūd)

huy > хуй [huy] (s/57) < (Far. ḫūy)

huysuz > хуйлусъ [huylus’] (s/57) < (Far. ḫūy + Türk. +suz)

hüccet > хюджетъ [hücet’] (s/57) < (Ar. ḥuccet)

hüküm > хюкюмъ [hüküm’] (s/56) < (Ar. ḥukm)

-I-

ırgat > аргатимъ [argatim’] (s/4) < (Rum.)

-İ-

iftira > ифтера [iftera] (s/24) < (Ar. iftirā)

ikram > икрамъ [ikram’] (s/23) < (Ar. ikrām)

ikrar > икраръ [ikrar’] (s/23) < (Ar. iḳrār)

ilaç > илячь [ilyaç'] (s/23) < (Ar. ‘ilāc)

ilam > илямъ [ilyam’] (s/23) < (Ar. i‘lām)

illakim > иллякымъ [illyak'im’] (s/23) < (Ar. illā + Far. +ki)

ilik > иликъ [ilik’] (s/23)

ilişik > илишикъ [ilişik’] (s/23)

imdat > имдатъ [imdat’] (s/23) < (Ar. imdād)

imza > емза [emza] (s/20) < (Ar. imżā)

inat > инатъ [inat’] (s/24) < (Ar. ‘inād)

inkār > инкяръ [inkyar’] (s/24) < (Ar. inkār)

insaf > инсафъ [insaf’] (s/24) < (Ar. inṣāf)

intifa > интефа [intefa] (s/24) < (Ar. intifā): deneyim, sınav, bakış

intizam > интизамъ [intizam’] (s/24) < (Ar. intiẓām)

ispat > испатъ [ispat’] (s/24) < (Ar. isbāt)

ispat > еспатъ [espat’] (s/21)

işaret > ишааретъ [işaaret’] (s/24) < (Ar. işāret)

işçi > ихчия [ihçiya] (s/24)

işkembe > шкембе [şkembe] (s/60) < (Far. şikenbe)

iştah > ищахъ [iştah’] (s/24) < (Ar. iştihā)

iştah > ещахъ [eştah’] (s/21) < (Ar. iştihā)

itaat > итеатъ [iteat’] (s/24) < (Ar. iṭā‘at)

itibar > ихтибарь [ihtibar] (s/24) < (Ar. i‘tibār)

izlemek > езледисвамъ [ezledisvam’] (s/20)

izin > изинъ [izin’] (s/23) < (Ar. iẕn)

-K-

kabalık > кабалжкъ [kabalık’] (s/25): kalınlık, yumuşak

kabarmak > кабарисвамъ [kabarisvam’] (s/25): kibir

kabahat > кабахатъ [kabahat’] (s/25) < (Ar. ḳabāḥat)

kabahatli > кабахатлия [kabahatliya] (s/25) < (Ar. ḳabāḥat + Türk. +li)

kabil > кабилъ [kabil’] (s/25) < (Ar. ḳābil)

kabildir > кабилдиръ [kabildir’] (s/25) < (Ar. ḳābil + Türk. +dir)

kabul > кабулъ [kabul’] (s/25) < (Ar. ḳabūl)

kaçak > качяк'ъ [kaçyak'] (s/28)

kaçırmak > качярдисвамъ [kaçyardisvam’] (s/29)

kadem кадемъ [kadem’] (s/25) < (Ar. ḳadem): uğur

kadılık > кадийница [kadiynitsa] (s/25) < (Ar. ḳāḍī + Türk. +lık)

kadir > каджръ [kadir’] (s/25) < (Ar. ḳadr)

kafes > кафезъ [kafez’] (s/28) < (Ar. ḳafes)

kahır > кахжръ [kahir’] (s/28) < (Ar. ḳahr)

kahpelik > кахпеликъ [kahpelik’] (s/28) < (Ar. ḳaḥbe + Türk. +lik)

kahraman > кахриманинъ [kahrimanin’] (s/28) < (Ar. ḳahramān)

kahvaltı > кавалтия [kavaltiya] (s/25) < (Ar. ḳahve + Türk. altı)

kahya > кехая [kehaya] (s/30) < (Far. ked + ẖudā)

kail > каилъ [kail’] (s/26) < (Ar. ḳā’il)

kalabalık > калабалӂкъ [kalabalık’] (s/26) < (Ar. ġalebe + Türk. +lık)

kalay > калай [kalay] (s/26)

kaldırım > калдӂрма [kaldırma] (s/26)

kalfa > калфа [kalfa] (s/27) < (Ar. ḫalīfe)

kalamar > калимарь [kalimar'] (s/26) < (Rum.)

kalkan > калкань [kalkan'] (s/26)

kale > кале [kale] (s/26) < (Ar. ḳal‘a)

kalem > калемъ [kalem’] (s/26) < (Ar. ḳalem)

kalıp > калӂпъ [kalip’] (s/27) < (Ar. ḳālib)

kaltaban > калтабанъ [kaltaban’] (s/26): şarlatan, yalancı, hileci

kaltak > калтакъ [kaltak'] (s/26): eyer

kama > кама [kama] (s/27)

kambur > камбура [kambura] (s/27)

kambur > камбуръ [kambur’] < kambur (s/27)

kamçı > камшикъ [kamşik’] (s/27)

kamış > камушъ [kamuş’] (s/27)

kamil > кямилинъ [kyamilin’] (s/33) < (Ar. kāmil)

kanat > канатъ [kanat’] (s/27)

kangal > кангаль [kangal'] (s/27)

kanmak > кандисвамъ [kandisvam’] (s/27)

kandırmak > канджрмакъ [kandırmak] (s/27)

kandırıyorum > канджрдисвамъ [kandirdisvam’] (s/27)

kantar > кантарь [kantar'] (s/27) < (Ar. ḳinṭār)

kapak > капакъ [kapak’] (s/27)

kapan > капангъ [kapang’] (s/27)

kapan kapana > капанъ-капана [kapan’- kapana] (s/27):bir şeyin çok ucuz fiyata satıldığını gösterir

kapanık > капанӂкъ [kapanik’] (s/27)

kapı > капıя [kapiya] (s/27)

kaplama > каплама [kaplama] (s/27)

kaplama > каптисвамъ [kaptisvam’] (s/27): astarlı giysi

kapısız > капӂсӂзинъ [kapisizin] (s/27): hırsız

kār > кяръ [kyar’] (s/33) < (Far. kār)

karar > кararъ [karar’] (s/28) < (Ar. ḳarār)

kararlamadan > карарламаданъ [kararlamadan’] (s/28) < (Ar. ḳarār + Türk. +lamadan)

kargı > гаргыя [garg'iya] (s/12)

kasaba > касаба [kasaba] (s/28) < (Ar. ḳaṣaba)

kasapin > касапинъ [kasapin’] (s/28) < (Ar. ḳaṣṣāb)

kasapnitsa > касапница [kasapnitsa] (s/28) < (Ar. ḳaṣṣāb)

kasavet > касабетъ [kasabet’] (s/28) < (Ar. ḳaṣāvet)

kasavet > касаветъ [kasavet’] (s/28) < (Ar. ḳaṣāvet)

kaskatı > кӂскатıя [kiskatiya] (s/33)

kaş > кашь [kaş'] (s/29)

kat > катъ [kat’] (s/28)

katık > катӂкъ [katik’] (s/28)

katır > катӂрь [katir'] (s/28)

katip > кятипинъ [kyatipin’] (s/33) < (Ar. kātib)

katran > катрань [katran'] (s/28) < (Ar. ḳaṭrān)

kavak > кавакъ [kavak’] (s/25)

kavga > кавга [kavga] (s/25) < (Ar. ġavġā)

kavgacı > кавгаджıа [kavgacia] (s/25) < (Ar. ġavġā + Türk. +cı)

kavil > кавулъ [kavul’] (s/25) < (Ar. ḳavl)

kaymak > кайдисвамъ [kaydisvam’] (s/25)

kaymak > каймакъ [kaymak’] (s/26)

kayık > каикъ [kaik’] (s/26)

kayış > каишь [kaiş'] (s/26)

kaytan > гайтань [gaytan'] (s/12)

kaza > каза [kaza] (s/25) < (Ar. ḳażā)

kazma > казма [kazma] (s/25)

kazmak > каздисвамъ [kazdisvam’] (s/25)

kazan > казань [kazan'] (s/25)

kebap > кебапъ [kebap’] (s/29) < (Ar. kebāb)

keçe > кече [keçe] (s/30)

keder > кедеръ [keder’] (s/29) < (Ar. keder)

kederci > кедерджıя [kederciya] < (s/29) < (Ar. keder + Türk. +ci)

kederli > кедерлıя [kederliya] (s/29) < (Ar. keder + Türk. +li)

kef > кефъ [kef’] (s/30)

kefil > кефиль [kefil'] (s/30) < (Ar. kefīl)

kefillemek > кефиллемекъ [kefillemek’] (s/30) < (Ar. kefīl + Türk. +lemek)

kel > келя [kelya] (s/29) < (Far. kel)

kelepir > келепиръ [kelepir’] (s/29)

keleş > келешь [keleş'] (s/29)

kem > кемъ [kem’] (s/29) < (Far. kem)

kemane > кемаане [kemane] (s/29) < (Far. kemāne)

kemençeci > кеменчеджия [kemençeciya] (s/29) < (Far. kemāneçe + Türk. +ci)

kemer > кемеръ [kemer’] (s/29) < (Far. kemer)

kenar > кенаръ [kenar’] (s/29) < (Far. kenār)

kenevir > кеневиръ [kenevir’] (s/29)

kepaze > кепаазе [kepaze] (s/29) < (Far. kepāz̲e)

kereste > кересте [kereste] (s/29) < (Far. kerāste)

kertik > кертикъ [kertik’] (s/29)

kesat > кесатъ [kesat’] (s/29) < (Ar. kesād)

keskin > кискинъ [kiskin’] (s/30)

kesmek > кестисвамъ [kestisvam’] (s/30)

kestirme > кестирме [kestirme] (s/29)

kestirmecesine > кестирмеджисине [kestirmecisine] (s/30)

keyifli > кефлия [kefliya] (s/30) < (Ar. keyf + Türk. +li)

keyifsiz > кефсизъ [kefsiz’] (s/30) < (Ar. keyf + Türk. +siz)

kez > кезъ [kez’] (s/29)

kılavuz > калаузъ [kalauz’] (s/26)

kılavuz > колаӂзъ [kolaiz’] (s/31)

kılıç > калӂчь [kaliç'] (s/27)

kınnap > канапъ [kanap’] (s/27) < (Ar. ḳinneb)

kınnap > кӂнапъ [kinap’] (s/33) < (Ar. ḳinneb)

kısır > касӂрь [kasir'] (s/28)

kısmet > кӂсметъ [kismet’] (s/33) < (Ar. ḳismet)

kıskanmak > кӂскандӂия [kıskanciya] (s/33)

kışla > кӂшла [kışla] (s/33)

kıyafet > каяфетъ [kayafet’] (s/29) < (Ar. ḳiyāfet)

kıyamet > каяметъ [kayamet’] (s/29) < (Ar. ḳiyāmet)

kıymet > кайметъ [kaymet’] (s/26) < (Ar. ḳiymet)

kıymet > кӂйметъ [kiymet’] (s/33) < (Ar. ḳiymet)

kıyışmak > каящисвамъ [kayaştisvam’] (s/29)

kızgın > кӂзгӂнъ [kizgin’] (s/33)

kibar > кибаръ [kibar’] (s/30) < (Ar. kibār)

kira > кирия [kiriya] (s/30) < (Ar. kirā)

kiracı > кираджия [kiraciya] (s/30) < (Ar. kirā + Türk. +cı)

kiriş > киришь [kiriş'] (s/30)

kilim > килимъ [kilim’] (s/30) < (Far. gilīm)

kitabsız > кетабсӂзъ [ketabsiz’] (s/30) < (Ar. kitāb + Türk. +sız)

kivor > киворъ [kivor’] (s/30): sandık

kivot > кивотъ [kivot’] (s/30): sandık

koca > коджа [koca] (s/31): yaşlı

kol > колъ [kol’] (s/31)

kolay > колай [kolay] (s/31)

kolaylık > колайлӂкъ [kolaylık’] (s/31)

kollamak > коландарисвамъ [kolandarisvam] (s/31)

koltuk > колтукъ [koltuk’] (s/31)

komşu > комшıя [komşiya] (s/31)

komşuluk > комшюлукъ [komşüluk’] (s/31)

konuşmak > конушмакъ [konuşmak'] (s/32)

koşmak > кощисламъ [koştislam’] (s/32)

koru > курıя [kuriya] (s/32)

kovancı > кованджıя [kovanciya] (s/31)

kovanlık > кованлжкъ [kovanlık’] (s/31)

köfte > кефте [kefte] (s/30) < (Far. kūfte)

köfte > кюфте [küfte] (s/33) < (Far. kūfte)

kömür > кıомюрь [kömür'] (s/31)

köpük > кıопюкъ [köpük’] (s/31)

kristal > кристалль [kristall'] (s/32) < (Fr. cristal)

kör > кıоравъ [körav’] (s/31)

körük > гюрюкъ [gürük’] (s/13)

körlemeden > кıорлемеденъ [körlemeden’] (s/31)

köse > кıосе [köse] (s/31) < (Far. kūse)

köşe > кıоше [köşe] (s/31) < (Far. gūşe)

köşe > кюше [küşe] (s/33) < (Far. gūşe)

kötek > кютекъ [kütek’] (s/33) < (Far. kūtek)

kubbe > кубе [kube] (s/32) < (Ar. ḳubbe)

kudret > кудретъ [kudret’] (s/32) < (Ar. ḳudret)

kulaç > колачь [kolaç'] (s/31)

kule > кула [kula] (s/32) < (Ar. ḳulle)

kunduz > кондузъ [konduz’] (s/32)

kurgan > кургань [kurgan'] (s/32)

kurşun > куршюмъ [kurşüm’] (s/32)

kurtarmak > кортармакъ [kortarmak’] (s/32)

kuskun > кускунъ [kuskun’] (s/32)

kusur > кусуръ [kusur'] (s/32) < (Ar. ḳuṣūr)

kuyumcu > коюмджıя [koümciya] (s/32)

kuz > кузъ [kuz’] (s/32)

kuzaltı > кузалтıя [kuzaltiya] (s/32)

kükürt > кюкюртъ [kükürt’] (s/30) < (Far. gūgird)

külçe > кюлче [külçe] (s/32) < (Far. kulīçe)

künk > кюнкь [künk'] (s/33) < (Far. kunk)

küp > кюпъ [küp’] (s/33)

kürk > кюркъ [kürk’] (s/33)

kürkçü > кюркчıя [kürkçiya] (s/33)

küsüre> кюсюре [küsüre] (s/33) < (Ar. kusūr + Türk. +e): bileme aleti

kütük > кютукъ [kütük’] (s/33)

-L-

laf > лафъ [laf’] (s/34) < (Far. lāf)

laflamak > лафувамъ [lafuvam’] (s/34) < (Far. lāf + Türk. +lamak)

laflamak > лафувамъ [lafuvam’] (s/34) < (Far. lāf + Türk. +lamak)

lağım > лагжмъ [lagim’] (s/33) < (Ar. laġm)

lağım > ламъ [lam’] (s/33) < (Ar. laġm)

lakırdı > лакжрдия [lakirdiya] (s/33)

layık > ляикъ [lyaik'] (s/34) < (Ar. lāyiḳ): bir şeye layık olma

leğen > лигень [ligen'] (s/34) < (Far. legen)

leke > леке [leke] (s/34) < (Far. lekke)

leş > лешь [leş'] (s/34) < (Far. lāşe)

lezzet > лезетъ [lezet’] (s/34) < (Ar. le̲z̲z̲et)

lezzetli > лезетлия [lezetliya] (s/34) < (Ar. le̲z̲z̲et + Türk +li)

liman > лимань [liman'] (s/34) < (Rum.)

lobut > лобутъ [lobut’] (s/34) < (Ar. nebbūt): dayak anlamında

lokma > локма [lokma] (s/34) < (Ar. luḳme)

-M-

macun > маджунь [macun’] (s/35) < (Ar. ma‘cūn)

madam > маддамъ [maddam'] (s/35) < (Fr. madame)

madem > мадемъ [madem’] (s/35) < (Ar. mādām)

mahalle > махла [mahla] (s/36) < (Ar. maḥalle)

mahkeme > мехкеме [mehkeme] (s/37) < (Ar. maḥkeme)

mahsul > максусъ [maksus’] (s/35) < (Ar. maḥṣūl)

mahzen > магаза [magaza] (s/35) < (Ar. maḫzen)

mahzen > магазия [magaziya] (s/35) < (Ar. maḫzen)

mahzen > маза [maza] (s/35) < (Ar. maẖzen)

makam > макамъ [makam’] (s/35) < (Ar. maḳām): müzik

makara > макара [makara] (s/35) < (Ar. bekere)

makbul > макбулъ [makbul’] (s/35) < (Ar. maḳbūl)

makine > машина [maşina] (s/36) < (It. macchina)

makul > макулъ [makul’] (s/35) < (Ar. ma‘ḳūl)

makul > махкулъ [mahkul’] (s/36) < (Ar. ma‘ḳūl): iyi huylu

mallı> маллия [malliya] (s/35) < (Ar. māl + Türk. +lı): mal mülk sahibi

mamur > махмуръ [mahmur’] (s/36) < (Ar. ma‘mūr): bayındır

mana > маане [maane] (s/34) < (Ar. ma‘nā)

mana > махана [mahana] (s/36) < (Ar. ma‘nā): kusur

mana> махна [mahna] (s/36) < (Ar. ma‘nā): kusur

manca > манджа [manca] (s/35) < (It. mangia): yemek

mandıra > мандра [mandra] (s/35) < (Rum.)

mangır > мангжрь [mangır'] (s/35)

manguf манггжфа [mangifa] (s/35): hırıltı, öksürük anlamında

manastır > мънастырь [m’nast'ır'] (s/38) < (Rum.)

mantı > мантия [mantiya] (s/36) < (Çin.)

marifet > мурафетъ [murafet’] (s/38) < (Ar. ma‘rifet)

marifetli > мурафетлия [murafetliya] (s/38) < (Ar. ma‘rifet + Türk. +li)

maraz > маразъ [maraz’] (s/36) < (Ar. maraż): dert

maraza> мараза [maraza] (s/36) < (Ar. maraż + Türk. +a): hastalık

marazlı > маразлия [marazliya] (s/36) < (Ar. maraż + Türk. +alı)

maskara > маскара [maskara] (s/36) < (Ar. masḫara): eğlendirici, soytarı

maslahat > маслахатъ [maslahat’] (s/36) < (Ar. maṣlaḥat)

maşa > маша [maşa] (s/36) < (Far. māşe)

maşallah > машалла [maşalla] (s/36) < (Ar. māşā’e + allāh)

mataf > матафъ [mataf’] (s/36): çeşit çeşit eşya

maya > мая [maya] (s/36) < (Far. māye)

mayasıl > маесжль [maesıl'] (s/35) < (Ar. māyesīl): cilt rahatsızlığı

maymun > маймунь [maymun'] (s/35) < (Ar. meymūn)

meclis > мезличь [mezliç'] (s/36) < (Ar. meclis)

medrese > медресе [medrese] (s/36) < (Ar. medrese)

mekan > мекянь [mekyan'] (s/37) < (Ar. mekān)

mengene > менгеме [mehgeme] (s/37) < (Rum.)

menzil > мензиль [menzil'] (s/37) < (Ar. menzil)

merak > меракъ [merak’] (s/37) < (Ar. merāḳ)

merhamet > мереметъ [meremet’] (s/37) < (Ar. merḥamet)

merhamet > мерхаметъ [merhamet’] (s/37) < (Ar. merḥamet)

mermer > мермеръ [mermer’] (s/37) < (Ar. mermer)

mertebe > мертебе [mertebe] (s/37) < (Ar. mertebe)

meşe > меше [meşe] (s/37) < (Far. bīşe)

metin > метинъ [metin’] (s/37) < (Ar. metn): güçlü, sağlam anlamında

mevla > мевля [mevlya] (s/36) < (Ar. mevlā)

meydan > мегдань [megdan'] (s/36) < (Ar. meydān)

meze > мезе [meze] (s/36) < (Far. meze)

mısır > мисирь [misir'] (s/38) < (Ar. miṣr)

mızrak > маздракъ [mazdrak’] (s/35) < (Ar. mizrāḳ)

mihenk > мехенкъ [mehenk’] (s/37) < (Ar. miḥekk)

miktar > михтарь [mihtar'] (s/38) < (Ar. miḳdār)

misafir > мусафирь [musafir'] (s/38) < (Ar. musāfir)

miraz > миразъ [miraz’] (s/37)

muamele > маамеле [maamele] (s/34) < (Ar. mu‘āmele): faiz, alışverş

muhabbet > мухаббетъ [muhabbet’] (s/38) < (Ar. maḥabbet)

muhasara > маасӂре [maacire] (s/34) < (Ar. muḥāṣara)

mukayyet > мукаетъ [mukaet‘] (s/38) < (Ar. muḳayyed)

mukallit > мукалитъ [mukalit’] (s/38) < (Ar. muḳallid)

murdar > мурдарь [murdar'] (s/38) < (Far. murdār)

muşamba > мушама [muşama] (s/38) < (Ar. muşamma)

mutfak > мутвакъ [mutvak’] (s/38) < (Ar. maṭbaḫ)

mutafçı > мутафчıя [mutafçiya] (s/38) < (Far. mūytāb + Türk. +çı): kumaşçı

mutlak > мутлӂкъ [mutlık’] (s/38) < (Ar. muṭlaḳ)

müjde > мюжде [müjde] (s/38) < (Far. mujde)

mühür > мюхюръ [mühür'] (s/39) < (Far. muhr)

mülayim > миляимъ [milyaim’] (s/37) < (Ar. mulāyim)

mülk > мюлкъ [mülk’] (s/39) < (Ar. mulk)

münafık > мунафӂкъ [munafik’] (s/38) < (Ar. munāfiḳ)

müsaade > мисааде [misaade] (s/38) < (Ar. musā‘ade)

müşkül > ишкылъ [işk'il’] (s/24) < (Ar. muşkil): engel, güçlük, zorluk

müştak > мустакъ [mustak’] (s/38) < (Ar. muştaḳḳ): bıyık anlamında

müşteri > мющерия [müşteriya] (s/39) < (Ar. muşterī)

müzevir > мюзевиринъ [müzevirin’] (s/38) < (Ar. muzevvir): arabozan

-N-

nacak > наджакъ [nacak’] (s/39): sapı kısa odun baltası

nadir > наджръ [nadır'] (s/39) < (Ar. nādir)

nafile > нафиле [nafile] (s/39) < (Ar. nāfile)

nalbant > налбантинъ [nalbantin'] (s/39) < (Ar. na‘l + Far. bend)

nalet > налетъ [nalet’] (s/39)

namda > намда [namda] (s/39) < (Far. nām + Türk. +da): ün, ad

nargile > наргеле [nargele] (s/39) < (Far. nārgile)

nazar > назарь [nazar'] (s/39) < (Ar. naẓar)

nazlı > назлия [nazliya] (s/39) < (Far. nāz + Türk. +lı)

nekes > никезинъ [nikezin’] (s/39) < (Far. nākes): cimri

neşe > нишаатъ [nişaat’] (s/39) < (Ar. neş’e): sevinç, neşe

nezle > нузла [nuzla] (s/40) < (Ar. nezle)

nişan > нишянъ [nişyan'] (s/39) < (Far. nişān)

niyet > наетъ [naet’] (s/39) < (Ar. niyyet)

niyet > нietъ [niet’] (s/39) < (Ar. niyyet)

nizam > низаминъ [nizamin’] (s/39) < (Ar. niẓām): asker, askerlik

nöbet > небетъ [nebet’] (s/39) < (Ar. nevbet): sıra, bir defa

-O-

ocak > оджакъ [ocak’] (s/40)

oda > одая [odaya] (s/40)

oluk > улукъ [uluk’] (s/52)

ondalık > ондалжкъ [ondalık’] (s/40)

ordu > ордıя [ordiya] (s/40)

orman > ормань [orman'] (s/40)

ortak > ортакъ [ortak’] (s/40)

otlak > отлакъ [otlak] (s/40)

otlukhane > отлукана [otlukana] (s/40) < (Türk. otluk + Far. ẖāne): otların konulduğu yer

-Ö-

ölçü > ıолчıя [ölçiya] (s/24)

ömür > ıомюръ [ömür’] (s/25) < (Ar. ‘umr)

örnek > ıорнекъ [örnek’] (s/25)

örnek > юрнекъ [ürnek’] (s/61)

-P-

pabuççu > папукчıя [papukçiya] (s/41) < (Far. pāpūş + Türk. +cu)

paha > пахж [paha] (s/41) < (Far. bahā)

palaz > паласъ [palas’] (s/41): zayıf, cılız adam

panayır > панаирь [panair'] (s/41) < (Rum.)

paralitik > паралитикъ [paralitik’] (s/41): zayıflamış

parça > парцаль [partsal'] (s/41) < (Far. pārçe)

parça > парче [parçe] (s/41) < (Far. pārçe)

pazar > пазаръ [pazar’] (s/40) < (Far. bāzār)

pay > пей [pey] (s/41)

pazarlık > пазарлжкъ [pazarlık’] (s/40) < (Far. bāzār + Türk. +lık)

pazarlık yapmak > пазарувамъ [pazaruvam’] (s/40) < (Far. bāzār + Türk. +lık + yapmak)

peksimet > пексиметь [peksimet'] (s/41) < (Rum.)

peksimet > песметь [pesmet'] (s/41) < (Rum.)

peksimet > петмесъ [petmes’] (s/41) < (Rum.)

pencere > пенджуръ [pendiur’] (s/41) < (Far. pencere)

perdah > пердафъ [perdaf’] (s/41) < (Far. perdāẖt): parlatma

perde > перде [perde] (s/41) < (Far. perde)

pergel > пергель [pergel'] (s/41) < (Far. pergāl)

peruh > перука [peruka] (s/41)

pervaz > первазъ [pervaz’] (s/41) < (Far. pervāz)

peşkeş > пешкешь [peşkeş'] (s/41) < (Far. pīşkeş)

peşkir > пешкырь [peşk'ir'] (s/41) < (Far. pīşgīr)

peşin > нешинь [peşin'] (s/41) < (Far. pīşīn)

peştamal > пещемаль [peştemal'] (s/41) < (Far. puştmāl)

pranga > пранга [pranga] (s/42) < (It. branca)

pirinç > пиринчь [pirinç'] (s/42) < (Far. birinc)

pişman > пишманъ [pişman’] (s/42) < (Far. peşīmān)

pişmanlık > пишманлжкъ [pişmanlık’] (s/42) < (Far. peşīmān + Türk. +lık)

porsuk > борсукъ [borsuk] (s/10)

posta > поща [poştıa] (s/42) < (It. posta)

pul > пулъ [pul'] (s/42) < (Far. pūl)

püskül > пискюль [piskül'] (s/42)

-R-

raf > рафтъ [raft’] (s/42) < (Ar. reff)

rahat > рахатъ [rahat’] (s/42) < (Ar. rāḥat)

rakam > ракамъ [rakam’] (s/42) < (Ar. raḳam)

rastgele > разгеле [razgele] (s/42) < (Far. rāst + Türk. gele)

raya > рая [raya] (s/43)

razı > рааза [raaza] (s/42) < (Ar. rāżī)

rehin > рехымъ [reh'im’] (s/43) < (Ar. rehn)

rende > ренде [rende] (s/43) < (Far. rende)

renk > ренгъ [reng’] (s/43) < (Far. reng)

revaç > раваищь [ravaiştı'] (s/42) < (Ar. revāc)

rezil > резиль [rezil'] (s/43) < (Ar. reẕīl)

rıza > рӂзейлия [rizeyliya] (s/43) < (Ar. riżā)

rıza > рӂзъ [riz’] (s/43) < (Ar. riżā)

rica > режда [rejda] (s/43) < (Ar. recā)

rica > риджа [rica] (s/43) < (Ar. recā)

ricacı > реджаджия [recaciya] (s/43) < (Ar. recā + Türk. +cı)

-S-

sabahla > сабахленъ [sabahlen’] (s/43) < (Ar. ṣabāḥ + Türk. +la)

sabır > сабуръ [sabur’] (s/43) < (Ar. ṣabr)

sabun > сапунь [sapun'] (s/44) < (Ar. ṣābūn)

saçak > сачякъ [saçyak’] (s/45)

saçaklar > сачяци [saçyatsi] (s/45)

sadece > сааде [saade] (s/43) < (Far. sāde + Türk. +ce)

sadık > садикъ [sadik’] (s/43) < (Ar. ṣādiḳ)

sadıkane > садикаане [sadikaane] (s/43) < (Ar. ṣādiḳ + Far. ḫāne)

sağlam > сааламъ [saalam’] (s/43)

sağmal > сагмаль [sagmal'] (s/43)

sakat > сакатъ [sakat’] (s/43) < (Ar. saḳaṭ)

sahip > сжйбия [sıybiya] (s/47) < (Ar. ṣāḥib)

sakatlık > сакатлжкъ [sakatlık’] (s/43) < (Ar. saḳaṭ + Türk. +lık)

saksı > саксия [saksiya] (s/44)

sakız > сакжзъ [sakız’] (s/44)

sakınmak > сакжнмакъ [sakınmak’] (s/44)

salhane > салхана [salhana] (s/44) < (Türk. sal + Far. ḫāne)

salt > салтъ [salt’] (s/44): içinde yabancı bir öge bulunmayan, mutlak

saltanat > салтанатъ [saltanat’] (s/44) < (Ar. salṭanat)

samanlık > саманлжкъ [samanlık’] (s/44)

sancak > санджакъ [sancak’] (s/44)

sandık > санджкъ [sandık’] (s/44) < (Ar. ṣandūḳ)

sankim > санкымъ [sank'im’] (s/44) < (Türk. san + Far. ki)

sap > сапъ [sap’] (s/44)

sapa > сапа [sapa] (s/44)

sapan > сапана [sapana] (s/44)

sarraf > зарафинъ [zarafin'] (s/22) < (Ar. ṣarrāf)

sarraf > сарафинъ [sarafin’] (s/44) < (Ar. ṣarrāf)

saray > сарай [saray] (s/44) < (Far. serāy)

sargı > саргыя [sarg'iya] (s/44)

sarık > сарӂкъ [sarık’] (s/44)

sarp > сарпъ [sarp’] (s/44)

saat > сахатъ [sahat’] (s/45) < (Ar. sā‘at)

saatçı > сахатчıя [sahatçiya] (s/45) < (Ar. sā‘at + Türk. +çı)

saz > сазъ [saz’] (s/43)

sebep > себепъ [sebep’] (s/45) < (Ar. sebeb)

sefer > сеферъ [sefer’] (s/46) < (Ar. sefer)

sefte > сефте [sefte] (s/46)

sel > селъ [sel’] (s/45) < (Ar. seyl)

selamet > селяаметъ [selyaamet’] (s/45) < (Ar. selāmet)

semt > семтъ [semt’] (s/45) < (Ar. semt)

sene > сене [sene] (s/45) < (Ar. sene)

senet > сенетъ [senet’] (s/45) < (Ar. sened)

serbest > сербезъ [serbez’] (s/45) < (Ar. serbest)

serin > сейринь [seyrin'] (s/45)

sermaye > сермıя [sermiya] (s/45) < (Far. ser+ māye)

sermayeli > сермалия [sermaliya] (s/45) < (Far. ser+ māye + Türk. +li)

sersem > серсемъ [sersem’] (s/45) < (Far. sersām)

sert > сертъ [sert’] (s/45) < (Far. serd)

sevap > себапъ [sebap’] (s/45) < (Ar.

sevda > севда [sevda] (s/45) < (Ar. sevdā)

sevgili > севгелия [sevgeliya] (s/45)

seyir etmek > сеиръ [seir’] (s/45) < (Ar. seyr + Türk. etmek)

seyis > сеизинь [seizin'] (s/45) < (Ar. sāyis)

seymen > сейменинъ [seymenin’] (s/45)

seymen > сийменинъ [siymenin’] (s/46)

seyran > сирьянъ [sir'yan’] (s/46) < (Ar. seyrān)

sezmek > сезендисвамъ [sezendisvam’] (s/45)

sıçan otu > сӂчянъ-оту [sıçyan’-otu] (s/48)

sıklet > саклетъ [saklet’] (s/43) < (Ar.

sıklet > сӂклетъ [sıklet’] (s/47) < (Ar.

sıkıntı > сакӂнтия [sakıntiya] (s/44)

sındırmak > сандӂрдисанъ [sandırdisan’] (s/44)

sındırılmak > сандӂрисанъ [sandırisan’] (s/44)

sıngın > сангӂнъ [sangın’] (s/44)

sırma > сӂрма [sırma] (s/48)

siper > сеперь [seper'] (s/45) < (Far. siper)

sitem > сетемъ [setem’] (s/46) < (Far. sitem)

sivri > сиврилия [sivriliya] (s/46)

sofra > софра [sofra] (s/46) < (Ar. sufre)

soğukluk > сооклукъ [sookluk’] (s/46)

sohbet > сюхпетъ [sühpet’] (s/47) < (ṣuḥbet)

sokak > сокакъ [sokak’] (s/46) < (Ar. zuḳāḳ)

solak > солакъ [solak’] (s/46)

son > сонь [son'] (s/46)

sonundan > сонондань [sonondan'] (s/46)

sopa > сопа [sopa] (s/46)

soy > сой [soy] (s/46)

soysuz > сойсузъ [soysuz’] (s/46)

soytarı > сойтара [soytara] (s/46) < (Ar. sa‘terī)

sözbirliği > сюзбирлия [sözbirliya] (s/46)

söz gelişi > сюзгелиширъ [sözgelişir'] (s/46)

sucuk > суджукъ [sucuk’] (s/47)

suluk > сулукъ [suluk’] (s/47)

sülümen > сулимень [sulimen'] (s/47) < (Ar. süleymānī): kimyasal zehirli bir madde

sülümen > сюлюментъ [sülüment’] (s/47) < (Ar. süleymānī)

sünger > сюнгерь [sünger'] (s/47) < (Rum.)

sürek > сюрекъ [sürek’] (s/47)

sürmek > сюрдисвамъ [sürdisvam’] (s/47)

sürme > сурме [surme] (s/47)

süret > сюретъ [süret’] (s/47)

sürgün > сюргюнъ [sürgün’] (s/47): sürgün edilmiş

sürgünlük > сюргюнлукъ [sürgünluk’] (s/47)

sürme > сюрме [sürme] (s/47)

sürmek > сюрмекъ [sürmek’] (s/47)

sürü > сюрıя [süriya] (s/47)

-Ş-

şahit > шахӂтинъ [şahitin’] (s/60) < (Ar. şāhid)

şahitlik > шахӂтлӂкъ [şahitlık’] (s/60) < (Ar. şāhid + Türk. +lik)

şalvar > шалваре [şalvare] (s/59) < (Far. şelvār)

şamar > шамарь (şamar '] (s/60)

şamata > шамата [şamata] (s/60) < (Ar. şemāte)

şamdan > шандань [şandan'] (s/60) < (Ar. şem‘ + Far. -dān)

şaşkın > шашкӂнъ [şaşkın’] (s/60)

şen > шенъ [şen’] (s/60)

şer > шеръ [şer’] (s/60) < (Ar. şerr)

şerbet > шербетъ [şerbet’] (s/60) < (Ar. şerbet)

şerit > ширитъ [şirit’] (s/60) < (Ar. şerīṭ)

şiş > шишъ [şiş’] (s/60)

şişe > шише [şişe] (s/60) < (Far. şīşe)

şükür > шюкьръ [şük'ir’] (s/60) < (Ar. şukr)

şüphe > шюпе [şüpe] (s/60) < (Ar. şuphe)

şüpheli > шюпелıя [şüpeliya] (s/60) < (Ar. şuphe + Türk. +li)

-T-

tabak > табакъ [tabak'] (s/48) < (Ar. ṭabaḳ)

tabya > табıя [tabiya] (s/48) < (Ar. ta'biye)

tabiat > табıятъ [tabiyat'] (s/48) < (Ar. ṭabī'at)

tabur > табуръ [tabur'] (s/48)

tafra > тафра [tafra] (s/48) < (Ar. ṭafre)

tahtabiti > тахтабитъ [tahtabit'] (s/49) < (Far. taḫte + Türk. biti)

takım > такжмъ [takım'] (s/48): silahla ilgili

talaz > талазъ [talaz'] (s/48): dalga, dalgalanma

tamam > тамамъ [tamam'] (s/48) < (Ar. tamām)

tamahkār > тамахкяринь [tamahkyarin'] (s/48) (Ar. ṭama' + Far. -kār)

tane > таане [tane] (s/48)

tanzimat > тензимать [tenzimat'] (s/50) < (Ar. tanẓīmāt): özgürlük

trampa > трампа [trampa] (s/51) < (Rum.)

taraf > тарафъ [taraf'] (s/48) < (Ar. ṭaraf)

taraflı > тафралıя [tarafliya] (s/49) < (Ar. ṭaraf + Türk. +lı)

tarif > тарифъ [tarif'] (s/48) < (Ar. ta'rīf)

tarçın > дарчинъ [darçın'] (s/15) < (Far. dārçīn)

tas > тасъ [tas'] (s/48) < (Ar. ṭās)

taşkın > ташкжнь [taşkın'] (s/49)

tav > тавъ [tav'] (s/48) < (Far. tāv): nem, nemli

tavan > тавань [tavan] (s/48)

tavlattırılmış > тавлаттардисанъ [tavlattardisan'] (s/48) < (Far. tāv + Türk. +lattırılmış)

tayfa > тайфа [tayfa] (s/48) < (Ar. ṭā’ife): arkadaşar, arkadaşlık

taze > таазе [taaze] (s/48) < (Far. tāze)

tebdil > тебдилъ [tebdil’] (s/49) < (Ar. tebdīl): değiştirme, giyinmiş

tecrübe > терджубе [tercube] (s/50) < (Ar. tecribe)

tedarik > тедярикъ [tedyarik’] (s/49) < (Ar. tedāruk)

teftiş > тефтишıж [teftişıı] (s/50) < (Ar. teftīş)

teğelti > телкыя [telk'iya] (s/49): keçe

teğelti > телтıя [teltiya] (s/49): keçe

tek > текъ [tek’] (s/49)

teklif > теклифъ [teklif] (s/49) < (Ar. teklīf)

tekin > текынь [tek'ın'] (s/49)

tekmil > текмиль [tekmil'] (s/49) < (Ar. tekmīl)

tel > телъ [tel’] (s/49)

tellal > телалинъ [telalin’] (s/49) < (Ar. dellāl)

telbis > телбизинъ [telbizin’] (s/49): kurnaz, hileci

tembel > денбель [denbel'] (s/15) < (Far. tenbel)

tembih > тембихъ [tembih’] (s/50) < (Ar. tenbīh)

temel > темель [temel'] (s/50) < (Rum.)

temessük > темесукъ [temesuk’] (s/50): borç senedi

tencere > тенджура [tencura] (s/50) < (Ar. tancara)

teneke > тенеке [teneke] (s/50)

tepe > тепе [tepe] (s/50)

tercüman > терджуманинъ [tercumanin’] (s/50) < (Ar. tercemān)

terk > теркъ [terk’] (s/50) < (Ar. terk)

terlik > терликъ [terlik’] (s/50)

tertip > тертипъ [tertip’] (s/50) < (Ar. tertīb)

terzi > терзıя [terziya] (s/50) < (Far. derzī)

teskere > тескере [teskere] (s/50) < (Far. deskere)

teslim > теслимъ [teslim’] (s/50) < (Ar. teslīm)

teslimci > теслимджıя [teslimciya] (s/50) < (Ar. teslīm + Türk. +ci)

tevekküllü > тевекеллıя [tevekelliya] (s/49) < (Ar. tevekkul + Türk. +lü)

tevettür > таватурь [tavatur'] (s/48) < (Ar. tevettur)

tezelden > тезелденъ [tezelden’] (s/49) < (Far. tīz + Türk. elden)

tıgan > тигань [tigan'] (s/50): tava

tılsım > таласжмъ [talasım’] (s/48) < (Ar. ṭılısm)

tiryaki > терякыя [teryak'iya] (s/50) < (Ar. tiryāḳī)

tiyatro > театро [teatro] (s/49) < (It. teatro)

tok > токъ [tok’] (s/51)

top > топъ [top’] (s/51)

topal > топалъ [topal’] (s/51)

toparlak > топарлакъ [toparlak’] (s/51)

toptan > топтань [toptan'] (s/51)

tornacı > дурмаджıя [durmaciya] (s/18) < (It. torna + Türk. +cı)

tosun > тосунь [tosun'] (s/51)

toz > тозъ [toz’] (s/51)

tozluk > тозлукъ [tozluk’] (s/51)

tozluk > тузлукъ [tuzluk’] (s/51)

tövbeli > тюйбелия [tüybeliya] (s/51) < (Ar. tevbe + Türk. +li)

tufa > туфа [tufa] (s/51): çalı

tuhaf > тувафъ [tuvaf’] (s/51) < (Ar. tuḥaf)

tulum > тулумъ [tulum’] (s/51)

tulumba > тулумба [tulumba] (s/51) < (It. tromba): su tulumbası

turmak > турмакъ [turmak’] (s/51): iki yaşına girmiş tosun

turna > турна [turna] (s/51)

turne > турне [turne] (s/51) < (Fr. tournée)

turuncu > турунджиянъ [turunciyan’] (s/51) < (Far. turunc + Ar. -ī)

türlü > тюрлия [türliya] (s/51): çeşitli, bakış

tütün > тютюнь [tütün'] (s/51)

-U-

ucuzcu > уджюсчия [ucüsçiya] (s/51)

uçurtma > джурукма [curukma] (s/17)

uçurtma > учюртма [uçürtma] (s/52)

uçkur > учюкурь [uçükur'] (s/52)

ukuf > окувъ [okuv’] (s/40): dünyâdan el etek çekme

ulaşmak > олащисвамъ [olaştisvam’] (s/40)

umut > умутъ [umut’] (s/52)

usul > усуль [usul'] (s/52) < (Ar. uṣūl)

usuletle > усулетленъ [usuletlen’] (s/52) < (Ar. uṣūl + Türk. +etle)

uymak > уйдисвамъ [uydisvam’] (s/52)

uzun > узунъ [uzun’] (s/52)

uzlaşma > узлӂшма [uzlaşma] (s/51)

uzlaşmak > озлашмакъ [ozlaşmak’] (s/40)

uzunlamaya > узуннамая [uzunnamaya] (s/51)

-Ü-

ücret > юджуретъ [ücuret’] (s/60) < (Ar. ucret)

ülke > юлке [ölke] (s/24)

üst > юстъ [üst’] (s/61)

üste > юсте [üste] (s/61)

üşenmek > юшенмекъ [üşenmek’] (s/61)

-V-

vade > ваade [vaade] (s/11) < (Ar. va‘de)

vade > ваде [vade] (s/11) < (Ar. va‘de)

vakıf > вакуфъ [vakuf’] (s/11) < (Ar. vaḳf)

varlıklı > варлаклıя [varlakliya] (s/11)

varmak > вардисвамъ [vardisvam’] (s/11)

vazgeç > вазгечь [vazgeç'] (s/11) < (Far. vāz + Türk. geç)

vekil > векылинъ [vek'lin’] (s/11) < (Ar. vekīl)

vergi > вергыя [verg'iya] (s/11)

veresi > вересıя [veresiya] (s/11)

verem > вехремъ [vehrem’] (s/11)

vermek > вердерисвамъ [verderisvam’] (s/11)

vesvese > фесфесе [fesfese] (s/52) < (Ar. vesvese)

vezne > везне [vezne] (s/11) < (Ar. vezne)

viran > виранъ [viran’] (s/11) < (Far. vīrān)

-Y-

yabancı > ябанджия [yabanciya] (s/61) < (Far. yābān + Türk. +cı)

yaka > яка [yaka] (s/61)

yalak > ялакъ [yalak’] (s/61)

yalancı > ялаиджия [yalaiciya] (s/61)

yama > яма [yama] (s/61)

yamak > емакъ [emak’] (s/20)

yaman > ямань [yaman'] (s/61)

yan > янъ [yan’] (s/62)

yandan > янданъ [yandan’] (s/62)

yangın > янгжнь [yangın'] (s/62)

yangöz > янгыосъ [yang'ös] (s/61)

yanlış > янлжшъ [yanlış’] (s/62)

yara > яра [yara] (s/62)

yaramak > яраисва [yaraisva] (s/62)

yaralı > яралия [yaraliya] (s/62)

yaramaz > ярамасъ [yaramas’] (s/62)

yardım > ярджмъ [yardım’] (s/62)

yardımlı > ярджмлия [yardımliya] (s/62)

yasak > ясакъ [yasak’] (s/62)

yasakçı > ясакчыя [yasakçiya] (s/62)

yatak > ятакъ [yatak’] (s/62): yatak, yataklık yapmak

yatık > ятжкъ [yatık’] (s/62)

yatırmak > ятартарисвамъ [yatartarisvam’] (s/62)

yatışmak > ятащисвася [yataştisvasya] (s/62)

yaymak > яйдисвамъ [yaydisvam’] (s/61)

yazıcı > язаджыя [yazaciya] (s/61)

yazık > язжкъ [yazık’] (s/61)

yedek > едекъ [edek’] (s/19)

yelek > елекъ [elek’] (s/20): Yelek; ceket altına giyilen çokluk kolsuz ve kısa giysi

yemek > ямакъ [yamak’] (s/61)

yemeklik > ямекликъ [yameklik’] (s/61)

yemeni > геменыя [gemeniya] (s/12) < (Ar. yemenī)

yemeni > иминіи [iminii] (s/23) < (Ar. yemenī)

yemiş > емишь [emiş'] (s/20)

yoklu > іоклыа [öklia] (s/24): mülksüz, yetim

yolcu > іолджыя [ölciya] (s/24)

yoldaş > іолдашъ [öldaş’] (s/24)

yörük > юрюкъ [ürük’] (s/61): hızlı yürüyen

yumruk > юмрукъ [ümruk’] (s/61)

yük > юкъ [ük’] (s/60)

yüklük > юклукъ [ükluk’] (s/60)

yürüyüş > юрюишъ [ürüiş’] (s/61)

yüzlük > юзлюкъ [üzlük’] (s/60)

-Z-

zabit > забитинъ [zabitin’] (s/21) < (Ar. żābiṭ)

zahire > заape [zaare] (s/21) < (Ar. ẓaḫīre)

zahmet > захметь [zahmet'] (s/22) < (Ar. zaḥmet)

zahmetli > захметлия [zahmetliya] (s/22) < (Ar. zaḥmet + Türk. +li)

zaman > заманъ [zaman’] (s/21) < (Ar. zamān)

zamk > замкъ [zamk’] (s/22) < (Ar. ṣamġ)

zampara > земпаре [zempare] (s/22) < (Far. zenbāre)

zapt etmek > заптисвамъ [zaptisvam’] (s/22) < (Ar. żabṭ + Türk. etmek)

zaptiye > заптıе [zaptie] (s/22) < (Ar. żabṭiyye)

zarar > зарарь [zarar'] (s/22) < (Ar. żarar)

zararlı > зарарлия [zararliya] (s/22) < (Ar. żarar + Türk. +lı)

zarif > зарифъ [zarif’] (s/22) < (Ar. ẓarīf)

zavallı > завалıята [zavaliyata] (s/21) < (Ar. zevāl + Türk. +lı)

zayıf > заифъ [zaif’] (s/21) < (Ar. ża‘īf)

zehir > зехирь [zehir'] (s/22) < (Far. zehr)

zengin > зенгынъ [zeng'in’] (s/22) < (Far. sengīn)

zengin > зенгыя [zengiya] (s/22) < (Far. sengīn)

zerdeva > зердава [zerdava] (s/22): ağaç sansarı

zerzevat > зарзаватъ [zarzavat] (s/22) < (Far. sebze + Ar. -vāt)

zevk > зевкъ [zevk’] (s/22) < (Ar. ẓevḳ)

zeval > завалъ [zaval’] (s/21) < (Ar. zevāl)

zevzek > зевзекъ [zevzek’] (s/22)

zevzeklenmek > зевкленмекъ [zevklenmek’] (s/22)

zeytin > зейтинь [zeytin'] (s/22) < (Ar. zeytūn)

zıbın > забунъ [zabun’] (s/21)

zılgar > завга [zavga] (s/21): baskı, zorlama

zılgar > залга [zalga] (s/21): tartı

zincir > синджирь [sincir'] (s/46) < (Far. zencīr)

zindan > зандань [zandan'] (s/22) < (Far. zindān)

ziyade > зияде [ziyade] (s/22) < (Ar. ziyāde)

ziyafet > зияфетъ [ziyafet’] (s/22) < (Ar. żiyāfet)

ziyan > зиянъ [ziyan’] (s/22) < (Far. ziyān)

zor > зоръ [zor’] (s/23) < (Far. zūr)

zorbacı > зорбаджія [zorbaciya] (s/23) (Far. zūrbāz + Türk. +cı)

zoraki > зоракы [zorak'i] (s/23) < (Far. zūr + Yun. -aki)

zor ile > зорленъ [zorlen’] (s/23) < (Far. zūr + Türk. ile)

zulüm > золумъ [zolum’] (s/23) < (Ar. ẓulm)

zulüm > зюлюмъ [zülüm’] (s/23) < (Ar. ẓulm)

7.2. SÖZLÜKTE GEÇEN YUNANCA ALINTI SÖZCÜKLERİN LİSTESİ

адъ [ad’] < ad Yun. (s/2), алла [alla] < Yun. (s/3), анкора [ankora] < Yun. (s/3), аресвамъ [aresvam’] < Yun. (s/4), армань [arman'] < Yun. (s/4), армея [armeya] < Yun. (s/4), ароматъ, [aromat’] < Yun. aroma (s/4), булина [bulina] < bulina Yun. (s/10), варелъ [varel’] < varel Yun. (s/11), вракозунь [vrakozun'] < vrakozun Yun. (s/11), даскаль [daskal'] < daskal Yun. (s/15), дафинъ [dafin’] < dafin Yun. (s/15), делфинь [delfin'] < delfin Yun. (s/15), дисагы [disag'i] < disag Yun. (s/17), дискозъ [diskoz’] < diskoz Yun. (s/17), дияволъ [diyavol’] < diavol Yun. (s/17), дияконъ [diyakon’] < diyakon Yun. (s/17), дiямантъ [diyamant’] < diyamant Yun. (s/18), дiята [diyata] < diyat Yun. (s/18), ела [ela] < ela Yun. (s/20), епархыя [eparh'iya] < eparhia Yun. (s/20), епитафiе [epitafie] < epitafie Yun. (s/20), епитрахылъ [epitrah'il’] < Yun. (s/21), епитропъ [epitrop’] < Yun. (s/21), ергатинъ [ergatin’] < Yun. (s/21), ефимерiя [eçimeriya] < efimeriya Yun. (s/21), ефтино [eçtino] < eftino Yun. (s/21), зографинъ [zografin’] < zografin Yun. (s/22), зографiя [zografiya] < zografiya Yun. (s/23), играсiя [igrasiya] < igrasiya Yun. (nemli, rutubet) (s/23), исполлаети [ispollaeti] < ispollaeti Yun. (s/24), каламарь [kalamar'] < kalamar Yun. (s/26), каламъ [kalam’] < kalam Yun. (s/26), калесвамъ [kalesvam’] < Yun. (s/26), камбань [kamban'] < kamban Yun. (s/27), камила [kamila] < kamila Yun. (s/27), ката [kata] < kata Yun. (s/28), катастихъ [katastih’] < katastih Yun. (s/28), кирмида [kirmida] < kiremit Yun. (s/30), китара [kitara] < gitar Yun. (s/30), клисура [klisura] < klisura Yun. (s/31), клонь [klon'] < klon Yun. (s/31), кокаль [kokal'] < kokal Yun. (s/31), комать [komat'] < komat Yun. (s/31), кора [kora] < kora Yun. (s/32), корда [korda] < korda Yun. (s/32), кревать [krevat'] < krevat Yun. (s/32), куфо [kufo] < Yun. (s/32), куфъ [kuf’] < Yun. (s/32), лавица [lavitsa] < Yun. (s/33), ламмья [lamm'ya] < Yun. (s/33), лампада [lampada] < Yun. (s/33), ливань [livan'] < livan Yun. (s/34), линiя [liniya] < liniya Yun. (s/34), липсувамъ [lipsuvam’] < lipsuvam Yun. (s/34), литiа [litia] < litia Yun. (s/34), литургыя [liturg'iya] < liturgiya Yun. (s/34), магыосникъ [mag'üsnik’] < Yun. (s/35), магырница [mag'irnitsa] < Yun. (s/35), магыя [mag'iya] < Yun. (s/35), маргаритъ [margarit’] < Yun. (s/36), марторiя [martoriya] < Yun. (s/36), маруля [marulya] < Yun. (s/36), матима [matima] < Yun. (s/36), мелодiя [melodiya] < Yun. (s/37), меланхолiя [melanholiya] < Yun. (s/37), миризма [mirizma] < Yun. (s/37), миришiж [mirişii] < Yun. (s/37), мирiя [miriya] < Yun. (s/37), миро [miro] < Yun. (s/37),

миросвамъ [mirosvam’] < Yun. (s/38), митра [mitra] < Yun. (s/38), молепсувамъ [molepsuvam’] < Yun. (s/38), наваксувамъ [navaksuvam’] < Yun. (s/39), нойма [noyma] < noyma Yun. (s/39), октаподъ [oktapod’] < Yun. (s/40), орхестра [orhestra] < Yun. (s/40), оти [oti] < Yun. (s/40), охтика [ohtika] < Yun. (s/40), палатъ [palat’] < Yun. (s/41), параклисерь [parakliser'] < Yun. (s/41), парамıя [paramiya] < Yun. (s/41), паримıя [parimiya] < Yun. (s/41), партида [partida] < Yun. (s/41), пиронь [piron'] < Yun. (s/42), политика [politika] < politika Yun. (s/42), потырь [pot''ir’] < Yun. (s/42), практика [praktika] < pratik Yun. (s/42), санӂрь [sanır'] < Yun. (s/44), синоръ [sinor’] < sınır Yun. (s/46), сосова [sosova] < Yun. (s/46), стафида [stafida] < Yun. (s/47), стомахъ [stomah’] < Yun. (s/47), стомна [stomna] < Yun. (s/47), сумма [suma] < Yun. (s/47), телескопъ [teleskop] < Yun. (s/49), темеллıя [temelliya] < temelli Yun. (s/50), типарь [tipar'] < Yun. (s/50), типъ [tip’] < Yun. (s/50), трıяндафилъ [triyandafil’] < Yun. (s/51), философъ [filosof ’] < filozof Yun. (s/52), харизвамъ [harizvam’] < Yun. (s/55), хартıя [hartiya] < Yun. (s/56), хлевентъ [hlevent’] < (levent) Yun. (s/57), хонепсува [honepsuva] < Yun. (s/57), хоро [horo] < hora Yun. (s/57), хоротувамъ [horotuvam’] < Yun. (s/57), шалкъ [şalk’] < şalk Yun. (s/59), шалянг съ [şalyang s’] < Yun. (s/59),

SONUÇ

Bu çalışma, Türkçe-Bulgarca dil ilişkileri üzerine yapılan araştırmalara katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. 1855 yılında Bükreş'te basılan Bulgar Dilindeki Türkçe ve Yunanca Kelimeler Sözlüğü kaynak eser olarak ele alınmış ve bu sözlükte bulunan Türkçe kelimeler incelenerek iki dil arasındaki dilsel etkileşim ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmanın öncesinde sözlüğün transkripsiyon alfabesi oluşturulmuştur. Bu transkripsiyon alfabesine göre dikkate değer ses ve imla özellikleri şu şekildedir: /ъ/ fonemi söz içinde /ı/ şeklinde okunmuştur. Ancak sözcük sonunda ses değeri yoktur. Kesme işareti ile (') gösterilmiştir. Örneğin; абдалъ [abdal'] < abdal (s/1), дюлгеринъ [dülgerin'] < dülger (s/19). Asıl fonksiyonu kendisinden sonra gelen sesi yumuşatmak olan /Ь/ foneminin sözcük içinde /ö/ sesini karşıladığı ve son ses olarak da bir değeri olmadığı tespit edilmiştir. /Ь/ harfi kesme işareti (') işareti ile gösterilmiştir. Örneğin; лигень [ligen'] < leğen (s/34), мисирь [misir'] < mısır (s/38). 1830'lu yıllarda Panslavizm etkisiyle Rus alfabesinden esinlenilerek Bulgar alfabesine dâhil olan ve 1945 yılında yapılan yazım reformu sırasında Modern Bulgar Kiril alfabesinden kaldıran bir harf olan Ѫ (golyama nosovka) sözlüğün transkripsiyon alfabesinde tespit edilen bir diğer dikkate değer harftir. Örneğin; хаксѫзъ [haksız'] < haksız (s/54). Bulgarcada yan yana gelen /д/,ve /ж/ fonemleri, [djı] veya [cı] şeklinde telaffuz edilmektedir. Sözlükte yan yana gelen bu iki harfin /c/ şeklinde okunduğu tespit edilmiştir. Örneğin; бояджия [boyaciya] < boyacı (s/10). /ия/ fonemi ise /iya/ olarak karşılanır. Örneğin; кованджия [kovanciya] < kovancı (s/31).

Oluşturulan tematik sınıflandırma neticesinde en kalabalık alıntı sözcük grubunun fiiller ve fiillerle ilişkili sözcükler olduğu görülür. Hemen sonrasında adlar ve soyut kavramlar ve sonrasında da sıfatlar, lakaplar, yakıştırmalar ve unvanlar gelmektedir. Sözlükte tespit edilen Türkçe kelimelerin yaşamın hemen hemen her alanında kullanılan sözcükler olduğu gözlemlenmiştir.

Tematik sınıflandırmalardan bazıları şu şekildedir: tabiat; емишь [emiş'] < yemiş, зейтинь [zeytin'] < zeytin; fauna; деве [deve] < deve, атмаджа [atmaca] < atmaca; tıp кюравъ

[körav’] < kör, илячь [ilyaç'] < ilaç; değerli taşlar ve elementler; бюлюръ [bülür’] < billur, кюкюртъ [kükürt’] < kükürt; renkler ve bunlarla ilgili kelimeler; турунджиянъ [turunciyan’] < turuncu, чивитъ [çivit’] < çivit; coğrafi adlar; гиоль [göl'] < göl, гечитъ [geçit’] < geçit; şehir ve köy hayatıyla ilgili adlandırmalar; чяиръ [çyair’] < çayır, чяршия [çyarşiya] < çarşı; ev eşyaları; дюшекъ [düşek’] < döşek, елекъ [elek’] < elek; ticari ve mesleki kelimeler; кесатъ [kesat’] < kesat, кефиль [kefil'] < kefil; aletler; бичкыя [biçk'iya] < bıçkı, земпаре [zempare] < zımpara; ölçüler; баремъ [barem’] < barem, бичимъ [biçim’] < biçim; silah ve askeri kelimeler; алятъ < [alyat] < alet (silah), аскеръ [asker’] < asker; yönetim ve idareyle ilgili adlandırmalar; елчия [elçiya] < elçi, емиръ [emir’] < emir; insanla ilgili vücut bölümleri ile akrabalık adları; балджъръ [baldır’] < baldır, баджанакъ [bacanak’] < bacanak; beslenme; кюфте [küfte] < köfte, локма [lokma] < lokma; giyim-kuşam; каяфетъ [kayafet’] < kıyafet, кемеръ [kemer’] < kemer; eğlenme ve eğlenmeyle ilgili kavramlar; зияфетъ [ziyafet’] < ziyafet, икрамъ [ikram’] < ikram; lakaplar ve unvanlar; аяръ [ayar’] < ayar (kurnaz), бабукчıа [babukçia] <babukçu (yalaka, tembel); dini terminoloji; халалъ [halal’] < helal, харамъ [haram’] < haram; soyut anlamlı kelimeler; ихтибарь [ihtibar] < itibar, іомюръ [ömür’] < ömür. fiiller; анмакъ [anmak’] < anmak, аннаттжрмакъ [annattırmak’] < anlattırmak.

Fonetik incelemeler sonucunda, Türkçeden Bulgarcaya alıntılanan sözcüklerde çeşitli ses olaylarının meydana geldiği görülmüştür. Türkçeden Bulgarcaya geçen kelimelerde görülen ses hadiseleri şu şekilde örneklendirilebilir: /e/</i/ değişimi; еспатъ [espat’] < ispat, кайретъ [kayret’] < gayret; ses türemesi; хамбарь [hambar '] < ambar, махна [mahna] < mana (kusur); ses düşmesi алачь [alaç'] < halaç, шкембе [şkembe] < işkembe; ünsüz tekleşmesi дикатъ [dikat’] < dikkat, кубе [kube] < kubbe; ünsüz ikizleşmesi; хилле [hille] < hile, маддамъ [maddam'] < madam; ünsüz benzeşmesi аннаттжрмакъ [annattırmak’] < anlattırmak, узуннамая [uzunnamaya] < uzunlamaya; göçüşme терджубе [tercube] < tecrübe; hece türemesi авджия [avciya] < avcı, бадеява [badeyaba] < bedava ve hece düşmesi, аратликъ [aratlık’] < ahiretlik (kardeşlik), заape [zaare] < zahire.

Yapılan morfolojik incelemeler neticesinde Türkçenin Bulgarca üzerindeki tesirinin yalnızca söz varlığı kapsamında olmadığı; aynı zamanda ekler bakımından da gerçekleştiği tespit edilmiştir. Sözlükte tespit edilen Türkçe çekim ekleri şunlardır: джия (ciya), чия(çiya) < +cı/+ci/+cu/+cü/+çı/+çi/+çu/+çü, лия (liya)< +lı/+li/+lu/+lü, лак, лик, +лук, +лък < +lık /+lik /+luk / +lük, макъ < -mak. Türkçedeki meslek yapım eki ve sahiplik eki Bulgarcaya

geçerken -ya ekini alarak değişikliğe uğramıştır. Örneğin; арабаджия [arabaciya] < arabacı, бояджия [boyaciya] < boyacı, атлия [atliya] < atlı, бахтлия [bahtliya] < bahtlı.

Türkçeden Bulgarcaya fillerle birlikte geçen Türkçe kip eklerine de rastlanır. Görülen geçmiş zaman eki ile çekimlenen fiiller Bulgarcada bazı değişiklikler geçirerek kullanılmış ve Bulgarca gramer yapılarıyla şu şekilde desteklenmiştir:

Görülen geçmiş zaman eki -dı,-di,-du,-dü; -tı,-ti,-tu,-tü, Bulgarcada iki farklı yapıda; -ca [-sa] ve -ca-ува [-sa -uva] eklerini alarak kullanılmıştır. Örneğin, tavlattırılmış > тавлаттардисанъ [tavlattardisan'] (s/48) sındırmak > санджрдисанъ [sandırdisan'] (s/44).

Tüm bu veriler ışığında, altı asra yakın bir arada yaşayan Türkçe ve Bulgarcanın dil ilişkileri bakımından yoğun etkileşimler geçirdiği görülmektedir. Bilhassa Türkçenin Bulgarca üzerinde söz varlığından ses ve şekil bilgisine kadar etki sahibi olduğu ve Türkçenin hayatın her alanında yoğun bir şekilde kullanıldığı, ayrıca toplumlar arasında yaşanan yoğun ilişkilerin bir dile nasıl yansıdığı açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Neticede dillerin izole yapılar olmadığı, çeşitli sebepler doğrultusunda birbirlerini etkiledikleri ve daima karşılıklı etkileşime müsait canlı unsurlar oldukları belirtilmiştir.

KAYNAKÇA

Aksan, D. (2015). Her Yönüyle Dil- Ana Çizgileriyle Dilbilim. (6. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Barthold, W. (2004). Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler. H. Dağ (Ed.) Ankara: Çağlar Yayınları.

Bloomfield, Leonard. (1933). Language. London: Unwin University Books.

Bulgarca Türkçe Sözlük Lingea- Dict. Erişim Adresi https://www.dict.com/bulgarca-turkce

Caferoğlu, A. (1970). Türk Dili Tarihi I, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çelebi, V. (2014) Gündelik Dil Felsefesi ve Austin'in Söz Edimleri Kuramı. Beytulhikme An International Journal of Philosophy. 4(1), 73-89.

Durkin, P. (2014). Borrowed Words: A History of Loanwords in English. Oxford: Oxford University Press.

Eker, S. (2006), Bosna'da Etno-Linguistik Yapı ve Türk Dili Kültürü Üzerine. Milli Folklör, 18(72), 71-84.

Ercilasun, A. (2016). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi. (13.Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Grannes A. (1996). Turco-Bulgarica. Articles in English and French concerning Turkish influence on Bulgarian. Band 30. Harrassowitz Verlag Wiesbaden

Grannes, A., Hauge K., Süleymanoğlu H. (2002). A Dictionary of Turkisms in Bulgarian: Oslo. Novus. The Institute for Comparative Research in Human Culture.

Haspelmath, M. & Tadmor, U. (2009). The Loanword Typology Project and the World Loanword Database. – In: Martin Haspelmath & Uri Tadmor (eds.), Loanwords in the World's Languages. A Comparative Handbook. Berlin: De Gruyter Mouton. 1-34.

İnalcık, H. (2005). Türkler ve Balkanlar. Bal-Tam Türklük Bilgisi (3), 20-44.

Johanson, L. (2001). Türk Dünyasının Sınırları: Türk Topluluklarının Gelişmesinde Bağlayıcı ve Ayırıcı Unsurlar (Çev. N. Demir). Türkbilig, (2), 168-177. (Orijinal makalenin yayım tarihi, 1987).

Johanson, L. (2018). Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler. (Çev. N. Demir) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karaağaç, G. (2008). Türkçe Verintiler Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karaağaç, G. (2012). Türkçe'nin Komşularıyla İlişkilerine Genel Bir Bakış. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 28(0), 359-406.

Karaağaç, G. (2013). Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Karasu, A. (2014). Tarihsel Süreç İçinde Balkan Dillerinin Türk Dili ve Kültürüyle İlişkisi (Sırpça, Makedonca, Bulgarca). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Korkmaz, Z. (1992). Gramer Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kubbealtı Lugatı. Erişim Adresi http://lugatim.com/

Küvlieva M. (1997). Milli Mücadele Döneminde Bulgar Sözlükçülük Çalışmaları, Sofya: Akademiçno Izd. Prof Dr. Marin Drinov.

Laakso, J. (2013). Loanword Research And Ideologies: Societas Linguistica Europaea-Conference. For the workshop "Historical linguistics and ideology", convened by Hans Henrich, Hock and Camiel Hamans, SLE Split. 1-12

Leontik, M. (2016). Потекло, адаптација и семантика на турскиот суфикс-ди/-ти/-DI/(-dı,-di,-du,-dü,-tı,-ti,-tu, tü) во македонскиот јазик. Годишен зборник 2016-Филолошки факултет, УГД-Штип, 8, 27-36.

Menges, K. H. (1968). The Turkic Languages and Peoples, An Introduction to Turkic Studies Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

Nişanyan, S. (2018). Nişanyan Sözlük Çağdaş Türkçenin Etimolojisi. Erişim Adresi https://www.nisanyansozluk.com/

Redhouse, J. W. (1880). Red House’s Turkish Dictionary. London: Bernand Quaritch.

Rousseau, J.J. (2018). Melodi ve Müziksel Taklit ile İlişki İçinde Dillerin Kökeni Üstüne Deneme. (Çev. Ö. Albayrak) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sağ, Z. (2019). Farsça Üzerinden Türkçeye Alıntılanmış Arapça Menşeli Kelimeler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sanchis, J. (2009). Linguistic paleontology and catastrophism. Erişim Adresi https://languagecontinuity.blogspot.com/2009/09/linguistic-paleontology-and.html

Stankova E., Harlakowa I. Bulgarian English; English Bulgarian Dictionary: Sofia. Naouka i izkustwo.

Tekin, T. (1987). Tuna Bulgarları ve Dilleri, Ankara: TDK.

Tekin, T. ve Ölmez, M. (1999). Türk Dilleri Giriş. İstanbul: Simurg.

Türk Dil Kurumu. Büyük Türkçe Sözlük. Erişim Adresi http://sozluk.gov.tr/

Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük. Erişim Adresi http://sozluk.gov.tr/

Türk Dil Kurumu. Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü. Erişim Adresi http://sozluk.gov.tr/

Yalçın, E. (2009). Türk-Bulgar Ortak Kültürü. Atatürk Yolu Dergisi. 11(43), 555-577.

Yenisoy, Hayriye (2007). Balkanlar El Kitabı. Dil ve Edebiyat, Karam & Vadi, III, 171-190.

Zafer Z. (2018). Türkçe-Bulgarca Sözlük: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Настева, (2001). Оливера Јашар Турските Лексички Елементи во Македонскиот Јазик, Институт за Македонски Јазик Крсте Мисирковски, Скопје

Павлев М. (1855). Речник на думи турски и гръцки в язика български. наредил и оимотил Александър Т. Живков; Букурещ: в книгопечатнята И. Копайнигова

TIPKIBASIM

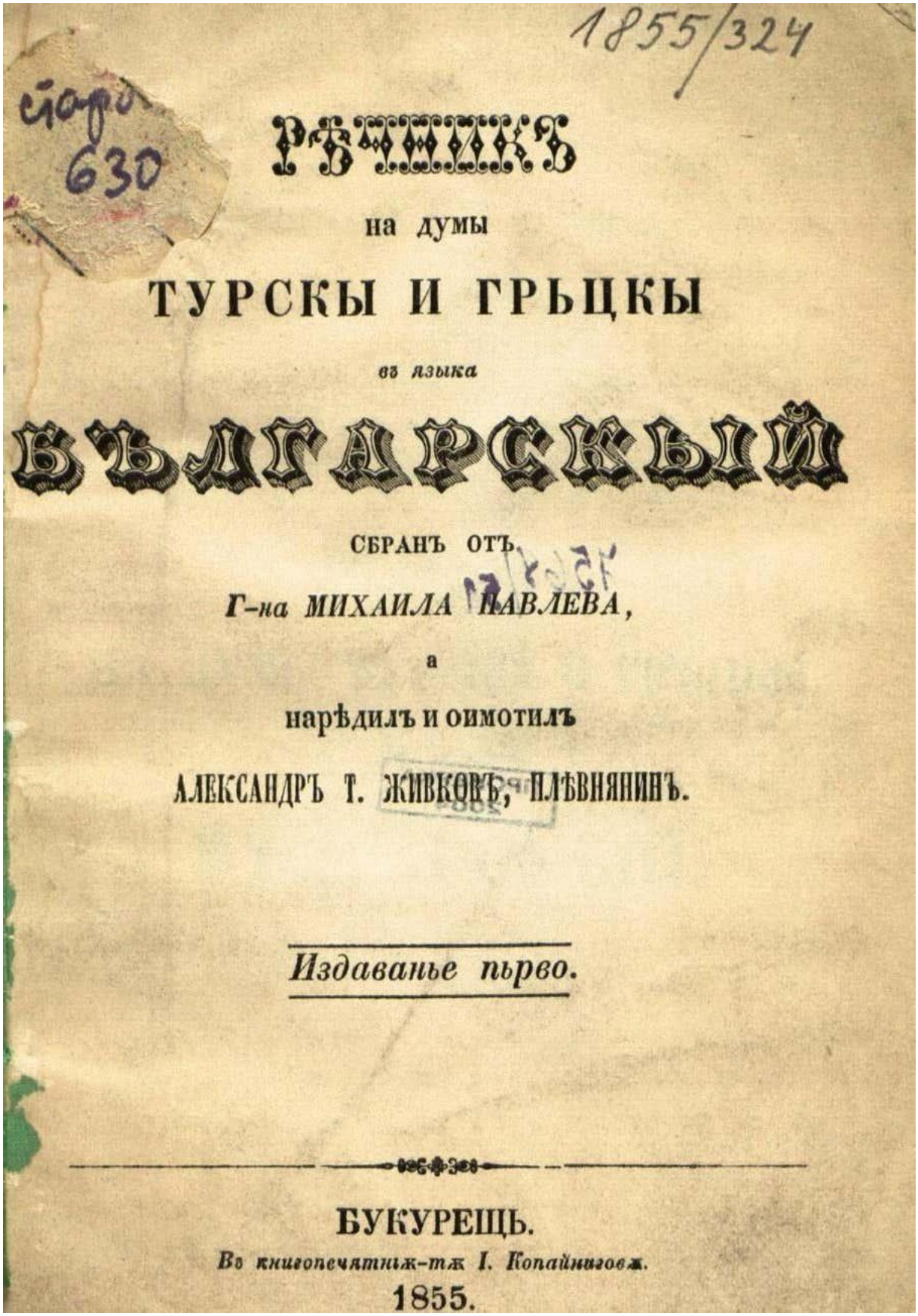

1855/324

РѢЧНИКЪ

на думы

ТУРСКЫ И ГРЬЦКЫ

въ языка

БѢЛГАРСКЬЙ

СБРАНЪ ОТЪ

Г-на МИХАИЛА ПАВЛЕВА,

а

нарѣдилъ и оимотилъ

АЛЕКСАНДРЪ Т. ЖИВКОВЪ, ПЛѢВНЯНИНЪ.

Издаванье пьрво.

БУКУРЕЩЬ.

Въ книгопечятниж-тж І. Копайниговж.

1855.

РѢЧНИКЪ

НА ДУМЫ ТУРСКЫ И ГРЪЦКЫ

въ языка

БЪЛГАРСКЫЙ.

НА НЕГОВО

Всеблагородіе

ВЕЛИКОГО АГА ГОСПОДИНА МОЙ ГОСПОДИНА

КОНСТ. ЧОКАНА

и пр. и пр.

Хвално-то нѣкогы-си наше Отечьство Българія като си радоваше добрины и хубости, колкото му бѣше спорно подарила природа-та и колкото го бѣше накычело добровлибенье-то на чѣлядь-тѫ му, и като си пріимаше въ навѣрность и всичкы-ты свои народны лихоимѣнія и правдины, оголися на край отъ всичко, което е за добрѫ чѣсть на единъ народъ отъ причинѫ-тѫ на противны-ты случкы, и има скѫдность и отъ най-потрѣбны-ты книгы.

Тѫзи скѫдность като виждамъ и азъ, и възусърдливъ за да му станѫ въ нѣчтичко-си полѣзенъ, та, като си побѫскахъ спорѣдъ силѫ-тѫ си, и направихъ Рѣчникъ на турско-грьцкы-ты думы прѣведены въ нашій языкъ, не си нерадѣхъ да го издамъ на свѣтъ,

ΤΩι

ΠΑΝΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΩι ΜΕΓΑΛΩι ΑΓΑι

ΚΥΡΙΩι μοι ΚΥΡΙΩι

Κ. ΤΖΟΚΑΝΘι

κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ἡ πάλαι ποτὲ κλεινὴ πατρὶς ἡμῶν Βουλγαρία χαίρουσα, ὅσα ἡ φύσις ἀφθόνως αὐτῇ ἐδωρήσατο ἀγαθὰ καὶ κάλλη καὶ ὅσα ἡ φιλοκαλλία τῶν τέκνων της κατεκόσμησεν αὐτὴν, ἀπολαμβάνουσα καὶ πάντα τὰ ἐθνικά της πλεονεκτήματα καὶ δικαιώματα ἐν ἀδείᾳ, ἀπεγυμνώθη τελευταῖον πάντων τῶν πρὸς εὐδαιμονίαν ἑνὸς ἔθνους, ἐκ τῶν ἐναντίων περιστάσεων, καὶ ἀποστερεῖται καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαιοτάτων βιβλίων.

Ταύτην τὴν στέρησιν ὁρῶν κἀγὼ, καὶ προθυμούμενος γενέσθαι αὐτῇ κατά τι ὠφέλιμος, φιλοπονήσας ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ τουρκο-γραικικῶν λέξεων μεταγλωττισμένων εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον Λεξικὸν, οὐκ ὤκνησα ἐκδοῦναι αὐτὸ εἰς φῶς, γινώσκων μὲν ὅτι τὸ ἔρ-

и сп знаяхъ, че тази работа бѣше вънъ отъ силы-ты ми, нъ желаяхъ да дамъ причина на по-доволны-ты сп и по-мждры-ты Отечници, за да ся побмщмть, та да направѣть другы по-полѣзны и по-съвръшены за просвѣтванье на мило-то ни Отечьство, сегы, когы всяка съсѣдска влака тичя съ сполнпскы крачкы къмто одобряванье, обакъ ся и надамъ, че е доволна да подопълни колко-годѣ сегышньо-то недостиганье.

За това тѫзи книжкѫ, като что е за общѫ полѕѫ на Отечьство, смѣяхъ да ѫ посвѣтѫ справедливо Вамъ доброприглѣдника нѣговъ; зачтото Ты непрѣстанно и Отечьство въобще ползовашь и всякыму отъ нѣговѫ-тѫ чѣлядь въ чюждѫ земѫ усърдно прѣдстоявашь;

„Дано татко Юпитере и Минерво и Апоплоне
Да ми бѣхѫ такевизи десять сынове . . . .“

Прінми ѫ като е тъй, родовлюбне и отьчновлюбне Мѫжьо, съ добрѫ волѭ, като бѣлякъ на дѫлбоко-то

γον ἠν πέραν τῶν δυνάμεῶν μου, βουλόμενος ὅμως τοῖς ἱκανοτέροις ἐμοῦ καί σοφωτέροις Πατριώταις ἀφορμὴ δοῦναι, ἵνα φιλοπονήσωσιν ὠφελιμότερα ἄλλα καὶ ἐντελέστερα πρὸς φωτισμὸν τῆς φίλης ἡμῶν Πατρίδος, ἤδη, ὅτε πᾶν ἔθνος γειτονικὸν τρέχει γιγαντιαίοις βήμασι πρὸς βελτίωσιν, ἀλλ' ἱκανὸν πρὸς ἀναπλήρωσιν ὁπωσοῦν τῆς ἐνεστώσης ἐλλείψεως.

Ταύτην οὖν τὴν βίβλον, ὡς ἀφορῶσαν τὸ κοινὸν τῆς Πατρίδος ὄφελος, ἐτόλμησα ἀναθεῖναι δικαίως Σοὶ τῷ εὐεργέτῃ αὐτῆς. Σὺ γὰρ ἀεννάως καὶ τὴν Πατρίδα κοινῶς ὠφελεῖς καὶ ἕνα ἕκαστον τῶν τέκνων αὐτῆς ἐν τῇ ἀλλοδαπεῖ προθύμως προστατεύεις.

„Αἲ γαρ Ζεῦ πάτερ καὶ Ἀθηναίη καὶ Ἄπολλον
Τοῖοί μοι δέκα εἶησαν υἷες . . . .“

Δέξαι οὖν, φιλογενέστατε καὶ φιλόπατρι Ἀνερ, εὐμενῶς ταύτην, ὡς τεκμήριον τῆς βαθείας εὐγνωμοσύνης

ми благоразуміе зарадъ доброприглѣдно-то и бащинско-то Ви за мень най-малкый-а Съотечникъ за грыжванье, безъ да приглѣдвашь и ничтожность-тж на този, дѣто ся принося, колкото на усьрдность-тж на този, дѣто принося.

Дано да застанеше на много годинъ хваленье въ всякы благополучай и поможникъ на смирено-то наше Отечьство!

Благопокоривъ

Александръ Т. Живковъ.

μου ἕνεκα τῆς πρὸς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον Πατριώτην εὐεργετικῆς καὶ πατρικῆς Ὑμῶν κηδεμονίας, μηδόλως ἀποβλέπων καὶ τὴν εὐτέλειαν τοῦ προσφερομένου, ὅπον εἰς τὸ πρόθυμον τῆς προαιρέσεως τοῦ προσφέροντος.

Ζώης ἐπιμήκιστον ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ καύχημα καὶ ἀρωγὸς διατελῶν τῆς ταπεινῆς ἡμῶν Πατρίδος!

Εὐπειθὴς

Ἀλέξανδρος Θ. Ζίβκωφ.

Прѣдговоръ.

Мнозина отъ Музовлибены-ты ни Еднородци ся залавять въ писуванія, наистина, не бесполѣзны, зачто въ нашѫ-тѫ сиротѫ Книжнинѫ сѫ полѣзны и каквы да сѫ, нъ безъ да пообърнѫть что-годѣ по́-вечь око и на най-нѫждно-то и най-дотрѣбовано-то. Бѫщенье-то за сбиръ на чюжды думы изъ языка ни, та да ся може истласка изъ нѣго този омразенъ смѣсъ, който потъмнова свѣтлинѫ-тѫ и умалова блѣщивы-ты разы на прѣимѫщіе-то му, е неотмѣнна и най-свята длъжность всякыму отъ нашянци-ты; зачто неразработеный и неотъкменый языкъ никогы недонася успѣхъ, пѫкъ е и срамотно и непростено намъ да имаме такъвъ языкъ прохваленъ отъ просвѣтеный свѣтъ зарадъ имотство-то му, и да нерадѣемь за нѣго, за нѣговѫ-тѫ приро-дность и яснѫ еднаквость, нъ да го трупаме съ тъмны различности и шярове, и да правиме като когы нѣкой-си щѣшь нещѣщь ти туря, или клапѫ, или пьнчюгѫ, и-ли оковы, на рамо, на шіѭ, на рѫцѣ, на крака безъ да сѫ никакъ твои; или като когы за имотъ спечя-

*

ленъ . . . незнамъ какъ, зинжли выкаме, че имотъ-тъ ни е отъ бѫщенье съ потъ; или като когы сме пріяли даръ отъ нѣкого-си, пѫкъ не ни го иска веке; ако сме съ човѣщинѫ човѣци зето-то назаямъ ся пада да го вьрнемь назадъ.

Какъ може да си даде нѣкой съ мысъль, че сѫ думы-ты на языка ни? отъ подражяванье на природѫтѫ, отъ отъкмуванье, отъ сбиръ отъ тукъ тамъ? или отъ всичко наедно? Явно, че отъ всичко наедно? Когыто додохѫ Българе-ти най-напрѣдъ по тука изъ Българіѫ, знаяхѫ ли тіи какво е, *даскалъ, школа, кыръ, чорбаджія, маанета, севда?* Знаяхѫ ли, нѣкакъ отъ далѣко, наши-ти дѣды, какво сѫ, *кусури, душмани, хайдуци, сеизи, тефтердаре?* Знаяхѫ ли стари-ти Българе, каквы цапанія сѫ, *еглендисванія, сакѫлдисванія?* Знаяхѫ ли тіи че щѫть додѫть нѣкогы-си Турци въ Европѫ, та отъ тѣхъ да ни донесѫть кылипирджіити Фанаріотскы, *кылипиры-ты, хатѫры-ты, локмы-ты, качармы-ты, музеверлици-ты, мунафѫкляци-ты?* Знаяхѫ ли майкы-ты тогывашны, какво ще рече, *панглика, ширитъ, чяджрь, армагань?* Знаяхѫ ли бойници-ти Аттилови, или пълкове-ти Асенови, Владимирови, какво е *бимбашія, юзбашія, кѫрсердарь, байрактарь, дженкъ, юрушь, силяхъ?* Знаяхѫ ли сѫдници-ти тѣхни, какво е *кадійница, мехкеме, дивань, давія?* Безъ двоумицѫ че не;

нъ пакъ си можяхѫ и безъ тези думы да ся разговарѭть и да си разбирѭть испомежду.

Едны такывы думы видѣхме че не сѫ наши; нъ какъ ли да сме гы ныя зели? дали сме гы откраднѫли? дали сме гы грабнѫли? дали ни гы е дарилъ нѣкой-си? дали ни е насилилъ нѣкой-си да гы пріемемь? или сме си гы назаемнѫли? Ако да сме гы откраднѫли или грабнѫли, сѣди ли ни добрѣ да бѫдемь таквизи човѣци? ако да сме гы зели назаямъ трѣбва да глѣдаме да гы върнемь, ако искаме да сме честити човѣци. Ако да сме насилени, никой не е чюлъ отъ нѣкой запрѣнъ, че му сѫ драгы клапы-ты и пынчюгы-ты. Ако ли пѫкъ ни сѫ дадены даръ и ни е обрѫгнѫлъ языкъ-тъ съ тѣхъ, втѫлпете си едно сиромашко, голо момиче, одрипѫно и окѫрповано съ мылостынѭ, на гърба съ селянскѫ ризицѫ, отпрѣдъ съ прѣстилкѫ, отзадъ съ сукманецъ, на крака-та съ калци и раскривены калевры, съ разчорловенѫ косѫ, позабулено съ забрадникъ. Наистина, че не му ся види голотія-та, носи дрѣшкы отъ милостынѭ; нъ лѣгома е за пощѣвкѫ еднѫ такавѫ добѫ (състояніе)?

А нашій языкъ не е пакъ въ добѫ-тѫ на едно таково момиче; вещество-то му е Славянско, сир. нѣгово-си, изводъ-тъ му е Славянкы, сир. нѣговъ-си, и мотъ-тъ му майчинъ е голѣмъ и спорянъ, нъ нѣчто-си му не достига, сир. че ся кѫрпи съ чюждѫ честь безъ

да прѣисква майчинѫ-тѫ си. Доба-та на нашій языкъ не е като не това сирашко момиче; нашій языкъ си има майчиный си имотъ, и го прави непознатъ само чюждо-то одрипѫно облѣкло.

Българе-ти, зачтото глѣдахѫ че имъ нестигать нѣколко-си думы за да ся въскачѭть и тіи на Парнасъ, зехѫ думѫ-тѫ *севда*, тъкмо като Грици-ти думѫ-тѫ *каймаканисъ*, оставихѫ думѫ-тѫ *либовь*, *либенье*, както бѣхѫ оставили Грьци-ти думѫ-тѫ *топотиритисъ*; за бравихѫ думѫ-тѫ *мирство*, като грьци-ти думѫ-тѫ *Елленъ*, и закачихѫ да думать *рахатъ*, като Грьци-ти *Ромеосъ*. — Толкось стои прилично на Гърци-ти, когы ся думать *Ромеи*, колкото и намъ, когы ся думаме че сме *рахатъ*. — Забравихѫ думѫ-тѫ *брань, биткa*, и намѣсто неѭ зехѫ думѫ-тѫ *кавга*, сир. *караница* (зачто *кавга* чисто *каранье* ще рече), и закачихѫ да надда-вать; *кавгаджія, кавгалія*, сир. като нѣмахѫ веке съ какво да ся біѭть въ биткы, зачто изгубихѫ орѫжья-та, закачихѫ да ся карать и помежду-си . . . Кол-кото още думаме на дълго, толкось по-вече раздоръ-тъ става по-голѣмъ; нъ ся запирамъ тукъ съ мысъль, че е доста единъ кривакъ на едны кола грънци.

Лѣсно сегы може ся разбере какъ ся оимоти Бъл-гарскый языкъ съ сбирщины и наддавкы. Видѣхѫ гор-кы-ти Българе, че съ сбирщины и наддавкы намѣсто да ся качѭть на Парнасъ, тіи ся засѣднѫхѫ на чю-

клинѫ. Закачихѫ едни да исхвьргать и да чистѭть, другы да прѣдирвать; закачихѫ да турѭть камыкъ врьхъ камыкъ, и ако вьрвѭть все тъй, може нѣкакъ да ся покачѭть, ако не на нѣкоѭ планинѫ, а то понѣ на нѣкой врьхъ.

Г-нъ М. Павлевъ, като единъ родолюбивъ Българинъ, отъ сьрдце ся бѫскалъ за да принесе рожбѫ на мило-то си Отечьство, въ което си е най-напрѣдъ куснѫлъ сладкѫ-тѫ очевнѫ видѣлинѫ, сбиранье-то на този Рѣчникъ, когото азъ, съвсе че не бѣхъ врѣденъ да ся захванѭ за еднѫ таквѫзи мѫчнѫ работѫ, зехъ го върху си, нарѣдихъ го и му пооимотихъ сбиранье-то, изяснихъ му всяка дума Българскы какъ е, и какъ ся може рече, и дѣто не ся намирахѫ думы отъ говоримый языкъ, затичвахся тамъ, отдѣто ни излазя и имято, и кръвь-та, и грѫды-ты, и мѣсо-то, и сѫщо-то млѣко, дѣто сме го сукали. Нашій языкъ е Българскый както и Славянскый, нъ подъ друго право; и сегы е дума да ся разработи, а да ся разработи ще рече, да ся отрѣби, да ся очисти отъ ръжды, и да му ся даде въспитванье спорядъ природѫтѫ му, пѫкъ на това въспитванье трѣбва да съпикасваме п да вникнуваме като на всяко въспитванье. Неизлазять отъ всякѫ чѣлядь добры дѣца; неизлазя отъ перо-то на всичкы-ты писателе языкъ както приличя. Въ еднѫ кѫщѫ, дѣто баща-та ходи на еднѫ странѫ,

а майка-та на другѫ, дѣца-та, вѣрѫ истинѫ, имѫть различны кыпове, и какъ щѫть излѣзѫть, когы станѫть на врѣсть, Богъ знае. На писателе-ты, които обыкалять то тукъ то тамъ, на лѣво и на дѣсно, и ликать на книгѫ, каквото имъ доде, безъ разсѫдъ, безъ сговоръ съ другы-ты, безъ цѣль, както имъ сѫ постѫпкы-ты, тъй имъ е и языкъ-тъ.

Какъвъ е този грѣхъ, дѣто за едны нѣчта толкось важны, толкось народны, да наширва, да дума, да разнася иманье нѣкой-си толкось, та да си спечяли еднѫ грамадѫ непріятеле!

Пѫкъ незнамъ какъ та нѣкои-си думать и имѫть всѣ за пó-добрѣ и за пó-лѣсно, *темесукъ* а не *записъ, записка,-ихтибарь* а не *честь,-баиръ* а не *врьхъ*, или какъ-годѣ инакъ по Българскы; познавашь тутакъси, че тези човѣци трѣбва да имѫть тегленье-то отъ сьрдце на мухы-ты или брѫмбары-ты, които заминвать цвѣтья-та та кацновать . . . незнамъ дѣ; тези човѣци искать да имѫть, или имя незнамъ какъ, или очи незнамъ какъ, или главѫ . . . съ еднѫ рѣчь, искать да сѫ бѣлѣжени.

Това е, милы мои Дѣчица, токо речи, всичкый-тъ този *Рьчникъ на думы Турскы и Грьцкы;* вамъ ви ся казва да гы познавате, и вамъ приличя да направите, да ся нечюѫть веке ни въ писуванія-та ви, ни въ уста-та ви, ни въ кѫщи-ты ви, когы станете и

вы нѣкогы-си мѫжье и бащи на чѣлядь; стари-ти ни незнаяхѫ толкосъ книгѫ като васъ, и пакъ колко-годѣ поисхвьрлихѫ доста *виліяты*, *школы*, *даскалы*, а вы нещѣте ли можя да дадете на ваши-ты дѣца този чистый, истрѣбеный и разработеный языкъ както нѣговити братья отъ еднѫ майкѫ?

Съвсе това мнозина думатъ; добро е всичко, нъ на народа му трѣбвать знанія, и да му гы даде нѣкой-си нѫждно е да му гы показва съ думы знаяны отъ нѣго. И азъ казвамъ че на народа трѣбвать знанія, и да му ся дадѫть, трѣбва най-напрѣдъ да го научишь книгѫ та да чете; пѫкъ напконъ трѣбва и Господство ти да имашь и знанія, и прьвоначяла, и порѣдъ та да можешь му да знанія. Какъ ся дадохѫ и ся давать знанія на подновены-ты Грьци съ думы-ты Италіянскы и Турскы съ *акторпсъ*, *кадисъ*, *мухтисъ*, *сеизисъ*, или съ исхвьрганье-то на едны таквысь безчетны думы и цѣлость-тѫ въ ветхы-ты и забравены-ты? Какъ е зелъ и зема знанія Французскый народъ? съ тьмно-то и неотбрано-то говоренье на нахыи-ты или съ языка Фенелоновъ? Пѫкъ въ кой ли народъ ся внесохѫ или ся може внесѫть знанія съ неразработенъ и неотъкменъ языкъ? За да даде нѣкой-си знанія на народа трѣбва да има той най-напрѣдъ, и да гы има нѣкакъ на подрѣбно въ главѫ-тѫ си, да не сѫ натрупѫны, че тогыва както и да пише, никой

не му отбира. Пѫкъ най-напрѣдъ отъ единъ писатель, въ всичкый свѣтъ ся иска слогъ, и всичко-то свойство на знаніе-то да си има свое-то имя. Писатель-тъ, то ся знае, че трѣбва да знае по́-вече отъ колкото народъ-тъ, зачто той, когы зема еднѫ книгѫ въ рѫкѫ, иска да научи понѣчтичко, сир. и знанія и имяна на тези знанія. Отъ писателя когы е тъй ся иска слогъ, а като ся рече слогъ нещо ся рече думы благородны и разнородны съ цѣлость-тѫ на единъ языкъ; отъ писатель Българинъ да ся иска слогъ Българскы, а отъ мѫжь, да ся иска порѣдъ. По нѣкѫдѣ нѣкоѭ думѫ ако и да ѭ неразбира простый-тъ, той единъ пѫть, ако е научилъ да чете, пыта и ся двойно ползова. Попытай нѣкого-си, какво ся ползова Българинъ-тъ, ако рече *отечьство* а не *виліятъ*? Пытамъ и азъ, какво ся ползова, ако рече *виліятъ* а не *отечьство*? Какво ся ползова Грькъ-тъ, ако рече *агогыятисъ* а не *кыраджисъ*, *скыникосъ* а не *акторпсъ*? Толкова ся ползова, когыто има нѣкой-си свое-то си, та не дири чюждо. Когы е за да си исчистимъ языка отъ чюжденство и отъ думы заръждялы, когы е да ся даде на Българина единъ языкъ по́-разработенъ отъ колкото тогова, дѣто го еималъ до сегы; когы е дума да ся съблѣче языкъ-тъ едны дрипы, то тогыва ны хващять като нѣкои вьртоглави съжалявалны чювствованія за народа, и съ вьршнія-та и относкы-ты си недаваме показы, токо

какъ да можемь да го (прѣпазаруваме) и да го снемемь по́-вече надолѣ отъ стѫпа му. Срамно е, Господиновци, да стоимь на срѣща всичко, каквото е Чисто-Българско, и да ставаме заставаче на едны думы, които, колкото врѣмя гы обдьржяме, като помѣнни сѫ врьхъ листья-та наши на едны врѣмяна врѣдны за оплакванье и за срамъ на робство-то. Българе! земете си назадъ думы-ты ваши, дирете гы насѫду дѣто ся говори Българскый языкъ, дирете гы въ ваши-ты книгы, въ ваши-ты ветхы ржкописы, въ майчиный си языкъ, и ся опрѣдѣлете само въ ваши-ты правици. Съ накѫрпенъ языкъ сте были толкось годины, та знаете какъ ви вьрви; поопытайтеся и съ свой-а си и щѣте видѣ какъ ще ви трьгне. Обьрнетеся та повижте какъвъ пѫть ви отвори найглавный ви Писатель благаткый Юр. Венелинъ, като раздири и ви обяви и стѫпкы-ты и носкы-ты на ваши-ты Прѣдѣды. Този почетенъ и незабравенъ мѫжь е чювствовалъ, буденъ стоялъ и ся е потилъ за васъ. Почетете чювствованія-та на оногова, дѣто ви е искалъ добро-то, и недѣйте прави като жидовци-ти, които умарять свои-ты учителе. — А! А! А! Българіо, зачто нѣмахъ сльзы-ты Іереміевы, зачто нѣмахъ душѫ-тѫ му провидливѫ, за да плачѫ както оплакваше той святый-а Градъ!!! Ты си си напоила съ оцетъ и съ жлъчкѫ всичкы-ты, които ти сѫ поискали

добро-то, и си ся оставила измамена отъ онизи, които ти блажихѫ загубѫ-тѫ. . . . .

Александръ Т. Живковъ.

На 1 Юнія, 1855.

Букурещь.

РѢЧНИКЪ

на думы

ТУРСКЫ И ГРЬЦКЫ ВЪ ЯЗЫКА БЪЛГАРСКЫЙ.

А.

АБА, Бало, осмакыня.
АБДАЛЖКЪ, Заплѣсванье, заплѣснуванье.
АБДАЛЪ, Заплѣсъ, лапнишь, заплѣснѫтъ.
АБРАШЬ, Лунявъ, луничявъ.
АВДЖІЯ, Ловець, Ловчія.
АВДЖИЛЖКЪ, Ловство, ловлѣнина, ловителство, §. *метаф.* дебенье, прѣслѣдванье.
АВЪ, Ловъ, ловитва, ловля, ловлѣніе.
А,!А, Срѣдорякъ, островъ.

АДЖ.

АДАМЪ-БОЮ, Човѣшка израсть.
АДАШЬ, Едноимець, едноимникъ, съименъ.
АДЕТЪ, Обычяй, навыкъ, привыкъ, обыкновеніе. §. нъравъ, нравъ.
АДЖАИПЪ, Чюдно, чюдесно.
АДЖЕИСВАМЪ, Пожалвамъ, жалѫ, съжалвамъ.
АДЖЕБА } да ли.
АДЖЕБЪ }
АДЖЕМАКЪ, Съжалванье

пожаляванье, жаленье, жалость.

АДЖЕМАЛѫКЪ, Глупъвщина, глупъвина, глупость.

АДЖИЗЛѫКЪ, Горчивина, горчина, горчивость.

АДЖИЛЕ, Набьрзо, бьрзо, наскоро.

АДЪ, *гр* пькъль, вѣчна мѫка, прѣисподня.

АДѫМЪ, Раскрачь, прѣкрачь, крачка.

АЖДЕРХА, Вижь ламмья.

АЗГѫНЛѫКЪ, Бѣснина, бѣснота, разбѣснуванье, разбѣсуванье.

АЗГѫНЪ, Бѣсенъ, разбѣсенъ.

АЗДИСВАМЪ, Подлютявамъ, разврѣждамъ, §. разбѣснявамся.

АЗЛѫКЪ, Засипъ.

АЗМАКЪ, Млака, мочярь, потрьслякъ, глибь, тьрсей.

АЙЛЯКЪ, Празденъ, бездѣленъ.

АЙЛѫКЪ, Плата мѣсячна, мѣсячина.

АЙНАДЖИЛѫКЪ, Опъчина, опъкщина.

АЙНАДЖІЯ, Опъкъ.

АКАѢЕТЪ, Когы да е, или когы, както да е, или какъ.

АКАНТІЯ, Вижь акѫнтія.

АКЛѫШМАКЪ, Отъкмяванье, погода, погаждавье.

АКРАБА. Свой, свойникъ, роднина.

АКРАНИНЪ, врѣстникъ, едновръстникъ, съвръстникъ.

АКѫЛЛІЯ, Уменъ, разуменъ, мѫдръ.

АКѫНТІЯ, Отичванье [отъ отичвася вода], стрьвнотеченіе.

АЛАДЖАКЪ, Земанье, зиманье.

АЛЕ.

АЛАДЖІЯ, Купувачь, купець.

АЛАЙ, Тържество, обрядъ, обрядчикъ, тържественъ обрѣдъ, ходъ, служба, опълченіе.

АЛАЧЬ, Вижь халачь.

АЛАШИКЪ, Наученъ, обрѫгнѫтъ, вгуренъ, огуренъ.

АЛАШМА, обрѫгванье, научванье, наука, вгуряванье, огуряванье.

АЛАЩИСАНЪ, Вижь алашикъ.

АЛАЩИСВАМЪ, Обрѫгвамъ, научвамся, вгуровамся, огуровамся.

АЛДѪРИСВАМЪ, договѣдвамся, съземамся, осѣтвамъ. §. Прикавамъ наземанье. §. Подемамъ.

АЛДѪРМАКЪ, Договѣдванье, свѣщянье, съземанье. §. Прикань на земанье.

АНМ.

АЛЕФЪ, Пламыкъ, пламныкъ, пламень.

АЛЛА, *гр.* съѫзъ. Нъ, най.

АЛЧЯКЪ, доленъ, нисъкъ.

АЛЯТЪ, орѫдіе, сѣчево.

АЛѪШЬ-ВЕРИШЬ, Земанье даванье, търговія, търговщина.

АМААНЕТЪ / **АМАНЕТЪ** Залогъ, залога. §. Вързялъ, мытовьрзяль, търговскы пары.

АМАНЪ, Варе, варай.

АМБАРЬ, Вижь хамбарь.

АНАЛОГЫЯ, Уравненіе, Въздрѫчіе, съразмѣрность, съмѣрность.

АНГАРІЯ, Вижь гарія.

АНДИСВАМЪ, Спомѣнявамъ, спомѣнувамъ, наумявамъ, подсѣщамъ.

АНДЖАКЪ, Вижь алла.

АНКОРА *гр.* Котка, котва.

АНМАКЪ, Спомѣняванье,

АРК.

наумѣванье, подсѣщанье.

АННАТТЖРМАКЪ, Доказванье, расказванье.

АННАШЖЛДЖ, Разумѣся, разбрася.

АНТИКА, Старина, дрѣвность.

АПЖНСЖЗЪ, ненадѣйно, напрасно, безнадеждбно.

АРАБАДЖІЯ, Коларь, коларинъ, коларникъ.

АРАБА-ЮЛУ, Колялникъ, обитъ пжть.

АРАТЛИКЪ, Побратнмъ.

АРГАТИМЪ, Вижь ергатинъ.

АРЕСВАМЪ, *гр.* Угаждамъ, угодно ми е, въгодно ми е, хващя ми очи-ты.

АРЕТМЕКЪ, Засрамванье, засрамуванье.

АРЗУАЛ, Вижь харзуал.

АРКА, Гръбъ, §. поддрьжникъ, защитникъ, закрылникъ.

АРЖ.

АРКАДАШЬ, Другарь, другаринъ.

АРКАРЖ, Тутакъси, тутакси, тось-чясъ, тозичясъ.

АРМАГАНЬ, Поклонъ, подаръкъ, даръ.

АРМАНЬ, *гр.* Гумно.

АРМЕЯ, *гр* Разсоль, прѣсоль.

АРОМАТЪ, *гр.* Благовонна былка, благовонія.

АРПАДЖИКЪ, лученъ, разсадъ.

АРРАВОНА, Вижь пей.

АРТЖКЪ, По́-вече, по́вечь, излишно.

АРТЖРДИСВАМЪ, Наддавамъ, отхврьлямъ, отхрьгамъ.

АРЪ, Срамъ, стыдь, срамота, стыдливость.

АРЖ, Раздалѣчь, нараздалѣчь, растояніе, отстояніе, подалье, мѣждина.

АРЖЛЖКЪ, Мѣждина, испомежду.

АХМ.

АСКЕРЪ, Войска, воинство.
АСЛАНЬ, Лѣвъ, львъ.
АСЛЖ, истина, сѫщо, истника.
АСМА, Лѣторасъль, хврасть, лоза.
АСТАРЪ, подплатка, рѣдко платно.
АТЛІЯ, Конникъ, конюхъ, коняникъ.
АТМАДЖА, Соколь.
АТЪ, Неподвитъ конь.
АФЕРИМЪ, Блазѣ! благоже! твьрдѣ добрѣ! много добрѣ!
АФЕТТИМЪ, Опростихъ, простихъ.
АФИФЪ, Тьнъкъ, слабъ, тьнкулястъ, слабичякъ, истънченъ.
АФІОНЪ, Опіумъ, сънна былка.
АФЪ, Прошка, опростяванье, простяванье.
АХКЖРЖ, Напрѣко, напрѣкы, напрѣспрѣкы.
АХМАКЪ, простъ, глупъвъ, лапнишь, гламъвъ.
АХТАПОТЬ, Вижь октаподъ
АХЧІЙКА, Поварнпца, готварка.
АХЧІЙНИЦА, Готварница, поварня, соколница, кухня.
АХЧІЯ, Готвачь, поварь, поварникъ.
АХЖРЪ, Внжь яхжръ.
АЧИГІОЗЪ, Гадаринъ, гадарь, очетворець, отворенъ, очевадникъ.
АЧИКЪ, Отворенъ.
АШИКЛЖКЪ, Вѣшство, хытрина, хытрость, искуство.
АШИКЪ, Вѣшь, строинъ, хытръ, искусенъ.
АШИКЯАРЕ, Явно, очевидно.
АШИРТЪ, Прикалено, отвънмѣрно.
АШІЙКА } Присада, при-
АШІЯ } садка.

АШІ.

БАЙ.

АШЛАДИСВАМЪ, присаждамъ.
АШЛАМА, Присадка.
АШНАЛЖКЪ, Пріятелство.
АЯРЪ, Хытъръ. §. опытъ, испытъ, прѣпытъ.

Б.

БААРЕ-БЮТЮНЪ, Цѣлъ цѣлокупенъ.
БАБА, Баща, тато, отьць.
БАБАЛЖКЪ, тьстъ.
БАБУКЧІА, Чьхларь, чьхларинъ.
БАДЕЯВА, помѣнь, поклонъ, даръ, помана (отъ помянѫ), даромъ, туне.
БАДЖА, Кумынь, дымникъ.
БАДЖАКЪ, Крачюль.
БАДЖАНАКЪ, Своякъ.
БАЗИ-КЕРЕТЪ, Наврѣмены, понѣкогы, понѣкогажь.

БАР.

БАЙРАКТАРЪ, Прапорщикъ, знамяносець, знамяноносенъ, хоржгвоносець.
БАЙРАКЪ, Хоржгвь, знамя, знаменіе, прапорьцъ, бѣлякъ.
БАИРЪ, Ръглина, ръть, врьхъ, бърдо, могыла, зжбярь.
БАКАМЪ, Вьрзія, красилно дърво.
БАКІЯ, Остатькъ.
БАКЛА, Едъръ бобъ.
БАКЛАВА, Точено, мѣдница.
БАКТИСВАМЪ, Дотѣгнувамъ, додѣвамъ, омрьзнувамъ.
БАКШИШЬ, Поклонъ, подаръкъ, доброволенъ, произволенъ даръ.
БАКЖРЪ, Мѣдь.
БАЛДЖРЪ, Крачюнъ, дебѣль, дебѣлина.
БАЛТІЯ, Брадва, топоръ, сѣкыра.
БАРАБАРЪ, наедно, изе-

дно, заедно, равно, изравно.

БАРАШИКЪ, Помирява-нье, помирство, миръ, удобруванье, сговор-ванье.

БАРДАКЪ, Кърчягъ.

БАРЕМЪ, Понѣ.

БАРУТЪ, пушченъ прахъ, пушяченъ прахъ.

БАСАМАКЪ, Стѫпало, стѫпъ, стьпень, стѫпа, стѫпникъ.

БАСКѪНЛѪКЪ, Разбой, разбиванье, врьхлѣтва-нье, нападнуванье

БАСМА, Пѫстрило, пе-чятенъ платъ.

БАСЪ, Захващаница, захващанка, облогъ.

БАТАКЧІЯ, Пропадникъ, пропастникъ.

БАТАКЪ, Тыня, локва, каль.

БАТАРДИСВАМЪ, Про-падвамъ, погрязнувамъ, погрѫжавамъ.

БАТКѪNЪ, Вхлѫбнѫтъ.

БАТТИСВАМЪ, Потъ-новамъ, потъвамъ, за-глѫзновамъ, загля-звамъ.

БАХТЛІЯ, Чѣститъ, чя-ститъ щастливъ, бла-гополученъ.

БАХТЪ, Чѣсть, щастіе, получяй.

БАХТЪ-СѪЗЪ, Злочѣ-стенъ, злочѣстъ, зло-полученъ, злощастенъ.

БАХЧОВАНИНЪ, гради-нарь, градинаринъ.

БАХЧЯ, Градина, садъ.

БАШАБАШЪ, Равно и равно, едно за друго.

БАШАБОШЪ, Празденъ, праздноглавямъ.

БАШАРДИСВАМЪ, Спо-лучвамъ, налучовамъ.

БАШКА, Отдѣлно, осо-бно, особито. §. инакъ, друго-яче.

БАШКА-ТЮРЛІЯ, Инакъ, друго-яче.

БАШЛАМА, Поклонъ, по-

БЕК.

даръ, подаръкъ, даръ. §. приставка.

БАШЛЖКЪ, Оглавникъ, углавникъ, оглавъ.

БАШЬ, Главатарь, главенъ, най-голѣмъ. § вижь юсте.

БАХЪ-Я } Май, токо
БАЯА } май.

БАЯЛДИСВАМЪ, Примирамъ, обмирамъ.

БЕДЕЛЪ, За менѣ, за мень, на мое мѣсто, на мѣсто мень.

БЕДЖИТЪ, Нжждно, твьрдѣ потрѣбно.

БЕЗБЕЛЛИ, Явно, природно.

БЕЗДИСВАМЪ, Отричямся, отхвьргамся.

БЕЗИРЪ, Лѣнъ.

БЕЗИРЪ-ЯА, Лѣнено масло.

БЕКЛЕМЕ, Вардія, стража, паза.

БЕКРИЛИКЪ, Піянство.

БЕКРІЯ, Піянець, піянеца.

БИЛ.

БЕКЧІЯ, Падаринъ, падарь, вардачь.

БЕКЯРИНЪ, Неженякъ, неженець, свободенъ.

БЕЛКЫМЪ, нѣма, лѣгома, лѣгоми. § може нѣкакъ, можно, можеся.

БЕЛЪ-ЕТМЕМЪ, не ся угърбямъ, не ся подавамъ, не ся покорявамъ, не ся скланямъ.

БЕЛЯЗИКЪ, Вижь билязикъ.

БЕЛЯ, Пакость, напасть, тягость, немирство, беспокойство.

БЕНТЪ, Язъ.

БЕРБЕРИНЪ, Бріячь.

БЕРЕКЕТЪ, Споръ, изобиліе, обиліе, рѣха.

БЕСЛЕМЕ, Храненикъ, посыненикъ, посыненъ.

БЕТЪ, Грозно, безобразно, скотина.

БИКМЕ, Сукарь копринен.

БИЛГЫЯ, Гладилка, гладило, точило, острилка, острило.
БИЛДИКЪ, Познайникъ, познаникъ, познатъ.
БИЛИГЫЯ, Вижь билгыя.
БИЛЮКБАША, Пълководець, главатарь.
БИЛЮКЪ, Вижь бюлюкъ.
БИЛЮРЪ, Голоть, по *гр.* кристалль, Хрусталь.
БИЛЬЯЗИКЪ, Грывна.
БИНА, Сграда, зданіе.
БИРАЗЪ, Малко нѣчто.
БИРДЕ, И да е, ако е, чяко, нѣка е.
БИРДЕНЪ, Изеднѫжь, изведнѫжь.
БИРЛИКЪ, Съединенъ, съгласенъ. §. заедно, наедно, ведно, въедно.
БИРЪ-КАРАРЪ, Непрѣстанно.
БИРЪ-КЕРЕТЪ, Веднѫжь, въеднѫжь, еднѫжь, единъ пѫть.
ВИРЪ-ЮЗЛІЯ, Едноликъ, съ едно лице.

БИТИВІЯ, Цѣлъ цѣлокупенъ.
БИТИРДИСВАМЪ } Довършямъ, свършямъ.
БИТИРИСВАМЪ }
БИТИШИКЪ, Влѣпнѫтъ.
БИЧИМЪ, кроежь. §. зелена трѣва.
БИЧКЫЯ, Кройница.
БІЕНДІИ-МИ, Спорядъ угодѫ-тѫ ми, по сгодѫтѫ ми, което ми ся угоди, угодно-то ми, въгодно-то ми, което ми хваща очи-ты.
БІОЛМЕ, Отдѣлъ, отдѣленъ кѫсъ, сѣкъ, чясть.
БЮЛЮКЪ, Пълкъ, сбуна, глота, навалица.
БЮЛЮКЪ-БАША, Вижь билюкбаша.
БОАЗЪ, Вижь буазъ.
БОЗГУНТУЛУКЪ, Размирица, завѣра.
БОЗДИСВАМЪ, Развалямъ, поквярямъ, повреждамъ.

БОЗУКЪ, Развален, покварен, повреден.
БОЙ, Израсть, высочина.
БОЙДАШЬ, Свръстникъ, свръстенъ, нисъкъ.
БОЙЛІЯ, Израстенъ, высокъ.
БОКАГЫИ, Оковы, спѫнкы, спѫвкы.
БОКЛУКЪ, Гноище, гной, гуной, измѣтъ, смѣтъ.
БОЛАНѪКЪ, Мѫтенъ, размѫтенъ.
БОЛАШИКЪ, Нечистъ, оцапанъ, омацанъ, намацанъ, мрьсенъ, смрьсенъ, огалатенъ.
БОЛЕКЫ, Дано, давно, ега.
БОЛЛУКЪ } Споръ, спо-
БОЛЪ } ренье, изобаліе, обаліе. §. *болъ*, широкъ.
БОРІЯ, Трѫба, трѫбица, трѫмбица.
БОРСУКЪ, Язовець.
БОРУНЬ, Кѫтъ, ѫгълъ, рогъ. §. *метаф.* завой.

БОРЧЬ, Дългъ, длъжность, дължность.
БОХЧЯ, Маца, вързаница, вързанка.
БОШЬ, Праздно.
БОЯ, Цвѣтъ, шяръ, оброшеніе, краска, брошя, калило, калилка.
БОЯДЖІЯ, Оброщникъ, красилникъ.
БОЯДИСВАМЪ, Оброшявамъ, калявамъ.
БУАЗЪ, Гѫрло, проливъ, устье.
БУДАЛА, Телникъ, несвѣстникъ, несвѣстенъ.
БУЗААЛѪКЪ, Садина, дрѣбна трѣва.
БУЛИНА, гр. Лѫстунка, люспунка.
БУРГЫЯ, свредѣль.
БУРМА, Витло.
БУТЪ, Кѫлка, бедро.
БУЮРДИСВАМЪ, Заповѣдовамъ, повелявамъ, заржчвамъ.

БЮВЕТЪ } Виръ, дѫлбо-
БЮЕТЪ } чина, глѫбо-
чина.

БЮЛБЮЛЬ, Славѣй, славяй.

БЮЛЮРЪ, Вижь билюръ.

В.

ВАДЕ, Вижь ваде.

ВАДАНЛѪКЪ, Покѫщнина.

ВАДЕ, Нарокъ, нашьствіе, сърокъ, опрѣдѣленіе.

ВАЗГЕЧЬ, Оставися.

ВАКУФЪ. Иностанскы имотъ, обителско иманье.

ВАРЕЛЪ, *гр.* Бѫдне, бѫчвица, возелничка.

ВАРДИСВАМЪ, Продлъжавамъ.

ВАРЛАКЛІЯ, Имотенъ, богатъ.

ВЕЗНЕ, Кѫпонкы, вѣсици.

ВЕКЫЛИНЪ, настойникъ, пристойникъ, пълномощникъ. §. натоваренъ. §. управитель, кърмитель.

ВЕРГЫЯ, Бирь, бирія, давнина, даждія, дань, данъкъ, подать, залогъ.

ВЕРДЕРИСВАМЪ, прѣдавамъ.

ВЕРЕСІЯ, почякъ, навѣра.

ВЕХРЕМЪ, Суха кашлица.

ВИРАНЪ, Пустъ, порутенъ.

ВРАКОЗУНЬ, *гр.* Вижь учукурь.

Г.

ГААЗІЯ, Побѣдитель, побѣдливъ, навивачь.

ГААЛЕ, Вижь гайле.

ГАЗЕПЪ, Гнѣвъ, ядъ, лютина. §. гнѣвливъ, ядовитъ, лютъ.

ГАЙЛЕ, Грыжа, попе-

чяванье, печяль, скрѣбь, жалость.

ГАЙРЕТЪ, Вижь кайретъ.

ГАЙТАНЬ, Обтока, мутовьцъ, нишникъ, украйникъ, снурѣкъ, нуръ.

ГАМЪ, Вижь гайле.

ГАРГЫЯ, Вижь маздракъ.

ГАРІЯ, Тлака, подвада, нагонъ.

ГЕБЕРЯСА, Пьсетяса, псетяса.

ГЕВЕ, Вижь гюве.

ГЕВЕЗЕ, Бжрборникъ, бръщолявникъ, ломотникъ, праздномель, пустомель, пустомелникъ, глумливъ, пустословъ, празднословъ, празднословець, блядивъ, блядословець, бълтовникъ.

ГЕВЕЗІЯНЪ, Римизянъ.

ГЕВЕЗЪ, Римизъ.

ГЕВЕНДІЯ, Обезчестна, безчестна, нечестна, обезславена.

ГЕВРЕКЪ, Крѣхъкъ, нѣженъ, мѣкъ.

ГЕВШЕКЪ, Мѣкышарь, суръвъ, разслабенъ, неджгавъ, развлѣканъ, развлѣченъ, распасѫнъ.

ГЕЛБЕРЬ, Тегличь, (бъчварско, кацарско сѣчево).

ГЕЛИРЬ, Доходъ, приходъ.

ГЕЛИШИРЬ, Съвземанье, подохожданье на себе.

ГЕМЕНІЯ, Вижь иминія.

ГЕМЪ, Юзда.

ГЕРДАПЪ, Въртопъ. §. бездъна, бездъніе, продъніе, пропасть. §. бързей.

ГЕРЧЕКЪ, Истина, наистина, наистинка.

ГЕЧЕРДИСВАМЪ } Прѣ-
ГЕЧЕРИСВАМЪ } карвамъ, прѣминвамъ.

ГЕЧИНДИСВАМЪ, Прѣхранвамъ, прѣпитавамъ, поминвамъ.

ГЕЧИНМЕКЪ, Прѣхран-

ГЮБ.

ванье, прѣпитаванье, поминъкъ, поминокъ.
ГЕЧИТЪ, Бродъ, прѣходъ, проходъ.
ГЕЧМЕ, Прѣлка.
ГИМІЯ, Лагья, ладія, корабъ, корабль.
ГИМИДЖІЯ, Корабчія, корабникъ, корабьлникъ, кораблеликъ, пловець.
ГИРИЗЪ, помыйникъ.
ГІОВЕ, Зѣть. § гіóве, ужь, ужка, ужь-божемъ.
ГІОЗЛУЦИ, Цькла, очила, зьркала, зьрцала.
ГІОЗЪ-БААДЖІЯ, Омайникъ, умайникъ.
ГІОЛЪ, Локва, млака, тыня, блато.
ГІОЧЬ, Товарь. § вижь калабалжкъ.
ГІЮСЛЮКЪ, Нагрждникъ, прѣдгрждникъ, брѣня. § напръсьникъ.
ГІЮБЕКЪ, пъпъ, пжпъ.
ГЮБРЕ, Торъ, торь, гной, гуной.

ГЮР.

ГЮВЕНДЖИРЛИКЪ, Гължбникъ, гължбница, гължбарникъ, гължбарница.
ГЮВЕНДЖИРЬ, Гължбъ.
ГЮВЕНДИСВАМСЯ, Наемамся, дрьзновамъ, смѣж.
ГЮДЖЕНЬ, поръ.
ГЮДЖУЛЕ, Едвамъ, едва.
ГЮМЕ, Бурдѣлъ, бурдѣй, изба.
ГЮМРУКЧІЯ, Мытоемьць, мытникъ, мытарь.
ГЮМРУКЪ, Мыто, подать. § мытница, мытарница, мытарство.
ГЮНДЕЛИКЪ } Дневна
ГЮНДУЛУКЪ } плата, поденщина.
ГЮНЮЛЬ, Воля, произволеніе.
ГЮРЕШЬ, Борба, боренье.
ГЮРЛЮКЪ, Буренакъ, буренякъ.
ГЮРЪ, Спорно, обилно.
ГЮРЮКЪ, Духало, мѣхъ.

ДАЙ.

ГЮРЮЛТІЯ, Глъчка, гълчява, крамола, побѣса, развратъ, мятежь, възмѫтванье.

ГЮЧЬ, Мѫчно, усилно, притѣснено.

ГЯВУРЬ } Безвѣрникъ,
ГЯУРЬ } невѣрникъ.

Д.

ДААВЕТЛІЯ, Поканенъ, привыканъ, призванъ.

ДААВЕТЪ, Поканванье, привыкванье, призованье, призваніе.

ДААВІЯ, Сѫдба, сѫдъ, сѫдство, сѫжденіе.

ДААХЫ, И да е, ако и да е, нѣка и да е.

ДАВАДЖІЯ, Съпрьникъ, съперникъ, съпротивникъ, съпостатъ, сѫпрь

ДАВРАНМА, не ся свѣствай, не ся дрьжь, недрьзновай, несмѣй.

ДАЙМА, Всякогы, всякогажь, всегда, вынагы.

ДАР.

ДАКЫКА, Строка, минута, малюта, дробъ.

ДАЛАКЪ, Слѣзена, слезена, слѣзенка.

ДАЛГА, Вижь талазъ.

ДАЛДИСВАМСЯ, Впущамся, спущамся.

ДАЛДЖРМА, Присадка, одводъ (на лозе).

ДАЛКАУКЛУКЪ, Гѫбоснья, былинакство.

ДАЛКАУКЧІЯ, Гѫбосникъ, былинакъ, измамачь.

ДАМАРЬ, Біенье на жилѫ-тѫ (pulsus).

ДАМГА, печятъ. § вижь леке.

ДАМЛА, Припадванье, примиранье, обморъ, обморъкъ. § капка, капчица.

ДАНАЩИСВАМСЯ, Допытвамся.

ДАРА, Спадъ, отставъ, отметъ, отлогъ, извѣска, вывѣска.

ДЕН.

ДАРАШЛЖКЪ, Тѣсно-тія, тѣснина, тѣснота, тѣсноть.

ДАРГЖНЪ, Сърдитъ, я-досжнъ.

ДАРЧИНЪ, Корица, сла-чица.

ДАСКАЛЬ, *гр* Учитель, прѣподавачь, настав-никъ.

ДАФИНЪ, *гр.* Узоръ, вы-чюръ, лавъръ.

ДАЯНАКЛІЯ, Траетинъ, траинъ.

ДАЯКЪ, Подпорка, по-магалка, пазмарка.

ДЕВЕ, Вижь камила.

ДЕВЕ-КУШУ, Велблжд-ско пиле, птиче.

ДЕЗГЫИ, Вижь дизгыи.

ДЕЛФИНЬ, *гр.* Морска свинья.

ДЕМЕКЪ, Сирѣчь, то е, което ще рече.

ДЕМЕТЪ, Снопъ, брѣмя.

ДЕНБЕЛЬ, Мьрзеливъ, лѣжькъ, лѣнивъ, не-радивъ.

ДЕР.

ДЕНЕДИСВАМЪ, Упо-знавамъ, забѣлѣжвамъ, приглѣдвамъ, опытвамъ.

ДЕНЕМЕКЪ-ИЧИНЪ, За испытъ, за опытъ.

ДЕНКЪ, Половинь то-варъ, една страна, съ-размѣрность. § четвьрть на драма.

ДЕРВЕНТЪ, Тѣсно мѣ-сто (клисура). § убитъ пжть, работникъ пжть.

ДЕРЕ, Бара. § долчина, долъ, ждолъ, ждоль, ждоліе, ыждоль, долина, раздоліе, усоя.

ДЕРЕКЪ, Стълпъ, соха, попъ, складъ, пазмарка, подпорка, подставка.

ДЕРМАНСЖЗЪ, Немо-щенъ, слабъ, безси-ленъ.

ДЕРМАНЬ, Сила, мо-щность, мощь.

ДЕРТЛИВЪ, Неджгъвъ, неджливъ, неджженъ, врѣгавъ, хлѣмавъ.

*

ДЖЕ.

ДЕРТЪ, Неджжство, неджгъ.
ДЕРЯДЕНИЗЪ, Море.
ДЖАБА, Залудо, напусто, напустошь, напразднo, наничто, всуе, бесползж. § туне, даромъ, подаръкъ, подаръ, даръ.
ДЖАБАЛАДИСВАМЪ, Брѫщелявиж, бърбориж, пустомелиж, пустословиж.
ДЖАДІЯ, Вещица, вещерка.
ДЖАНАБЕТЪ, Бездушникъ, бездушенъ.
ДЖАНѪМЪ, Душо моя, душе моя, душице моя.
ДЖЕБЪ, Вижь джобъ.
ДЖЕВАИРЪ, Бесцѣнъ камыкъ, драгоцѣнъ камыкъ.
ДЖЕВАПЪ, Вижь джуапъ.
ДЖЕЗВЕ, Поварниче, поварче.
ДЖЕЙСУРЪ, Сърдчевитъ, смѣивъ, дрьзливъ, дрьзновенъ, дрьзостенъ.

ДЖИ.

ДЖЕЛАТИНЪ, Главосѣчь, главосѣчець, сѣчець, палачь.
ДЖЕЛВЕ, Окрѫшлякъ, крѫшлякъ.
ДЖЕЛЕПИНЪ, Купувачь, купець, търговець на добытъкъ.
ДЖЕМАЛЪ, Плашило, страшило, страшилище, пужало.
ДЖЕНДЕМЪ, Пькъль, вѣчна мѫка, прѣисподня, продънь, пропасть.
ДЖЕНКЪ, Бой, битка, битва, брань, ръвань, борба, сраженіе.
ДЖЕРА, Живница, живеница, живина (fistula).
ДЖЕРАХЪ, Раноцѣль, раноцѣлитель, язвоцѣль.
ДЖИГЕРЬ, Дробъ.
ДЖИМБИСЪ, Вижь чимбисъ.
ДЖИЛВЕ, Вижь джелве.
ДЖИНСЪ, Ощеръ, во-

щеръ, влака, пасмина, родъ, плѣмя.
ДЖОБЪ, Пазувникъ, пазуварь, карманъ.
ДЖОЛАНЬ, вижь чолань.
ДЖУАПЪ, Отговоръ, отговаранье, отвѣтъ.
ДЖУМБИШЬ, Веселія, веселба, весело прѣминуванье, проминванье, радость.
ДЖУРУКМА, Хврьчило.
ДЖУДЖЕ, Дуко.
ДИБИДЮСЪ, Съвсе, отъ край до край, до сушъ, до шюшъ.
ДИБИ-ІОКЪ, Дъно нѣма, бездъно.
ДИВАНЕ, Налудничявъ, възлудничявъ.
ДИВИТЪ, Мастилница, чернилница.
ДИЗГЫИ, Подврьскы.
ДИКАТЪ, Вникнуванье, вниманіе.
ДИКЪ, Стрьвно, надолѣ, надолъ, навалено.
ДИКЫСЪ, Покѫщнина.

ДИКЫШЬ, Ржбъ.
ДИЛАВЪ, вижь маша.
ДИЛБЕРЪ, Хубъвъ, приличенъ, гыздавъ, красенъ.
ДИНГЫЛЬ, Ость.
ДИНЧЬ, Кръвенъ, кръвоватъ, напръщялъ.
ДИПЧЮГЪ, Дънярь.
ДИРЕКЛІЯ, Пазмарникъ, стълпникъ.
ДИРЕКЪ, вижь дерекъ.
ДИСАГЫ, *гр.* Котомка, котемка.
ДИСКОЗЪ, *гр.* Блюдо, блюдъ, паничіе, поднось.
ДИШЛІЯ, Зѫбатъ, зѫбястъ, зѫблястъ.
ДІОРТЪ-КЮШЕЛЛІЯ, Четвьртитъ, четвьрожголенъ.
ДІЯВОЛЪ, *гр.* Бѣсъ, непріязнь, чортъ. § лихъ, хытъръ.
ДІЯКОНЪ, *гр.* Цьрковенъ, чорковенъ служитель, служникъ, помощникъ.

ДІЯМАНТЪ, *гр.* Бесцѣнъ камыкъ, драгоцѣнъ камыкъ.

ДІЯТА, *гр* Завѣтъ, завращаніе. § *diета,* паза, прѣпаза, грыжа, мѣрка въ яденье и піенье.

ДОКУНДИСВАМЪ, Докачямъ, досѣгамъ.

ДОЛАНДАРАДЖІЯ, Омотайникъ.

ДОЛМАЛЖКЪ, Нарой, наривъ.

ДОМУЗЪ-БАЛЖ, вижь делфинъ.

ДОСТЪ, Пріятель, любимець, побратимъ, другъ.

ДРУМЪ, *гр* Пжть, пжтека, ристаніе.

ДУВАА, Молба, моленье, молитва.

ДУВАДЖІЯ, Богомолець, богомоль.

ДУВАРДЖІЯ, Зидаринъ, зидарь, стѣнозидатель, зидчія, здатель.

ДУВАРЪ, Зидъ, зиздъ, стѣна, § ограда, заграда, заградъ.

ДУМАНЬ, Пушякъ, дымъ. § пара, съпухъ. § мъгла, тьма.

ДУРГУНЪ, Запрѣлъ, ослабнжлъ, слабъ, испосталѣлъ.

ДУРІЯСТЪ } Червеникъвъ
ДУРЬЯСТЪ } червеничявъ, въсчервенъ, надруменъ.

ДУРМАДЖІЯ, Стржгарь, стржгаринъ, стругарь, стругаринъ.

ДУШМАНИНЪ, Непріятель, врагъ, вражбникъ, вражмашь, изядникъ, кръвникъ.

ДУШМАНЛЖКЪ, Непріятелство, враждба, вражда, изѣдство.

ДЮВЛЕТЛИКЪ, Царствуванье, царуванье.

ДЮЗГЮНЪ, Нагласено, сгласено, натъкмено, отъкмено, сговорено.

ДЮЙМЕ, Жапка. § петѣлка.

ДЮКЯНЬ, Работалище, дѣлалище, дѣлателище, продавница, продавалница, вещепродавалница.

ДЮКМЕ, Излѣнъ, излянъ.

ДЮКМЕДЖІЯ, Лѣець, ліець, излѣвачь, излѣиць.

ДЮЛГЕРИНЪ, Кѫщоградитель, Кѫщотворець, домоздатель, тектътениць, дърводѣль, дърводѣлець.

ДЮЛЮМЪ, Лѣха, уврать.

ДЮМЕНДЖІЯ, Крѣмчія, крѣмачь, крѣмитель, правитель.

ДЮМЕНЬ, Кърма, кърмило, кърмчіе, кърмилце.

ДЮNЕМЕЧЬ, Завой, завратъ.

ДЮСЪ, Равно, гладко.

ДЮШЕКЪ, Губерь, постеля, постелка, постилка.

ДЮШЕМЕ, вижь калджърма.

ДЮШКЮНЬ, Отпаднжлъ, западнжлъ, испаднжлъ.

ДЮЩИСВАМЪ, Отпадновамъ, западновамъ, испадновамъ.

Е.

ЕБЕДЕ, Съвсе, никогы, никогажь.

ЕВАЛЛАХЪ, Покорство, покоряванье, покореніе, покоръ.

ЕВСАЙБІЯ, Домакынъ, стопанинъ, домовладыка, кѫщовникъ.

ЕГЕРЪ, Ако.

ЕГЛЕНДИСВАМСЯ, Залъгвамся, залисвамся, занимавамся, забавлявамся, заниквамся.

ЕГЛЕНДЖЕ, Залъгало, залъгванье, игралце, залисванье, заникванье, занимаванье, забавляванье, забанка.

ЕДЕКЪ, Поводникъ.

ЕДЕНДИСВАМЪ, Спечял-

вамъ, придобывамъ, добывамъ.

ЕДЕПСИЗЪ, Безсраменъ, безсрамливъ, безоченъ, безочливъ, якоокъ.

ЕЖНЕБЕДЕНЪ, Отъ невидѣно.

ЕЗИКЪ, Смазанъ, сплѣсканъ.

ЕЗЛЕДИСВАМЪ, Дирѫ, дырѫ, дѣбѫ, слѣдѫ, шлякамъ.

ЕКЛЕМЕ, Наддавка.

ЕКМЕКЧІЯ, Хлѣбаринъ, хлѣбарь.

ЕКЫМИНЪ, Лѣкарь, цѣлитель, цѣритель.

ЕЛА, *гр.* Вьрви самъ, доди, дойди самъ.

ЕЛБЕТТА, Когы да е, както да е, или какъ.

ЕЛВЕРМЕСЪ, Недава ржка, непонася, непонося, неизнася.

ЕЛЕКЪ, Плѣщи, забунь, свита.

ЕЛМАЗЪ, вижь діямантъ.

ЕЛЧІЯ, Пратеникъ, проводникъ, проводникъ, посланикъ, сълъ, посълъ.

ЕМАКЪ, вижь ямакъ.

ЕМЗА, Подписка, подписъ.

ЕМИНЪ, Клѣтва, кѫлненье.

ЕМИРЪ, Заржчванье, повелѣніе, заповѣдь, приказъ.

ЕМИШЕРЛІЯ, Нашянець, едноселянинъ, едноселець, едноземець, съотечникъ, съотечественникъ.

ЕМИШЬ, Овошка, вошка, овощь, плодъ, рожба.

ЕМФІЕ, Прашякъ.

ЕНСЕ, Вратъ, вратнякъ, шія.

ЕНУСЪ, Токо что, токо като, токо, чтомъ.

ЕПАРХЫЯ, *гр.* Нахыя, область.

ЕПИТАФІЕ, *гр.* Надгробіе.

ЕШИТРАХЫЛЪ, *гр.* Привязъ, свора.
ЕПИТРОПЪ, *гр.* Настойникъ, наставачь, приставачъ, наглѣдачь.
ЕРБАПЪ, Врѣденъ, достоенъ, достоинъ.
ЕРГАТИНЪ, *гр.* Работникъ.
ЕРГЕНЪ, Момъкъ, младъ, юнота, юноша.
ЕСКЫЗЕМАНЪ, Староврѣменскы, древенъ, другоченъ.
ЕСПАПЪ, Дрехы, облѣкла.
ЕСПАТЪ, вижь испатъ.
ЕТТИРДИСВАМЪ, Допълновамъ, додавамъ.
ЕФИМЕРІЯ, *гр.* Седьмичникъ, седьмиченъ, седмиченъ.
ЕФТИНО, *гр.* Сходно на цѣнѫ, нескѫпо.
ЕШЕКЛИКЪ, Магартарія, магарщина, магарія.
ЕШКЫНЪ, Ходъ, ходенье.

ЕШЬ, Другарь, другаринъ.
ЕЩАХЪ, вижь ищахъ.

З.

ЗААРЕ Храна.
ЗАБИТИНЪ, Исправникъ, управитель.
ЗАБОРЧЛЯВАМЪ, Задлъжнявамъ, задлъгновамъ.
ЗАБУНЪ, Посталъ, слабъ, болѣстенъ.
ЗАВАЛІЯТА, Горкый, бѣдный, злоорисаный.
ЗАВАЛЪ, Повреда, вреда, тщета, тъщета.
ЗАВГА, вижь залга.
ЗАЙРАКЪ, Посталъ, сухъ, сухулѣстъ.
ЗАИФЪ, Немощенъ, изнемогнѫтъ, безсиленъ, слабъ.
ЗАЛГА, Опалакъ, обтѣгъ. теглило.
ЗАМАНЪ, Всякогы, вся-

когажь, вынагы, всегда, § врѣмя.
ЗАМКЪ, Клѣй, смола.
ЗАНДАНЬ, Задънка, яма.
ЗАПТИСВАМЪ, Овладавамъ, обладавамъ. § въспирамъ, опирамъ.
ЗАПТІЕ, Пандуринъ, пазитель.
ЗАРАРЛІЯ, Пъгубенъ, тъщетенъ, вреденъ, вредителенъ, убыточенъ.
ЗАРАРЬ, Пъгуба, загуба, повреда, тъщета, ущьрбъ, жладва, казнь, каязнь.
ЗАРАФИНЪ, Промѣнитель, измѣнитель.
ЗАРЗАВАТЪ, Зеленчюгъ, зелье.
ЗАРИФЪ, Милъ, сгоденъ, красивъ, хубъво направенъ.
ЗАХМЕТЛІЯ, Труденъ, затрудливъ, мжченъ.
ЗАХМЕТЬ, Трудъ, бжщенье.

ЗЕВЗЕКЪ, Цалнатъ, раскрива, разюденъ, цапнжтъ.
ЗЕВКЛЕНМЕКЪ, подземка, прѣплѣска, присмивка, подиграчка.
ЗЕВКЪ, Веселія, веселба, весело прѣминуванье.
ЗЕЙТИНЬ, Дьрвено масло.
ЗЕМПАРЕ, Женолюбецъ, женолюбъ, женчо.
ЗЕНГЫНЪ, Богатъ, имотенъ.
ЗЕНГЫЯ, Стрьмень, стрьмя, стълбка.
ЗЕРДАВА, Съболъ.
ЗЕХИРЬ, Ядъ, отрова, отрава, гнѣвъ, лютина, лютость.
ЗІЯДЕ, По́-вече, по́-выше, по́-много.
ЗІЯНЪ, Разпелжванье, разносванье.
ЗІЯФЕТЪ, Огощеніе, гощеніе, гощаванье, пиръ, пиршество, пированіе.
ЗОГРАФИНЪ, *гр.* Живо-

писець, кыпописець, шаропи-
сець.
ЗОГРАФІЯ, *гр.* Живо-
писъ, живописанье, кы-
попись, кыпописанье,
шаропись, шароп исанье.
ЗОЛУМЪ, Пакостъ, по-
вреда.
ЗОРАКЫ, вижь зорленъ.
ЗОРБАДЖІЯ, Насилникъ,
насилитель.
ЗОРЛЕНЪ, На силѫ, безъ
волѫ.
ЗОРЪ, Тегло, мѫка.
ЗЮЛЮМЪ, притѣсненіе,
притѣсняванье.
ЗЮЛЯМЪ, усиромашенъ,
испаднѫлъ.
ЗѪЛГА, вижь залга.

И.

ИГРАСІЯ, *гр.* Влага, вла-
жность, влажнина.
ИЗЕТЪ, Мѫка, трудъ,
трудяванье, бѫщенье.
ИЗИНЪ, Воля, дозволе-
ніе, позволеніе, изво-
леніе, § прошка, про-
стыня.
ИЗМЕКЯРИНЪ, Ратай.
слуга, слугаринъ.
ИЗМЕТЧІЯ, Шьтачь, слу-
гувачь.
ИЗМЕТЪ, Шьтакъ, шь-
танье, работа, дѣло.
ИКРАМЪ, Услужливостъ,
почеть.
ИКРАРЪ, Врічанье, о-
брнчанье, обѣщаванье,
обѣщаніе.
ИЛИКЪ, Благодѣяніе, до-
бростуранье, добро-
твореніе, добро, при-
глѣдванье. § петѣлка.
ИЛИШИКЪ, Закачка.
ИЛЛЯКЫМЪ, Пѫкъ, нъ,
обаче, обакъ.
ИЛЯМЪ, Рѣшеніе, изрѣ-
ченіе, отрѣдванье, о-
прѣдѣленіе.
ИЛЯЧЬ, лѣкъ, цѣръ.
ИМДАТЪ, помощь, спо-
мощь.
ИМИНІИ, Калевры, са-
погы, обуща, обувы,

обувища, обутѣли, обутія.

ИНАТЪ, Прпирнья, упорство, упорствуванье.

ИНКЯРЪ, Бжхъ, побжшяванье, побжхтяванье.

ИНТЕФА, Опытъ испытъ, приглѣдъ.

ИНТИЗАМЪ, Откупъ, откупка.

ИНСАФЪ, Чловѣщина, чловѣшство, чловѣчество.

ИРАТЪ, вижь гелиръ.

ИСПАПЪ, вижь еспапъ.

ИСПАТЪ, вижь марторія,

ИСПОЛЛАЕТИ, *гр.* На много годинъ.

ИТЕАТЪ Покорство, покоряванье, покорность, покланянье.

ИФТЕРА, Бѣда, набѣдяванье, набѣдванье.

ИХТИБАРЬ, Честь, почесть, почеть, благородно пріемванье.

ИХЧІЯ, вижь ергатинъ.

ИШААРЕТЪ, Показка, знакъ, бѣлякъ, бѣляжка.

ИШКЫЛЪ, Омышель, омысъль, доумѣніе, подозрѣніе, гузство, гузенье, назоръ, зазоръ, двоумица, съмнѣніе.

ИЩАХЪ, Порѣвка, петовство, петовенство, щѣнье, пощяванье, расположеніе. § тегленье отъ сьрдце, пристрастіе.

І.

ІОКЛІА, Неимотенъ, сиромахъ. § натоваренъ, утоваренъ, втоваренъ.

ІОЛДАШЪ, Съпжтникъ, спжтникъ, другарь, съдружникъ, съдругъ, сдругарь.

ІОЛДЖІЯ, Пжтникъ, пжтовникъ, пжтеходець.

ІОЛКЕ, вижь епархыя.

ІОЛЧІЯ, Мѣра, мѣрка.

ЮМЮРЪ, Животъ, живенье, жизнь.
ЮРНЕКЪ, Изводъ, образецъ.

К.

КАБАЛЖКЪ, Дебѣлина, мѣкость, мѣкота.
КАБАРИСВАМЪ, Надувамся, превъзносямся, надигамся.
КАБАХАТЛІЯ, Виноватъ, виновенъ, виновникъ.
КАБАХАТЪ, Грѣшка, вина, причина, поима, прѣстѫпка.
КАБИЛДИРЪ, Възможно е, можно е, можеся.
КАБИЛЪ, Възможно, можно.
КАБУЛЪ, Пріятъ, пріемнѫтъ.
КАВАКЪ, Топола.
КАВАЛТІЯ, Закуска, подхапъкъ, прѣдобѣдіе.
КАВГА, Каранца, каранъе, глъчка, въпрѣкъ, упрѣкъ, спорь, ссора, състязаніе. § бой, битка, битва, брань, борба, сраженіе, ръвань.
КАВГАДЖІА, Мятежникъ, мятеженъ, которивъ, которичь.
КАВУЛЪ, Захващанка, захващь, захващанье, облогъ, обзалогъ.
КАДЕМЪ, Чѣсть, щастіе, получяй.
КАДІЙНИЦА, Сѫдница, сѫдилница законна.
КАДЖРЪ, Врѣденъ, достоенъ, достоинъ.
КАЗА, вижь епархыя.
КАЗАНЬ, Котѣлъ, мѣдникъ.
КАЗДИСВАМЪ, Подлютявамся, распалвамся, разсърдовамся, кыпнувамъ.
КАЗМА, Търнъкопъ. § сърбяль, въхца.
КАЙДИСВАМЪ, Прѣжаловамъ. § дробѫ, рѣжѫ (духань). § под-

пѫрзолвамъ, подпѫрзулвамъ, плѫзновамъ, подплѫзновамъ, плѫскамъ.

КАИКЪ, Лагыца, ладійка, ораница, ораничка.

КАИЛЪ, Сгласенъ, съгласенъ, склоненъ.

КАЙМАКЪ, Пѣна, запѣна.

КАЙМЕТЪ, Цѣна, чиненье. § пламено, горѣщо желаніе, страсть, страдба, тегленье.

КАЙРЕТЪ, Присилка, присилванье.

КАЙШЬ, Рѣмыкъ, рѣмень, римыкъ.

КАЛАБАЛѪКЪ, Навалица, натись, глота, сбуна, мнозина, множество. § дрипы.

КАЛАЙ, Олово, елавъ.

КАЛАМАРЬ, *гр.* вижь дивитъ.

КАЛАМЪ, *гр.* Тръсть, трьслига, трьстина, цѣва, цьва. § перо. § цывара, пищѣлъ, пищѣлка.

КАЛАУЗЪ, вижь колаѫзъ.

КАЛДѪРМА, Помостье, помостъ, тъла, тла, камянникъ, камянъ пѫть.

КАЛЕ, Твьрдыня, твьрдѣль, крѣпость.

КАЛЕМЪ, вижь каламъ.

КАЛЕСВАМЪ, *гр.* Поканвамъ, повыквамъ, призовавамъ.

КАЛИМАРЬ, вижь каламарь.

КАЛКАНЬ, Щитъ.

КАЛПАВЪ, Подправенъ, поддѣленъ, лъжливъ, лъженъ (фалсивъ).

КАЛТАБАНЪ, Развлѣканъ, развлѣченъ, суръвъ.

КАЛТАКЪ, Сѣдло, сѣдълце.

КАЛУГЕРИНЪ } Черно-
КАЛУГЕРЬ } ризъ, черноризець, черньць, инокъ, оединеникъ.

КАЛФА, Шигѫрта, главенъ.
КАЛѪЧЬ, Сабья, сабля.
КАЛѪПЪ, Измѣра.
КАМА, Клинь. § прьчка за тегленье духань.
КАМБАНЬ, *гр.* Клопотъ, голѣмъ звънецъ.
КАМБУРА, Гърбица, гърба.
КАМБУРЪ, Гърбавъ, гърбатъ, гърбястъ, гърбичявъ.
КАМИЛА, *гр.* Велблѫдь, велблѫждь, велбѫдь.
КАМУШЪ, Трьсть, трьслига, трьстина, цѣва, цьва.
КАМШИКЪ, Бичь, гръбачь.
КАНАПЪ, Сукаръ, врьвь, вьрва.
КАНАТЪ, Крыло вратно, затворъ, половинь врата.
КАНГАЛЬ, Гранякъ, кукла.
КАНДИСВАМЪ, Сглася̀вамъ, прикланямъ, скланямъ.
КАНДѪРДИСВАМЪ, Приклонявамъ, склонявамъ.
КАНДѪРМАКЪ, Приклоняванье, скланянье.
КАНТАРЬ, Кѫпона, купона, кумпънъ, кумпъна, теглилка, вѣсъ.
КАПАКЪ, Захлупка, похлупка.
КАПАНГЪ, Клюса, клопка, клепца, помъча, сѣть, клѣта.
КАПАНЪ-КАПАНА, вижь яма.
КАПАНѪКЪ, Затуленъ, забутанъ, захлупенъ.
КАПІЯ, Ножница, § вратникъ, вратня, врата, двѣры.
КАПЛАМА, Подплата, подплатка.
КАПТИСВАМЪ, Грабиовамъ, сграбновамъ, сграбямъ, грабѫ.
КАПѪСѪЗИНЪ, Разбой-

никъ, шюмковецъ, плѣнчія, убійца, убіиць.

КАРАРЛАМАДАНЪ, Намѣркы, напрѣкумица.

КАРАРЪ, Умѣрность, мѣрка, мѣра.

КАРАШИКЪ, Смѣсенъ, размѣсенъ, разбърканъ.

КАРЕЗЪ, Ядъ, гнѣвъ. § враждба, вражда, злоба, мьсть.

КАРЕЗЧІЯ, Враждникъ, враждебникъ, враждебенъ, памятозлобъ, памятозлобивъ.

КАСАБА, Градъ, градище.

КАСАБЕТЪ } грыжа,
КАСАВЕТЪ } мысъль.

КАСАПИНЪ, Мѣсосѣчь, мѣсосѣчець.

КАСАПНИЦА, Мѣсосѣчнина, мѣсница, мѣсарница.

КАСТЪ-ЕТТИМЪ, Наумихъ си, сторихъ наумнцж.

КАСЖРЬ, Яловъ, бездѣтъ, бездѣтенъ, безчѣлядень.

КАТА, *гр.* (Като въ *Ката-чясъ, Ката день*) всякый.

КАТАСТИХЪ, вижь тефтерь.

КАТРАНЬ, Смола, пькло, деготь.

КАТЪ, Рѣдъ, отрѣдъ, порѣдъ.

КАТЖКЪ, Гозба, ястье, яденье.

КАТЖРЬ, Мъска, мъскъ, мъзгь.

КАФЕЗЪ, Клѣтка, клѣтца, ръшетка.

КАХПЕЛИКЪ, Лукавщина, измама, лихына, лихость.

КАХРИМАНИНЪ, Юнакъ, витязъ, богатырь.

КАХЖРЪ, грыжа, мысъль. § жалость, скърбь.

КАЧЯКЪ, Бѣгълець, бѣглець, бѣгачь, забѣгълець.

КЕЛ.

КАЧЯРДИСВАМЪ, испущамъ, истървамъ.
КАШЬ, Облукъ. § вѣжды, бровы.
КАЯКЛІЯ, Безстрашливъ, смѣивъ, дьрзновенъ, дрьзенъ, дрьзостенъ.
КАЯМЕТЪ, вижь кайметъ.
КАЯФЕТЪ, Великолѣпіе, пышность.
КАЯЩИСВАМЪ, Смѣѫ, дьрзаѫ, дрьзновамъ, не мя е страхъ.
КЕБАПЪ, Печянакъ, печяно.
КЕДЕРЛІЯ, Повреденъ, наразенъ.
КЕДЕРДЖІЯ, Пакостникъ, повредливъ, наразливъ.
КЕДЕРЪ, Пакость, повреда, вредь, нараза.
КЕЗЪ, Измѣрванье, измѣреность.
КЕЛЕПИРЪ, плячка, корысть.
КЕЛЕШЬ, Плѣшавъ, плѣшивъ, лысъ.

КЕС.

КЕЛЯ, Плѣшина, плѣшь, лысина.
КЕМААНЕ, Гадулка, цигулка.
КЕМЕНЧЕДЖІЯ, Гадуларинъ, гадуларь, цигуларинъ, цигуларь.
КЕМЕРЪ, Коруба, сводъ. § мѣшленце, мѣхче.
КЕМЪ, вижь гаресъ.
КЕНАРЪ, Ива, ивица, обвой. § край, крайнина. § лѫка.
КЕНЕВИРЪ, Конопъ, лѣнъ, калчища.
КЕПААЗЕ, Безчестенъ, обезчестенъ, одоленъ, одолненъ.
КЕРЕСТЕ, Вещество, грамада, припасъ, (матеріялъ).
КЕРТИКЪ, Рѣска.
КЕСАТЪ, Оскѫдность, трудность, неудобность, ненамѣрваность.
КЕСТИРМЕ, Направо, прѣспрѣкы.

v

КЕСТИРМЕДЖИСИНЕ, Непрѣстанно, беспрѣстанно.

КЕСТИСВАМЪ, Прикѫсновамъ, присичямъ.

КЕТАБСѪЗЪ, Бескнижникъ, неученъ, простакъ.

КЕФИЛЛЕМЕКЪ, Поржчителство, поржкванье, вржчителство, отвѣтство.

КЕФИЛЬ, Поржка, поржчитель, вржчникъ, отвѣтникъ, добъръ.

КЕФЛІЯ, Полупіянъ, половинпіянъ. § възвеселъ.

КЕФСИЗЪ, Неволникъ, неволенъ, болѣстенъ, болякъ.

КЕФТЕ, вижь кюфте.

КЕФЪ, воля, пригода, расположеніе, склонность. § веселба, веселина, веселіе, радость.

КЕХАЯ, Настойникъ, пристойникъ.

КЕЧЕ, Пѫслина, пѫсла, пѫсло.

КИБАРЪ, Изнѣженъ, истънченъ, учтивъ.

КИВОРЪ, КИВОТЪ } вижь санджкъ.

КИЛИМЪ, вижь кюлюмъ.

КИРАДЖІЯ, Прѣвозникъ, наемникъ, водьць, возатай, возотай.

КИРИШЬ, Грѣда. § тетева, струна, струнь, стьгно, стегно.

КИРІЯ, Наемъ, прѣвозна плата.

КИРМИДА, *гр* Скѫдъль, скѫдѣль, утварь, черепица.

КИСКИНЪ, Остъръ. § кысьлъ, лютъ.

КИТАРА, *гр.* Гѫдница, прѣгѫдница, прѣгѫсница, гѫсла.

КІОКЮРТЪ, сѣра, жупѣлъ, жупелъ, жуплъ.

КІОМЮРЬ, Въглѣща, въглища, въглѣнъ.
КІОПЮКЪ, Пѣна, распѣняванье.
КІОРАВЪ, Слѣпъ, неокъ, неокатъ, безокъ.
КІОРЛЕМЕДЕНЪ, вижь карарламаданъ.
КІОСЕ, Рѣдобрадъ, рѣдобрадавъ, голожсъ.
КІОШЕ, Кжтъ, жголъ, жгъіъ, рогъ.
КЛИРИКЪ, вижь параклисіеръ.
КЛИСУРА, *гр.* Тжпикъ, тѣсно мѣсто.
КЛОНЬ, *гр.* Вѣйка, стъбло, таль, отрасъль, врьхаръ, пржтъ.
КОВАНДЖІЯ, Пъчеларинъ, пчеларинъ, пчелярь.
КОВАНЛЖКЪ, Пъчелинь, пчелинь.
КОДЖА, Дъртъ, дртъ.
КОКАЛЬ, *гр.* Кость.
КОЛАЙ, Лѣсно, немжчно.
КОЛАЙЛЖКЪ, Лѣснина,

лѣснота, улѣсняванье, улѣсненіе, срѣдство, спосъбъ.
КОЛАНДАРИСВАМЪ, Стопанисвамъ, владаж, владамъ, § подносямъ, подносовамъ, търлянъ, отърловамъ, обычновамъ, употрѣбявамъ.
КОЛАНЬ, Попрѣгъ, попржгъ.
КОЛАЧЬ, Растѣкъ.
КОЛАЖЗЪ, Водичь, водачь, водець, водитель.
КОЛДАМДЖА, Наржчно, прѣдржчно.
КОЛТУКЪ, Мишца, мишка, мишница. § лакъть.
КОЛЪ, Потеря. § плѣшка.
КОМАТЬ, *гр.* Кжсъ, откжсъ, сѣкъ.
КОМШІЯ, Близосѣдець, близосѣдъ, ближенъ, ближникъ, съсѣдъ.
КОМШЮЛУКЪ, Близосѣдскы, съсѣдскы, ближны вратица, вратца.

*

КОНДУЗЪ, Выдра, бъбръ.
КОНУШМАКЪ, Обносванье, относванье, обхода, обхожданье, сходство.
КОРА, *гр* Кожа, кожица, стригъ.
КОРДА, *гр.* Тетева, тетьва, стьгно, стегно, струна, струнь.
КОРТАРМАКЪ, Износванье, оттьрванье.
КОЩИСЛАМЪ, Впрѣгамъ, впрѣгновамъ. § растичвамъ, расходвамъ.
КОЮМДЖІЯ, Златаринъ, златарь.
КРЕВАТЬ, *гр.* Одъръ.
КРИСТАЛЛЬ, вижь билюрь.
КУБЕ, Корубъ, коруба, сводъ, куполъ.
КУДРЕТЪ, Сила, можение, можность.
КУЗАЛТІЯ } Усоя, усойка.
КУЗЪ }
КУЛА, Суна, ныръ.

КУРГАНЬ, Сухулѣсть, въспосталъ.
КУРІЯ, Бранище, гора, дѫбрава.
КУРШЮМЪ, Свинецъ, § желѫдь, ядро.
КУСКУНЪ, Подгѫзникъ, подопашникъ.
КУСУРЪ, Доимка, погрѣшка, погрѣшность, слабость, порокъ, недостатъкъ. § остатъкъ, остално.
КУТУРИЦА, Прѣскупъ, намѣркы.
КУФАРЬ, Катанецъ, оставъ.
КУФО, *гр. Куфо дьрво*, шюпливо дьрво, дупленица, издупъчель.
КУФЪ, *гр.* Шюпливъ, шюпливець, дуплясть, одупленъ, издупъчленъ, пухлъ.
КЫ . . . вижь съ ки . . .
КЮЛЧЕ, Расовецъ.
КЮЛЮМЪ, Холовникъ, кытеникъ, равникъ.

КЮНКЬ, Цѣвь, цѣва, цьва.
КЮПЪ, Грънецъ, гръньцъ, гърнецъ.
КЮРКЪ, кожухъ.
КЮРКЧІЯ, кожухаринъ, кожухарь.
КЮСЮРЕ, Точило, гладило, острило.
КЮТЕКЪ, Бой, бѫхтенье, біенье.
КЮТУКЪ, Пьнь, пень, пьнчюга, кръндалъ, чюкань.
КЮФТЕ, Кльцка, клѣцка.
КЮШЕ, вижь кіоше.
КѪЙМЕТЪ, вижь кайметъ.
КѪЗГѪНЪ, Распаленъ, раздразенъ.
КѪНАПЪ, Сукарь, врьвь, врьва, врьвка.
КѪНАРА, Стѣна отъ камыкъ.
КѪСКАНДЖІЯ, Съръвнивъ, рьвнивъ, рьвнителенъ (jaloux). § завистникъ, завистливъ.

КѪСКАТІЯ, Сгѫрчо, сгѫрчивъ, сгѫрченъ, скѫпъ.
КѪСМЕТЪ, Чѣсть, щастіе, получяй.
КѪШЛА, Зимовище, зимовница, зимовня.
КЯМИЛИНЪ, Вѣшь, строинъ, годенъ, искусенъ, способенъ.
КЯРЪ, Печялба, печяла, прибывь, полза.
КЯТИПИНЪ, Писарь, писець, писатель.

Л.

ЛАВИЦА, *гр.* полица, дъсчица.
ЛАГѪМЪ, вижь ламъ.
ЛАКѪРДІЯ, Дума, рѣчь, говоръ, слово.
ЛАММЬЯ, *гр.* Змѣй, страшилица.
ЛАМПАДА, *гр.* Свѣщь, свѣтилникъ.
ЛАМЪ, Подкопъ, взоръ (mina).

ЛАФУВАМЪ, Говорѫ, разговарямся, гѫгрѫ.
ЛАФЪ, вижь лакѫрдія.
ЛЕЗЕТЛІЯ, Сладостенъ, доброкусенъ, добровкусенъ, сладковкусенъ.
ЛЕЗЕТЪ, Сладость, яда, добъръ кусъ, въкусъ, § угодность, пріятность.
ЛЕКѪ, Смѣса, смѣсванье.
ЛЕКЕ, Пата, мацка, прихана.
ЛЕНДЖИПЕРЪ } Работ-
ЛЕНШПЕРЪ } никъ, дѣлатель.
ЛЕФЕ, Плата, заплата, заплащанье.
ЛЕШЬ, Трупъ, падина, мърша, стърва.
ЛИВАНЬ, *гр.* Куреніе, кадило, ладонъ.
ЛИГЕНЬ, Окринъ.
ЛИМАНЬ, *гр.* Пристанище, станище, пристань, отишіе, затокъ.
ЛИНІЯ, *гр.* Начьртало, правило, прямило.
ЛИПСА, *гр.* Загуба, погуба, § недостатство, недостатъчество, недостатъкъ, нѣманье, лишеніе.
ЛИПСУВАМЪ, *гр.* Недостаѫмъ, нѣма мя.
ЛИТІА, *гр.* Моленье за мьртвы.
ЛИТУРГЫЯ, *гр.* Богослуженіе, божья служба, мьша, мша, обѣдня, обѣтъ.
ЛОБУТЪ, вижь кютекъ.
ЛОКМА, Мръвка, кѫсъ, откѫсъ.
ЛЯИКЪ, Прилика, приличность, пристойность.

М.

МААМЕЛЕ, Лихва, обрѣтѣль, възвить, ростъ, накладъ.
МААНЕ, вижь махана.
МААСѪРЕ, Обсада, обсадяванье, обсаждяванье, обсажденіе, за-

гащанка, огражданье, окрѫженіе, обстѫплѣніе.

МАГАЗА } Изба, влага-
МАГАЗІЯ } лище, влагалница, земникъ, положище, полагалище, дрьжалница.

МАГЫОСНИКЪ, *гр.* Омайникъ, коренитьць, чародѣй, вълхвъ, врачь.

МАГЫРНИЦА, *гр.* вижь ахчійница.

МАГЫЯ, *гр.* Омая, коренитьство, чародѣйство.

МАДДАМЪ, Като, зачтото, понеже.

МАДЕМЪ, Руда.

МАДЖУНЬ, вижь петмесъ.

МАЕСѪЛЬ, Кръвотечь, кръвотокъ (еморой) и живци.

МАЗА, вижь магаза.

МАЗАРЬ, печятъ.

МАЗДРАКЪ, Сулица, лѫща, копье.

МАЙМУНЬ, Обезяна, обезянь.

МАЙНА, Распусъ.

МАКАМЪ, Пѣсень, пѣсьнь.

МАКАРА, Скрыпецъ, скрыпетъ, блъкъ, вѣкша.

МАКБУЛЪ, Пріятъ, въспріятъ, пріемнѫтъ.

МАКСУЛЬ, Производъ, рожба.

МАКСУСЪ, Нарочито, нарочно, съ наумицѫ.

МАКУЛЪ, Срамежливъ, срамливъ, свинливъ, кротъкъ.

МАЛЛІЯ, Имотенъ, богатъ, богатенъ.

МАНГѪРЬ, Пѣнязь, пѣнягъ, цята.

МАNГѪФА, Мърхавица, хрѣмавица, хропотница, стеченіе.

МАНДЖА, Гозба, ястье, яденье.

МАНДРА, *гр* кошяра, овчярня, бѫчія.

МАХ.

МАНТІЯ, *гр.* Рѣса, плащь.
МАРАЗА, Разрога.
МАРАЗЛІЯ, вижь дертлія.
МАРАЗЪ, вижь дертъ.
МАРГАРИТЪ, *гр.* Жьмчюгъ, бисеръ.
МАРТОРІЯ, *гр.* довада, съвѣдѣтелство, съвѣдѣніе, свидѣтелство, дохватка.
МАРУЛЯ, *гр.* Бърдокна.
МАСКАРА, Смѣхъ, присмѣхка, присмѣхъ, § подземка, подиграчка.
МАСЛАХАТЪ, Подлогъ, причина, правина, справедливость, работа.
МАТАФЪ, Притчя, причта. § стока.
МАТИМА, *гр.* Урокъ, ученье.
МАТРАПАЗИНЪ, Прѣпродавець, прѣкупець.
МАФЪ, Праздность, нѣманье.
МАХАНА, вижь кусуръ.
МАХКУЛЪ, вижь макулъ.

МЕЗ.

МАХЛА, Въртопъ, околъ, отдѣленіе.
МАХМУРЪ, Богатъ, богатенъ, имотенъ. § сытъ, насытенъ.
МАХНА, вижь кусуръ.
МАША, Щипци, клѣщи, клещи.
МАШАЛЛА, Храбро! блазѣ! благоже!
МАШИНА, вижь чяркъ.
МАЯ, Сырище. § Квасъ, сквасъ.
МЕВЛЯ, Богъ.
МЕЇДАНЬ, Поляна, расколъ, площадъ. § мѣсто, мѣждина.
МЕДРЕСЕ, Духовно, священо училище.
МЕЗЕ, Куска, кусъкъ, дѣто поддразнова пощѣвкѫ, охотѫ, § присмѣхъ, присмывъ, посмѣхъ, посмѣшка, посмѣяніе.
МЕЗЛИЧЬ, Съвѣтъ, съвѣтванье, съмница, съмнище, сватъ.

МЕКЯНЬ, Жилище, живѣніе, жителство, обитаванье.
МЕЛОДІЯ, *гр.* Сладкогласіе, сладкопѣніе, пѣснопѣніе, пѣтіе.
МЕЛАНХОЛІЯ, *гр.* Черножьлчіе, чьрножьлчіе, посупленость, дряхлость, навьсеность, невеселость, тѫга.
МЕНЗИЛЬ, Нарочитъ, съ наумицѫ скоротечь, бьрзакъ.
МЕНГЕМЕ, Тискало, тѣска, тяска.
МЕРАКЪ, Тѣснодушіе, притѣсненіе, бухтенье на сьрдце.
МЕРАМЪ, Наумица, намѣреніе, намѣряванье.
МЕРЕМЕТЪ, Поправка, скѫрпяванье.
МЕРМЕРЪ, Мраморъ, мряморъ.
МЕРТЕБЕ, Стѫпъ, стьпень, чинъ. § подоба.

МЕРХАМЕТЪ, Помилванье, милость.
МЕТИНЪ, Яко, твьрдо, здраво.
МЕТЕРИЗЪ, Окопъ, обкопъ, острогъ (vallum).
МЕХЕНКЪ, Притеглуванье, испытъ, опытъ.
МЕХКЕМЕ, вижь кадійница.
МЕХЛЕМЪ, Маза, мазь.
МЕШЕ, Храсть, храстіе, хврастіе.
МИЛЯИМЪ, Мѣкъ, сладъкъ. § кротъкъ.
МИРАЗЪ, Наслѣдванье, наслѣдство, бащина.
МИРИЗМА, *гр.* Вонья, дѫхъ, смрадѣль. § благоѫханіе, доброѫханіе, добровоніе, благовоніе.
МИРИШІѪ, *гр.* Ѫхавамъ, ѫхаѭ, обѫховамъ, обѫхамъ, душѫ.
МИРІЯ, Сбиръ, сбирщина.
МИРО, *гр.* Масть, благоволеніе.

МИРОСВАМЪ, *гр.* Маслопомазвамъ, мастопомазвамъ.

МИСЛАДЕ, Почеть, почетванье, честь.

МИСИРЬ, Мамуль, царевица, гълѫбъ, кукурузъ. § пуякъ, куркань, Индійскы пѣтель.

МИТРА, *гр.* Вѣнецъ, владышка шяпка. § майка, матка, ложе, ложесна, ложьсна.

МИХТАРЬ, помѣнъ, помѣняванье.

МОЛЕПСУВАМЪ, *гр.* Прихващямъ, прилавямъ, охаловамъ.

МОНАХЪ, вижь калугерь.

МУКАЕТЪ, Залѣгвачь, загрызникъ, прилѣжливъ, радивъ.

МУКАЛИТЪ, Шягобіець, глумьць, глумитель.

МУНАФѪКЪ, Ковлада, одумка, оговорка, клѣвета, укоръ.

МУРАФЕТЛІЯ, вижь ашикъ.

МУРАФЕТЪ, вижь ашиклѫкъ.

МУРДАРЬ, Намацанъ, нацапанъ, гнуснавъ, гнусенъ, нечистъ.

МУСАФИРЬ, Госъ, гостянинъ.

МУСТАКЪ, Ѫсъ, наустникъ.

МУТАФЧІЯ, Платникарь, врѣтищедѣлатель.

МУТВАКЪ, вижь магырница.

МУТЛѪКЪ, Непрѣменно, негрѣшито, истина, наистина, наистинкы.

МУХАББЕТЪ, Сладъкъ разговоръ, сладка дума.

МУШАМА, Клѣйка, клѣенка. § ологъ, пластырь.

МЪНАСТЫРЬ, Иностанъ, обитель.

МЮЖДЕ, Даръ, подарѣкъ, подаръ.

МЮЗЕВИРИНЪ, вижь фитне.

МЮЛКЪ, Имотъ, имѣніе, помѣстенъ имотъ.
МЮХЮРЪ, Печятъ.
МЮЩЕРІЯ, Сознатъ купувачь, купець, търговець.
МѫШѫЛѫ, Упаякъ, упалякъ.

Н.

НАВАКСУВАМЪ, *гр.* Допълновамъ, додавамъ.
НАЕТЪ, вижь ніетъ.
НАЗАРЬ, Орокы, орочясванье.
НАЗЛІЯ, вижь фудулъ.
НАДЖАКЪ, вижь балтія.
НАДѫРЪ, Рѣдко, не навсякѫдѣ, не насѫду.
НАКЛЪ-ЕДЕРИМЪ, наумѣвамъ, подсѣщамъ.
НАЛБАНТИНЪ, Подковачь.
НАЛЕТЪ, Проклѣтъ, проклятъ.
НАМДА, Помянъ, спомѣнъ.

НАРГЕЛЕ, Бърборница.
НАРКЪ, Оцѣна, оцѣнка, опрѣдѣлена, отрѣдена цѣна (такса).
НАУХЪ, Сланотъкъ.
НАФИЛЕ, Залудо, напусто, впустошь, въсуе, всуе.
НАХТЪ, Въ *нахтѣ*, въ природѫ.
НЕБЕТЪ, Рядъ, единъ пѫть.
НИЗАМИНЪ, Военъ, воинъ, войникъ, латырь, пълчяникъ.
НИКЕЗИНЪ, Свытъ, сгѫрчивъ, сгѫрчо, сгѫрченъ, скѫпъ.
НИШААТЪ, Угода, сгода, прилика, охота.
НИШЯНЪ, Бѣлякъ, знакъ.
НІЕТЪ, Наумица, наумѣванье, намѣреніе, цѣль, мѣта.
НОЙМА, *гр.* Мысъль, смысъль, умышляй, умышленіе, § бѣлякъ, знакъ, мыгнованье. § разумѣ-

ванье, разумѣніе, разбиранье.
НУЗЛА, Рѣма.

О.

ОДАЯ, Стая, истба, истъба, истъбъ, изба, лѣглище, ложница, ложище, покой.
ОДЖАКЪ, Огнище.
ОЗЛАШМАКЪ, Погода. погодяванье, погодванье.
ОКТАПОДЪ, *гр.* Кракатца, кракатица.
ОКУВЪ, Вѣшь, вѣдливъ, строинъ, искусенъ.
ОЛАЩИСВАМЪ, вижь молепсувамъ.
ОНДАЛЖКЪ, Десятъкъ, десятнина.
ОРДІЯ, Станъ, окришло, очрища, очръща, колемога, колимога, наметъ, табъра.
ОРМАНЬ, Шюмакъ, гжстакъ, чяща, гора, лагъ, лѣсъ, дѫбрава, дрѣбакъ.
ОРТАКЪ, Съдружникъ, съдругъ, товаръшь.
ОРХЕСТРА, *гр.* Драгайка, плясавица, плясица, плясунья, плясавка.
ОТИ, *гр.* Зачто? что? какво?
ОТЛАКЪ, Паша, пасище, излазъ, трѣвнина.
ОТЛУКАНА, Плѣвница, плѣвня, плѣвникъ, сламеникъ, сламеница.
ОХТИКА, *гр.* вижь вехремъ.

П.

ПАЗАРЛЖКЪ, Търгуванье, §. погода, погодванье, погодяванье.
ПАЗАРУВАМЪ, Търгувамъ, купувамъ, тъкмѫ, главѫ, главявамъ, оглавявамъ, погаждамъ.
ПАЗАРЪ, Търгъ, тър-

жище, оборъ, купилище.
ПАЛАСЪ, Дрипъвъ, одьрпанъ, окѫсанъ.
ПАЛАТЪ *гр.* вижь сарай.
ПАНАИРЬ, Праздникъ, тържество, § сборъ.
ПАПУКЧІЯ, Чяхларинъ, чьхларинъ, чьхларь.
ПАРАКЛИСЕРЬ, *гр.* Черковникъ, цьрковникъ, черковнослужитель.
ПАРАЛИТИКЪ, Слабоногъ, разслабленъ.
ПАРАМІЯ, ПАРИМІЯ *гр.* Пословица, гатанка, причта, притчя.
ПАРТИДА, *гр.* Дѣлба, дѣль, чясть. § общество, общнна. § цѣла игра.
ПАРЦАЛЬ, ПАРЧЕ Петякъ, кѫсякъ, кѫсъ, сѣкъ.
ПАХѪ, Цѣна, чиненье.
ПЕЙ, Задатъкъ, сѣлима, закладъ, залогъ.

ПЕКСИМЕТЬ, вижь песметь.
ПЕНДЖУРЪ, Прозоръ, прозорецъ, окно, окньце.
ПЕРВАЗЪ, Рама.
ПЕРГЕЛЬ, Шестало.
ПЕРДАФЪ, Полѣй (лустро).
ПЕРДЕ, Завѣса, занавѣсъ, запона.
ПЕРУКА, Косакъ, косатникъ, покосникъ.
ПЕСМЕТЬ, Сухарь.
ПЕТМЕСЪ, Прѣбита мѫсть
ПЕТРАХЫЛЬ, вижь епитрахыль.
ПЕШИНЬ, Пьрвина, пьрвица.
ПЕШКЕШЬ, Поклонъ, даръ, подаръ, подаръкъ, приносъ.
ПЕШКЫРЬ, Лицобрѫсъ, лицобрѫсьць, обрѫсьць, обрѫсъ, обрусьць, сударь, махрама.
ПЕЩЕМАЛЬ, Привѣсъ,

повывка, прѣпаска, прѣстилка.

ПИСКЮЛЬ, кытка, кычюрь, подрагъ, ресна.

ПИРИНЧЬ, мѣдь.

ПИРОНЬ, *гр.* Гвоздѣй, гвоздъ.

ПИШМАНЛЖКЪ, Раскайванье, покайство, покаянство, покайванье.

ПИШМАНЪ, Раскаянъ, покаянъ, покаинъ.

ПОЛИТИКА, *гр.* Гражданство, учтивство, благоповеденіе, благородно относванье, обхожданье.

ПОТЫРЬ, *гр.* Стъклѣница, цьклѣница. § *Свѣтый потырь,* чяша, ковкалъ, сждъ, съсждъ.

ПОЩА, Брьзохода, скорохода, скоротечня.

ПРАКТИКА, *гр.* Вьршенье, опытъ, испытъ, упражняванье, обученіе, обучяванье, работенье.

ПРАНГА, Спжнкы, оковы, желѣза, веригы.

ПРИКІЯ, *гр.* Зестра, вѣно, придано.

ПРОСКОМИДІЯ, *гр.* Приношеніе, припасаніе.

ПУЛЪ, Люспа, лжспа, § петелка.

Р.

РАЗА, Склоненъ, сгласенъ.

РАВАИЩЬ, Минуванье на продажбж.

РАСГЕЛДИСВАМЪ, Сполучямъ, налучямъ, сгодвамъ, врьхлѣтвамъ.

РАЗГЕЛЕ, Врьхлѣтка, случяй, сполучка, случка, бродялка, бродяла.

РАКАМЪ, Смѣтка, смѣтанье, счетъ, счисляванье, счисленіе.

РАФТЪ, вижь лавица.

РАХАТЪ, Миръ, мирство, спокой, спокой-

ство, спокояванье, покой, покойство. § сладка, блага каша.

РАЯ, Поддавникъ, поддадникъ, подданникъ.

РЕЖДА, Молба, моленье, измолванье, ходатайство.

РЕДЖАДЖІЯ, Измолитель, измолникъ, молитель, ходатай.

РЕЗИЛЬ, Безчестенъ, обезчестенъ.

РЕНГЪ, Шяръ, видъ, глѣдъ, цвѣтъ, подоба, масть, лице.

РЕНДЕ, Подпилка, терпугъ.

РЕСИТЕНЪ, Расписанъ, отписанъ, сличенъ, заличенъ, замьрлянъ.

РЕФЕНЕ, вижь аналогыя.

РЕХЫМЪ, Залогъ, залога.

РИДЖА, вижь реджа.

РЖЗЕЙЛІЯ, Честенъ, почтенъ, почетенъ.

РЖЗЪ, Честь, чьсть.

С.

САДЕ, Само.

САЛАМЪ, Здравъ, неповреденъ.

САБАХЛЕНЪ, Зарань, сутрѣна, утро, възоры, взорѣ.

САБУРЪ, Тьрпѣніе, тьрпѣнье, обдрьжка, обдрьжванье.

САГМАЛЬ, Подойница, подойка.

САДИКААНЕ } На здра-
САДИКЪ } во, на твьрдо.

САЗЪ, Тръстикъ, тръстина.

САКАТЛЖКЪ, Изжродваніе, жродство, клосьство.

САКАТЪ, Жродъ, жроденъ, изжродивъ, куць клосьнъ, чюнгъ.

САКЛЕТЪ, Задушка, задухъ, задуха, задушванье, задушяванье, тѣснота, тѣснина, стѣ-

сненіе. § притѣсняванье, принѫжда, принѫжденіе, приневолванье, § нѫжда, нужда, потрѣба.

САКСІЯ, Цвѣтарница, цвѣтарня.

САКѪЗЪ, Дѫвка, гвачка.

САКѪНМАКЪ, Потулность, потайность, отайпость, потайнина.

САКѪНТІЯ, Утѣсненіе, тѣснота, притѣсняванье, стѣсняванье, потиска.

САЛТАНАТЪ, Великолѣпіе, пышность.

САЛТЪ, вижь сааде.

САЛХАНА, Лоютопище, лоетопище.

САМАНЛѪКЪ, вижь отлукана.

САНГѪНЪ, САНДѪРДИСАНЪ, САНДѪРИСАНЪ } Усѣкнѫтъ, оплашенъ, наплашенъ,

САНДЖАКЪ, вижь епархыя.

САНДѪКЪ, Ракла, скрина, ковчегъ, съсѣкъ, кръстица, крабія.

САНКЫМЪ, Сирѣчь, то е.

САНѪРЬ, *отъ гр.* вижь синорь.

САПА, Загрѫбы, настрана.

САПАНА, Пращова, прашка *(конскы уръдъ)*.

САПУНЬ, Мыло.

САПЪ, Топоришка, дрьжка, дьржало.

САРАЙ, Полата, полача, чета, дворець.

САРГЫЯ, Обовывка, обвывка, овывка.

САРАФИНЪ, вижь зарафинъ.

САРПЪ, Стрьвенъ, наваленъ.

САРѪКЪ, Пьртъ, прьтъ. § гѫжва, гѫжвица, съ кожѫто ся обвывать на главѫ.

САТАНА, *гр.* Сотона, бѣсъ, непріязнь.

САХАТЪ, Чясовникъ, чясорникъ, чясъ.
САХАТЧІЯ, Чясорникарь, чясовникарь.
САЧЯКЪ, Стрѣха.
САЧЯЦИ, Рѣсны, трѣсны, тресны, подрази.
СЕБАПЪ, Добрынка, добрыня, благодѣяніе, дабросторство, добростуванье.
СЕБЕПЪ, причина, узрокъ. § Поводъ.
СЕВГЕЛІЯ, Обыченъ, обычливъ, влибливъ, любезенъ, драгъ, милъ.
СЕВДА, Либовь, либенье, обычь, драгость.
СЕЗЕНДИСВАМЪ, Съпикасвамъ, съзирамъ, назирамъ, съглѣдвамъ.
СЕИЗИНЪ, Ратай, слуга, слугаринъ, шьтачь, конохранитель.
СЕЙМЕНИНЪ, Пандуринъ пандурь.
СЕЙРИНЬ, Хладно.
СЕИРЪ, Глѣданье, злѣлище, позорище, взоръ' позрѣніе.
СЕЛЪ, Порой.
СЕЛЯАМЕТЪ, Спокой, мирство. § спомощь, помощь, подмога.
СЕМТЪ, Меджрга, страна.
СЕНЕ, Столѣтіе, вѣкъ. § година, лѣто. § велятъ (date).
СЕНЕТЪ, Подписъ, подписка, записъ, записка.
СЕПЕРЬ, Завѣтъ, завѣщаніе.
СЕРБЕЗЪ, Лютъ, крушьнъ, строгъ, жьстокъ.
СЕРГЬЯНЪ, вижь сирьянъ.
СЕРМАЛІЯ, Имотенъ, богатенъ, богатъ.
СЕРМІЯ, Имотъ, имапье.
СЕРСЕМЪ, Слисанъ, шантавъ, вьртоглавъ, вьртоглавець.
СЕРТЪ, Врълъ, лютъ, коравъ, крушьнъ, строгъ, ядовитъ, жьстокъ.

СЕТЕМЪ, Зла вѣсть, извѣстіе.
СЕФЕРЪ, Размирица, война. § рѣдъ, изрѣдъ, единъ пѫть.
СЕФТЕ, Пьрвица, пьрвина.
СЙМЕНИНЪ, вижь сейменинъ.
СИВРИЛІЯ, Островрьхъ, остроисточенъ.
СИНДЖИРЬ, Верыга, желѣза, оковы, спѫнкы, жзы, чепьчка, чепьчька, чепь.
СИНОРЪ, *гр.* Граница, прѣдѣль, мѣжда, мѣжа, грань, прѣграда, рѫбежь.
СИРЬЯНЪ, Расходъ, расходка. § вижь сеиръ.
СЙРЕМЪ, Маща.
СІОЗБИРЛІЯ, Сдуманъ, сговоренъ, наговоренъ, сгласенъ.
СІОЗГЕЛИШИРЬ, Сирѣчь, то е.

СКОРПІЯ, Изграбіе, скрыпья.
СОЙ, Пасмина, влака, ощеръ, вощеръ, родъ, плѣмя, поколѣніе, корѣнь.
СОЙСУЗЪ, Зла, лоша пасмина, влака и др.
СОЙТАРА, Врьтнья.
СОКАКЪ, Улица, стогна.
СОЛАКЪ, Лѣвичярь, лѣвакъ.
СОНОНДАНЬ, *Отпослѣ*, отподирь, отнапоконъ, изнапоконъ.
СОНЬ, Край, свьршякъ, конецъ.
СООКЛУКЪ, Похлѣбка.
СОПА, Тояга, кривакъ, палица, посоха, посохъ, жезль.
СОСОВА, *гр.* Стига, доста е.
СОФРА, Яделница, яделня, столъ, синія.
СПОЛАЙТИ, вижь исполлаети.

СЮР.

СТАФИДА, *гр.* сухва, сухо, сушяно гроздье.
СТОМАХЪ, *гр* Сырище, сырищга, желѫдъкъ, желѫдка, жълудка, оходъ, воденичка, мѣлница.
СТОМНА, вижь бардакъ.
СУДЖУКЪ, Надѣница, кървавица.
СУЛИМЕНЬ, вижь сюлюментъ.
СУЛУКЪ, Душякъ, душъкъ.
СУММА, *гр.* Столкость, колчина, количество, § грамада, сбуна, навалица, множество.
СУРМЕ, вижь сюрме.
СЮЛЮМЕНТЪ, бѣлило, брашнице.
СЮНГЕРЬ, Гѫба.
СЮРГЮНЛУКЪ, Дрисъкъ, срьдоболь, срьдоболіе, срьдоболство, мытъ, поносъ, § заточеніе, прокудванье, изгонванье, прогонванье.

СѪЛ.

СЮРГЮНЪ, Заточенъ, прокуденъ, изгоненъ, изгнанъ, прогоненъ.
СЮРДИСВАМЪ, Заточявамъ, прокудвамъ, изгонвамъ, прогонвамъ.
СЮРЕКЪ, Чярда, стадо, главь, сбуно, събуно.
СЮРЕТЪ, Кыпъ, образъ, лице.
СЮРІЯ, вижь сюрекъ.
СЮРМЕ, Завой, затворъ, прѣлка.
СЮРМЕКЪ, вижь сюргюнлукъ.
СЮРПЕРЪ } Прикаска,
СЮХПЕТЪ } раскаска, расказь, приказнь, приказь.
СѪЙБІЯ, Стопанинъ, господинъ, господарь, жупѫнь.
СѪКЛЕТЪ, вижь саклетъ.
СѪЛМУВАМЪ, Бѣснѣѭ, лудувамъ, несѣдѫ мира.
СѪЛМѪ, Бѣсенъ, разбѣсненъ, разлуденъ, распустенъ, распустнѫтъ.

*

СѫПѫ, Загрѫбѣ, загрѫбы, настрана.
СѫРМА, Сватка, птичка. § *Сѫрма*, злато.
СѫЧЯНЪ-ОТУ, Мышоморъ, мышеморъ.

Т.

ТААЗЕ, Прѣсенъ, наскорошенъ, новъ.
ТААНЕ, Зьрно, кѫсъ, откѫсъ, чясть.
ТАБАКЪ, Усмарь, кожевникъ, стръгаль. § цѣлъ листъ книгѫ.
ТАБІЯ, Забрало, стрѣлница, твьрдыня.
ТАБІЯТЪ, Нъравъ, правъ, обычяй, обыкновеніе, наука; *наука-та има и отукѫ.*
ТАБУРЪ, Пълкъ, плъкъ.
ТАВАНЬ, Подарь.
ТАВАТУРЬ, Бунтъ, разбунтванье, народновъзмѫтванье, въставанье, въстаніе.

ТАВЛАТТАРДИСАНЪ, Навлаженъ, овлаженъ.
ТАВЪ, Влага, влажность, мокрота.
ТАЙФА, Дружина, дружнина, другарство.
ТАКСИДЪ, *гр.* Пѫтуванье, странствованье, пѫтеходство, пѫтеходенье, пѫтешьствіе.
ТАКѪМЪ, Урѣдъ, снарѣдъ, снарядъ, орѫдіе.
ТАЛАЗЪ, Струга, струя, вълна́, вълненіе.
ТАЛАСѪМЪ, Вѣда.
ТАМАЗЛѪКЪ, Изродъ, изрожба, изражданье.
ТАМАМЪ, Тъкмо, равно, изравно.
ТАМАХКЯРИНЪ, вижь кѫскатія.
ТАРА, вижь дара.
ТАРАФЪ, вижь партида.
ТАРИФЪ, Посока, посочка, покаска.
ТАСЪ. Чяша, ковкалъ.
ТАФРА, Кыченье, кы-

тенье, накытванье, гыздeнье, украсяванье.

ТАФРАЛІЯ, Накытенъ, скытенъ, накыченъ, гыздавъ, украсенъ.

ТАХТАБИТЪ, Дьрвѣница, дьрвѣнка.

ТАШКѪНЪ, Прилянъ, припълненъ.

ТЕАТРО, *гр.* Дивище, позърище, позорище, зрѣлище.

ТЕБДИЛЪ, Прѣоблѣченъ, прѣобразенъ, прѣобърнѫть, прѣтворенъ, прѣправенъ.

ТЕВЕКЕЛЛІЯ, Подадникъ подавникъ, подавецъ, дарникъ, богатодавецъ, богатодадникъ (divitias dans. galanthomme).

ТЕФТЕРЪ, Дѣла, списъкъ, книга (registre).

ТЕДЯРИКЪ, Приготвованье, приуготвованье, прѣдуготовляванье.

ТЕЗЕЛДЕНЪ, Тутакъси, тутакси, тойзи-чясъ, тось-чясъ.

ТЕЗЕНДЕ, Набьрзо, наскоро.

ТЕКЛИФЪ, Поканка, поканванье, повикванье.

ТЕКМИЛЬ, Тъкмо, равно, изравно, наравно.

ТЕКЪ, Токо единъ, самичякъ, самъ.

ТЕКЫНЬ, Токо тъй, токо така.

ТЕЛАЛИНЪ, Проповѣдникъ, народенъ провъзвѣстникъ, провъзгласникъ, явитель, явяватель.

ТЕЛБИЗИНЪ, Лихъ, хытъръ, лукавъ.

ТЕЛЕСКОПЪ, *гр.* Далѣзоръ, увеличително цъкло, зрителна тржба (пусула).

ТЕЛКЫЯ, ТЕЛТІЯ } Ст. ля, стѣля.

ТЕЛЪ, Рудна, мѣдна жица, нишка, конецъ.

§тетева, струна, струнь, стьгно, стегно.
ТЕМЕЛЛІЯ, *гр.* Основанъ, основенъ.
ТЕМЕЛЬ, Основа, основаніе, стжпало, стояло, стоялище, плесна, зачяло.
ТЕМЕСУКЪ, Записъ, записка, обязателство, заемно, назаемно писмо.
ТЕМБИХЪ, Заповѣдь, заржчванье, поржчванье, повелѣніе, приказъ.
ТЕНЕКЕ, Жьсть.
ТЕНДЖУРА, Коструля.
ТЕНЗИМАТЬ, Слободь, свободь, слобода, свобода, слободія, свободія.
ТЕПЕ, Купа, могыла, вьрхъ.
ТЕРДЖУБЕ, Опытъ, испытъ, испытаніе.
ТЕРДЖУМАНИНЪ, Тълковачь, тълковникъ.
ТЕРЗІЯ, Шьвачь, кроячь.

ТЕРКЪ, Изводъ, искрой, измѣра.
ТЕРЛИКЪ, Потникъ, § бѣла шяпка.
ТЕРТИПЪ, Нарѣдба, нарѣжба, нарѣда, нарѣдъ.
ТЕРЯКЫЯ, Страстливъ, пристрастенъ, страстенъ.
ТЕСКЕРЕ, Посошъ, свѣдѣль писмена.
ТЕСЛИМДЖІЯ, Прѣподатель, прѣвржчитель, прѣдавачь, прѣдаватель.
ТЕСЛИМЪ, Прѣподавка, прѣвржка, прѣдаванье.
ТЕСТЕ, Маца, свивка, вьрзаница, вьрзанка.
ТЕСТЕБАШІЯ, Отгорникъ, врьхникъ.
ТЕФТИШІЖ, Прѣпытвамъ, прѣдирвамъ, издирвамъ.
ТЕФТЕРЬ, вижь тевтерь.
ТИГАНЬ, Прьжникъ, пражникъ, скрада, сквара, сквърода, сковрада.
ТИПАРЬ, ТИПЪ } *гр.* Печятъ. § *типографія*,

печятня, печятница, печятарница, книгопечятня. § образъ, изображяванье, начьртяванье.
ТОЗЛУКЪ, Каляцъ, калѣцъ, клашникъ, бечва.
ТОЗЪ, Прахъ.
ТОКЪ, Сытъ, сытенъ, § битъ, пълънъ, плънъ.
ТОПАЛЪ, Куцъ, хромъ, хромавъ, клосьнъ.
ТОПАРЛАКЪ, Търкулястъ, валчясть, търкалѣстъ.
ТОПГАНЬ, Искупъ, прискупъ.
ТОПЪ, Грѫмникъ, грѫмежникъ. § валякъ, кълбо, кржгъ. § мѫдо.
ТОСУНЬ, Овѣнь, овянь.
ТРАМПА, Мѣна, измѣна, измѣненіе.
ТРИФИЛЪ, *гр.* Звѣздѣль, дѣтелина.
ТРІЯНДАФИЛЪ, *гр.* Шипъкъ, шипьць.
ТУВАФЪ, Угоденъ, прія-тенъ.

ТУЗЛУКЪ, вижь тозлукъ.
ТУЛУМБА, Цьркало. § климало.
ТУЛУМЪ, Мѣхъ.
ТУРМАКЪ, Быволъ, биволче.
ТУРНА, ТУРНЕ } Жeравъ.
ТУРУНДЖІЯНЪ, Смрадликъвъ.
ТУФА, Кычюрь, гѫстьлякъ, храсталякъ.
ТЮЙБЕ, Зарѣкванье, заричванье.
ТЮЙБЕЛІЯ, Зарѣченъ.
ТЮРЛІЯ, Видъ, глѣдъ, шяръ, оброшяванье, подоба.
ТЮТЮНЬ, Духань, пушилна трѣва.

У.

УДЖЮСЧІЯ, Гобьзованъ, нескѫпливъ.
УЗЛѪШМА, Расправа, сговоръ, сговорка.
УЗУННАМАЯ, Надлъжь.

УЗУНЪ, Дългъ, длъгъ, высокъ, снаженъ.
УЙДИСВАМЪ, Прилѣгамъ, прилѣгвамъ, уподоблявамъ, приспособлявамъ.
УЛУКЪ, Длъбъ, длъбка.
УМУТЪ, Надеждба, надежда, надань, надание, надѣванье.
УСУЛЕТЛЕНЪ, Излѣко, излѣкы.
УСУЛЬ, Мѫдрина, хытрость, хытрина, вѣшство, искуство, способность, способливость.
УЧЮКУРЬ, Гащникъ, огащникъ.
УЧЮРТМА, вижь джурукма.

Ф.

ФАЙДА, Врьхнина, ростъ, лихва, обрѣтѣль, възвить, накладъ. § добывъ, добывка, камата,

особнокорыстіе, печялба, выгода, полза.
ФАРАЗА, Възоръ, примѣръ, приуказъ, прѣписъ.
ФАРКЛІЯ, Прѣвъсходенъ.
ФАРКЪ, Прѣвъсходность, по́-вече, по́-веке, по́-много.
ФАРТУНА, вижь фуртуна.
ФАСУЛЬ, Бобъ.
ФЕНЕРЪ, Свѣщило, свѣтило.
ФЕСФЕСЕ, вижь чялѫкъ.
ФИДАНЬ, Младока, издънка.
ФИЛИЗЪ, вижь клонь.
ФИЛДИШЪ, Слоновъ, слонскы зѫбъ.
ФИЛДЖЯНЪ, чяша, чяшка.
ФИЛОСОФЪ, *гр.* Любомѫдръ.
ФИЛЪ, Слонъ.
ФИРЯСАЛЪ, *гр.* Извѣтрѣлъ, извѣстрялъ.

ФИТИЛДЖЕ, Сѣкчило, щипци.

ФИТНЕ } Мухар-
ФИТНЕЛИКЪ } ство, одумство, пржаль, пронырство, козньі, ухыщреніе, коварство.

ФИТНЕДЖІЯ, Мухаринъ, одумникъ, раздорникъ, пронырливъ.

ФУДУЛЛУКЪ, Дигня, голѣминство, голѣменье, надуванье, надиганье, гърделивство.

ФУДУЛЪ, Голѣмливъ, голѣмець, възносникъ, надутъ, навдигливъ, гърделивъ, гърдостенъ, гърдоносливъ, гърдъ.

ФУРДА, вижь хурда.

ФУРНЯ, Хлѣбарница, хлѣбопечница, пѣщь.

ФУРСАТЪ, Власть, владанье, владѣтелство. § сила, моженье, можность.

ФУРТУНА, Выхрушка, буря, бора, сбора,

выялица, выжелія, силенъ вѣтъръ, хала.

ФУЧЯДЖІЯ, Бжчваринъ, бжчварь, кацаринъ, кацарь.

Х.

ХАБЕРЬ, Вѣсть, извѣстіе, извѣстяванье.

ХАВА, Въздухъ.

ХАВАНЬ, Тълчякъ, тълчокъ, тълчъкъ

ХАВАЯ, На въздухъ. възбогъ.

ХАВУЗЪ, Подровеникъ, подровникъ, водоводъ, водотокъ (canal).

ХАВЪ, Власъ, косъмъ.

ХАДЖМЪ, Скопенъ, скопець, каженикъ.

ХАЗНА, Скрывалище, скрывалница, съкръвище, съкровище, иманье.

ХАЗЪ, Угода, пригода удоволствіе, пріятность. § истинско, сжщо.

ХАИР.

ХАЗЖРЪ, Готовъ, приготвенъ, наготвенъ.
ХАЙВАНЬ, Добыче, добытъкъ.
ХАЙВЯРЪ, Икра, икры.
ХАЙДУКЪ } Шюмко-
ХАЙДУТИНЪ } вецъ, оберникъ, плѣнчія, тать, вълхва, разбивникъ, разбойникъ.
ХАЙЛЕ, Още, доста, доволно.
ХАЙЛЯЗЛЖКЪ, Нехжрь, нехжрство.
ХАЙЛЯСЪ, Денгуба, мьрзеливъ, мьрзостенъ, лѣнивъ, нерадивъ, нехарникъ.
ХАЙМАНА, Немѣрникъ, безъ главж, бій-пжть.
ХАЙНАДЖІЯ, Каталанинъ, вижь айнаджія.
ХАИРСЖЗЪ, Злочѣстъ, злочѣстенъ, нещастливъ безщастенъ. § лошъ, лошьвъ, недобъръ.
ХАИРЪ, Чѣсть, щастіе, благополучіе, получяй. § *хаиръ*, не.

ХАМ.

ХАКСЖЗЪ, Бесправеденъ, неправеденъ, неправъ, безъ право, безъ правинж.
ХАКЪ, Право, правина, правда, правдина, плата, платка, заплатка.
ХАЛАЛЪ, Простѣно, опростѣно.
ХАЛАЧЬ, Дръндаринъ, дръндарь.
ХАЛИ, Пустыня, пустотія, пуста гора.
ХАЛКА, Брънка, бръмка, бѣлчюгъ, зала, обводъ, оводъ, притокъ.
ХАЛКЪ, Народъ, свѣтъ.
ХАЛЪ, Доба, състояніе, положеніе.
ХАМАМДЖІЯ, Баняринъ, банярь.
ХАМАМЪ, Баня.
ХАМАЛИНЪ, Товароносяць, товароносьць, товарникъ, тварникь, брѣмяносець, брѣмяносьць,

тѣжконосець, тяженосець.

ХАМАЛЛЖКЪ, Товарноство, товарноство, брѣмяноство, тѣжкоповство, тяженоство.

ХАМБАРЬ, Житница, житарница, дрьжалница, полагалница, брашница, ичюмичникъ, *спорядъ вещество-то, дѣто обима сждъ-тъ.*

ХАНЗЖРЪ, Свинья, свиня, свинь.

ХАНДЖІЯ, Страннопріемець, гостопріемець, гостопріемникъ, волнодомець.

ХАНЪ, Волнодомъ, гостница, гостинница, гостопріимало, гостопріемало.

ХАПЪ, Валякъ лѣковитъ, пулка.

ХАПЖЗЪ, Запрѣнъ, затворенъ, заключенъ, съвяжнь, съвязникъ, съвязъ, съвязнь.

ХАПЖНСЖЗЪ, Ненадѣйно, безнадеждбно, нечяяно.

ХАПЖСЖНА, Затворка, затворница, тьмница, запиралище, съвяза.

ХАРАМЪ, Неправедно, непростено.

ХАРАНІЯ, Ператникъ, ведърникъ.

ХАРАЧЬ, Дань, данъкъ, подать, налогъ, облогъ, даждія.

ХАРАШЛЖКЪ, Трошякъ, трошькъ, разноска, иждитіе, иждивляванье, иждивленіе.

ХАРДАЛЬ, Горжха, горжшица, горчица.

ХАРДЗУАЛЪ, Жалба, жалъба, жалованье, прошеніе, възношеніе, прозба.

ХАРИЗВАМЪ, *гр.* Дарѣ, дарувамъ, дарявамъ, подарявамъ, поклонявамъ.

ХАТ.

ХАРТІЯ, *гр.* Книга за писанье.

ХАРЧЬ, вижь харашлѫкъ.

ХАРЧІѪ, Трошѫ, разнасямъ, распелявамъ, иждивлявамъ, съсипувамъ, испочюповамъ, незатѣгамъ.

ХАСТААНЕ, Болница, богодѣлня.

ХАСЪ, вижь хазъ.

ХАСѪЛЪ, Пьргъвъ, чевржстъ, чьврѫстъ, брьзъ § *Хасѫлъ*, истинскы, наистинскы, сѫщъ.

ХАСѪРЬ, рогоска, рогожина.

ХАТА, Опасность, § пакость, опачина, опачица.

ХАТАЛІЯ, Опасивъ, опасенъ, § пакостенъ, пакостникъ, опачинъ.

ХАТѪЛЪ, Подвалъ, стълпъ, пазмарка, помагалка.

ХАТѪРЬ, Почеть, честь, чьсть.

ХІОК

ХЕМЕМЪ, Токо, токо речи, май.

ХЕМЪ, Комай, комахай.

ХЕНДЕКЪ, трапъ, ровъ, ровище, ископъ, укопъ, валогъ.

ХЕПЙДЖЕ, Доволничко, доста.

ХЕПТЕНЪ, Съвсе, съвсѣмъ.

ХЕРЕКЪ, Вѣйка, бобовина.

ХЕРЕТИСМО, *гр.* Здрависванье, поздравъ, поздравляванье.

ХЕРНЕЙСЕ, Каквото и да е, както да е, както да бы.

ХЕСАПЪ, Смѣтка, смѣтванье, смѣтанье, счетъ, счисляванье. § расписъ.

ХИЛЛЕ, Кривина, кривда, обида, неправда.

ХИСЕ, Дѣлъ, дѣлба.

ХИЧЬ, Никакъ, съвсе не, отнѫдъ, нипочто.

ХІОКЮМЪ, Отрѣдба, от-

рѣдванье, отсѫдванье, рѣшеніе, рѣшяванье.

ХЛЕВЕНТЪ, *гр.* Снаженъ, кръвенъ, юнакъ.

ХОНЕПСУВА, *гр.* Смѣлва, смѣлова.

ХОРДОФЪ, Бѫдне, бѫчвица.

ХОРО, *гр.* Игроводъ, игра, скачка, пляска, ликъ, ликуванье.

ХОРОТУВАМЪ, *гр.* Гѫгрѭ, говорѭ, разговарямся, думамъ.

ХОШНУКЪ, Добъръ. § веселъ, радостенъ.

ХОШЪ, Добрѣ. § весело, радостно, благодарно.

ХУЙ, Нъравъ, правъ, обычяй, обыкнуванье.

ХУЙЛУСЪ, Злонъравенъ, злонъравивъ, злообыкновенъ.

ХУНІЯ, Лемешь, съшникъ.

ХЫ... вижь съ хи...

ХЮДЖЕТЪ, Оправщина, Оправа, распорѣда.

Ч.

ЧЕВГАРЪ, Четворка, чьтворка, *возъ отъ четыре вола, или отъ другы добытькъ.*

ЧЕЙРЕКЪ, Четвьрть, чьтвьрть, четвьртина.

ЧЕКЕРДЕКЪ, Сѣмка, сѣмя.

ЧЕЛЕБІЯ, Учтивъ, изнѣженъ, истънченъ, услужливъ, обходливъ.

ЧЕНГЕЛЬ, Кука, закачка, крючъкъ, крючякъ.

ЧЕНЕ, Челюсть, чюлюсть, мѫздры.

ЧЕРЧЕВЕ, Прозорникъ, окновникъ.

ЧЕРШЯВЪ, Понявица, понява, плащаница, съвито.

ЧЕШИТИНЪ, Оглѣдникъ, слѣявачь, слѣясникъ, съглѣдникъ, съглѣдатель, съглѣдовачь, съглѣдатай, позоритель, съзиратель.

ЧЕШИТЪ, Видъ, глѣдъ, шяръ.
ЧИВИТЪ, Синило.
ЧИЗМЫ, Бутуши.
ЧИКАКЧІЯ, Правилець, правильць.
ЧИЛЕ, Гранякъ, кукла.
ЧИЛИКЪ, Стомъна, близница.
ЧИМБИСЪ, Щипци, клѣщици, клещици.
ЧИРАКЪ, Ученикъ.
ЧИРИШЬ, Лѣпило, лѣпилка.
ЧИРКЪ, Мѫтъкъ, мѫтокъ, труптыня.
ЧИРКЫНЪ, Мѫтенъ, неясенъ.
ЧИФТЕ, Двоянъ, двоинъ.
ЧИФТЪ, Четъ, чета, брой, двойка.
ЧИФЧІЯ, Орачь, ратай.
ЧОБАНИНЪ, Овчярь, пастырь, пастухъ, § говѣдарь, говѣдаринъ.
ЧОВАЛЪ, Платникъ, яригъ, власѣница, врѣ-

кя, врѣтище, гуня, рубище.
ЧОЛАКЪ, Чюнпилъ, чюнгъ.
ЧОМЛЕКЧІЯ, Грънчяринъ, грънчярь.
ЧОРБА, Юха, слузъ, сокъ, жижа.
ЧОРБАДЖІЯ, Старѣшина, старѣйшина, староста. § богатъ, богатенъ, имотенъ. § стопанъ, жюпѫнъ, господинъ.
ЧЮНКЫМЪ, Зачтото, като.
ЧЮРЮИСѪЛЪ } Прогнилъ, загнилъ, изгнилъ, сгнилъ, гнилъ.
ЧЮРУКЪ }
ЧЮШМА, Источникъ, кладенецъ, изворъ.
ЧЯАРЕ, Можно, възможно, можеся.
ЧЯАРЕ-ДИЛЬ, Не ся може, не е възможно, можно, не е край.
ЧЯВДАРДИСВАМЪ, подлудявамъ, подлудѣвамъ.

ЧЯДЖРЬ, Сѣнница, катунь, колемога, кукерица, колиба, шатъръ, шатра и вижь ордія.
ЧЯИРЪ, Ливада, лжгъ, лжчица.
ЧЯКАЛЕСТЪ, Брѣзъ, брѣзъвъ, брѣзястъ.
ЧЯКМАКЪ, Огнило, огниво.
ЧЯКЖРЬ, Напращѣль.
ЧЯЛГЫЯ, Свирнья. § брьскалка, мѣтла.
ЧЯЛГЖНЪ, Халосанъ, халосаникъ.
ЧЯЛІЯ, Драка, храсть.
ЧЯЛМА, Гжжва, гжжвица, съ кожто ся обвыва на главж.
ЧЯЛЖКЪ, Налудничявъ, възлудничявъ, смахнжтъ.
ЧЯЛАЩИСВАМЪ, Труджся, бжщжся.
ЧЯМЪ, Елха.
ЧЯНТА, Мѣшлина, мѣшлинка.

ЧЯПРАЗИ, Застегы, пъвты.
ЧЯРДАКЪ, Придворъ.
ЧЯРКЪ, Витлъ, снасть, (машина).
ЧЯРЖКЪ, Корѣнь.
ЧЯРШІЯ, вижь пазаръ.
ЧЯРШАВЪ, вижь чершавъ.
ЧЯТАЛЬ, Разсоя, разсова, разсоха, растесъ, расцѣпъ, процѣпъ.
ЧЯТМА, Сглоба, съглоба.
ЧЯТТИСВАМЪ, Сглобовамъ, сглобявамъ, съглобовамъ.

Ш.

ШАЛВАРЕ, Гащи.
ШАЛКЪ, Блѣскъ, отбласкванье, отбутванье, отражаванье, отбиванье, отклоняванье на свѣтлина (ἀνταν́κλησις le reflexion).
ШАЛЯНГ СЪ, *гр.* рошковець, мѣлчовъ, пу-

жель, пѫлзекъ, плушковъ.

ШАМАРЬ, Плѣсница, плѣсникъ, залющка, залющница, заушяванье.

ШАМАТА, Шюшненье, потайна глъчка, ломотенье.

ШАНДАНЬ, Свѣтилникъ, свѣщникъ.

ШАРАПОЛЬ, вижь метеризъ.

ШАХѪТИНЪ, съвѣстель, съвѣдѣтель, свидѣтель.

ШАХѪТЛѪКЪ, вижь марторія.

ШАШКѪНЪ, Слисънъ, залисънъ, смаянъ, замаянъ, омаянъ.

ШЕНЪ, Веселъ, радостенъ.

ШЕРБЕТЪ, Сладъкъ сокъ, юха, напитъкъ.

ШЕРЪ, Бѣда.

ШИРИТЪ, Цопъ, цопа, мутовьцъ, нишникъ, обтока, снуръкъ.

ШИШЕ, Стькло, цькло, стькльнка, цькльнка, стькльница.

ШИШЪ, Ръжень.

ШИЙРЕТИНЪ, Опакъ, опачинъ, развратенъ.

ШКЕМБЕ, Тумбакъ, тѫрбухъ.

ШЮКЫРЪ, Благодарство, благодареніе, хваленье, хвалба.

ШЮПЕ, вижь ишкылъ.

ШЮПЕЛІЯ, Гузенъ, зазоренъ, назоренъ, подозрѣнъ, омысливъ, двоумителенъ, съмнителенъ.

ШЮРА, ШЮРАТЪ } вижь мезличь.

Ю.

ЮДЖУРЕТЪ, Исполь, исполица.

ЮЗЛЮКЪ, Стотакъ.

ЮКЛУКЪ, Нѣманье. § ракла.

ЮКЪ, Товарь.

ЯНГЖНЬ, Пожяръ, огънь.
ЯНЛЖШЪ, Грѣшка, сгрѣшка, погрѣшка.
ЯНДАНЪ, Отъ странж.
ЯНЪ, Криво, настрана.
ЯРА, Рана, дъгна, джгна, врега, язва, болка.
ЯРАИСВА, Понася, понося, изнася, отнася, оттърва. § подобрява.
ЯРАЛІЯ, Раненъ, наранен.
ЯРАМАСЪ, Непонася, неизнася, неотнася, неоттърва. § неподобрява.
ЯРДЖМЛІЯ, Заможенъ, силенъ.
ЯРДЖМЪ, Помощь, спомощь. § Сила, можность, можь. § *и ядисвамъ*, расцѣпямъ.
ЯСАКЧІЯ, Вардачь, въспирачь, запрѣтитель.
ЯСАКЪ, Въспрѣнъ, запрѣтѣнъ.
ЯТАКЪ, Лѣгло, § лѣгло, газда въ градище или село на шюмковци, разбойници.
ЯТАРТАРИСВАМЪ, Подгжтвамъ, подлѣгамъ.
ЯТАЩИСВАСЯ, Улѣгвася, останявася, съсѣдновася.
ЯТЖКЪ, Улѣгнжтъ, съсѣднжтъ.
ЯХЖРЬ, Граждъ, конюшня, конюшница

К р а й.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, soyadı: Fatma Zehra EKŞİ

Doğum Tarihi ve Yeri: 04.08.1994, Türkiye/ Yalova

Uyruk: T.C

E-posta: zehraunl@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	İMÜ, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	2017
Yüksek lisans	İMÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yeni Türk Dili	2021

YABANCI DİLLER

İleri düzeyde İngilizce, başlangıç düzeyinde Rusça, başlangıç düzeyinde Farsça.